

IO. PAULI GALTERII
I. C. ALTIMONTANI

Practica Criminalis Instrumentaria,

IN QVA PRÆTER CAETEROS,
gallicibus, de exco. & ipso, opulenti maritimo, & de
sane de illis, & de illis, & de illis, & de illis, & de illis,
ne, Ligulano, & Exco. & de illis,

IVXTA RITVM MAGNAE CVRIAE VICARIAE,
adiectis S. R. C. decissonibus, accuratè pertractatur.

OPVS QVIDEM OMNI PERE EX PARTE
absolutum, & nullus pedum in foro, verum etiam in sch
is vtriusque appellatè velle, & nec. & de illis.

TERTIA HAC EDITIONE MVLTIS QVIDEM,
*quibus antea scatebat mendis est expurgatum, & nouis ipsius
Auctoris Additionibus, sub Nota ( ) auctum.*

ACCESBIT ANDEX AVCTOR.

NEAPOLI,

Ex Typographia Tarquinij Longhi. MDCCXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

BIBLIOPOLA LECTORI.

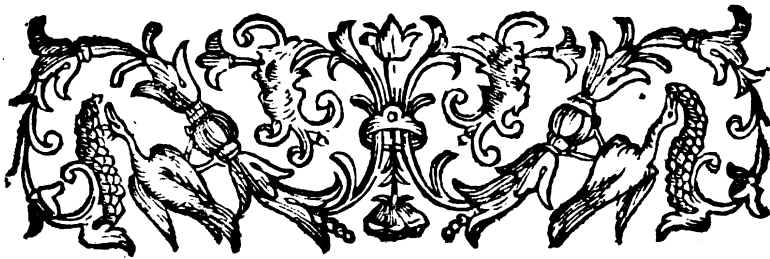
PRODIT mea opera,
ac sumptu Ioānis Pau-
li Galterij Altimontani
Iure Consulti Instru-
mentaria Praxis, eius-
dem Authoris multis,
& non pœnitendis no-
uis accessionibus illustrata, & aucta.
Cùm creuerit liber, muta uimus formam
in grandiolem. Exemplaria primò, & se-
cundò impressa auidè excepta, iam non
amplius proſtabant. Querebatur à mul-
tis. Ego ut iuris prudentiæ Candidatis,
& præcipuè ijs, qui in foro versantur

a 2 vti-

utilitati consulerem ; tertio excudendum librum , & multis mendis , quibus Impressorum incuria antea scatebat expurgari curavi : quod quidem facta cum alijs collatione clarissime patebit : Fruere nunc isto : propediem Auendam de exequendis mandatis recusum dabo .

I N

I N D E X C O P I O S V S,

Et fidelis verborum, & rerum in Pra-
ctica Criminali Instrumenta-
ria contentarum .

Prior nota folium, posterior numerum ostendit .

A

Abbreuiatura quo,
legi potest instru-
mentum non vi-
tiat, fol. 27. nu.
32.

Abbreuiatura no-
tula, vel scheda idem. & quod
fit. 35. 8. & abbreuiatum instru-
mentum quid fit. *ibid.*
Abbreuiatura in instrumento per
hanc dictionem, & cetera, an,

& quando possit extendi. 44. 45.
& 47. Circa substantiam nego-
tij non extenditur. 45. 48.
Absentia citati super tenore instru-
menti per quos allegetur, &
quando admittatur. 177. 7. Cõ-
paritionis forma pro absentia
excusatione. & decreti super ip-
sa faciendi. 178. 8. & 9.
Absentia malitiosè opposita non
iuuat. 178. 11.
Absentia in se allegata, & lapsò
termino ad comparandum pra-
fixo,

- fixo, iterum debitor in Curia vocandus.* 179. 13.
- Absentiam ad allegandam, qui admittuntur, non tenentur satisfacere de rato, vel citatum presentando.* 178. 10.
- Absolutio iuramenti, quid sit.* 128. 1.
- Absolutio iuramenti non est necessaria Syndico, & Electis Vniuersitatis, nomine obligatis.* 130. 14.
- Absolutio iuramenti impetrata ab uno, & pluribus iuramentis, in tribus verificatur, nec alijs opitulatur iuramentis.* 131. 16.
- Absolutio si ad instrumentum referatur, & in eo plura sint iuramenta, an prosit.* *ibid.* 17.
- Absolutio iuramenti quando non necessaria.* 132. 20.
- Absolutio non concedenda, si iuranti alia via consultum esse potest.* 133. 21.
- Absolutio iuramenti per quos concedatur.* 133. 22. & *ex quibus causis concedi debet.* 135. 32.
- Absolutio iuramenti periuro, an sit concedenda.* 135. 33. 35. & 36.
- Absolutio iuramenti, qua non est profutura concedi non debet.* 136. 35. & *sic quando adesset subreptio, vel abreptio concedi non debet.* 137. 39.
- Absolutio sub qua formula, & clausula concedenda est.* 136. 35.
- Absolutio consideratè, non nimis properè, ac festinanter concedenda.* 137. 40.
- Absolutio ad duplicem effectum conceditur.* 137. 41. & *ad agendi effectum concessa appellatiue non suspenditur, ibidem* 42. *an & quando partis citatio in ipsa absolutionis impetratione requiratur.* 136. 35. & 138. 44. 46. 47. & 141. 52. 53. 54.
- Absolutio iuramenti super patris in renuntiatione praeventiois inito, quid operetur.* 150. 27.
- Absolutione an contractus vires perimantur.* 129. 11. & 131. 19. & *casus in quibus contractus vires deriuatur.* 140. 49.
- Absolutione interposita per Episcopum, si ab ea fuerit appellatum ad Papam, an appellatione pendente possit Iudex secularis procedere ad ulteriora.* 136. 37.
- Absolutiones tot esse debent, quot fuerunt cum iuramento promissiones.* 130. 15. & *de ratione; ibidem.*
- Absolutionis cautela seruanda, & modus impetrandi eam.* 131. 19.
- Absolutionis iuramenti concessio est potius iurisdictionis, quam ordinis.* 133. 23. & *per Vicarium Episcopi, & sede vacante per Capitulum concedi potest, ibid.* 24.
- Absolutum antequam agat, vel excipiat, acceptum restituere, & adimplenda adimplere oportet, quoties vigore contractus contra quem agit, vel excipit aliud quod acceperit.* 141. 50. & *pro hoc.*

I N D E X.

- boc cautela.* ibid. 51. *non possunt, non debetur ultra triennium.* 70.45.
- Acceptilatione unius ex correis credendi, omnis tollitur obligatio.* 95.11. *Authentica scriptura, quæ dicatur.* 227.28.
- Actio pœnalis spatio viginti annorum durat.* 64.28. *Authoris genesis, & Doctoratus insignia.* 47. 54 & 55. *Extremam manum operi imposuit.* 235.15.
- Actor, & reus, ad imparia iudicari non debent.* 194.15.
- Acquisitorum eadem est ratio.* 114.34.
- B**
- Agere qui non potest, nec valet instrumentum ad ritus formam presentare.* 88.21. **B** *Annitus, & excommunicatus non possunt instrumenta liquidare.* 88.21.
- Alienatio rei feudalis iuramento non validatur.* 133.21. *& reuocans non incurrit in periurium.* ibidem. *Beneficium diuidendarum actionum, an & quando competat.* 107.14. & 15. *& quibus verbis eius renuntiatio inducatur.* 108.16.
- Apoca argentarij directâ habet executionem paratam, factâ recognitione.* 30.46. *vel si pro recognitione habeatur ibid. nedum subscripta à debitore, sed de eius ordine cum subscriptione trium testium.* ibid. *Beneficium ne quis teneatur, ultra quam facere potest, quibus competat debitoribus.* 122.60. & 62. *& qua in tali beneficio sit excipiendi forma.* 124.65.
- Apoca Banci, si negauerit debitor, & conuictus fuerit, qua pœna puniendus.* 31.47. *Beneficium hoc qualiter interpretetur.* ibid.66.
- Apoca Banci non habet executionem vigore pragmatica contra girantem, nisi primo scribente prius requisito.* 30.46. *Beneficium ne quis teneatur ultra posse, non transit ad heredem.* 125.66.
- Apoca de recepto an solutionem probet, ita ut liquidationem impediât.* 212.40. *Boues aratorij, vel instrumenta ad agriculturam pertinentia non possunt pro debito exequi.* 185. 10. *nisi dispensatio adsit, ibid.11.*
- C**
- Appellatio non admittitur ad effectum tardanda executionis à decreto, quod instrumentum exequatur.* 135.13. **C** *Annullatio scripturarum, secundum cancellationis causas limitatur.* 44.44.
- Augmentum quanti plurimi in speciebus, qua seruando seruari*

Can.

- Cancellatione, vel rasura instrumenti, an impediatur presentatio via ritus.* 48.60.
- Capitulum Regni non sine prudentis limitatur.* 22.20.
- Captiuitas citati si opponatur, liquidationem impedit.* 180.16
- Carceratio citati excusat à liquidatione instrumentorum.* 179.14. & quando procurata dicitur, ut liquidationem impediatur, ibid. 15.
- Carceratio debitorum qualiter antiquitus, & iure nouo obseruetur.* 201.17.
- Carcerati pro debito, tempore exitiu excarcerantur sub forma* 231.9.
- Carceratus si detineatur debitor in eodem curia, facta liquidatione sit empara pro debito, & pœna.* 179.15.
- Carceratus si dilationem acceperit, licet ipsa pendente nihil innouandum; at tamen si tantum mobilia possidet, de quorum dilapidatione dubitaretur: possunt ipsa sequestrari, quousque cautionem præstiterit in casu succumbentia.* 217.29.
- Carta delititia etiam papyracea est.* 26.29. & carta appellatione, qua veniant. ibid. 30.
- Causa liquidationis criminalis est, & ideo in ea procurator non admittitur, nisi in casu infirmitatis necessario.* 174.1. & 4.
- Causa qualibet à citatione incipienda.* 157.7.
- Causa media, qua sint.* 174.2.
- Causa liquidationum non possunt spectare ad Baiulos.* 175.30.
- Cedens, & Cessionarius instrumentum liquidare debent, & qualiter.* 90.30.
- Cedens, ut absque Cessionario possit liquidare, quid cauendum.* 91.31.
- Cedens bonis, si ad pinguiorem deuenit fortunam satisfacere debet, & de hoc cauere tenetur.* 210.37.
- Cedere nolens bonis, volens dilatione quinquennali gaudere, inuitis creditoribus obtinere non potest.* 208.34.
- Censuarius non audiendus, si pro debito vellet rem censui subiectam relaxare, vel insolutum tradere.* 201.5.
- Cessionarius creditor ad ritus formam an exequatur.* 89.22. 23. & 24.
- Cessionarius creditor an obligationes penes acta incusare poterit, & in hac re praxis.* 89.25.
- Cessionarius creditor ciuilitate excusari potest censuale instrumentum.* 90.26.
- Cessio bonorum carcerationem impedit.* 208.32. eiusdem cessionis modus antiquus, ac nouus recensetur. 13.
- Cessio bonorum fieri prohibita in casibus sexdecim, & facta non iuuat.* 209.37.
- Cessionis bonorum beneficio renunciari non potest.* 209.35. & de ratione cur non possit, ibidem 36.

Citan-

I N D E X.

- Citandus debitor super tenore instrumenti, si de fuga suspectus fuerit, qua praxis seruanda.* 154. 14. vide in verbo debitor.
- Citatio praescriptionem interrum- pit.* 65. 33.
- Citatio nulla per citati compari- tionem validatur.* 66. 34.
- Citatio à iure diuino prouenit.* 156. 1. *in causa liquidationis nulla- tenus omitti potest.* *ibid.* 2.
- Citatio in obligationibus penes a- ctu, & apocis bancorum an, & quando requiratur.* 156. 3. 4. 8. 9. & 10.
- Citatio coram nouo Iudice circa executionem semper est facienda* 154. 10.
- Citatio super praueutione, quanto tempore citationem super instru- menti tenorem precedere debet.* 143. 4. & 5. & *super hoc Autho- ris cautela.* 145. 7. & *coram quo Iudice expedienda.* *ibid.* 8.
- Citatio super libello praueutionis presentando praueutionem non inducit.* 149. 25.
- Citatio verbalis, qua solo Iudicis ministerio expeditur, qua fit.* 161. 27.
- Citatio non est necessaria, ubi pars in iudicio praesens reperitur.* 162. 28.
- Citatio moderatum tempus ad cõ- parendum continere debet.* 163. 33. & *praxis, qua seruatur cir- ca tempus in citationibus appo- nendum.* 164. 34. & *perempto- rium in eo esse debet, ibidem* 35.
- Citatio, qua fit extra ciuitatem, testium praesentia requirit.* 166. 46. & 47.
- Citatio contra mulierem, qua pro alio prauiua Regia dispensatio- ne intercesserit, qualis remissi- uè.* 165. 42.
- Citatio ad instantiam cessionary, siue procuratoris, & principalis, qualiter expedienda.* 165. 41.
- Citatio iuridico die intimandæ est.* 167. 48. & *circa feriatos dies, locus ubi executioni mandatur, non ubi expeditur attendendus, ibid.* 49. & *qualiter ipsa citatio circumducatur, ibid.* 50. & 169. 8 & 9. & 190 2.
- Citatio an, & quando requiratur in absolutionis iuramenti impe- tratione, vide in verbo absolu- tio.*
- Citationis, siue relationis nullitas, liquidationem impedit, & per Procuratorem allegari poterit.* 181. 22.
- Citationis species plures.* 154. 11. *realis citatio, qua fit, ibidem* 13.
- Citationis verbalis definitio.* 162. 29. *eius partes substantiales sunt tres.* *ibid.* 30.
- Citationis forma ibid.* 31. & *potest per Actuarium expediri.* 163. 32. & *quando ad domum credi- toris fieri sufficiat.* *ibid.*
- Citationis litera, qua continere debeant.* 165. 40. & *qualiter ad bareas instantiam expedian- tur.* *ibid.*
- Citati si fuerint decem in causa* b cri-

I N D E X!

- criminali possunt constituere Procuratorem.* 116.42.
- Citatus comparere debet, ac suas exceptiones opponere.* 149.23.
- Citatus personaliter, absentiam allegare non potest.* 178.11.
- Clausula Notariorum ad iuramentum, vel poenam extendi non potest.* 27. 34. & 46.52. & solitas clausulas, & renunciaciones Notarius extendere potest. 45. 48.
- Clausula dum in fieri est instrumentum extendi possunt, ibid.* 49. & in quibus consuetarum clausularum sub intellectu procedat. 46.50. nec altera, alterius in locum extenditur. 45. 48. & 46.50.
- Clerici videntes ritu Magne Curie Vicarie, cum omnibus eius admuniculis, uti debent.* 84.4.
- Clericus creditor liquidabit via ritus.* 83.3. & si male accusaverit tenetur ad poenam, qua exigi solet à male accusantibus, ibid.
- Clericus debitor ad ritus formam an conveniatur.* 104.4.
- Clericus non tenetur nisi in quantum facere potest.* 123.62.
- Clericus praeveniens laicum creditorem, & citatus super tenore instrumenti in suo foro, an praesentando scripturas coram Iudice laico actas de lite mota, nec dum completa, impediatur liquidationem.* 145.8. & si clericum creditorem praeveniat debitor, qua teneatur observare. 148.19.
- Clericus debitor si fuerit fugitivus absque metu excommunicationis poterit capi de persona, dummodò Ecclesiastico Iudici praesentetur.* 160.20.
- Clericus citatus, uti laicus, si per Procuratorem praesentet bullas clericatus, opponendo fori declinatoriam, an remittendus.* 180. 18.
- Clericus debitor citatus, si privilegium fori allegaverit personaliter comparando, & de clericatu docuerit, ad suum Iudicem remittitur, cum ampliat.* 194.17.
- Clericus si se obligavit coram suo Ordinario, deinde efficiatur laicus, executio obligationis an pertineat ad Iudicem laicum. ibidem.*
- Committens in legem, legis caret auxilio.* 136.34.
- Comparatio, vel collatio scripturarum, an & quando faciant plenam probationem.* 212.40.
- Comparens de sero, si quas habet scripturas, vel depositum praesentare debet, nec alias audietur.* 193.13.
- Comparitio personalis requiritur, quando in causa poena corporis afflictiva imponenda venit.* 164. 37.
- Comparitio de sero nisi in prima citatione admittitur.* 191.6.
- Comparitionis de sero factae, vel faciendae praxis.* 190.3. & 4. & si post comparitionem de sero factam, & à pluribus debitoribus, & ex usdem uno requisito, sed

- sed altero pro eo comparante, an comparitio correi, vel consortis liquidationem impediatur.* 191.6
- Compensatio in praeventionis causa adducitur.** 147.12.
- Compensatio quid, & eius exceptio, & an contra instrumentum opponi possit, cum ampliatur.** 222.5.
- Compensatio de liquido ad illiquidum fieri non potest.** 222.6.
- Compensatio an fiat de debito vigore obligationis penes acta, cum debito instrumenti praesentati 222.6 cum ampliatur. ibid.**
- Compensatio admittitur, etiam si in debiti instrumento sit ei renuntiatum cum iuramento, si creditum compensandum sit post ipsum contractum.** 223.8.
- Compensatio in penali debito ipso iure inducitur.** 223.10. & in Regno, in quo sola facti veritate inspecta proceditur, contra instrumentum compensatio admittitur. 224.13. casus in quibus non iuuat. 224.14
- Compensatio an & quando admittatur contra obligationes penes acta.** 224.11.
- Concessio iuxta supplicationem facta intelligitur supplicanti.** 35.4.
- Concurrentia vide dilatio.**
- Conditionis defectus debiti petitionem impedit.** 68.39.
- Conditione non impleta, neque actio, neque obligatio nata est.** 147.16.
- Confessio nedum iudicialis, sed eoram Notario facta, habet executionem paratam.** 9.15. secus si erronea, ibid. 16. in confessum in iudicio nulla sunt iudicis partes nisi in condemnando. 157.6
- Constitutio Baiulos, in quibus procedat.** 35.2. & qualiter circa disposita in ea dispensari poterit. 39.24. & pactum, ut contra eius dispositionem instrumentum reassumi possit non valet. 42.35. an seruetur in reassumptione instrumenti ad instantiam persona Ecclesiastica. 47.56. & si mulier exclusa fuerit in dotium repetitione, remedio constitutionis praedictae, an aliud habeat. 48.58
- Constitutio Baiulos, an habeat locum in rei feudalis instrumento** 48.58.
- Constitutio, Si civiliter agens, subfluit fideiussoribus discussionis exceptionem.** 106.9.
- Constitutum, & precarium, si non adsit in instrumentis, & de more Notarii sit illud apponere, subintelligetur.** 46.51
- Constitutum transfert naturalem, & civilem possessionem.** 77.65. & quando cum precario est copulatum restringitur, & transfert tantum civilem. ibid. 66.
- Consuetudo legem imitatur.** 105.7.
- Contrabentes, videntur se obligare sub clausulis consuetis, quas Notarii tenentur apponere, & qualiter intelligatur.** 13.23.
- Contractus appellatione, quid veniat.** 132.20.
- Contractus, qui rescindi petitur, an**

- an reassumptio fiat.* 49.61.
Contractus nunquam ad personas extrinsecas extenditur. 89.24.
Contractus simulatus quando dicitur, remissive, & per quam clausulam simulationis exceptio excludatur. 225.19. & 20.
Contractus, in quo filiusfamilias minor cum patre est obligatus per lxxsum decem, vel viginti annorum post maiorem aetatem censetur ratificatus. 119.52.
Contrariorum eadem est disciplina. 62.21.
Contumacia unde dicatur. 168. 2. *prima contumacia quando accusetur* 168.4. & *accusari debet eo die quo Curia regi potuerit, licet ex impedimentis recta non fuerit.* 169.5. & *coram Magistro actorum omni hora eius diei accusari potest.* *ibid.* 6.
Contumacia ultima quando accusetur. 169.7. & 10. & *quousque accusatio ultima contumacia à creditore differri potest.* *ibid.* 8.
Contumacia accusationis forma 170. 11.
Contumacia pena super tenore instrumenti, & ipsius incusationis quanta sit. 171. 13.
Contumaci facta executione, & circa executionem faciendam, qua praxis sequatur. 181. 1.5.6. 10.
Contumax non gaudet exceptione absentia. 178. 12. & *pro contumaci nemo loqui debet.* 179. 13.
Contumax dicitur de fuga suspectus. 171. 12.
Creditor si aliquod promiserit, nec in promptu adimpleverit à debitore citato, quo modo possit pecuniam accipere. 55.4.
Creditor alibi solutionem recipere non tenetur, quam in loco destinato. 61.20.
Creditor omnis, qui contraxit, aut nominatus est in instrumento, potest exequi facere suum debitorem. 82. 1. *cum ampliat. & limit. per totam rubric. aduertat creditor in prima secunda.*
Creditor sibi stipulatus. facta declaratione, quod non habet in credito, nisi nudum nomen, an ad ritum exequatur. 91. 32.
Creditor infirmus, nec per accessum Iudicis, ad locum ubi adest instrumentum liquidabit. 91. 32.
Creditor si fuerit Officialis, an durante officio, coram eo fiet liquidatio. 91. sub nu. 32. & *quid si Officialis hic haberet collegas.* *ibid.*
Creditor si post instrumentum celebratum cum suo debitore ingreditur, & profiteatur Religionem, an cum licentia Superioris possit illud ad ritus formam presentare 95. *per totam allegationem.*
Creditor, qui à fideiussore solutionem recepit, tenetur ei actiones cedere pro rata solutionis accepta, ut valeat ipse contra principale debitorem experiri. 106. 10. & *de ratione num. 11. & si plures fuerint fideiussores, & vnus tantum conuenitur, tenetur etiam cedere pro rata contra confideiussores,* *ibid.*

- & si nolit cedere an audiendus, ibidem.*
- Creditor non habet plus iuris in debitore debitoris, quam debitor, idemq; creditor principalis habet.* 117.46.
- Creditor, qui contra debitorem suum ordinariè egerit, an extra ordinaria denuem agere valeat* 154.8.
- Creditor, qui vult liquidare teneatur personaliter comparere, & quod si fuerit impeditus, vel infirmus.* 168. 1. & 172. 17. 20. & 21.
- Creditor, qui plures citari fecit, potest contra non comparentes accusare contumacias, & contra comparentes ad liquidationem procedi facere, vel suspendere.* 171. 15. *praxis quando creditor liquidare volens, est carceratus minor, vel mulier.* 172. 16. 18. & 19.
- Creditor, qui habet debitoris sui bona obligata, exequi potest in rebus vicinioribus.* 185.7.
- Creditor si in primo, & ultimo pre-emptorio non comparet, vel in ultimo tantum, qua praxis seruanda.* 188.1.
- Creditor Curia sedente, & non tempore relationis scripturas ad liquidationem coadiuandam presentare debet.* 194.14.
- Creditor quamuis in causa dotis tenetur concurrere in dilatione concedenda debitori.* 204.15.
- Creditor Neapolitanus ex causa pensionum, censuum, & rerum commestibilem excipitur in moratoria concessa debitori.* 204.16. *nec contra eum prodest debitori cessio bonorum.* 208.32.
- Creditor si prioribus iuribus seruatis, aliquid pro credito suo insolutum à debitore acceperit, si acceptum euidetum fuerit, an contra debitorem via ritus prosequi possit.* 214.49.
- Creditor calumniator bis debitum petens, qua pœna puniendus.* 218.58.
- Creditorum quibus insolidum sit promissa quantitas, si vnus prorogari solutionis tempus debitori, an alter possit prorogatione non obstante liquidare.* 88.20.
- Curie omnes Regni seruare debet, qua seruat Magna Curia.* 1535.

D

- D**ebitor, qui potest ad conficiendum instrumentum compelli, an possit cogi ad guarentitium. 12.24. & 25.
- Debitor in diem potest conueniri ante diem, ut cū cesserit soluat.* 55.5. & *in annuis reatibus potest conueniri, ut in presenti soluat; quod de praterito debebat, & ut debeat in futurum respondere.* 56.6.
- Debitor, qui tenetur soluere in loco destinato, si protestatus fuerit in dicto loco, se esse paratum ad soluendum, huiusmodi protestatione impedit executionem via ritus.* 62.27.

Debitor

Debitor calumniosus audiri non debet. 67. 38.

Debitor ex causa emptionis debet docere de euietione imminente, ut non possit cōtra ipsum liquidari. 74. 55. **Quod procedit etiā quando euietio imminet ratione hypotheca. ibid. & si fuerit mortalis ratione hypotheca pro certa parte, ipse venditor non pro ea tantum parte, sed generaliter tenetur cauere.** 75. 62. **& an si venditor fuerit notoriē diues, vel laudatus in auctorem suscepisset onus iuditiū, & similiter laudasset alium primum debitorem, qui etiam iuditiū suscepisset.** ibid. 57.

Debitor emptor, si litem sibi moueri in re empta procurauit, huiusmodi euietionis exceptione, non moratur executionem. 75. 58. **Idem, si venditor non teneatur ad euietionem, vel quia ita conuentum esset.** ibid. 59. & 60.

Debitor, contra Tutorem pupilli instrumentum liquidantem, de exhibitione sollempnium excipere potest. 94. 4.

Debitor quilibet publico instrumēto nominatus, potest ad ritus formam conueniri. 104. 1. **& ritui per contrauentionem 50. tacite submittit.** ibid. 2.

Debitor infirmus via ritus conuenitur. 109. 20. **& qualiter. ibidem.**

Debitor si fuerit è Consilio Collateralis status, vel è septem magni

Regni Proceribus, an via ritus possit conueniri. 109. 20.

Debitor per procuratorem, vel nūctium obligatus, non potest via ritus conueniri. 111. 25.

Debitor, cuius bona fuerūt per Curiam sequestrata, & vendita, ac pratum creditori liberatum cum cautione de prestando eum indemnem, non potest amplius ab ipso molestari. 125. 67.

Debitor, qui prauenit creditorem ad ritus formam, non potest conueniri. 125. 68. **& praueniens, qua tenentur adimplere.** 144. 3.

Debitor nullus ante solutionis tempus integrē soluit. 145. 6.

Debitor si fuerit de fuga suspectus, quemadmodum citetur, & capiatur de persona. 154. 14. **& contra eum, etiam die feriato captura expediri potest.** 155. 15. **eum ampliatur.** num. 18. 19. 20. **& 21. limit.** 23. 25. **& 26.**

Debitor contumax fugitiuus dicitur. 155. 17. **& 171. 12.**

Debitor de fuga suspectus si dederit pignus, vel prestiterit fideiussorem, non potest in carcerem detrudi. 161. 26.

Debitor carceratus, ut infirmus fuit per dies habilitatus ad eius domum; deinde aucta infirmitate fuit per Iudicem prorogatus terminus renouata cautione: Fideiussor protestatur, nolens amplius fideiubere, instando reduci ad carceres, & nulla facta prouisione, nec renouata cautione debitor aufugit. an

fide.

I N D E X

- fideiussor tenetur.* 177.5.
- Debitor ex causa instrumentali si appellet, vel offerat omnia bona mobilia, & stabilia suo creditori, ut ei vendere, & in solutum accipere liceat; si huiusmodi beneficio generaliter renuntiaverit, ad liquidationem, vel incarcerationem impediendam non est audiendus.* 200.4.
- Debitor citatus extra Regnum, super tenore instrumenti confecti in Regno, quo ad eius exceptiones auditur extra carceres.* 201.7.
- Debitor ex causa delicti, si non habet in are luit in corpore.* 206.24. & dignus est in perpetua paupertate marcescere. *ibidem* 25.
- Debitor, Ciuitatis Neapolis, ex causa conductionis Gabellarum an cessione honorum possit uti.* 209.37.
- Debitor petens infra annum admitti ad beneficium cessionis si fuerit exclusus amplius non admittetur.* 210.37.
- Debitor effectus inde creditor, ut compensare possit cautela.* 225.9.
- Debitor carceratus, si unde se alac non habeat potest à Iudice petere, ut creditorem ad prestandum alimenta compellas.* 228.30. & qua praxis. *ibid.*
- Debitor si carceratur vigore obligationis alias facta, & dicit nouisse, propter presumptionem, quia stetit alias carceratus, an audiendus.* 231.7.
- Debitor fuit carceratus, ergo creditor exegit debitum, sequela non sequitur.* *ibid.* 8.
- Debitorum, qui non conueniuntur, nisi in quantum facere possunt, qui sint.* 123.60. & 62.
- Debitor pendente discussione inter creditores, an sit danda dilatio, non conceditur saluaguardia.* 205.17.
- Debitoris haeres iustam ignorantia causam habere dicitur.* 112.28.
- Debitoris debitor, an & quando, & qualiter executionem à creditore patiatur.* 116.44. & 45. is si creditoris sui creditori soluerit erit à suo liberatus. 117.45.
- Debitum certum certius facit dum per calculum, ad ritus formam peti potest.* 57.9.
- Debitum speciei, quomodo in praxi pro quantitate liquidetur.* 59.16. Praxis si fuerit promissum debitum solui, vel consignari certo loco. 60.19.
- Debitum in instrumento contentum, si spatio viginti annorum fuerit praescriptum iuxta ritum peti non potest.* 64.27. à quo die talis praescriptio currat. *ibid.* 28. Quid si fuerit pactum adiectum aduersus talem praescriptionem. 65.29. & potest via ritus peti, quoties per partem talis exceptio non opponitur. *ibid.* 32. Et an per citationem, vel prauentionem interrumpatur huiusmodi praescriptio. *ibid.* 33.

Debi.

I N D E X.

Debitum tertiarum in censuali instrumento, etiam post viginti annos num habeat executionem paratam. 66.35.

Debitum infra vntiam minimum dicitur, nec via ritus peti potest, & qualiter intelligatur. 66.36. & duob. seqq.

Debitum proueniens ex pœna conuentionali, non potest via ritus exequi, & huius limitat. 69.43.

Idem debitum proueniens ex affirmatione quanti plurimi. 70.44.

Debitum proueniens ex tacita re-conductione, via ritus peti non potest. 71.47.

Debitum ex tacita promissione resultante ex instrumento, iuxta ritum peti non potest. 71.47.

Debitum ex vna causa potest in aliam cōverti, licet secunda fuerit simulata. 79.76.

Declaratio facta ab eo, qui debitum stipulatus est quod nihil nisi nudum nomen habeat, liquidationi obest. 91.32.

De duobus malis minus est eligendum. 14.16.

Definitio multa debet habere requisita & qua. 128.2. & ab effectu, & ab essentia tradi potest. 3.

Delegans debitor Bancum creditori, qui presentata apoca, suo nomini describendā in libro curauit; si interim Bancum decexit, an delegans sit liberatus. 221.4.

Delegatio quando, & qua requi-

rantur ad eam. 221.4. & eius exceptio contra instrumentum opponitur. *ibid.* 1.

Delegatio solutio dicitur. 221.4.

Depositum carcerationem, & liquidationem impedit, & quæpraxis circa hoc seruetur. 215.51. & fides depositi Camforis, vel diuitis non impedit ipsam. *ibid.* 52. & licet solutio, vel satisfactio debitoris nomine per amicum fieri possit, depositum tamen fieri non potest, & quomodo intelligatur. 216.53.

Depositum tollit criminalitatem, & iudicium extraordinarium, efficit ordinarium super restitutione, vel repetitione pecunie. 230.5.

Dicere, & allegare, non sufficit nisi probetur. 230.1.

Dictio infra, videlicet vntiam, & eam comprehendit, etiam si esset vntia, nec plus, nec minus. 67.38.

Dictio cetera, an ad constitutum, & precarium possit extendi. 46.51.

Dictio nisi importat conditionem actus suspensiuam. 147.15.

Dies, annus, & locus, debet apponi in citatione. 167.43.

Dies termini in citatione appositi, non computatur in termino. 168.3.

Dies & mensis, quo instrumentum conficitur, est in eo ponendus. 18.6. & an si dies non fuerit in instrumento appositus, sed in protobollo annotatus, valeat instru-

I N D E X.

- Instrumentum*. *ibid.*
- Dilatio iudicialis, vel legalis nunquam debet esse tanta, ut terminum instantia principali iudicio datum excedat.* 170. 9. & *dilatione huiusmodi concessa pendente, an currant usura.* 207. 31.
- Dilatio quinquennalis, vel moratoria, qua, & quando opponatur.* 203. 13. & 204. 15.
- Dilatio concessa per text. in l. si debitori ff. de iudicijs per ritum sublata est.* 201. 6.
- Dilatione pendente officium iudicis conquescit.* 227. 29.
- Dispensatio, & relaxatio quid.* 128. 4.
- Dispositione licet generali nunquam honestas excluditur.* 83. 2.
- Diuidens rem communem cum alio potest portionem rei sua viciniorum eligere.* 185. 9.
- Dolo agens, non gaudet legis beneficio.* 121. 54. & 124. 64.
- Dotale debitum post prescriptionem viginti annorum a die natiuitatis actionis ortum, peti potest.* 65. 30.
- Dotis petitio, vel repetitio. quomodo in praxi seruetur.* 56. 7. 59. 13. 14. & 15.
- B**
- E** *Cclesia non dicitur per Aceo nomos sicuti Monasterium per Monachos.* 99. 13.
- Egregius quid significet.* 21. 17.
- Emancipatio quo pacto constet.* 119. 51.
- Emptor, si res pura, obligatione obnoxia fuerit, non tantum debitum retinere potest, sed solum repetere.* 75. 62. *quid si conditionaliter obligata sit res, ibidem.*
- Emphyteuta tenetur de facie obligari, translato dominio directo penes alium.* 14. 27.
- Episcopus instrumentum in faciem Ecclesia sua factum liquidare potest.* 95. 9.
- Error Notariorum, an & quando emendetur.* 50. 64.
- Euictio est de natura contractus emptionis, & quamuis expressè non promittatur, subintelligitur.* 73. 54.
- Euictio imminens per litem motam, an impediatur pretij rei vendite liquidationem.* 74. 55. *cum sequent.*
- Exactio iuramenti, non nisi à malo.* 14. 27.
- Exceptio patientie non prestata, an impediatur, quin instrumentum assuetus via ritus presentetur.* 72. 49. & *an ei renuntiari possit.* *ibid.*
- Exceptio rei non tradita in contractu locationis si fuerit opposita, impedit liquidationem, & onus eam probandi non pertinet ad conuentum.* 72. 50.
- Exceptio quod res empti non sit libera, sed hypothecata, quando liquidationem impediatur.* 75. 61. & *an si diues venditor sit, pro-*
fit

- fit exceptio obligationis pura super re vendita, an & fideiussione tollatur.* *ibid.*
- Exceptio rei non tradita liquidationem impedit.* 76.64. & *an si simplex constitutum per venditorem in instrumento adscriptum sit.* 77.65. & *an si fuerit precarium cum constituto unitum.* *ibid.* 66. & *quid si emptor asserat tempore constituti fuisse penes venditorem possessionem civilem, & naturalem, an rem non traditam possit in liquidatione excipere.* *ibid.* 67. *Quid si de requisitione venditoris constiterit facta emptori ad rem accipiendam, an possit per eum exceptio ista opponi.* 79.74.
- Exceptio rei non tradita, non procedit quando emptor, & venditor fuissent in rei conspectu tempore celebrati contractus.* 78.68. & 71. *vel custodes in re empti fuissent per emptorem apposti.* *ibid.*
- Exceptio rei non tradita competit, etiam si in instrumento adsint ea verba vendidit, & tradidit.* 78.69.
- Exceptio rei non tradita, quamuis non fuerit opposita, traditione tamen non apparente: Iudex ex officio venditorem expellet.* 79.73.
- Exceptio ista non competit, si rei pratium in mutuum trāstatum sit.* 79.75. *Idem si illi cum iuramento fuerit renuntiatum.* 80.77.
- Exceptio ista infra quod tempus opponi possit.* 80.79.
- Exceptio discussionis, quae competit fideiussori, per Ius Regni est sublata.* 106.9.
- Exceptio cedendarum actionum, in quibus casibus non iuuat, nec fieri potest videas remissus.* 107.13.
- Exceptio patriae potestatis qualiter admittitur in executione via ritus.* 118.48.
- Exceptio beneficij l. 2. C. & ff. quod cum eo, an & quando cōpetat filiofamilias aduersus instrumentum.* 118.50 & 120.53. *Quid si fuerit renuntiatum.* *ibid.* 54. & *quando censetur renuntiatum.* 123.61. *ubi plura.*
- Exceptio periurij an, & quando heredi opponatur, & obsit.* 129.12.
- Exceptio ad merita causa reseruatā, quando fit terminanda.* 130.13.
- Exceptio litis mota quando competit debitori aduersus creditorem.* 154.8.
- Exceptio erroneae confessionis, per statutum nō tollitur.* 9.15. *plura in verbo confessio.*
- Exceptio hostica opposita, si debitum ex causa dotis sit, an iuuat.* 196.23.
- Exceptio hostica pro citato opposita, liquidationi est impedimentum.* 180.17 & 196.22. *Opponens hanc exceptionem, an agat contra suos debitores.* 196.24. *An iuuat*

I N D E X.

- iuuet opposita, si renuntiatum fuerit ibid.* 25. & *cautela quando illi est renuntiatum.* 26.
- Exceptio contra instrumentum opposita, si discussione indiget, sequenti die est cognoscenda.* 200.3
- Exceptio notoriè respiciens instrumentum, personam debitoris, vel creditoris, carcerationem impedit.* 202.8.
- Exceptio persona semper opponi potest.* 203.9.
- Exceptio non numerata pecunia, an & quando possit opponi.* 203.10. & 1.
- Exceptio solutionis, vel satisfactio- nis, qua fundatur in depositio- nibus testium in promptu pro ductis, non impedit liquidatio- nem, si per pactum fuerit renun- tiatum, ut solutio nequeat pro- bari per testes.* 211.39
- Exceptio compensationis admitti- tur contra instrumentum.* 222.5. cum seqq. *Casus in quibus ex- ceptio ista non iuuat.* 224.14.
- Exceptio contractus usurarij con- tra instrumentum opponitur.* 225.18.
- Exceptio falsitatis contra instru- mentum opponi potest.* 225.21
- Exceptio vis, doli, & metus, atque in integrum restitutionis, contra instrumentum opponi potest.* 226.24.25.
- Exceptio nullitatis, & alia quali- bet in promptu carcerationem, & liquidationem impedit.* 226.26.
- Exceptio simulationis contractus, qualiter excludatur.* 227.20.
- Exceptio nouationis, delegationis, & noua conuentionis, vide suis in locis.*
- Excommunicatus nõ potest instru- mentum liquidare.* 88.21.
- Executio realis, vel personalis, con- tra contumaces debitores, an fe- riatis diebus fieri potest.* 184.4. & *qualiter quouè ordine serua- to in bonis sit facienda.* ibid.5.
- Executio in bonis debitorũ facien- da non autem in alienis.* 186.13. & *allegans executionem non esse factam in bonis debitoris, sed alienis si non probauerit, qua pœna plectendus.* ibid.14.
- Executio an possit fieri in mobili- bus, ad usum quotidianum de- stinatis.* 186.12.
- Executio parata quid importet.* 81.3.
- Expensa subministranda à credi- tore debitori carcerato, ad quam rationem taxanda.* 228.31. & *ut ipsa debeantur, etiam leg. 12. tabularum cautum.* 228.32.
- Expensarum taxatio, in causa in- strumentali, qua completatur.* 235.14.
- Exul, vel relegatus pendente exi- lio, vel relegatione ad ritus for- mam conueniri non potest, ut condemnetur.* 180.18

F

F Actum si quis promisit ad il-
 lud præcisè præstandum tene-
 tur. 63. 24. *Quid si alterius fa-
 ctum*

- Num promissum sit. ibid.* 25. & 26.
- Feudatarius, qui super feudo annuam vendidit quantitatem, absque assensu: reuocans contractum ad ritus formam, pro qua titatibus receptis conuenitur.* 109. 19.
- Fideiussio pro euietione, qualiter esse debeat.* 74. 56.
- Fideiussio praestanda est per venditorem ad hoc, ut valeat consequi rei vendita pretium, licet conditionaliter hypothecata, si suspectus fuerit, & de suspicionum modis.* 76. 63.
- Fideiussio praestanda in causa praentionis, quot vntiarum esse debet.* 146. 10
- Fideiussio est de forma praentionis, nec illi renuntiari potest.* 147. 14. & *materia praentionis est preparatoria iudicij.* 148. 19.
- Fideiussor approbatus si recusatur iniuria afficitur.* 14. 26.
- Fideiussor potest indemnitate instrumentum contra suum principalem pro quo soluerit, vel in carceribus detinetur liquidare.* 84. 6. & *creditoris declaratio dicentis sibi fuisse solutum sufficit.* 84. 7.
- Fideiussor in quibus casibus agere possit contra suum principalem, ut a fideiussione liberetur, & ad quid agat.* *ibid.* 8. & 85. 9.
- Fideiussor secundum Authorem potest agere, ut liberetur ab eo, pro quo penes acta obligatus est, & de ratione.* 85. 9.
- Fideiussor via ritus conuenitur, discussionis exceptione non obstante.* 106. 8. & 9.
- Fideiussor etiam facto deposito, & solutione, non potest petere a creditore, ut agat via ritus contra principalem, vel confideiussores.* 107. 12.
- Fideiussor praesentans principalem tempore relationis faciendae, per Mag. Cur. in Sac. Conf. & facta per Sac. Conf. remissione ad dictam Mag. Cur. si principalis aufugerit, an & quando ad penam teneatur.* 193. 11
- Fideiussor potest uti beneficio cessionis, etiam in casibus in quibus principali debitori denegatur.* 211. 37.
- Filiusfamilias minor quatuordecim annis cum patris consensu obligatus liquidatione facta carceratur.* 110. 23.
- Filiusfamilias an & quando iuxta ritus formam conueniatur.* 117. 47. usque ad nu. 54.
- Filiusfamilias per decennium seorsum a patre viuens contrahere potest.* 117. 47. & *qualiter verba seorsum a patre intelligantur.* *ibid.*
- Filiusfamilias, si extra Regnum obligatus fuerit, non inuatur beneficio Pragmat. Per excellentem.* 118. 49.
- Filiusfamilias simul cum patre obligatus sui iuris effectus, vel emancipatus an implorabit beneficium, ut teneatur in quantum*

I N D E X.

tum facere potest. 118. 50. & 54.
Filiusfamilias in bonis castrensi-
bus, & quasi, vel aduētitijs, qua
possidet tempore contractus exe-
quitur per credit. via ritus. ibi.
dem sub nu. 54.
Filijsfamilias obligatio sine patris
consensu facta, cum assertione se
esse patremfamilias, etiam iura
mento vallata, non valet, neque
ipse periurij pœna tenebitur.
 135. 30.
Fraudibus est obuiandum. 17. 4.
Fructus post vitam augmentum
non recipiunt. 71. 46.
Furiosus, & mente captus, an
exequantur ad formam ritus.
 88. 20.
Furiosus, vel prodigus sine Cura-
toris auctoritate obligatus, via
ritus non conuenitur. 125. 67

G

Generali prouisione non intel-
 ligitur derogari ei, quod par-
 ticularis statuti beneficio com-
 petit. 150. 26.
Guarentitia unde dicatur. 5. 6.
Guarentitio idem, quod confir-
mo significat. 6. 6.
Guarentitia quid communiter sit.
 6. 8. eiusdem descriptio ex **Au-**
thore. 7. 9. 8. 13. 10. 20. & in
 qua parte instrumenti incipiat.
 9. 14.
Guarentitia super erronea confes-
sione est inefficax. 9. 16.
Guarentitia sententia definitiua,
ac in rem iudicatam transacta
vim obtinet. 9. 17. eadem praci-

se ad factum obligat. 10. 18. &
 hypotheca ex guarentitia resub-
 tans pignoris iudicialis vim
 habet. 182. 20.
Guarentitia nonnulla formula.
 6. 7.

H

HAeres creditoris demonstra-
 to se heredem esse: potest con-
 tra defuncti debitorem via ri-
 tus exequi. 85. 10. etiam si cre-
 ditoris haeres fiscus fuerit. 86.
 13. pro parte pro qua haeres est
 potest exequi, & idem in herede
 heredis. 87. 14. etiam si fidei-
 commissaria vniuersaliter sub-
 stitutus fuerit, vel bonorum
 possessor esset. ibid. 16.
Haeres heredis, testatoris est heres.
 87. 15.
Haeres creditoris si in ipsius defun-
cti praesentia stipulatum non
sit, liquidare minime potest. 87.
 17. nec si defunctus in instru-
 mento debitoris sibi, & heredi-
 bus non receperit. 87. 18.
Haeres debitoris via ritus exequi
non potest. 111. 27. & de ratio-
 ne diuersitatis, quare contra ip-
 sum non possit, & è contra ha-
 res creditoris possit liquidari.
 112. 28. 29. & 31.
Heredis creditoris scientia non
praesumitur in herede debito-
ris, nam ille tanquam actor suo-
rum iurium certus dicitur.
 112. 29.
Haeres debitoris iustam ignoran-
 tia

- tia causam habere presumitur.* 112. 28.
- Heres civiliter accusari potest pro pœna, si non obseruat, quod defunctus iurauit.* 115. 37.
- Heres an iuramenti à suo defuncto prestiti teneatur absolutio- nem impetrare.* 228. 6.
- Heres per defunctum non quo ad spiritualia, sed ad temporalia obligatur.* 129. 9.
- Heres agens pro debito soluto de- functo, calumnia pœna non effi- citur.* 218. 59.
- Honestas cunctis rebus anteponen- da.* 83. 2.
- Horarum consideratio iuuat, sub cautela in prauentione.* 145. 7.
- I**
- I***N actibus iuditiarijs quari- tur ius sine cessione.* 100. 18.
- Inditio, quid sit, quid iustrum.* 18. 8. & in Regno à quo die initium sumat. *ibid.* 9. & quota natiui- tatis Domini tempore currebat inditio. *ibid.* 10. & si inditio in instrumento posita, à vera in- ditione currenti dissonet, an reddat ipsum falsum. 18. 10.
- Inditionis deriuatio.* 19. 11.
- Indulto, & abolitione concessa de- linquentibus per Regiam Cat- tholicam Maiestatem omnium pœnarum, an comprehendantur pœna, qua debetur Regio Fisco.* 231. 10. & an comprehendat vas- fallos Baronum in praiuditium ipsorum Baronum, quo ad pro- uentus. *ibid.* & quid per Reg. Pragmat. dispositum. *ibid.*
- Infantia proximus, non dicitur do- li capax.* 110. 22.
- Infirmus an possit liquidare in- strumentum.* 91. 32. & an con- tra eum liquidetur, & qualiter. 109. 20. & 176. 4.
- Infirmus an per accessum Iudicis, ad locum ubi adest, vel per Re- giam dispensationem liquidabit instrumentum.* *ibid.* & 172. 20. & 21.
- Infirmitas citati, per quos possit allegari, & qua praxis.* 176. 4.
- In uasosis stricta facienda est inter- pretatio.* 16.
- In pari causa, & culpa: melior est conditio rei.* 62. 22.
- In sistentia facienda per debitorem sr iuditio liquidationis, qua nã sit.* 190. 4.
- Instantia iuditij liquidationis in- strumentum est bimestris.* 152. 2.
- Instrumentum nomen equiuocum est.* 41. ac diuersimodè accipi- tur. *ibid.* 2. eiusdem appellatio- ne testes veniunt. *ibid.* 3. Strictè pro sola scriptura accipitur ad alicuius instructionem. 5. 3. un- de nominis deriuatio. *ibid.* 4.
- Instrumentum publicum, & pri- uatum.* 5. 4. publicum multi- plex. *ibid.* simpliciter sumptum nouiter definitur. *ibid.* 5.
- Instrumenta de iure communi non habet executionem paratam.* 7. 10. ratione tamen iuramenti illam sortiuntur. *ibid.*
- Instrumenta confecta à Notario Apo.*

- Apostolico in Regno, non merentur executionem via ritus.* 8. 11. 10. 21. *Sed faciunt fidem, si affuerit Regius Iudex cum testibus.* 11. 21.
- Instrumentum in eius principio inuocationem nominis Domini Nostri Iesu Christi continere debet.* 17. 1. *& in ipsis celebrandis loci consuetudo attendenda est.* 17. 1. *& annos Domini per extensum continere debet.* 17. 3. *& 4. Idem nomen Regis regnantis apponendum in loco, ubi instrumentum celebratur.* 18. 5. *& dies, mensis, atque inditio.* ibid. 6. *& 7. Idem contractus locum continere debet.* 19. 12. *& ad hoc, ut publicum sit, qui interuenire debeant.* 20. 13. *an confici possit, si propter loci inopiam Iudex Regius ad contractus deficiat.* 20. 14. *Testes, & Notarius in eo sunt rogandi.* ibid. 16. *Initij eiusdem formula.* 21. 17.
- Instrumentum descriptionem, & subscriptionem Iudicis ad contractus, ac testium habere debet.* 24. 23. *& quid si non descripti in instrumento ipsum subscribant, an valeat.* ibid. 24. *& quot testes in eo requiruntur.* ibid. 25. *& an instrumentum cum duobus testibus mereatur exequi via ritus, si excedat libram auri respectu tertiarum.* 25. 25.
- Instrumentum via ritus liquidari non potest, ex defectu subscriptionis testium, ubi sumus in loco, ubi adsunt scientes scribere.* 26. 27. *scriptum esse debet in carta pergamena.* 26. 28. *nec ex partium voluntate, ut via ritus executionem mereat: in bombagina scribi poterit.* 26. 31.
- Instrumentum facti seriem, literis intelligibilibus continere debet.* 27. 31. *Idem coram partibus, & testibus rogitus, ac contractus tempore legi debet.* 27. 33. *ex interuentu iuramenti, vel poenae guarentitiatum efficitur ibidem* 34. *nec aliter licet liquidum, in Regno guarentitium erit.* 27. 33.
- Instrumentum continens obligationem laici, eo effectu clerico, an executionem via ritus merebit.* 30. 45. *& petita remissione an concedenda.* ibid.
- Instrumentum non potest continere clausulam, siue pactum, ut possit reassumi contra formam.* *Constit. Baiulos.* 42. 35.
- Instrumentum semel in forma valida sumptum, semper reassumitur.* 42. 37.
- Instrumentum si dicatur falsum, an Iudex possit Notarium prohibere, ne illud reassumat.* 44. 43.
- Instrumentum reassumptum absque probocollis existentia, an iuxta formam ritus presentetur.* 48. 18.
- Instrumentum semel publicatum, amplius non infirmatur.* 48. 29.
- Instrumentum rasum inductum, & cancellatum, an via ritus possit*

- fit presentari.* 48.60.
- Instrumenta reassumpta ex alijs instrumentis publicis, & obligationibus penes acta, executionem via ritus merentur.* 49.63.
- Instrumentum si in publicam formam reassumi nequeat, contractus in eo contentus, non tamen corrui.* 50.66.
- Instrumentum si debitum sine causa contineat, an via ritus liquidari possit.* 57.8.
- Instrumentum tonsura capillorum mulieris Neapolitana, & quid prosit.* 57.7.
- Instrumentum publicum si ad aliud se referat aequipublicum, an, & quando possit via ritus presentari.* 58.10. & *quid si ad apocam tribus testibus signatam, vel ad aliam scripturam priuatam.* ibid. 11. & 15. & *si ad testes se referat.* 59.12. & 13.
- Instrumentum continens obligationem ad rem, vel speciem, pro quantitate pecunie recepta, an presentetur via ritus, & praxis.* 59.14. & *si contineat promissionem quantitatis, vel speciei in aliquo loco destinato, an presentetur.* 60.18. *praxis super hoc duplex.* ibid. 19. & 25.
- Instrumentum, si fuerit extra Regnum confectum, ut executioni mandetur, qua praxis.* 62.22. & 23.
- Instrumentum excedens metam viginti annorum a die, quo debitum in eo contentum peti poterit, an & quando presentetur in ritus formam.* 64.27.
- Instrumentum censuale respectu tertiarum, etiam post viginti annos paratam habet executionem.* 66.35.
- Instrumentum partim liquidum, partim illiquidum, an & quando via ritus possit presentari.* 68.39.
- Instrumentum cum pacto, quod possit liquidari in qualibet tertia, & rescindi, si per tres tertias continuas a solutione cessatum fuerit: si fuerit liquidatum pro duabus tertijs, & ante illarum solutionem aduenerit tempus solutionis alterius, an possit rescindi.* 69.43.
- Instrumentum continens pacta ultro, citroque obligatoria non meretur executionem paratam.* 71.48.
- Instrumentum affectus qualiter executioni mandetur.* 72.49.
- Instrumentum venditionis qualiter via ritus exequatur.* 73.54.
- Instrumentum venditionis, cum pacto, quod non soluto pretio per mensem, contractus sit resolutus, an liquidari possit.* 80.77.
- Instrumentum ad commune lucrum, vel damnum, an & quando presentetur via ritus, remis. siue.* 81.80.
- Instrumentum censuale civiliter contra debitoris haeres executioni mandatur. & qua praxis.* 115.38. & *an habeat executionem paratam contra tertios possessores*

- ffiores, iuxta Bullam, vel Regiam Pragmaticam, & an pro censibus decursis, antequam ipsa bona obligata ad eos pervenerant.* *ibid.* 39. & 40.
- Instrumentum factum à filiofamilias cum consensu patris, quod cedit ad ipsius utilitatem, an exequatur via ritus.* 120.53.
- Instrumentum brevis liquidandum, liquidum esse censetur.* 165.58.
- Instrumenti illiquiditas executio ni prabet impedimentum.* 180.19. *ac eiusdem inualiditate reperta ad liquidationem non proceditur.* 180.20. *& si non fuerit de facie ad stipulatum, executionem via ritus non meretur.* 181.21.
- Interesse generaliter promissum ad ritus formam peti non potest.* 68.40. *& an pro dote, & ante fato debeatur, & quanti illud sit.* 68.42.
- Interesse tertiarum quando debetur.* 69.42.
- Judaus creditor non repellitur ab exequendo via ritus.* 84.5. *Ac etiam eodem iure convenitur.* 104.3. *& tanquã vnus de Pop. Rom. quoad honores, & onera comprahenditur.* 84.5.
- Iudex chartularius idem quam ad contractus.* 6. 8. *in Regno est is, qui inter partes habet iurisdictionem, non ipse Notarius.* 8. 12.
- Iudex laicus, an & quando de re spirituali cognoscat.* 134. 27. & 28.
- Iudex laicus cognoscat super subreptione, & obreptione absolutio nis à iuramento.* 137.39.
- Iudex cause preparantis, est etiam Iudex causa preparata.* 138.45
- Iudicis officium, presentato instrumento in Curia, quale sit.* 152.1. *à Iudicis precepto an appellatur.* 157.7.
- Iudicis partes in notorijs causis, in exequendo sunt.* 135.12.
- Iudices Magne Curie, vel alterius Tribunalis, non possunt facere provisiones, quod praestita cautione per debitorem de solvendo supersedeatur in accusando.* 194.16.
- Iudices pendente lite super dilatione quinquennali, vel alia concedenda prohibentur hodie salvaguardiam debitoribus concedere.* 205.17.
- Iuramentum non est necessarium, ad firmandum contractum, si in ipso insit pena.* 7.10.
- Iuramentum de iure communi habet executionem paratam.* 10.18
- Iuramenti exactio, quae in instrumenti opponitur, non nisi à malo fit.* 14. 27.
- Iuramenti solemnitas, non presumitur cum clausulis solitis, nisi realiter adhibeatur.* 27. 34. *nec illud Notarius in appositione clausularum poterit exarare.* 27.34. *& interuentu iuramenti, vel pœna guarentitiatum efficitur.* *ibid.* 34. *nec aliter licet liquidum in Regno guarentitium erit.* 27.35.

*Iuramentum cogit, quæ præcisè ad
obseruantiam promissorum.*

63.24.

*Iuramentum habet vim litis con-
testationis. 101.19. & actum
illum extraiudicialiter gestum
facit iudicialem.* *ibid.*

*Iuramenti receptio, est quid reale,
aded, ut stipulatus quis pro se, &
suis hæredibus sit transitorium
ad ipsos.* 113.31

*Iuramentum est quid personalissi-
mum, & ideo uti delictum, &
pœna in persona extinguitur.*
112.31. & 128.7. & licet quis
pro se, & hæredibus iurauerit,
adhuc hæredes non obligat, &
quare. 129.8.

*Iuramentum turpe à seculari Iu-
dice relaxari potest.* 133.25

*Idè fictitium, ac non obligatoriu
potest ab ipso declarari. 134.26.
non solum ad partis instantiam,
sed ex officio.* *ibid.*

*Iudex laicus cogens aliquem ad ob-
seruantiam iuramenti non dici-
tur de re spirituali cognoscere,
sicut nec etiam cogens ad rela-
xandum.* 133.26.

*Iuramentum sicuti à parte, ita
à Principe relaxari potest. 135.
29.*

*Iuramentum interpositum in con-
tractu nullo ex dispositione sta-
tuti est nullum, & super eo, pro-
ut in factò Iudex secularis co-
gnoscet.* 134.28.

*Iuramentum non tenet, si sine di-
spendio aeternæ salutis, atque
alterius detrimento seruari non*

*possit. 132.20. Nec debet esse
iniquitatis vinculum. 135.31.*

*Iurisdictionem quamuis Rex con-
cedat Baronibus, nunquam do-
minium supremum, & supre-
mam ipsius iurisdictionem con-
cernentia concedit.* 234.10.

*Iuri alterius succedens, eodem uti
debet.* 87.17.

*Ius fisco quaritur, & pena per par-
tis incusationem committitur.*

224.12.

L

Legatarius creditor non po-
test via ritus, exequi instru-
mentum. 90.26.

*Legatarius, quod sit hæres, & de-
functi personam representet im-
propriissimè dicitur.* *ibid.* 27.

*Legatarius Cessionario equipara-
tur, & obligationem penes acta
exequi potest.* *ibid.* 28.

*Leges Regia, quæ non sunt Ecclē-
siastica libertati, & eius priui-
legijs contraria si sint ex se ho-
nesta à Pontifice approbantur.*
105.5.

Legi quamuis dura standum est.
112.30.

*Legis reiectio, vel dilatio, non ex-
tenditur ad exceptionem, quæ
in promptu probari non potest.*
227.27.

*L. Domitius labeo ff. de testib. in-
tellectus.* 22.26.

*Lex ubi non distinguit, nec nos di-
stinguere debemus.* 845.

*Libelli forma, pro hærede credito-
ris, ut possit contra defuncti de-
bitores*

bitores via ritus exequi, & super ipsa petitione decreti forma. 86. 11. & 12.

Libelli, vel supplicationis sola oblatio non facit, quem esse perituum. 137. 38.

Libellus allegantis novam conventionem, compensationem, & satisfactionem, debet esse clarus, lucidus, ac spetiem satisfactionis continens. 407. 16.

Libra auri quot aureis constet. 25. 26.

Licentiato uno ex debitoribus omnes alij licentiati dicuntur. 190. 2.

Licentia circumducit citationem. ibid.

Liquidatio impeditur, si rescriptum Praesidis Sac. Conf. praesentetur, quod verbum fiat. 191. 7.

Liquidationis nova definitio. 199. 1. eiusdem forma. 200. 2.

Liquidum instrumentum, ac liquere, quid sit. 54. 1. Illiquidum quod modis dicatur. 55. 2. Illiquidum instrumentum, quod liquidum habeatur pacto contrahentium effici non potest. 54. 1.

Litera testimoniales in instrumento confecto extra Regnum, de fide, & autoritate Notarii, si non adsint, an possit suppleri per testes. 62. 23. Quid si locus extra Regnum non fuerit cognitus. ibid.

Litera executoriales expedita per Iudicem defunctum adhuc sunt valida contra principalem debitorem. 186. 15

Locator tenetur ad rei locata traditionem, & patientia praestationem, & in dubio patientia praestita praesumitur. 72. 50. & 73. 51.

Locatio praedij ad mensuram non est perfecta, nisi ipsa sequatur mensura, & praedij traditio, & de ratione eiusdem. 73. 52. & 53.

M

Magistri Actorum S. Conf. non conveniuntur ex eorum spetiali privilegio, nisi in Sac. Conf. 196. 21.

Magistri, vel Oeconomus alicuius Ecclesiae non possunt instrumenta pro Ecclesia a praecedentibus Oeconomis confecta ad ritus formam producere. 99. 12. Quid si Notarius tanquam publica persona pro successoribus stipulatus sit. 99. 14.

Magn. Cur. Vicar. die iouis refero in Sac. Conf. de causis in quibus adest supplicat. 192. 10. & tempore relationis facienda non possunt recipi, aut presentari scriptura, vel depositum ad liquidationem impediendam. 193. 12.

Mandata, qua continere debeant, ut valeant. 165. 40. 41. 42. & 43: & mandati fines diligenter servandi. 166. 47

Mandatatum ad reluendum, & eius vis. 183. 2.

Matrix scripturae, quae nam dicitur. 31. 8.

- Melius illud dicitur in executione, quod creditori placet.* 185.8
- Minor, & maior pars creditorum in dilatione concedenda debitori, dicitur respectu quantitatis.* 205.13. & *minor pars cogitur cum maiori concurrere.* 204.14. & *an inter creditores connumeretur, qui habet emptos annuos introitus cum pacto de restituen- dendo, & quando.* *ibid.*
- Minor si fuerit debitor, an & quando ad ritus formam convenia- tur.* 190.21
- Minor infans non dicitur doli ca- pax.* 110.22.
- Minor furiosus, & post contra- ctum mente captus, qualiter in- strumenta liquidare possint.* 100.20.
- Missio in possessionem vigore pri- mi decreti, quid importet.* 182. 1. & 2.
- Mobilia ad usum quotidianum destinata exequi non possunt.* 12.
- Monasterio si per monachos ad fo- num campanella congregatos, stipulatum fuerit, an per eos pos- sit exequi via ritus.* 94.6.
- Monasterium per monachos dicitur, & representatur.* *ibid.* 7.
- Mors quomodo consistere debet.* 119. 52.
- Mors in defuncto idem, quod iu- ramenti absolutio operatur, & quomodo.* 129.10. & 11.
- Moratoria gratiosa non iuuat de- bitorem ex causa delicti.* 206. 23. nisi in casu num. 26. Nec alios num. 28. & 29.
- Moratoria ad fideiussores non trahitur.* 207.27. nec ad debi- tum ex causa dotis, *ibid.* 28. nec ad haeredes transmittitur. 29. nec ad futuros creditores exten- ditur. *ibid.* 30. Et ipsa utens co- tra suos creditores, contra debi- tores suos quoque uti debet. *ibi- dem* 31.
- Moratorium, vel saluaguardiam opponens, an & quando audien- dus.* 203.12
- Moratoria duplex.* *ibid.*
- Moratoria gratiosa impedit car- cerationem cum ampliat.* 205.19. 20. & 21. & *quid hodie practi- cetur.* 207.31.
- Mulier debitorum ad ritum formam convenitur, cum eius praxi, & limit.* 108.17. & 109.18.
- Mulier pragnans super instrumē- ti tenore citata, per procurato- rem, vel amicum poterit excu- sari.* 177.6.
- Mulier si exclusa fuerit in dotalium repetitione remedio constitutio- ni, Baiulos, an aliud habeat.* 48. 57.
- Mulier creditorum honesta non te- netur accedere ad Curiam, ut liquidet instrumentum.* 83.1. & 172.19. & *in moniali, & clau- strali, quid obseruandum.* 81.2.
- Mulieri si pro aliquo intercesserit gaudet privilegio Pragmat. 1. ad Senatuscons. Velleian. & sic con- tra eam non liquidabitur, nec carcerabitur, etiam si cum iura- mento ipsi Pragmat. renuntia- uerit.*

- merit.* 109. 18. & 121. 55. *cum*
ampliat. & *limit.* vsque ad num.
 56. 57. & 58.
- Mulieri datur repetitio, si pro fi-*
deiussore soluerit. 121. 56.
- Mutus, & surdus an exequantur*
ad formam ritus. 88. 19.
- N**
- N**emo debet assumere officium
 ad quod est insufficientis.
 47. 53.
- Nemo plus iuris in alium transf-*
ferre potest, quam ipse habeat.
 77. 65.
- Nemo inuitus cogitur agere.*
 107. 12.
- Non refert si aliquod ex aequipol-*
lentibus fiat. 164. 36.
- Nostra interest potius non solue-*
re, quam solutum repetere.
 222. 5.
- Notarius Apostolicus, qua instru-*
menta in Regno cōficiat. 10. 21.
si cum Iudice Regio, & testibus
stipulatur, facit fidem. 11. 21
- Notarius debet adscribi in matri-*
cula. 11. 21.
- Notarius si fuerit etiam Iudex ad*
contractus, an utroque officio
fungi possit. 20. 15.
- Notarius a partibus rogari debet.*
 20. 16. *In Regno eius officium*
non dicitur vile. 21. 17. *Non*
tamen dicitur habere dignita
tem. *ibid.*
- Notarij dicuntur egregij.* 21. 17.
- Antiquitus in Ciuitate Nea-*
polis, non nisi nobiles assume-
bantur. *ibid.*
- Notarius si efficiatur Doctor no-*
tariatus officium exercere non
prohibetur. 21. 17.
- Notarius debet esse legitimè crea-*
tus. 22. 18. & *quas debeat ha-*
bere qualitates ad hoc, ut creari
possit. 23. 21.
- Notarius oriundus ex terra Ba-*
ronum, qua instrumenta confi-
cere possit. 22. 19. *An obligatio-*
nes, penes acta tangentes Baro-
nem, ibid. & an testamenta.
ibid.
- Notarius quando possit alijs in-*
scribendis instrumentis uti. 23.
 22. & *quando testis vice funga-*
tur. 25. 25. *debet signum suum*
in instrumentis apponere. 27.
 36. *nec ipsum potest mutare.*
ibid.
- Notarius, ac Iudex ad contractus*
uti nobiliores homines in actu
reassumptionis nominandi sunt.
 38. 20. & *ipsi sub testium appel-*
latione veniunt. *ibid.* 21
- Notarius reassumens contractum*
non completum tenetur pœna
falsi. 41. 29.
- Notario credendum dicenti, vel*
scribenti aliquod de instrumen-
to. 43. 40.
- Notarius non apponens substan-*
tialia in instrumentis ad interes-
se tenetur. 47. 52. & *negans con-*
tractum fecisse, conuinctus qua
pœna plectendus, & praxis in
hoc. 50. 46.
- Novatio quid sit, & eius exceptio*
contra instrumentum opponi po-
test. 221. 1

*Novatio hodie regulariter nisi ver-
bis expressis minime inducitur.*
221. 2. & de ampliat. & limit.
num. 3.

*Nova conventionis exceptio, qua
fit, & qualis in ea comparitio
esse debeat.* 224. 15. & 16.

*Novam conventionem, satisfactio-
nem, vel compensationem alle-
gantes, & non probantes, qua
pœna puniantur.* 225. 17.

*Nuptia tertia, & quarta, semper
secunda dicuntur.* 38. 22.

O

Oblatio adimplementi sola
sufficit in iudicio. 55. 3.

*Oblatio rei tradenda fieri poterit
pendente liquidationis iudicio,
ut non obstante rei non tradita
exceptione liquidari possit.* 79
74.

*Obligatio, qua nam dicatur in for-
ma Camera.* 7. 8. *Guarentitiam
habet formam.* *ibid.*

*Obligatio redditur efficacior ob
clausulam guarentitiæ.* 13. 25.

*Obligatio penes acta potest stipula-
ri à Notario vassallo in Baro-
nis damnum.* 22. 20.

*Obligatio penes acta instrumento-
rum sollempnia non requirit.* 28.
37. *eiusdem obligationis forma
per nouellas pragmaticas consti-
tuta.* *ibid.* 38. & *ipsas concipien-
di mandatum à Iudicibus sem-
per Actorum Magistri haberi
dicuntur.* *ibid.* 39. *ab Actuarijs
Curia limitatâ iurisdictionem*

*habentis, ultra ipsam iurisdic-
tionem confici non possunt.* 29. 40.
& *ubiq; ab ipsis Actuarijs con-
fici possunt.* *ibid.* 41.

*Obligatio penes acta siue contineat
pœnam, siue promissionem sine
causa, siue obligationem quan-
tatis habet executionem para-
tam, & si die feriato concepta
fuerit.* 29. 42. & 43. *etiam si non
fuerit iuramento vallata.* *ibid.*
43. & *qualiter absque citatione
ipsam executionem habeat pa-
ratam.* 29. 44. 30. 45.

*Obligatio est actus voluntarie iu-
risdictionis.* 29. 430.

*Obligatio facta à laico, & deinde
effectu clerico, quomodo execu-
tioni dabitur.* 30. 45.

*Obligatus pro debito vniuersali,
qui promisit singulis tamen an-
nis obligari alios facere, facien-
do posse suum an excusetur.* 64.
26.

*Obligaciones penes acta possunt in-
cusari per procuratorem, ad id
specialiter constitutum.* 99. 15.
& *sub nu.* 17.

*Obligatio penes acta an contra be-
redes debitoris executioni man-
datur.* 113. 31. & *an pro pœna.*
114. 35. & 36. 37. & *de ratione*
36. & 37. *maiorem, & promptio-
rem executionem habet, quam
instrumentum.* *ibid.* 33. & *lata
sententia equiparatur.* *ibid.* &
157. 5.

*Obligatio penes acta à cessionarijs
exequi potest.* 89. 25.

*Obligatio, quæ dat executionem pa-
ratam*

ratam non tantum principales respicit debitores, sed quoscūq; & sic etiam heredes. 113. 33.

Obligati plures numero decem, an & quando via ritus conueniatur 116. 41. & 42. & *plures obligati pro debito Vniuersitatis proprio, & principali nomine cum promissione regij assensus, infra tempus statutum sub pœna rescissionis, non constituti in mora, neq; requisiti à creditore non patientur executionem iuxta ritum.* *ibid.* 43.

Obligaciones, & contractus transeunt in heredes actiue, & passiuè. 129. 8.

Obligatio creditoris citantis super tenore instrumenti debitorem suum, de se non concordando cū parte, an hodie requiratur. 152. 3.

Obligatio quo, decem annos excedit æquiparatur sententiæ Iudicis antiquæ, quæ absq; citatione non maretur executionem. 157. 8.

Obligatio quando petitur exequi alibi quam ubi facta est, requirit citationem. 157. 9.

Obreptio vitiat rescriptum, & absolutionem ipso iure, subreptio verò ope exceptionis. 137. 39

Odiosa strictè interpretanda. 36. 16.

Odia restringenda, fauores vero ampliandi. 113. 31

Omnia nostra facimus quibus à nobis autoritas impartitur. 29. 41 105. 6.

Ordo quid sit 1. 1. *Vbi deficit con-*

fusio adest 1. 2. *Cognitio perfectâ non est, licet scias quid agas, si quo ordine ignores* 2. 30.

Ordinare sapientis est. 3. 4.

P

P*actio prœuentioni renuntiari potest.* 150. 27. & *si ita fuerit renuntiatum, quid agendum, ne prœueniens in vinculis prœuentionis causam dicat.* *ibid.* 28.

Pactum contra ius, secundario ad publicam utilitatem inductum tenet. 65. 29

Pauper admittitur ad compensandum, etiam debitum sibi cessum. 222. 6.

Peccata eo sunt grauiora, quo diutius animam annexam detinēt 237. 43. & *peccatum peccato addi non debet.* 136. 37.

Pœna opposita in instrumento de iure communi non habet executionem paratam 7. 10. *secus iure ritus.* *ibid.*

Pœna conuentionalis adiecta in instrumento non soluitur, nisi quatenus partis concurrat interesse. 64. 43 *secus quoties essimus in condit. & purgationi mora esset renunciatum.* *ibid.*

Pœna succumbentis in prœuentione est vntiarum decem. 146. 10

Pœna amputationis manus ratione inobseruant, & contractus iurati, & sic periurij pœna in pecuniariâ translata. 9. 8. & 174. 2.

Pœna in Regno non debetur, nisi quatenus cum interesse concurrat.

rat. 213. 44.
Periurus non impetrat absolutio-
nem iuramenti. 136. 35. nisi ex
aliqua iuxta causa, & absq. dolo
incidisset in periurium. ibid 36
Et an per solam libelli obla-
tionem supplicationem, vel ci-
tationem contra contractum
iuratum, periurus dicatur. 137.
 38.
Possessio non censetur tradita, qua
de iure auocari potest. 75. 61.
Possessio quot modis remissiva pro-
betur. 78. 70.
Posterior legis dispositio attenden-
da. 11. 22.
Plura vincula magis ligant, quam
unum. 10. 19.
Preambolum an fieri possit inter
primum, & ultimum perempto-
rium a creditore citante super
tenore instrumenti. 165. 39
Præcarium ciuilem tantum pos-
sessionem transfert. 77. 66.
Præcarium an & quando in obli-
gationibus subintelligatur .
 183. 3.
Præsentia rei qualiter possessionis
inducat traditionem. 78. 71. &
 72.
Præsentatio instrumenti a Cleri-
cis coniugatis in qua Curia fieri
debet. 152. 1.
Præsentatio instrumenti omnino
in Curia facienda est, antequam
citatio expediat. 153. 4. po-
test fieri non solum in M. Cur.,
sed etiam in curiis inferioribus.
ibid.
Præsentationes instrumentorum

debent scribi in libro, sub certa
forma notificari fisco, & ea re-
stitui cum licentia 153. 6. & 7.
& quid actuarijs pro presenta-
tione soluendum. ibid. 7.

Prauentio *descriptio. 142. 1.*
Prauentio *causa liquidatione*
impedit. ibid. & qua ad eam
requirantur ibid. 3 & 146. 10.

Prauentio *causa frequentior*
est satisfactione, & solutione,
quam ex cap. nullitatis. 145. 6.

Prauentio *causa facit debitorē*
actorem, creditorem verò reum.
 145. 8. *proinde in prauentione*
sequitur forum creditoris. ibid.
& excommunicatus sicuti agere
non potest, ita neq. prauenire.
 140. 9.

Prauentio *fit etiam ex causa com-*
pensationis. 147. 12.

Praueniens *tenetur satisfacere de*
soluendo debitum, & de se præ-
sentando tempore publicationis.
 146. 10. *& adeo ut etiam credi-*
tores non petente satisfactionem
requirit. 146. 13. cum satisf-
datio de ipsius præuentionis for-
ma sit ibid. nu. seq. . . & ad ip-
sam tenetur praueniens, etiam
si sit facultatibus idoneus, vel
ad iuratoriā cautionem admittē
petat. 148. 17. & quando in loco
iudicij praueniens fideiussorem
non habet, que præcis. ibid. 18.
cum limit. n. 19.

Praueniens *debitor si laicus, vel*
clericus fuerit, & clericum cre-
ditorem praueniat obseruat ea,
qua in eiusdem creditoris foro
ser-

I N D E X.

- seruatur.* 148. 19.
- Praeuentiois causa per principalem debitorem intentata, an & quando fideiussores iuret.** 148. 20.
- Et an pro fideiussore admittatur Procurator, vel principalis debitor admittatur ad opponendum praueentionem.** *ibidem* 149. 21.
- Praeuentio impedit interrogationem, seu liquidationem instrumenti, non autem citationem, unde si citatus non comparuerit, & de praueentione non exceperit, contra eum executio fieri potest.** 149. 22.
- Praeueniens si succubuerit, non auditur in causa appellationis nisi in vinculis, aut factio deposita.** 149. 24.
- Praeuentioni si fuerit à debitore renuntiatum cum iuramento, an ab ipsa intentanda repellatur.** 150. 26. & **quid si pacto fuerit renuntiatum.** *ibid.* 27. & 28.
- Praeuentio facta à iudice, vel a tertio pratendente sibi deberi nomen debitoris ad iudicari non impedit liquidationem. & vide praxim.** 150. 29.
- Prior Monasterij potest contra debitores Monasterij liquidare.** 95. 6.
- Prinati praesupponit habitum.** 128. 5.
- Priuilgium persona ratione reuerentia debita praestitum, nec remitti, nec renuntiari potest.** 123. 61.
- Priuilgium quando competat Baroni cumlatiue, & quando priuatiue, & differentia in his terminis.** 195. 18.
- Priuilgium Brundusinum carcerationem impedit.** 211. 38.
- Probatio in promptu fit per instrumentum publicum scripturam authenticam, & testes.** 227. 28.
- Probatione oppositarum exceptionum facta, vel non facta, qua praxi.** 230. 2.
- Probationes exceptionum in causa instrumentali iuris ordine seruato fieri debent.** 231. 6.
- Probationes pro fuga debitoris & die feriato fieri possunt.** 155. 15. & **quando requirantur.** *ibidem* 16. & 17. & **an coram iudice incompetenti fieri possint.** 160. 21.
- Procurator, & dominus quando infolidum stipulati sunt duo rei credendi dicuntur.** 95. 11.
- Procurator, an & quando ad ritus formam exequatur** 95. 10. & 15. & 16. & **an ad formam Reg. Pragmat. de censibus** 100. 17.
- Procurator presentans supplicationem ad dilatandum quod in causa instrument. verbum fiat qua poena puniatur.** 193. 10.
- Procurator admittitur ad inuuliditatem citationis opponendam** 166. 44.
- Procurator generalis amicus, vel affinis, an possit debitorem sui amici, vel affinis in carceris tradendum curare.** 160. 22.

Procurator qui procuratorio nomine stipulatus est via ritus nō presentabit instrumentū 99.15. nec si procuratorio nomine promisit via ritus conuenitur. 111. 25.

Prodigus debitor pro contractibus ante interdictionem bonorum celebratis via ritus conuenitur, & qualiter. 109.20.

Protocollum quid sit & unde dicatur 35.5. & 6. & varie consideratur. ibid. 7. proprie consideratum quid sit. ibid. 10. eiusdem substantia. ibid. 11. qualem protocollorum liber titulū habere debeat 36. 12. & rogata instrumenta infra quot dies in protocollum redigi debeant. ibidem 13. & an consuetudo non scribendi ea in protocollo excuset. 37.17.

Protocollum antequam ad publicam formam redigatur ad ritus formam executionem non meretur. 35.13.

Protocollis in margine notata sine die & testibus non probant. 43. 41.

Protocollis exhibitio, an peti possit a citato super tenore instrumenti si illud falsum pretendat. 49. 62. & protocollo circa contractus substantia non autem instrumento in dubio standum est 50.65.

Protocollum mortuo notario semiplenam facit probationem. 50. 66.

Publicationis effectus. 146.9

Pupillus aliaq; priuilegiata persona circa reassumptionem instrumentorum priuilegijs, sine beneficijs gaudent. 41.30.

Pupillus non conuenitur ad ridus formam pro contractu a tutore tutorio nomine celebrato 110. 24. & in hoc cautela auctoritas. ibid.

Q *Vāritas pecunia, vel incerta & indeterminata speciei cū utrumq; est in obligatione, alterutrum peti potest, sed an & quando via executiua. 59.16. & 17.*

Quantitas pecunia pro certa speciei quantitate cum clausula supplendi iuxta communem pretium talis temporis, an & quando faciat instrumentum liquidum, ut presentari possit. ibid.18.

Qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens 155.16.

Quod quis propria culpa sentit, sibi imputandum. 160.23.

R

R *atio omnium qua à maioribus sunt constituta minime reddi potest. 112. 31. & qua sit ratio. ibid.*

Ratio legis & statuti: legem, & statutum ampliat. 106.26.

Ratione legis cessante, cessare debet eius dispositio. 161.26.

Re-

- Reassumptio instrumentorum qd sit.** 34. 1. & **proprie consideratur reassumptio ex scripturis Protocolli** 35. 3. & 36. 15. & **an ex alijs scripturis in febeda, vel fasciculis fieri possit.** 36. 14. 37. 18. & **quando instrumenti reassumendi falsitas allegaretur, duplex praxi.** 37. 19. & **si fuerit chartula separata a fasciculis, & protocolli.** 45. 47.
- Reassumere. verbum quid importet.** 83. 21.
- Reassumptio ad hoc ut fieri possit, quot testes in protocollo descripti vivere debent.** 38. 23. **Praxis si mortui fuerint testes quomodo reassumptio fiat.** 39. 24. 40. 25. **tam in Ciuitate Neapolis quã extra,** ibid. 25
- Reassumitur instrumentum dotale, si vnus tantum testis viuat decreto solius S.C.** 40. 26.
- Reassumendi instrumenta quando vnus ex testibus viuat, priuilegium concedi solet.** 40. 27.
- Reassumptio quando per alium Notarium non rogatum fieri possit.** 41. 28
- Reassumens contractum non completum pœna falsi tenetur.** 41. 29.
- Reassumptio an fieri possit si descripti testes mortui fuerint, verum adsint testes, qui in stipulatione interfuerunt, sed non descripti, & id an absq. Regis licentia.** 41. 31. **si testes sint descripti negent se interuenisse cū appellantur, & de hoc an No-**
- tario credendum est.** 42. 32. & 34.
- Reassumptio semper fieri potest si semel in forma valida assumptū fuerit instrumentū** 42. 37. & **quo pacto semel reassumptum fuisse constat.** 43. 38. & 39.
- Reassumptio an fiat ex protocollo, si est cancellatus contractus, & in eius margine id factū voluntate partium asseratur.** 43. 42. & **quid si est cancellatus in Bastardello.** 44. 43.
- Et rasura instrumenti de cuius reassumptione agitur an ipsam impediatur.** 44. 43.
- Reassumens instrumentum Notary mortui illud, ut reperitur transcribere debet nec addere, vel diminueret.** 45. 46. & **additum, vel diminutum, non totū instrumentum vitiatur.** ibidem 47.
- Reassumptio an fiat contractus qui rescindi petitur.** 49. 61.
- Regens M. C. V. habet potestatem remittendi certam partem pœna inculpationis instrumentorū sub quibusdam considerationibus.** 171. 14.
- Relatum est in referentis, & quando hac regula procedat.** 131. 18.
- Relationis qua à nuntio fit forma.** 165. 42. & 45.
- Remissio petita ad iudicem suum per laicum debitorem in causa liquidationis, non conceditur secus si per Baronem petatur.** 195. 18. & 19. & **in casibus no-**

tatis. 20. & 21.
 Remoto aliquo, remouetur omne
 per quod peruenitur ad il-
 lud. 112 sub nu. 31.
 Renuntiatio generalis omni legum
 auxilio in contractibus quid o-
 peretur, & quando. 110. 54.
 Renuntiatio semper presumitur
 apposta de stylo Notariorum.
 ibid.
 Renuntiatio ad praterita, non
 ad futura extenditur. 213. 8.
 Requisitoria citatio, qua, & quan-
 do fieri debeat. 190. 5.
 Rescissio contractus si petatur au-
 reasumptio fieri debeat. 61.
 Residuum maioris summa quam
 uis sit infra unciam peti potest
 ad ritus formam. 66. 37.
 Restitutio in integrum, in cri-
 minalibus denegatur, & per cõ-
 sequens in causa liquidationis
 instrumentorum, & cautela ad
 ipsam obtinendam. 230. 3. & 4.
 Reuelationes testium precedentis
 Evangelica denuntiatione factę
 si presentata fuerint liquidatio
 ni obsunt. 214. 47.

Satisfactionis verbum ad quid se
 extendat. 146. 1. Satisfacienti
 est similis is qui pro tempore li-
 beratus est. 147. 12.
 Satisfactio facta non dicitur quan-
 do soluta pecunia auocabilis est,
 & quando iura cessarunt, vel
 pignora data 214. 48. & 218. 60
 Et si subsequuta fuerit auocatio nõ

reuocabuntur litera executoria
 les vigore instrumenti per prius
 liquidati. ibid. & 214. 54
 Satisfactio per testes, pacto in con-
 trarium non obstante probari
 potest. 216. 55.
 Et testibus pro debitoribus pro-
 ductis si creditor voluerit testes
 in contrarium producere, non
 est audiendus. ibid.
 Satisfactio Curia facienda in cau-
 sa instrumentorum, qua fit. 221.
 10. & creditoris satisfactio, quo
 se extendat. ibid. 11.
 Scienti, & volenti non fit iniu-
 ria. 160. 24.
 Scriptura sigillo autentico signa-
 ta est publicum instrumentum.
 54. atque auctoritate Iudicis
 exemplatur ibid. & qua in
 iudicio apud acta publica scri-
 bitur. ibid. ita etiam qua sub-
 scriptionem habet duorum te-
 stium viuentium. ibid. item
 qua de archiuo publico produ-
 citur. ibid. & qua per Nota-
 rium publicum conficitur. ibi-
 dem.
 Scriptura qua fit priuatim a No-
 tario non habet executionem pa-
 ratam. 12. 23.
 Scriptum in margine protocolli,
 an & quando faciat fidem. 43.
 40. & 41.
 Sententia infra duas uncias man-
 datur executioni, nec per appel-
 lationem retardatur. 66. 37.
 Sermo adaptandus ad frequentem
 contingentiam. 154. 12
 Signum crucis in subscriptioni-
 bus

I N D E X.

- bus testium, ut admittatur.* 26.
- 27.
- Sindici, & Electi Vniuersitatis debita solvere non tenentur licet obligati fuerint, nec contra eos executio fieri potest.* 111.26.
- Socer debitor, an & quando visitus per generum conueniatur.* 122.59 & 64.
- Sollemnitates a Statuto introducta publici iuris est, nec ex partium voluntate illi derogatur.* 42.36.
- Solutio integritatis tertiarum pacto rescissorio non obstante, in casu solutionis retardata liquidationem fortis principalis impedit.* 213.43. & 45. & quod si debitor ad inopiam vergeret, an etiam oblati integris tertijs fiat liquidatio pro capitale. ibidem.
- Soluiffe an de praterito prasumatur producs tres solutionis apocreas.* 213.46.
- Solutioni adiectus, non potest instrumentum liquidare iuxta ritum.* 101.20.
- Solutio, ut plene liberet, creditori idoneo facta esse debet, & sic non pupillo, nec minori, absq; Tutoris, vel Curatoris auctoritate.* 215.30.
- Solutio, siue satisfactio in promptu facta, qua dicatur, & quando liquidationem, & carcerationem impediatur.* 211.39. & 212.41.
- Et omissio modica summa prasupponit errorem, sed liquidationem non impedit,* 212.42.
- Solutio in dubio debet fieri in loco debitoris quando creditor, & debitor sunt diuersi fori.* 212.42.
- Spoliatus omnibus bonis a Curia, conuentus ab alijs creditoribus, quo remedio iuuabitur.* 123.62.
- Statuta laicorum dissonantia circa reassumptionis materiam remissive an includat clericos.* 47.56.
- Statuta concernentia ius publicum a clericis seruanda, & an in alijs causis privilegiatis.* 48.57.
- Statuto generali decies non comprehenduntur.* 61.31.
- Statutum laicorum fauorabile in foro seculari, etiam clericos comprehendit.* 83.3.
- Statutum prabens instrumentis executionem paratam comprehendit tantum creditores in eo nominatos, nec ad interesse preterentes extenditur.* 89.23.
- Statuta, & ordinationes Ciuitatis Iudaos comprehendunt in his, qua Moysis legi non aduersantur.* 104.3.
- Subbassatio, & quemadmodum in ea procedatur.* 182.1.
- Subditi Magni admirati maris non conueniuntur nisi in eius curia.* 195.20.
- Sublata culpa, aufertur, & pena.* 235.10.
- Sub monitus, ut pro Regis seruis.*

aitio ad exercitum accedat, si est citatus impedit ex ea causa liquidationem. 196.22.

Etiam si ex causa dotis debitor fuerit. ibid. 23.

Subreptio qualiter rescriptum videtur. 137.30.

Subrogatio sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. 175.3.

Supplicationis forma, quod verbum fiat in causa obligationis, vel publici instrumenti 192. 8. Quae non tantum comparentem iuuabit; sed etiam correos non comparentes si ad omnium instantiam fuerit expedita. 192.9.

T

Testamentum cui opponitur falsitas cum cassaturis ut iacet reassumitur. 41.30.

Testes ad satisfactionem instrumenti liquidati probandum quot numero esse debent. 217. 56. & quales. ibid. 57.

Testes quinq. publico aequivalent instrumento. 217. 57

Testes omni exceptione maiores an in instrumento liquidando non intersuisse excipi potest 226.22. & nisi defectum testium in promptu probauerit reus, carceres minime euitabit. ibid.

Testes instrumentarii a partibus rogati esse debent. 20.16. & omni exceptione maiores. 25.27.

Et quando literati esse debe-

ant. ibid. & quot numero in instrumentis publicis esse debet. 24.25.

Testes si fuerint clerici omni exceptione maiores dicuntur. 25.27.

Testis omni exceptione maior, quando dicatur. 229.23

Testium inscriptionis fides ab auctoritate Notarii dependet. 42.23.

Traders velle, traders, & tradendi se offerre paratum paria sunt 79.74.

Turpitudinem suam allegans non audiendus. 14.25.

Tutor potest liquidare contra pupilli debitore instrumentis. 93. 1.

& an pupilli praesentia requiratur. 94.4. si plures tutores in solidum pro pupillo stipulati sunt alter non potest debiti prorogationem concedere ad liquidationem impedienda. 94.5.

Tutor testamentarius satisfacere non tenetur, & quare. 95.3.

Et tutela sollempnia qua sint. ibid. 2.

V

ubi eadem est ratio, ubi debet esse eadem iuris dispositio. 90.29.

Venditio facta ad mensuram, an tequam ipsa sequatur mensura, dicitur conditionalis. & pro pretio liquidari non potest. 80.75.

Ver.

I N D E X.

*Verba vendidit, & tradidit in
contractibus qua operetur.* 78.

69. & 72.

*Verba ista, deducto ne zgeat, quã
interpretationem accipiunt.*

124. 66.

*Vniuersitas creditrix, an ad ritus
formam possit liquidare credi-
ti sui instrumenta.* 95.8. *Et si*

*est debitor contra ipsam instru-
menta via ritus produci non
possunt.*

116. 41.

*Voluntas contrahentium, qua pro
bono publico sunt introducta,
tollere non potest.*

42. 36.

Vtile per inutile non vitatur. 44.
43.

F I N I S.

Errata.

Pagina 1. linea 5. sciliciter
lin. 12. perfecte
pag. ead. col. 2. lin. 10. sine
lin. 11. qua
lin. 16. his
pag. 2. col. 1. lin. 14. teste
pag. 3. col. 1. lin. 19. licentrentur
lin. 31. & quod
Pag. 5. col. 1. lin. 7. habilis
lin. 18. continua
col. 2. lin. 14. que
lin. 24. considerantem
lin. 38. guarentigiat
ibid. quod bene
pag. 6. col. 1. lin. 19. huc
lin. 29. respondent
lin. 36. an si
col. 1. lin. 7. cum appelletur
pag. 7. col. 1. lin. 5. roborratam
lin. 9. elegatum
lin. 2. hodiurno
lin. 23. caccusant
col. 2. lin. 35. sine
pag. 8. col. 1. lin. 15. iudicijs
lin. 20. dicamus
lin. 32. præcepit
lin. 36. sub poena
col. 2. lin. 21. gematur

Correcta

feliciter
perfecte
sine
quæ
is
teste
licentietur
& quot
lâbilis
contineat
quæ
consideratum
guarentigiat
quod habet
hic
respondet
an sic
cum non appelletur
roboratam
elegantem
hodiurno
acculant
sue
iudicis
dicemus
præcipit
sub poenæ
geruntur

pag.

pag. 9 col. 1. lin. 17. mundari
lin. 27. liquidationem
pag. 12. col. 2. lin. 12. confeci
lin. 13. per Notarios
lin. 26. practicarentur
pag. 12. col. 2. lin. 24. Deo donec
col. 2. lin. 26. doctor
lin. 32. doctor
lin. 38. Canensem
pag. 13. c. 1. l. 30. debitorem
pag. 14. c. 2. l. vlt. alius
pag. 15. c. 1. l. 9. tenetur
pag. 17. c. 1. l. 18. circa quarum
pag. 19. c. 2. l. 35. quidenis
lin. 36. nanaginta
pag. 22. c. 1. l. 3. & tuas
pag. 24. c. 2. l. 29. Marchion
lin. 30. si instrumentum adest
pag. 25. c. 1. l. 12. liquidari proceditur
lin. 15. ritu
lin. 26. fuit constitutione
pag. 30. c. 1. l. 2. consignatio
pag. 38. c. 1. l. 2. vel euitent
pag. 48. c. 1. l. 5. superuenientibus
Pag. 57. c. 2. l. 25. vel dandi lucrum
pag. 60. c. 1. l. 29. vina
pag. 94. c. 1. l. 30. datus
pag. 106. c. 2. l. 4. iniri
pag. 129. c. 1. l. 1. quod quis
pag. 133. c. 2. l. 8. potius, quam ordinis
pag. 162. c. 1. l. 20. vade
ibid. l. 22. mortem
pag. 190. c. 2. l. 4. Actuarii
ibid. l. 34. debitoris
pag. 191. c. 2. l. 35. relationis, & parendo
pag. 203. c. 2. l. 28. quinquennalem
pag. 207. c. 1. l. 13. nam ipsos
pag. 235. c. 2. l. 25. 2563

fundari
liquidatione
confici
per Notarios Regios
practicaretur
Deo dante
doctrinam
doctrinam
Cauensem
debitor
alius non
teneretur
circa quarum
quidenis
nonaginta
& scias
Marchio
si in instrumento desit
liquidari petitur
petri
fuit habitum pro vero constitutione
consignationis
vt euitent
superuenientibus
vel dandi lucrum
via
dato
infiniti
quod si quis
potius iurisdictionis, quam ordinis
valde
morem
Actuario
debitoribus
relationis, & de parendo
quinquennalem
nam ad ipsos
2603.

IOANNIS PAVLI GALTERII

IVRECONSULTI ALTIMONTANI
Practica Criminalis Instrumentaria
Fœliciter incipit.

Tertia, & postrema editio cum additionibus.

P R A E F A T I O.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordo quid.
- 2 Ordo ubi deficit, ibi est confusio.
- 3 Scire quid facias, & nescire quo ordine facias non est perfectæ cognitionis.
- 4 Sapiens est ordinare.

VM Ordo sit firmum, & rectum fundamentum omnium rerum, sine quo nihil super ædificari potest; atque omne bonum in eo consistit, teste Augustino relato à Luca Pennen. in l. 2. C. de proxim. sacro. seriniorum lib. 12. & ipse dicitur parium, dispariumq; rerum sua cuiq; loca tribuens dispositio, secundum eundem Augustinum 19. de Civitate Dei cap. 14. relatum ab eo;

dem Pennen. in l. is quidem eolum. 2. C. qui militare possunt lib. 12. & teste Cicerone lib. i. officior. compositio rerum aptis, & accommodatis locis, & ex Bald. in tra&. schismatis, qui est ante rubr. C. si quis aliquem testar. prohibuer. num. 8. & in proœmio Digest. Entium modus, sine quo nihil agitur adeo quod si ea, qua gerimus initium non habent, omnis noster actus inanis efficitur. l. quicumque gerimus, ff. de action. & oblig. & ubi his non est, dicitur esse

A

CON-

confusio, vt dicit text. cum glos. in Auth. de hered. & Falcidia §. inordinatum verò, & propterea testatus est Specul. in proemio Speculi, §. ceterum, quod in paradiso habuit ortum; vnde etiam est, quòd ex ijs, quæ inordinatè acta sunt, nò potest quid ordinabiliter agi, cap. qualiter il primo, de accusat. & habetur per Philosophum 6. Metaph. cù in eo consistat omnis operis per
 3 sectio, etiam scire quid facias (Ambrosio testè) ac nescire quo ordine facias non sit perfectæ cognitionis; ideo ex ijs, &
 4 quia sapientis est ordinare, pro vt dixit Philosoph. in. 2. Metaph. & refert Aret. in cons. 67. incip. Diligenter, & maturè in princ. Opusculum nostrum, & Practicam hanc ordinando, diuido in tres partes principales.

In prima videbimus de Instrumentis, & diuidetur in tres sectiones, seu partes speciales.

In prima tractabitur, quot modis, & vnde dicatur Instrumentum, quotuplex sit, quid sit instrumentum publicum, & Guarentigiatum, quotuè in eo solemnitates requirantur.

In secunda de ipsius re assumptione.

In tertia de debitis, & creditis; atque causis pro quibus publicum instrumentum ad formam ritus Magnæ Curia Vicariæ in ordine 166. præsentari, & liquidari queat; atque hæc prima

pars tota complectetur has rubricas.

Curet creditor habere instrumentum.

In publica forma sumptum. Vel reassumptum.

Aduertat ad debita, & ad causas in eo contentas.

In secunda videbimus de creditoribus, & debitoribus per tres alias sectiones.

In prima tractabitur de creditoribus, qui tam nomine proprio, quam alieno agere possunt ad formam ritus, & comprehendet has rubricas.

Aduertat ad personam suam Et cuius nomine agat.

In secunda de debitoribus, & comprehendet hanc solam rubricam.

Aduertat insuper ad debitorem.

In tertia de absolutione à iuramento, & præuentione, & complectitur ijs rubricis.

Et an præcedente absolutione à iuramento.

Fuerit ab eo præuentus.

In tertia parte principali tractabitur de ordine, & modo procedendi in liquidatione instrumenti ad formam ritus prædicti per duas partes.

In prima explicabitur ordo seruandus contra debitores contumaces, quæ continebit rubricas.

Creditor præsentet instrumentum in Curia.

Expe:

Expediatur citatio.
Personaliter comparens ac-
cuset contumacias.

Audiantur excusatores.

Exequatur contra contuma-
ces.

In secunda, & vltima patebit
ordo seruandus contra debito-
res comparentes; ac de excep-
tionibus, & remedijs liquida-
tionem, & carcerationem im-
pedientibus tractabitur, quæ ab-
soluitur ijs rubricis.

Verum debitor compareat de
persona vel licentientur.

Aut facta liquidatione in car-
ceres conijciatur.

Atque in ijs discutiantur ex-
ceptiones oppositæ.

Quibus demum probatis, vel
satisfactione facta Curia, &
parti, liberetur.

Prima Pars Principalis.

In hac prima parte videndū
est de instrumentis per tres se-
ctiones.

In prima videndum quot mo-
dis accipiatur instrumētum, vn-
de dicatur, quotuplex sit quid
instrumentum publicum, & Gua-
rentigiatum, & quod habere
debeat solemnitates.

In secunda de eius reassum-
ptione.

In tertia de debitis, & credi-
tis, nec non causis pro quibus
iuxta d. ritum 166. præsentetur,
& liquidetur.

Prima Primæ Partis.

Curet Creditor habere in-
strumentum. Rubr. I.

SVMMARIVM.

- 1 *Instrumentum est nomen
aquiuocum.*
- 2 *Instrumentū quotupliciter ac-
cipiatur.*
- 3 *Appellatione instrumētorum
testes veniunt.*
- 4 *Instrumentum vnde dicatur,
vbi quodd.
Instrumentum duplex pu-
blicum, & priuatum, &
Instrumentum publicum
simplex.*
- 5 *Instrumentum publicum sim-
pliciter quid sit vouiter de-
finitur.*
- 6 *Guarentigia vnde dicatur.*
- 7 *Guarentigia formula plures.*
- 8 *Guarentigia quid secundum Do-
ctores, & quid secundum
nos: num. 9. & 13.*
- 10 *Instrumenta de iure commu-
ni paratam non habent exe-
cutionem.*
- 11 *Instrumenta confecta per No-
tarium Apostolicum in Re-
gno ad ritum executionem
non merentur.*

A 2 12 Lu.

- 12 *Iudex ad contractus estis, qui inter partes contrahentes habet iurisdictionem in Regno, non ipse Notarius.*
- 13 *Executio parata quid importet.*
- 14 *Guarentigia in qua instrumenti parte fiat, & ubi incipiat.*
- 15 *Confessio & sententia paratam habent executionem, & an confessio erronea, n. 16*
- 17 *Guarentigia habet vim sententia diffinitiva, & transacta in rem iudicatam.*
- 18 *Guarentigia obligat quem precisè ad factum*
- 19 *Plura vincula magis ligant, quam unum,*
- 20 *Instrumenti publici guarentigiati noua definitio traditur.*
- 21 *Notarius Apostolicus circa qua, instrumenta conficiat.*
- 22 *Legis posterioris dispositio attenditur.*
- 23 *Scriptura, qua fit priuatim à Notario non habet executionem paratam.*
- 24 *Debitor potest cogi, ut conficiat de debito instrumentū creditori; sed an Guarentigiatum. num. 25.*
- 25 *De duobus malis minus est eligendum.*
- 27 *Exactio iuramenti non nisi à malo.*

Quoniam nomen hoc instrumentum est æquiuocum, (idest, quod suo uero nomine plura, specie diuersa significando teste Philosoph. in antepredicamen. cap. de æquiuoc.) & æquiuoca sunt prius distinguenda, & inde definienda, secundum eundem 1. de celo, & mundo tex. 100. ideo illud distinguendo dico, quod tripliciter consideratur siue largissimè, siue impropiissimè, largè, idest impropriè, & strictè, idest propriè. Si consideretur instrumentum largissimè complectetur quodlibet vas domus, & quamlibet machinam, violam, vel cytharam; atque etiam omnia, quæ sunt parata ad agriculturam exercendam; hinc est quod priora uocantur instrumentum patrifamilias, & posteriora instrumentum fundi, in qua significatione loquitur text. in l. j. §. quæsitum, & totus ferè titulus. ff. de fundo instructo & instru. legato.

Largè autem comprehendet id, quod probationem, & fidem facit iudici, & ipsius mentem instruit, & sub ea significatione testes quoque ueniunt, l. j. ff. de fide instrum. l. notionem §. instrumentorum, ff. de uerborum significat. & cap. peruenit de testibus.

Strictè uerò accipitur pro sola scri-

Curet creditor habere instrum.

la scriptura ad alienius probationem rei facta, l. contrahitur ff. de pignor. & de fide instrum. per totum. causa enim memoria, & probationis fuit inuentum, vt homines, quorum memoria habilis est, l. hac consultiſſima; §. ac cum humana, C. qui testamen. facere poss. facilius gestorum recordantur, & per id eommodius probetur cōtractus: atque contrahentium voluntas, l. cum res C. de probat. notat

4 glos. in cap. postea. 25. quæ est. 2. in princip. Vnde sumpsit derivationem à verbo instruo, eo q̄ veritatem instruat, & quæ inter contrahentes gesta sunt continua, vt innuit text. in d. l. j. Vocaturque instrumentum quasi instruens mentem, siue instructio mentis iudicis, contrahentium, & litigantium.

Strictè autem sumptum duplex esse dicitur publicum, & priuatum. de priuato non est principaliter nostra locutio; sed verba facit Specul. in tit. de instrum. editione §. nunc dicendum num. 4. Publicum vero est sextuplex secundum eundem Specul. vbi supra in princip. Primū dicitur scriptura, quæ est sigillo authentico, sigillata, de qua habetur in cap. scripta extra de fide instrum. & in cap. 3. de probation.

Secunda species est ea scriptura, quæ est autoritate iudicis exemplata, de qua in cap. fin. de

fide instrument.

Tertia est ea scriptura, quæ in iudicio apud acta publica scribitur, de qua in l. 2. C. de edendo, l. gesta C. de re iudic. & cap. quoniam contra, de probation.

Quarta species est scriptura, quæ habet sub scriptionem duorum, vel trium testium viuentium etiam si sit per priuatam personam scripta, de qua in c. 2. de fide instrum.

Quinta est scriptura, quæ de archiuo publico producitur, vt est liber rationum, vel alterius rei, de qua in c. ad audientiam de prescription. & c. peruenit 3. quæst. 1.

Sexta, & vltima est scriptura confecta per Notarium publicū de qua in cap. 2. & cap. penult. de fide instrument. Et instrumentū in hac specie considerantem meo iudicio hoc modo definiri potest, vt sit scriptura à Notario publico scripta, vel re assumpta solenniter, d. c. 2. & & penult. de fide instrum. Declaratio autem definitionis inferius patebit. Hoc autem dicitur esse duplex, instrumentum publicum Guarentigiatum, & non Guarentigiatum, de non Guarentigiato, idest, quod in se non habet guarintigiam non est noster sermo: sed bene de guarentigato, quod bene guarintigiam; Quæ dicitur à verbo guarentigo, siue guarentizo, quod

A 3

quod sonat idem, quod firmitatem do, siue confirmo, & quemadmodum stipulum in lingua Latina firmitatem significat, ut in §. 1. inst. de verbor. obligat. ita Guarentigia in lingua Lombarda, de quo est tex. singularis in iure in cap. 1. §. 1. vers. si autem de lege Corradi in visibus feudorum. ibi si dominus possidenti guarentizare, id est confirmare, voluerit possessio nem, obtinebit. refert Iason in in l. j. §. si quis ita num. 28. & Bolognetus num. 220. ff. de verbor. obligat. vbi plures guarentigie formulas recenset; quas ego pro materie intelligentia huc breuiter referendas putavi.

7 Prima igitur est, si contrahentes accedant ad Notarium, & eum rogant, ut instrumentum conficiat subijciantes se eius voluntaria iurisdictioni, & is postquam scripsit in instrumento quod ille accepit mutuo pecuniam, vel emit, aut alias promisit soluere tali die, interrogat illum an sit debitor, & ipse ei respondet tanquam iudici, quod est.

Secunda forma est, si postquam scriptum est in instrumento per Notarium quem esse debitorem ex quocumque contractu, vel causa, & quod promisit soluere, interrogatur postea an sit debitor, ac ille respondeat quod sic, & inde Notarius, ut iudex faciat ei preceptum, ut soluat illudque in instrumento scribat.

Tertia est formula si Notarius scripto quod Titius promisit soluere interrogat illum an sit debitor, & ille confiteatur ei tanquam iudici, illumque inde Notarius condemnat, quæ condemnatio, cum appelletur ab ea (ut clarum est) transit in rem iudicatam, & executioni mandatur, & attentis his formulis Guarentigia secundum Cynum in l. j. C. de confessis, nihil aliud est, quam confessio voluntarie facta coram iudice chartulario, (quam nos regnicolæ, ac Maran. p. 4. distinet. 18. num. 4. ad contractum vocamus) qui recepit obseruantiam promissionis, & ex Benedicto de Barzis in trac. de libell. Guarentigia p. j. in prin. Est preceptum factum in confessum per Notarium de instrumento rogatum effectum iudicem ordinarium de obseruando promissa.

Quarta est, quod ipse debitor in instrumento constituit procuratores ad confitendum debitum omnes magistrorum actorum iudicis ordinarij, & cum venerit tempus soluendi creditor vadit ad Notarium, siue actorum magistrum amicum ostendens ei instrumentum, qui uti procurator ad hoc constitutus incontinenti confitetur debitum, eumque postea iudex condemnat tanquam confessum sine alia causæ cognitione, cuius sententia absque appellationis reme-

remedio executioni committitur, cum ipse procurator non appellet, & hanc formulam pleniori stylo, pluribusq; alijs clausulis roboratam obseruat. Camera Apostolica, vacaturque obligatio in forma Camera, de qua per Antonium Massam Gallesium, qui super ea elegatum fecit tractatum in fine ipsius opusculi.

Quinta, & vltima est quando post confessionem, & promissionem de obseruando conuenta, factas, contrahentes, vel debitores promittunt pœnam, vel iurant ad sancta Dei Euangelia, ipsosq; inde non obseruantes, & in periurium incurrentes, & ob id in pœnam manus antiquo tempore, hodiurno autem in pecuniariã, vt. dicimus inferius creditores caccusant criminaliter de periurio, qui ex inde comparentes propter criminalitatem ex laudabili prædicto ritu 166. incontinenti à iudice condemnatur, & hac formula expressius in Regno vtimur quã alijs prædictis. Qua attentata (quicquid aliter iure communi attento dixerit Gomesius ad legem Tauri 64. num. 3.) dupliciter per nos Guarentigia describi poterit; Et primo, vt sit pœnalis, vel iuramento firmata promissio pro obseruantia contentorum, & confessorum in contractu facto coram Notario iudiceq; item Regio illam vir-

tualiter præcipiente. Promissio fiat loco generis, cetera verba loco differentiarum. Dixi pœnalis, vel iuramento firmata, quia in Regno super ijs, eorum alterutro fundantur Guarentigia, vt in d. ritu 166. & quatenus fundantur in iuramento quod habeat paratam executionem, non est exorbitans à iure communi; nam licet instrumenta de iure communi regulariter paratam non habeant executionem l. minor vigintiquinque annis, cui fideicommissum ff. de minor. tamen ratione iuramenti illam fortiuntur, secundum Doctores allegatos à Canar. q. 270. & per Frecc. p. 6. num. 5. & 6. Sed quatenus in pœna; est exorbitans: quia de iure communi, de quo in l. si debitori, ff. de iudicijs secundum generalem consuetudinem proceditur per viam præcepti, post quod expectatis aliquot diebus, vt per glos. ibi proceditur, & non executiue de facto, secundum Bald. in d. l. prima C. de confess. & l. prima C. de execut. rei iudic. refert vt vbi supra Frecc. num. 2. de quo etiam præcepto est ritus 187. vbi Carau. num. 3. & 4. plura dicit. Ex quibus sequitur, quod licet reus, sine cõnuctus petierit absolutionem à iuramento apposito etiã pœnã continente, adhuc præsentetur iuxta ritum prædictum iuramentum, vel pœnam alternatiuè

requirentem, & hoc quia iuramentum non est necessarium ad firmandum contractum quoad hoc, si in eo est pœna, ita Frecc. ubi supra num. 14. Dixi factò coram Notario, ad differentiam promissionum, quæ etiam cum iuramento fiunt in apocâ, vel alijs similibus scripturis. Dixi facta coram notario, & iudice Regiis ad differentiam promissionum, quæ fiunt in instrumentis publicis rogatis per Notarium Apostolicum absq. vel cû iudicis Regii interuentu: Quæ

11 in Regno nondicuntur eam Guarentigiam continere, vt ad ritus formam paratam habeant executionem, neque aliam, vt

12 inferius dicamus Dixi illam præcipiente virtualiter, quia iudex Regius ad contractus est is, qui in Regno inter partes voluntariam habet iurisdictionem, sicuti obtinet notarius de iure communi in alijs locis, vt per Bolognet. in d. l. prima §. si quis ita num. 222, quem refert, & sequitur Ioannes Franc. de Leonardi in suo tract. de varijs iur. de cif. c. 12. & dixi virtualiter, quia expresse non præcepit obseruationem promissorum, & confessorum in contractu, vt in præcedentibus tribus primis formis: sed virtualiter sub pœna appositione, & secuta à notario stipulatione, statim enim quod quis promittit, siue aliquid cõfictetur coram ipsis sub pœna

consententur omnia solènter acta, & sic quod præceptum iudicis sub pœna subsequatur, arg. text. in §. final. institut. de fide iussor.

13 Secundò ita breuius, & commodius definiri poterit Guarentigia, vt sit contractus publicè gesti confirmatio sub pœna, vel iuramenti appositione. Confirmatio stat loco generis, cætera verba loco differentiarû. Dixi. Confirmatio, vt alludam eius denominationi, quæ à firmitate est, vt diximus supra. Dixi, contractus publicè gesti ad differentiam contractuum, qui corâ priuatis personis fiunt. Dixi. Sub pœna, & iuramenti appositione ad differentiam contractuum, qui publice gematur sine appositione horum, vel alterutris, qui tanquam Guarentigiam non continentes ad ritus prædicti formam executionem non habebunt: Vnde cum in Regno semper per notarios apponantur in instrum. iuramentum, & pœna simul, sequitur quod omne instrumentum dicatur Guarentigiatum, & per ipsos conficitur, teste Carau. d. ritu 166. n. 5. & 7. & ad ritus prædicti formam dicitur habere executionem paratâ, hoc est, quod circa hoc non sit necessarius libellus, neque ordo iudiciarius: sed tantum imploratio officii iudicis pro executione, ita Bart. in l. 2. nu. 3. C. de execut. rei iudicatæ. atque de eo

loquemur in hoc tractatu. & pra
 14 & ica Guarentigia verò, ac praeceptum incipit in ea parte instrummenti vbi dicitur. Pro quibus omnibus, & eorum singulis firmiter (& ecce Guarentigia denominationem) attendendis, ob seruandis, & adimplendis, dictae partes, & vnaquaque ipsarum, prout ad ipsam pertinet, obligarunt, siue obligauit se, &c. sub pena, &c. iurauerunt, &c. Et quidem ex iis verbis confessio, praecipuum factum in confessione, & confessorum in definitionibus Guarentigiae positae, sequitur ipsa mundari super
 15 confessione, quae habet paratam executionem, d. l. 1. C. de confessis, ibi nam, & soluere cogitur, quae licet loquatur in confessione iudiciali, verificatur tamen in ea, quae fit coram notario, & iudice regis inter consentientes (vt dixi) iurisdictionem habentibus, secuta in iudicio liqui
 16 dationem. Hinc est quod si confessio est erronea, & nulla, instrumentum non est Guarentigiatum, quoniam Bald. teste in l. error. ff. de iuris, & facti ignorantia propter errorem confessionis accessit ipsum praecipuum tanquam accessorium non subsistere; & quando substantia obligationis est inefficax clausula Guarentigiae inherens est quoque inefficax l. si. ff. de constit. pecun. quem cum aliis allegat Bald. in l. si absentis n. ....

C. si cert. pet. & in l. etiam n. . . .
 C. de execut. rei iudic. & tenuit Cyn. in l. & contra. C. de non numer. pecun. Vnde etiam est, quod licet per statutum remoueantur omnes exceptiones, non tamen dicitur remissa ea, quae dicit instrumentum non Guarentigiatum propter nullam, & erroneam confessionem, super qua fundatur Guarentigia, ita text. vbi Bart. notat, in l. 2. §. preter ff. qui satisfacere cogant. idem Bart. in l. Diuus num. . . . ff. de testam. milit. & in extrauagan. ad reprimendum vers. pro accusat.

17 Item quod Guarentigia habet vim sententiae diffinitivae, vt notatur in l. possessio §. & si possessio ff. de acquir. possess. & in d. l. si debitori. ff. de iudic. & in §. suspecto in Auth. de exhib. reis, dixit Cyn. & Bart. in d. l. prima, n. . . . C. de confessis, & habetur p. Bart. in l. vinu, n. . . . ff. si cert. petat. & in l. prima §. in hac n. . . . ff. commodati. & sententiae transactae in rem iudic. quae sicut paratae habent executionem, per text. in l. prima C. de execut. rei iudic. & in l. sicut pponis, & in l. 2. Diuo Pio §. sic executur ff. de re iudic. ita Guarentigia, & consequenter Guarentigiatu instrum. Quodque insuper fortiantur effectum praecipui iudicis ordinarii facti in iudicio. vt tenuit Bart. in cōs. 74. incip. Gell. lib. 1. Bald. in l. 3. C. de execut. rei iud. Rō. cōs. 76. et Alex.
 ad

ad Bart. in l. cum vnus, num. 11. ff. de bonis auth. ind. possiden. idem Alex. in l. si. cum dotem §. eo autem tempore, num. 6. ff. soluto matrimonio vigore cuius cum quis cogatur præcisè ad factum secundum glos. quem approbat Bartol. in l. sed & hæc 18 §. prætor, num. 3. ff. de procurat. ita eiusdem Guarentigiz, & Guarentigiati instrumenti vigore obligatur quis præcisè ad factum, l. qui restituere; vbi Bald. num. ... ff. de rei vend. idem Bald. in l. vnica, num. ... C. de sent. quæ pro eo, quod interest, & in c. si facta, num. .... si de feudo fuer. controuer. inter domin. & agna. Angel. in l. stipulationes non diuiduntur, num. ff. de verborum obligat. & quoniam in instrumentis confectis extra Regnum, & in Regno præcipuè iuramentum apponitur, quod habet de iure communi (vt diximus) paratam executionem, l. fin. C. de fideiusor. & l. sed & possessioni, §. fin. vbi glos. ff. de iureiuran. cum alijs circumulatis per Gomez. ad d. l. Tauri 64. num. 2. & 3. & l. post rem vbi Bart. num. ff. de re iudica. etiam si iuramentum sit voluntarium, vt per Bart. in l. 2. num. ff. de iureiuran. vbi quoque Alex. & Iafon, & est communis opinio referente Viuio lib. 1. comm. opin. 428. & in eo principaliter fundetur Guarentigiz, sequitur quod instrumenta huiusmodi magis paratam

habeant executionem, plura. vincula magis ligant, quam vnū lib. 2. vbi nota ff. de excusator. c. cum causam, de probat. Et quidem, vt intelligatur, quid sit id, de quo tractamus iuxta præceptum ciceronis (qui secundum glos. in l. prima, C. de studijs liberal. Urbis Romæ lib. 11. Romani eloquio tuba dicitur) lib. 1. officior. cap. 1. ita poterit (nostra sententia) Guarentigiatum instrumentum definiri, vt sit scriptura à Notario publico facta, vel reassumpta solenniter, qua aliquid fieri, dari, vel solui, sub pœnæ, vel iuramenti appositione iudex contractarius præcipit. Declaramus modo verba definitionis huius, ex cuius declaratione superioris quoque intelligentia patebit, si hoc primum dixerò, quod huiusmodi definitio habet requisita tradita per Doctores in l. j. de dolo; constat enim ex genere, & differentijs, continet essentiam, & quidditatem definiti, & cum eo conuertitur. Vnde scriptura stat loco generis, quia comprehendit omnes species instrumenti publici supra enumeratas; cætera vero sunt loco differentiarum; nam vnâ ab altera specie differre faciunt. Dixi à Notario publico, ad differentiam earum scripturarum, quæ per priuatas personas fiunt. Dico insuper à Notario publico, intelligas tu Regio

giō non Apostolico, is enim inter laicos in Regno non poterit facere instrumenta circa temporalia; sed tantum circa Ecclesiastica, ita Afflic. in decis. 245. vbi Vrsil. de mense Martii 1555. dixit fuisse decisum in Regia camera, & approbata quædam concessio facta per cardinalem de Aragonia Alphonso Coppulæ de quodam territorio per manus Notarii Apostolici absque subscriptione iudicis, & testiū. sed cū sola descriptione, vt est statutum de iure cōmuni in auth. de instrum. cautela, & fide §. sed instrumenta. idem Afflic. post Isern. in const. instrumentorum robur num. 22. vbi post longam disputationem ita dicit pluries fuisse in S. Conf. decisum, sequitur Frecc. p. 3. per totum, & præcipue num. 7. refert carau. d. ritu num. 8. & licet Affl. ibi referat apostillam Ioannis Aloysii de Artaldo, & inter alias conuentiones inter Sedem Apost. & Reges huius Regni factas fuit hæc, vt Notarius Apost. cum interuentu iudicis regii ad contractus posset stipulari, & facere instrumenta; at tamen in ea ipse non residet; ac in contraria opinione, quem firmaret: nosque hodie comprobamus ex iure communi per ea quæ notat Bart. in l. fin. num. 7 vbi, & apud quem idem in l. à Diuo Pio §. sententiam, num. 8. ff. de re iudica. Angel. in l. ait prætor §. si iudex. ff. de re iud.

quod s. Notarius, qui præcepit, habeat potestatem illam præcipiendi, & per ea quæ notat Bar. in l. ex eo tempore, num. 7. ff. de testam. milit. quod s. sit matriculatus in loco vbi præcepit Guarentigiam: & ex iure regni videlicet ex Prag. 8. Cardin. de Granuela incip. siamo informati, quæ in nouis est finalis, sub titulo de contract. qua prohibitum est confeci instrumenta per alios, quam per Notarios etiam cum iudicis Regii interuentu sub pœna falsi, & irritationis contractuum, id quod in Francia fuisse quoque dispositū, & in practica seruari retulit Boer. decis. 242. ex prag. prima de Notar. qua cautetur, vt Notarii matriculentur, alias non exerceant; atque ex prag. 5. Ducis Oxunæ, qua cautum est, vt Notar. habeant priuilegium cū sigillo; vnde ex præmissis apostilla prædicta non practicarentur; licet Annus in sing. 245. distinxerit, quod aut Notarius Apost. in Regno stipulatur in rebus Ecclesiasticis, & probat instrumentum, aut in prophanis, & tunc aut cum iudice Regio, & testibus, aut sine, si sine non probat, si cum iudice, & testibus, aut instrumentum petitur exequi iuxta ritum, & non probat, aut vt fidem faciat in causa ordinaria, & probat secundum quam decisum in S. Conf. refert de anno 1543.

(A1)

(Adde. Et vide nouissimè ad-
ducta per Reg. Conf. Rou. ad
pag. 2. num. 12. de contract.)

Dixi facta, vt includam instru-
mentum quod fit à notario, qui
primo, & principaliter fuit de
contractu rogatus. Dixi. vel
reassumpta, vt includam instru-
mentum confectum à Notario
rogato non principaliter, & pri-
mo; sed in defectum notarii iam
præmortui, qui rogatum scripsit
de qua re in rubr. Vel reassum-
ptum latius Deo donec videbi-
23 mus. Dixi vterius solenniter
ad differentiam scripturæ, quæ
fit à notario tamquam à perso-
na priuata, quæ paratam non
habet executionem, ita allega-
ti à Grauinensi prima part: sui
Commentarij ad ritum 166. de-
clar. 2. num. 4. Dixi rursus so-
lenniter, quia in ea requiruntur
innumeræ solennitates, & requi-
sita, de quibus in seq. rub. Dixi
vltimo, qua aliquid dari, fieri
vel solui, &c. ad differentiam
instrumenti publici guarenti-
giam non habentis, quod de iu-
re communi paratam executio-
nem non habet, d. l. minor (vi-
ginti quinq; annis ff. de minor.
licet in Italia ex forma statuto-
rum vix reperias instrumentum
quod Guarentigiam nõ habeat
ex ijs, quæ dixit Benedi. de
Barzis in prima p. q. 5. Secun-
24 dum quæ, & si videatur conclu-
dere, quod quando quis debet
alicui centum, puta (supposita

pro vera glos. & Canonist. do-
ctrina in cap. significauit de tes-
tib. & legistarum in l. si pupillus
in princip. ff. de nouat. Bar. 5.
sub num. 3. Castr. num. 2. Alex.
conf. 138. volum. 2. quod possit
cogi à creditore, vt sibi pro de-
bito instrumentum conficiat)
possit etiam cogi ad faciendum
instrumentum cum clausula
Guarentigiæ, & ipsi astipuletur
Gales. in d. tract. suo par. 3. q. 3.
asserens posse cogi debitorem
ad faciendum instrumentum e-
tiam cum obligatione in forma
Cameræ, & sic iuxta ritum Ma-
gnæ Cur. Vicar. in Regno au-
thor quidam relatus à Rouit. in
rubr. num. 19. de liquid. instru.
Contrarium tamen, quod imò
non cogatur debitor facere in-
strumentum cum hac clausula
Guarentigiæ, vel cum obligatio-
ne in forma Cam. vel ad ritum
d. Mag. Curiz concludit per do-
ctor. Angeli, & Imolæ in d. l. si
pupillus, & Alex. in l. si finita
§. eleganter, num. 32. ff. de dā-
no infecto Viuius lib. 1. comm.
25 opin. 169. quem ego sequor per
Doct. Angeli in l. omnibus. ff.
de iudicijs relati p incertum
authorem post tract. diuers. de
præsent. instrum. f. m. 61. & A-
ret. in l. ex ea parte in fine prin-
cipij ff. de verbor. obligat. &
per Canensem d. ritu, num. 21.
qui etiam hanc tenet partem,
quam ratione noua probat, quia
glos. illa loquitur secundum iu-
ra

ta communia, secundum, quæ iura instrumenta executionem non habent paratam d. l. minor vigintiquinque annis ff. de minori, & sic dum dicit astringi debitorem ad faciendum instrumentum, intelligitur non habens executionem paratam, & sic non ad ritum. Et ulterius comprobo ex destructione eorum, quibus contrariam partem tenentes mouentur, videlicet quod quis Guarentigiam, obligationem in forma Camer. vel iuxta ritum in regno, non dicitur efficacius obligari, & in plus grauari, & sic consuetudo per Italiam apponi Guarentigiam in instrumentis, & in regno obligationem, ut quis conueniatur iuxta laudabilem ritum M. C. Vicariæ, & formam Cameræ, ex qua consuetudine ligari videntur contrahentes, & si recusant ita se obligare, & facere instrumenta, allegare, eorum turpitudinem videntur, & ideo non sunt audiendi. Nam quod imò in plus grauatur debitorem, & efficacius obligetur sub ijs formulis quam clarissime patet, ob procuratorum constitutionem, eorumque non informatorum de negotijs facilem confessionem, & sic facilem censurarum periurij, & pœnarum incursum, pro quibus grauius vrgetur debitor, nam in casu contrauentionis, & non factæ solutionis alius pro eo condem-

natur non instructus de negotio & ipse debitor principalis inde ad solutionem cogitur, detinetur insuper de persona, & sic carceratur etiam si bona offerat, ut infra dicemus in rubrica, vel facta liquidatione in carceres, num. 4. Quod non esset si apocha, vel alia scriptura obligaretur, quia non antea, & iuris ordine perturbato de persona detineretur, quam si facta discussione, in bonis nihil reperiretur, ut notatur in d. à Diuo Pio §. sententiam, & seq. ff. de re iudic., & per glol. in l. iij. §. tutores ff. de suspect. tutor. incurritur peccatum ob non adimplementum promissionis iuramento firmatæ, ut per Sylu. in summa verbo iuramentum, & soluitur aliquid pluris debito pœna, ut patet infra rubr. Personaliter in curia comparens actus contumac. num. 13, quod non solueretur si creditor ciuili-ter, & ordinariè exqueretur. Nec obstat consuetudo allegata & quod contrahentes videntur se obligare sub clausulis consuetis, quas notarij tenentur apponere, quia dico illud non procedere respectu constitutionis procuratorum, ut confiteantur debitum, & nomine principalis debitoris condemnetur, nec respectu iuramenti, quod notarius apponere non potest, nisi realiter præstetur per ea, quæ in seq. rubr. h. 34. dicemus, atque etiam

etiam declaro procedere predi-
 & 3, quando coram notario, iu-
 dice, & testibus ad hoc vocatis
 debitor cōtrahit debitum, secus
 si in eorum absentia, & nullo
 habito sermone de instrumento
 conficiendo, vt in casu quæstio-
 nis nostræ: tunc enim non esset
 astringendus, nisi vt supra di-
 ctum est. Nec obstat considera-
 tio Gallelij, quod allegaret tur-
 pitudinem suam; dum s. vult cre-
 ditorem distrahere per moras
 trium instantiarum; nam id p-
 cederet, quando non esset metus
 pœnz, censurarum, & periurij,
 quæ vt non incurrat, & vitet,
 potest licitè, & honestè se ab
 huiusmodi obligationibus retra-
 here, & simplex tantum facere
 instrumentum creditori, & de
 duobus malis minus eligere, ca-
 duo mala 13. dist. dixit glos. in c.
 hi qui 26. q. 2. & in cap. si quod
 verius 33. q. 2. ac quælibet ma-
 la perpeti, quã peccatum incur-
 rere, cap. ita ne 32. q. 5. & cap.
 sacris, quod metus causa, &
 etiam quia debitor se ipsum
 defendere tenetur, famam, ac
 fidem suam; dum enim ijs vin-
 culis creditor ipsum ligare in-
 tendit, videtur eius fidem suspe-
 ctam habere, & iniuria eum af-
 ficere non aliter, quam is, qui
 approbatum fideiussorem quasi
 idoneum recusat, l. si vero §.
 qui pro rei ff. qui satisd. cogan-
 27 cum præsertim exactio iura-
 menti, quod in hisce instrumen-

tis apponitur, non nisi à malo
 sit, Matthæi cap 5. & cap. & si
 Christus, de iureiuran. cap. ita
 ergo 23. q. 1. & c. super hoc, de
 renunciat. Præterea non potest
 dici turpitudine in debitore, quã-
 doquidem potest considerari ne-
 gligentia in creditore, vt cau-
 tius non sit negotiatus mutuã-
 do, & habendo fidem de pecu-
 nia absque scriptura publica ad
 reconuincendum perfidiam, ne-
 gationem, & dilationem, vt di-
 xit Iustinianus in §. si cãta quil-
 quam in auth. de iustrum. caut.
 & fide.

(Adde. Et licet ad compro-
 bationem præmissorum pro pri-
 ma opinione videantur facere
 notata per d. de Franc. dec. 615.
 n. 3. seqq. vbi conclusit in S. C.
 fuisse decisum, primum emphy-
 teutam, qui obligatus est do-
 mino directo de facie ad faciem
 pro solutione canonis, & imple-
 mento promissorum, & conuen-
 torũ translato dominio directo
 pœnes alium, huic de facie ad
 faciem sese obligari teneri, non
 tamẽ ex hoc videtur benè infer-
 ri ad, casum nostrum, quãdoqui-
 dẽ in specie relata à d. de Fran-
 ch. debitor iam erat efficaciter
 obligatus, & quo ad secundum
 contraçtũ non videbatur astringi
 ad plus, nisi quod per obli-
 gationem per eum faciendam,
 de facie ad faciem per ip-
 sum cessionarium iustrumen-
 tum liquidari potest quod alias
 non

non autem quod obnoxius fieret pœnz , ad quã non alias teneretur , vel vt executiuè teneretur , ad quod non alias teneretur .)

Tu autem lector vltterius cogitato . Ioannes Paulus Galterius V. I. D.

In publica forma sumptum
Rubr. II.

SUMMARIVM.

- 1 Inuocatio nominis Domini nostri Iesu Christi apponenda est in principio instrumenti.
- 2 In quibuslibet instrumentis, & contractibus loci consuetudo attenditur .
- 3 Anni D. Nostri , & per extensum in instrumento sunt apponendi .
- 4 Fraudibus est obuiandum.
- 5 Nomen Regis regnantis in regno, ubi fit instrumentum est in eo ascribendum .
- 6 Item dies, & mensis , quo fit contractus .
- 7 Item indictio , & ea secundum loci consuetudinẽ , n. 8.
- 8 Indictio quid, & lustrum .
- 9 Indictio quando in Regno in-
- 10 Natiuitatis Domini nostri tempore quota currebat in-

dictio .

- 11 Indictio unde deriuetur .
- 12 Locus, ubi fit contractus apponi debet in instrumento .
- 13 Instrumentum , vt dicatur publicum , à Notario cum interuentu iudicis , & testium confici debet .
- 14 Iudex regius ad contractus si in loco non est , an sine eo instrumentum , fiat?
- 15 Notarius , qui esset etiam iudex amborum vice , & officio an fungi possit ?
- 16 Testes instrumentarij à partibus rogati esse debent .
- 17 Instrumenti publici principium quale .
- 18 Notarius debet esse creatus ab habente potestatem .
- 19 Notarius oriundus ex terra Baronum an, & qua instrumenta conficiat ?
- 20 Capituli Regni . Non sine prudentis limitationes .
- 21 Notarius vt quis creetur plures debet habere qualitates .
- 22 Notarius an, & quando instrumentum per alium scribere facere possit .
- 23 Testes debent describi à Notario , qui se propria manu subscribant , vel sancte signo crucis signent : & quid

- si non descripti subscribant, an valeat instrumentum ? num. 24.*
- 25 *Testes quot numero in publico instrumento sint necessarii ? Intellectus ad l. Domitius Labeo. ff. de testamen.*
- 26 *Libra auri quot aureis constat.*
- 27 *Testes instrumentarii debent esse omni exceptione maiores, & an, & quando literati. Clericus est omni exceptione maior.*
- 28 *Instrumentum debet describi in charta de bergameno.*
- 29 *Charta delititia papyracea.*
- 30 *Charta appellatione papyracea, & non pergamena venit.*
- 31 *Pañum, ut instrumentum in charta bombacina scribi, & liquidari possit, non valet. Abbreuiatum an, & quando vitiet.*
- 33 *Instrumentum partibus coram testibus, dum rogatus fit, legi debet.*
- 34 *Iuramentum, vel pœna inferi debet instrumento.*
- 35 *Guarentigia fundatur principaliter super iuramento, vel pœna in Regno Neapolitano.*
- 36 *Cignum suum Notarius apponat in instrumento. Item illud mutare non potest, nec alterius signo uti.*
- 37 *Solemnia instrumentorum in obligationibus pones acta non necessaria.*
- 38 *Modus, & forma introduci nouiter per regias prag. circa concipiendas obligationes continentis tam debitum quantitatis, ac rerum quam fideiussionum.*
- 39 *Magistri actorum M. C. semper à iudicibus presumuntur habere mandatam obligationes penes acta concipiendi.*
- 40 *Magister actosum unius curie habentis iurisdictionem limitatam non capit obligationes contra personas non subiectas.*
- 41 *Omnia nostra facimus, quibus à nobis auctoritas impertitur.*
- 42 *Obligatio penes acta siue contineant pœnam, siue obligationem quantitatis, siue missionem etiam sine causa habet executionem paratam,*

*& etiam in die feriato con-
cepta .*

43 *Obligatio est actus volunta-
ria iurisdictionis .*

44 *Obligatio penes acta execu-
tioni an , & quando man-
detur absque partis citatio-
ne , & num. 45 .*

46 *Apoche directæ bancis para-
tam habent executionem
facta recognitione .*

47 *Negans apochas banci vel li-
teras Cambij , cõuictus qua
pcna multetur .*

VT instrumentum dicatur in
forma publica sumptum de-
bet nonnullas continere so-
lemnitates, circa quarum nume-
merum quoniam Doctores di-
scordant , nos descripsimus
infra scriptas , quarum vna de-
ficiente instrumentum in forma
publica non dicitur , & conse-
quenter ad ritus formam exe-
cutionem non merebitur . Et
quidem prima solemnitas est, vt
in principio ipsius instrumenti
inuocatio nominis Domini No-
stri Iesu Christi apponatur, ita
glos. in l. generali C. de Tabu-
larijs, lib 10. & in auth. vt præ-
ponatur nomen Imperato. Bar.
& Doct. in proœmio Digesto-
rum , & Canonistæ in cap. 1. de
fide instrument. quæ quidem
inuocatio licet secundum Bald.
in proœmio Codicis , quem se-

quitur Freo. in tract. de præsent.
instr. p. 1. n. 3. omiſſa, nõ viciet in
strumentum interueniẽtibus a-
lijs solemnitatibus, tamen con-
trariam partẽ, quod imò sit ne-
cessaria , vt sine ea vitiosum
dicatur instrume. tuetur Franco.
Anton. de Robert. in considerat.
prima, n. 5. in libello, quẽ de ma-
teria d. ritus 166. edidit; hodie
n. adco cõsueuerũt notarij hanc
inuocationem in instrum. appo-
nere, vt nunquam omittatur: in-
de stance hac laudabili consue-
tudine instrumentum sine ea in-
tegram fidem non obtineret; nõ
in quibuslibet instru. & contr.
faciendis consuetudo loci est
attẽdenda, secundũ Bart. in l. ex
ea part. n. 2. ff. de verb. obl. & hec
iuxta solemnitas ratione cõsue-
tudinjs efficietur de substãtia , &
omissa contractum nullum red-
dit, & dicit Felyo. in cap. 1. nu.
de fide instrumẽtor. & hanc etiã
partẽ sequitur Bernardinus Pan-
dus Grauinensis in Commenta-
rijs ad d. ritum declarat. 3. n. 12
p. j. ac Viui. lib. 1. cõ. op. 383. n. 4.

3 Secunda est appositio anno-
rum Domini Nostri Iesu Chri-
sti vt in d. Auth. vt præpon.
nomen Imper. & tenet Specular.
in tit. de instr. editio. f. breuiter
n 4. qui debent inseri per extẽ-
sum , non per numerum arith-
meticum (vulgò abacum) vt fra-
udes euitentur glos. in consue.
Regni consuetudinem, quã olim
sub rabr. de instrum. conficien. &

Aff. ibid. n. 29. sequuntur Frecc. p. 1. n. 4. Graui. l. c. n. 13. & Rober. consid. prima, num. 6.

Tertia est nomen Regis regnantis in regno, vbi sit instrumentum, tex. in d. auth. vt præponatur nomen Impera. glos. & Doctores in l. iurisdictionum §. quod ferè ff. de pactis, Corset. in tract. de potest. regia q. 46. & Graui. d. loco n. 12. & Frecc. vbi sup. n. 6. atque in terris Ecclesiz inferi debere annos, quibus Papa sedit, dixit Specul vbi supra num. 8. & in Regno nostro annos, quibus Rex regnavit, docuit Robert. dict. consider. numer. 7.

Quarta, vt apponatur dies, ac mensis, quo instrumentum conficitur, vt in l. j. C. de apoch. publ. lib. 10. & in l. 3. C. de diuers. rescript. Cagnolus in l. si librarius ff. de reg. iuris, Graui. d. loc. no. 14. Robert. ibidem nu. 8. vbi dixit quod quando expedit, posset apponi hora diei, & locus loci; Verum si dies non esset in instrumento appositus; sed in protocollo annotatus, valet instrumentum, vt dixerunt Doct. in l. si finita, §. item videmus, num. ff. de damno infecto, & in l. de pupillo §. si quis ipsi prætori, ff. de oper. noui nunciat. sequitur Frecc. vbi supra, num. 7. quod etiam allegat Lanfran. qui hunc decidit passum in sua praxi, in tit. de instrumen. productione, nu. 45.

Quinta est; vt apponatur indictio, quæ secundum glos. in e. inter dilectos, versiculo indicationis, de fide instrument. est numerus annorum constans ex tribus lustris, idest quindecim annis: (quinque n. anni faciunt lustrum l. item queritur §. qui impleto ff. locati) apponitur, eam in instrumentis omnium primus iussit Iustinianus, & in d. auth. vt præponatur nomen Imperat. dixitq; Couaru. lib. 1. variar. resolut. cap. 12. num. 7. apponenda autem esse iuxta loci consuetudinem, vel ab incarnatione, vel Natiuitate Domini, vel alio tempore, docuit Specul. in §. 1. num. 5. Graui. loc. cit. num. 16. Atque in regno eam incipere à primo die Septembris cuiuslibet anni, dixit Robertus in plus semel citato loco, num. 9. inferibenda igitur est præpò cuiuscunque instrumenti principium, & incipiendo à prima indictione anno primo dicatur indictione prima, & in secundo anno indictione secunda, & sic vsq; ad decimumquintum, quo dicatur decimaquinta indictio, & deinde rursus à prima indictione incipiemus, & sic perpetuo fiat: & est aduertendum secundum glos. prædictam, quod anno Natiuitatis Domini currebat tertia indictio, tribus enim ante annis exierat edictum à Cesare Augusto, vt describeretur vniversus orbis, vt habetur in Euan-

**Euangelio Lucę cap. 2. hinc per
add. ad glos. versus sequentes re
censentur .**

**Si per quindenos, Domini numera
ueris annos**

**His tribus adiunctis indictio certa
notatur :**

Si nihil excedit quindena indi-
ctio currit, sequitur Couar. vbi
supra c. 12. num. 6. ideoq; si quis
scire cupiat, an instrumentum
sit falsum per indictionem, vi-
deat quotus annus Domini, &
quota indictio in instrumento
apponitur, & faciat numera-
tionem, & si indictionem mille-
simo, idest anno Domini con-
sonam non inueniat, instrumen-
tum erit falsum, glos. iuncto tex.
in d. c. inter dilectos, tenet Lan-
fran. in prax. vbi supra num. 18.
sed si annus indictionis anno
Domini, & sic millesimo non
conueniat ibidem ascripto præ-
sumendus est potius error in in-
dictione, quam in anno Domi-
ni, cum is sit magis omnibus no-
tus, quam indictio, Bart. in l. si
librarius, vbi Dec. & Cagnol. ff.
de Regul. iuris, & alij relati per
Couar. vbi sup. num. 7. & prop-
terea hodie qui currit annus Do-
mini 1598. quo hæc scribim^{us} erit
vndecima indictio vsque ad pri-
mum diem Septembris: si quidē
annis M. D. computatis quide-
nis nihil superest nonagiua etiā
computatis quidenis nullus su-
pereminet, restant igitur anni
octo de millesimo currenti, qui-

bus si addantur tres illi, qui tē-
pote Natiuitatis Domini curre-
bant, erunt vndecim, & sic vnde-
cima curret indictio vsque ad
prædictum diem, & deinde in-
antea incipiet currere duodeci-
ma. Deriuatur autem indictio
ab indico indicis, & sic ab indi-
cendo, seu iubendo, hinc ipsa
dicitur iustum, seu præceptum,
quo indicēbatur populis, vt pri-
mo iustro ferrum pro fabricandis
armis, in secundo argentum
pro stipendio militibus exoluen-
do, in tertio aurum quo neces-
sitatibus Reipubl. subueniretur,
erogarent ita Specul. vbi supra
§. breuiter n. 5. dicebat. Couar.
vero vbi sup. n. 5. dixit in præmis-
sa tria iustra distingui indictio-
nem, vel ad exemplum tri-
næ lustrationis, cū decimoquin-
to quoque anno moris esset anti-
quitas Urbem Romam lustrari,
& census solutionis fieri ex M.
Varrone lib. 5. de lingua Lati-
na, vel quia indictio certi cen-
sus, aut collectæ soluendæ Reip.
quintodecimo quoque anno fie-
bat, huiusque summę solutio in
tria tēpora tres (secūdū nos) pa-
gas, siue rādas diuisa præstābatur.
Sexta solemnitas est, vt appo-
natur locus in quo instrumentū
conficitur, glos. in c. oblatę sanē
de re iud. lib. 6. Fely. in d. c. i. n. 9.
vbi dicit, q̄ consuetudo contra-
ria non valeret, Afflic. in const.
regni Baiolos num. sub tit. de
ferijs, & salar. Iudic. & notar.

sequitur Grauin. in sæpè citato loco, num. 17. dicen procedere idem in loco loci, Frecc. vbi supra, num. 8. & Robert. confid. allega. nu. 10. Viuius lib. 1. communio opin. 183.

(Adde Rotam decisione 738. in antiquis, idq; non procedere in Hispania testatur Verrall. dec. 98. p. 2. R.)

Septima est, vt interueniat notarius publicus, iudex ad contractus, & testes, vt in constit. regni Instrumentorum, robur. & sub rubr. de fide, & anth. instrum. & in d. constit. Bainlos, qui notarius post descriptionem loci debet describere nomen, & cognomen iudicis, & ipsiusmet, & aliquando testium, qui interfuerunt, quando in calce non describuntur, si vero in calce (vt frequentiori vsu seruat) describantur, tunc non oportebit apparere nomina, & cognomina; sed sat erit dicere, & infra scripti testes, &c. pro vt ponit hanc formam Rober. vbi, sup. n. 2. Verum quando in loco vbi instrum. conficitur, non reperiretur iudex regius ad contractus, tunc instrumentum sine eo posse fieri dixit Grauin. vbi sup. par. prima declar. 4. num. 21. allegauitq; glos. in Longobarda de Scabinis, & Cancellarijs, per quam olim quando in loco non erat iudex ad contractus à Rege creatus, solebat per vniuersitatem loci deputari iudex a-

liquis ex ciuibus optimi nominis, & fame, qui per annum deseruiret, & in contractibus eo anno ibidem faciendis interueniret; & ego in Patria vidi aliquot instrumenta antiqua, aliqua vero infra sexaginta annos in quibus scriptum erat, & talis de tali annalis iudex, & signanter vnum, quod fuit mihi summæ declarationis pro effectu, quem scio; hoc hodie non permittitur Regni Vniuersitatibus, nisi ex causa ijs, quæ in d. prag. fin. de contract. enumerantur. Hic autem notandum est, quod si tabellio esset (quod sæpè vidimus) etiam iudex ad contractus, non posset fungi duobus officijs vna, & simul secundum Ifern. & Afflic. in titulo Quæ sin regalia vers. magistratus, quos relet, & sequitur Grauin. vbi supra, numero vigesimo secundo sed interueniet iudex in contractu ab eo non describendo, & è contra. Quinimò cum ea clausula expediuntur eorum privilegia, vt ego vidi in privilegio Notarij Io. Dominici Carini de terra Reardarum.

Octaua est, vt Notarius, & testes sint rogati à partibus; Bald. in lege prima, num. ... C. plus valere, quod agitur, & in lege contractus numero... Codicè de fide instrument. Afflicus in dicta constitutione, Bainlos nu. 29. sequuntur Frecc. vbi

17 vbi supra, num. 2. & Rober.
num 16

(Adde. Et suas, quod in regno officium notarii nō dicitur vile, vt de iure communi supponitur ex l. vniuersos C. de decurion. lib. 10. & esse vulgatum in orationum testatur Oldrad. Bar. & alii relati per Card. Tuschum in vers. notarius conclus. 69. non tamen dicuntur notarij habere dignitatem, vt censuit, & minus rectè post alios idem Tusch. d. concl. num. 25. & securus est R. Pat. Molfes. ad consuet. Neapol. par. 10. de instrum. confectis per curiales q. 2. num. 4. cū dignitas importet nobilitatem vt patet per decis. de Franc. 111. & 564. quæ ex priuilegio Tarentinorum gaudent notarij & iudices ad contractus, vt in decis. de Franc. 438. ergo contrarium est in ceteris Regni locis: in quibus dicuntur egregij, quasi extra gregem, ac extra viles homines sint. Eorum tamen officium vti reipublicæ necessariū dicitur dignissimum, & non confertur nisi probis viris; neq; vilipendi, sed honore dignum ab omnibus censi debet, & antiquitus in Ciuitate Neapolis ad hoc officium assumebantur nobiles viri, vt ex chronistis præsertim Summonte patet de patre Siri Ioannis Caraccioli magni Regni Senescalli. Hinc fit quod si notarius ascenderet ad Doctoratum, vt quidam fami-

liaris meus, notariatus officium exercere non prohiberetur. Bal. in l. falsa demonstratio ff. de cōdit. & demonstrat. vbi Castren. Alex. Soec. & alii, quos probat Menoch. cons. 908. num. 3. vol. 10. refertq; Molfes. loco citato num. 6. an autem, & quando Notarius possit conficere instrum. in alieno territorio, & extra locum de quo priuilegium non cantat ad eum idem Molfes. vbi supra q. 10.)

Vnde videmus initium instrumentorum concipi per hæc verba. In nomine Domini Nostri Iesu Christi. Amen. Anno à Natiuitate Millesimo, sexcentesimo octauo regnante in nobis Serenissimo, & Catholico Domino nostro Domino Philippo de Austria Dei gratia Rege Castellæ, Aragonum, vtriusque Siciliæ, Hierusalem, Portugaliz, &c. Regnorum vero suorum in hoc Regno.

feliciter. Amen. Die secūdo, mensis Nouemb. præsentis anni Indictionis in terra Altimontis Prouinciæ Calabria citra. Nos N. regius ad contractus iudex, talis N. publicus vbique per totum Regnum, vel in Prouincia Calabria Regia autoritate Notarius, & testes infra scripti ad hoc vocati, specialiter & rogati, præsentis publico instrumento facemur, notum facimus, & testamur, quod eodem prædicto die in nostri præsentia

B 3 con-

constitutis, &c. Scias tamen, q̄
 20 ipso quod notarius scribit, &
 cum eo testes subscribunt præ-
 sumuntur rogati, Egid. Bellam.
 decis. 267. notarius decis. Tho-
 losana 183. & Add. 2d. Ale. cōf.
 153. volum. 2. & hoc quando
 fit probatio per instrumentum,
 in quo sunt descripti, secus si
 per eos probatio fieret solemn-
 itatis

Nona est, & colligitur ex præ-
 missis, vt Notarius sit legitimè
 18 creatus ab habente potestatem
 vt in Const. Regni in locis dema-
 nij, sub rubr. de iudic. & notar.
 c. fin. de fide instrument. vbi Fe-
 lin. num. 19. qui licet debeat es-
 se de demanio, vt dixit Grauin.
 sequens Ifern. in 5. declar. n. 25.
 19 vbi supra, & Robert. nu. 19.
 tamen quod oriundus de terra
 Baronum hodie instrumenta cō-
 ficere possit, quæ plenam fidem
 obtineant, si tamen sit à Rege
 creatus, quòdq; ita seruetur, di-
 cit Frecc. vbi sup. nu. 19. Est be-
 ne verum quod si instrumentum
 tangeret magnates oporteret
 describi à notario, qui esset de
 demanio Regis, ita est text. in
 cap. Regni non sine prudentijs,
 sub rubr. de conficiend. instrum.
 refert, & sequitur Scaglionus in
 ritu nostro, qui apud ipsum est
 163. num. 44. & Frecc. p. 2. nu. 3.
 alias instrumentum confectum
 per notarium vassallum non
 nocbit, neque proderit Baro-
 ni, ita Annius sing. 244. aduertat

autem quod licet notarius sub-
 ditus non possit stipulari instru-
 menta tangentia Dominum suū
 poterit tamen in sui fauorem
 stipulari obligationes penes a-
 ctā, & decisum per S. Conf. re-
 fert eiusdem præstantissimus, &
 doctissimus olim Præses de Frā-
 ch. decis. 118. vbi ita cap. prædi-
 20 cum limitari dixit.

(Adde & sequitur Riccius vir
 doctissimus, & Patritius vir Ca-
 nonicus integerrimus collect.
 187. & licet Molfes. loc. cit. p. 10
 q. 12. num. 7. in instrumentis, &
 obligationibus contra Barones
 per vassallos notarios vel actua-
 rios faciendis non vigere ratio-
 nes adductas prohibitionis sti-
 pulandi pro ipsis Baronibus di-
 xerit, & consequenter vassallos
 notarios, & actuarios bene sti-
 pulari contra Barones instru-
 menta, & obligationes censue-
 rit: tamen quod non sit recedē-
 dum à dicta decisione arbitror,
 pro qua facit ratio quod sicut
 in iudicijs actor, & reus non de-
 bent ad imparia iudicari l. fin.
 c. de fruct. & litium expensis,
 ita in contractibus Dominus, &
 vassallusq; sunt correlatiui, alias
 contractus claudicaret, & in-
 in notario stipulante instrumē-
 ta contra baronem potest con-
 siderari id quod sæpe contingit,
 quod Barones maxime tyranni
 semper cum vassallis habent li-
 tes, & iurgia, & fieri posset q̄
 venirent se notarius, & iudex, &

testes vassalli, & concipere possent instrumenta in damnum, & Baronis præiudicium ipso nihil de contentis in instrumentis sciente, & hæc quoad instrumenta. Quo vero ad obligationes alia est ratio, quod valeant cōtra vassallos obligatos Baron. quia hæ postquam sunt concepitæ non redigantur per notarium in formam publicam, vt innuit litera dicti capituli non sine, vltra quod concipiuntur iudice præsentē, vel mandante & non præsumitur metu minis, vel suasionibus Baronis, vel vassallorum, & Riccius allegatus à Molfes. totum contrarium dicit, & conformat se cum dicta decis. vt cap. prædictum in fine limitetur in obligationibus)

Pro vt quoque limitari in testamentis, ac codicillis dixit Annus filius ad d. singul. patris 244.

(Adde. Quibus licet aduersentur considerationes factæ ad d. Marchione Tapia ad d. cap. num. 3. & seq. vbi quod appellatione instrumenti testamenta contineantur, ac in testamentis maior vigore ratio falsitatis f. m. 164. 2. tomo: camen in testamentis limitat Maynardus loquens de capella Tholos. decis. 35. lib. 5. refert & sequitur Ric. coll. 614. ego autem consultus olim allegavi pro D. Marcello Pignatello, & Helena Falangola coniugibus contra testamen-

tum D. Ioan. Baptist. Falangolæ Baronis Malucei confectum per not. vassallū, allegationes sū reperero in fine adijciam.)

Notes tamen, quod si duo Barones contraherent, vassallus alterius tertii Baronis non subditus alterutri contrahentium, poterit conficere inter eos instrumentum, vt per Afflic. in d. Const. in locis demanii num. 14. Et non sine causa superius dixi, quod notarius sit ab habente potestatem, & sic à Rege creatus quia notarii Apostolic. in Regno (vt latè supra rubrica prima num. 21. tetigimus) instrumenta in temporalibus non conficiunt. Notarius vero debet hæc 21 qualitates habere, vt creari possit, prima, quod sit maior decē, & octo annis, secunda quod non sit infamis, tertia quod non sit spurius, quarta & vltima quod non sit clericus, vel filius clerici, quas qualitates recēset Grauin. declar. 5. per totum subiungens etiam sequentes ne s. sic angarius, vilis, villanus, quas non requiri ex prædictis constat & experientia, & habetur remissiuè per Frecc. p. 2. num. 4.

22 Is autem quando esset iusto impedimento prædicitus, vel haberet potestatem ex Priuilegio, poterit scribi facere instrumentum per alium, dummodo se postea sua manu subscribat, secundum Alex. cons. 50. vol. 3. & in subscriptione de sua potestate

testetur; & ita pluries vidisse
 seruari asserit Robert. vbi sup.
 num. 12. & ego quoque Neapo-
 li, & pluribus in locis fieri, &
 seruari vidi, ff. intellige autem
 vt per Afflicin d. const. Baiulos.
 num. 37. & 38. vt si habet po-
 testatem ex priuilegio, non o-
 porteat facere de impedimento
 mentionem, si vero non habeat
 ex priuilegio, faciat de eo me-
 moriam, quod impeditus multis
 negotiis fieri fecit præsens in-
 strumentum per alium, cuius in-
 strumento ipse interuenit cum
 dicto iudice ad contractus, &
 testibus infra scriptis, & ideo se
 subscribit, & ponit signum suum
 Crauet. conf. 274. num. 13. Item
 intellige hoc in casu in quo lo-
 quuntur Doctores prædicti, vt
 si notarius per alium scribi fa-
 cere possit instrumentum in for-
 ma publica, secus vero rogatum
 seu Prothocollum, ita Lanfran-
 cus in praxi vbi supra num. 24.
 Doctor. in cap. inter dilectos,
 de fide instrument. & alii multi
 relati per C. hassaneum conf. 63.
 num. 31. & quod concordat cum
 Prothocollo meminisse debet,
 vt per Gramm. conf. in ciui-
 libus. 3.

Decima solemnitas est, vt
 ad sit descriptio, & subscriptio
 23 iudicis ad contractus, atque
 testium: & quidem descriptio est
 de iure comuni introducta, vt
 habetur in l. fin. C. de testam.
 & l. generali, vbi glos. subscri-

ptio verò testium addita est p
 d. constit. instrumentorum ro-
 bur, ita Frecc. vbi sup. nu. 15.
 & 16. & quid dicendum si nota-
 rius non descripsisset testes; sed
 ii sese instrumēto subscripsisset
 videas per Frecc. p. 4. num. 5.
 vsque in finem dubitantem de
 24 validitate instrum. Mihi autē
 placet sententia Afflic. in d. con-
 stit. instrumentorum nu. 11. di-
 centis, quod si testes sunt omni
 exceptione maiores valident in
 strumentum non obstante descri-
 ptione eorū per notarium om-
 missa.

25 (Adde. Licet autē ea consti-
 seruetur in Regno Siciliz nihil
 ominus in ciuitate Messanz re-
 ceptum est duos testes cum no-
 tarii subscriptione absque iudi-
 cis interuentu sufficere per con-
 tract. 26. eius ciuitatis, iuxta
 quam iudicatum in D. S. C. in
 causa inter D. Marium, & D.
 Ioannem Villadecane Equitem
 nobilitate clarum, & omni vir-
 tutum genere refertum anno
 1603. refert d. Marchion Tapia
 ad d. const. num. 6. & f. m. 159.)

Testes autem, si instrumentū
 continet summam supra libram
 auri, deberent esse tres, vltra
 iudicē ad cōtractus; quorum v-
 nus si instrumentū ad se nec inf-
 libram valeret, si vero continet
 summam infra libram, sufficiūt
 duo, vt in d. Const. & adeo is
 numerus requiritur, quod si de-
 fecerit aliquis ex numero re-
 qui-

quisque instrumentum non effec-
validum. & reus citatus non
comparens nō condemnaretur.
ita Carau. in d. ritu 66. nn. 18.

(Adde. Circa quæ fuit dudū
dubitatum an liquidetur instru-
mentum cum duobus testibus,
quod licet auri libram quoad
capitale non excedat, tamen
respectu tertiarum debitarum
maiolem continet quantitatē
pro qua liquidari proceditur. Et
ad relationem M. C. fuit in D.
S. C. decisum quod sic anno 1603
in causa ritu Romani, in qua
fuit constitutionem contractus
facti tempus respicere referente
D. Tapia ad eam num. 3. cum
sdqq. fol. 158.)

Et inter hos duos vel tres an
computetur notarius.

(Adde. Hinc autem ad intel-
ligentiam l. Domitius Labeo ff.
de testamen. scias quod.)

Tunc demum fungitur vice
testis, quando contractus pro-
bandus esset per testes, quod si
probandus esset per instrumentum
authenticatum, tunc nota-
rius non fungetur vice testis;
sed alius loco sui esset subrogan-
dus, ita Alex. cons. 146, num. 9.
volum. 2. glos. & Doctores in
d. l. Domitius. Aret. in §. fin.
num. 6. instit. de testamen Pur-
pura. cons. 516. colum. final. Vr-
sil. ad Afflict. decis. 134. num. 5.

26 (Adde. & hanc distinctionem
in effectu ex pluribus alijs cotis
refert, & sequitur Molles. ad

Napod. p. 20. in tit. de instru-
confect. per curiales Neapola.
q. 11. per totum.)

Libra vero auri continet au-
reos septuaginta duos de iure
communi. l. quoties C. de susce-
ptor. & Archar. lib. 10. & aureus
continet sextam partem vnciæ
§. fin. instit. de pœna temere
litigantium, secundum Alberi-
cum Oliuam super Archiep. C.
Neap. ritu 25. num. 5. vbi multa
de solidis, & libra, constat o-
ctuaginta sex ducatis, sequiturq.
Couar. in tracta. variat. collat.
numismatum c. 4. vbi plura de
libra, ac etiam Carau. ritu 16.
num. 16. Ioannes Anton. à Leo-
de Fortiatis in l. quod te. ff. si
cert. petat. vers. & scias quod
hodie fol. 15. & Viuius lib. 2.
commun. opin. 76. num. 5. vbi
etiam quod hodie centum, &
septem aurei faciunt libram.

27. Atque ij testes debent esse om-
ni exceptione maiores, & ideo
consuevere notarij describere
tales clericos, qui quacunq.
exceptione maiores esse dicun-
tur, secundum Abbat. in cap. ad
nostram uum 5. de probatio. &
in cap. in nostra, num. .... de
testib. refert Grau. p. 1. declar.
& num. 35. exceptio autem hæc
opposita, an quando militet,
videndus est Errec. p. 5. per tot.
& maxime num. 27. in fin. cle-
rici tamen licentia à superiore
obtenca adesse debent, quod si
ea prætermissa interuenerint, nō
pro-

propterea instrumentum infirmabitur, ita Felyn. in cap. cum nuncius de testibus, refert & sequitur Grau. declara. 6. nu. 34. cum tribus seqq. Vterius testes debent esse literati, si in loco, vbi instrumentum celebratur, inueniri possunt, adeo quidem quod si esset instrumentum subscriptum, scripturis, seu potius signatum per illiteratos in loco vbi adsunt literati, idest, qui saltem scribere sciunt, & hoc est notum iudici, tunc instrumentum ad ritus formam non liqui dabitur, & ita Carau. d. ritu, num. 9. & nos inferius dicemus in 3. p. rubr. audiantur excusantes, num. 18. Si verò non adsunt literati, sufficit interuentus, & signatio crucis illiteratorum, idest scribere nescientium de qua signatione notarius mentionem faciat hoc modo; signum crucis propriæ manus talis idiotæ, idq; ex Andr. de Ifern. & glos. in d. const. instrumentorum, vers. assumuntur, per text. in l. fin. in fine. C. de iure de lib. refert, & sequitur Robert. vbi supr. num. 13. & 14.

Vndecima solemnitas in regno est, vt instrumentum sit scriptum in charta de pergamento, & per d. constit. Consuetudinem, quam, de instrument. conficiens. alias tanquam suspectum non faceret fidem, vt per Bal. in l. contractus, num. ... C. de fide instru. neque contraria.

consuetudo circa hoc attendetur, hinc in charta byrica, imperiali, regia, seu papyracea scribi non poterit, vt ad ritus formam executionem habeat, & ita Grau. p. 1. declar. 13. Robert. vbi sup. num. 18. Frecc. loco præcitato, num. 14. & p. 14. in princip. charta autem de pergamento debet esse munda, & non immunda, qualis est de pergamento delictio, siue rato, in quo de facili abrasio, vel delictio fieri potest, ita Affi. in d. const. consuetudinem, quam num. 8. & Grau. vbi sup. declar. 12. num. 77. affert rationem, quia charta delictitia etiam papyracea est, vt probat text. in l. charthæ. ff. de bonor. possess. secund. tabul. dum enim ibi dicitur quod delictitia venit appellatione chartæ, præsupponit quod fit papyracea, cum chartæ appellatione papyracea, & non pergamenta intelligatur, l. librorum §. chartæ, ff. de legat. 3. & docet Alber. in l. sacri affatus C. de mand. princ. Præmissa autem ampliciter, vt etiam pacto contrahentium fieri nequeat, vt instrumentum subscriptum per notarium, iudicem, & testes in charta bombacina iuxta ritum præsentari, & liqui dari possit per ea, quæ posuit Frecc. p. 14. q. j.

Duodecima solemnitas est, vt facti series in instrumento sit scripta literis intelligibilibus.

Alex.

Alex. in l. quicquid astringen-
 dz. num. 5. ff. de verbor. oblig.
 Anchar. conf. 242. Grau. declar.
 10. num. 67. Robert. vbi supra,
 num. 11. in fine Frecc. loco mil-
 lies allegato, num 9. qui sub-
 debat, quod abbreviaturā fa-
 & non viciant instrumentum
 dummodo possint legi, allegat
 Bald. in authen. quod sine C. de
 testamen. si tamen non fiant per
 cyfras, & signa, hoc enim ca-
 su, vitiarent, ita Alex. conf. 153.
 vol. 3. & sic in regno est dispositū
 per d. constit. consuetudinem,
 quamvis etiam, & cyfrā, & si-
 gna essent legibilia, & commu-
 nia, instrumenta tamen commu-
 nibus literis scribantur.

(Adde. Et si esset scriptum
 litera illegibili instrumentum
 non probaret secundum Ioan.
 Vinc. de anna fing. 253.

Decimatertia solemnitas est,
 33 vt coram testibus legatur instru-
 mentum partibus, ita Felyn. in
 d. cap. 1. num 17. de fide instrū.
 Afflic. in d. const. Baiulos n. 23.
 sequuntur Frecc. vbi sup. nu. 13.
 & Robert. num. 17. quod intel-
 ligo dum contractus, & rogi-
 tus sit primo loco, secus quan-
 do scribitur in forma probante,
 cum practica doceat etiam
 tunc altera parte inscia scribi
 posse, sensit vbi supra Afflic.

Decima quarta solemnitas,
 ex qua in regno instrumentum
 34 Guarentigiatum (vt superius
 diximus) efficitur, est, vt inter-

ueniat iuramentum, vel pœna
 vt per Frecc. par. 6. qui nu. 16.
 dicebat, quod licet omnes so-
 lemnitates præsumentur cum
 clausulis solitis, tamen iura-
 mentum vti solemnitas extrin-
 seca nunquam præsimitur, nisi
 probetur, & realiter adhibea-
 tur, per l. si stipulatus §. Chry-
 sogonus. ff. de verbor. obligat.
 Socc. conf. 85. col. 3. num. 5.
 vol. 1. Nec illud Notarius in ap-
 positione clausularum appone-
 nere, vel extendere poterit, per
 consil. 24. Soccini numer. 22.
 volum. 1, dixit Robert. confid.
 2. numero 2. per ritum M. Cur.

Item quod si qui debitores,
 qui est noster 166. Nec etiam
 pœnam verè, & cum effectu tē-
 pore rogatus non promissam,
 vel appositā in instrumēto inse-
 rere vel addere poterit, secūdū
 Afflic. in d. const. Baiulos n. 16.

35 Atq; Guarentigia (vt superius
 quoque dicebamus) fundatur, su-
 per iuramēto, vel pœna, & ideo
 si produceretur instrumentum
 quantumvis liquidum, & publi-
 cum, & in eo non esset horum
 alterutrū, non posset dici Gua-
 rentigiatū, nec ad ritus prædicti
 formā executionē habere. Frecc.
 vbi su. inpr. Gra. p. 1. decl. 11. n. 37

Decimaquinta, & vltima est
 36 solemnitas, vt notarius in instru-
 mento inserat signum suum se-
 subscribendo. ita Specul. in d.
 titul. de instrument. edit §. bre-
 niter, numero 11. glos. in §.

Item

Item lex Cornelia, Inst. de publ. iudic. & facit text. in l. fin. C. de assessor. glos. in §. sed instrum. in auth. de fide instrum. siue instrum. caut. & fide sequuntur Grau. declar. 3. num. 8. Frece. vbi supra, numero 11. Viuius lib. 1. comm. opin. 382. & Rober, num. 12. in fine, vbi illud etiam asserbat, notarium signū suum mutare nō posse per doct. Bart. in procmio C. nec posse alterius notarij signo vti, ex Fe lyn. in d. c. 1. num. 13.

Præmissa autem omnia lices requirantur etiam in instrumēto 37. to censuali, vt paratam possit habere executionem iuxta pragmatic. Regis Alphonſi Primi, de censibus, & ibidem notata, à Follerio in vers. tanquam res iudicatas, num. 55. & 56. tamen non sunt necessaria in obligationibus penes acta stipulatis, quæ sine illis paratam habent executionem, vt dixit circumspectus Regens, & Præses de Franchis decis. 118. num. 7. adeo vt etiam sine testibus olim conciperentur, & conceptæ valebant, ex quo fiebant iudice præſente, vel mandante Grau. p. 3. declar. 14. num. 36. & 37. de ipsius tamen mandato constare debebat, si ita siue testibus conciperetur, & à parte opponeretur, quod nōp̄t interuenerint, ita Grau. p. 1. declar. 6. num. 41. ideoq: vidimus de præterito subscribi eas per iudicem, vel collegam. Hodie

autem per duas pragmatics. D. 38. Francisci de Castro aliter statutum est circa obligationes continententes promissionem rerum, vel quantitatatis, vel etiam fideiussores, altera enim sub datum vltimæ mensis Martij 1603. statutum est, vt obligationes concipiātur per actuarios, ita quod in fine ipsarum obligandi scientes scribere se subscribant, & inde etiam duo testes pariter, qui asserant interesse, & cognoscere obligatum si vero obligandi nesciant scribere, tunc loco sui se subscribat actuarus, qui asserat cognoscere ipsum, aliàs non concipiuntur obligationes sub pœna ducatorum mille per actuarios persoluenda regio sicco, ultra damnum tale quale est reseruandum parti læsæ cum dictæ obligationes aliter concipiendæ declarantur nullæ.

Alteræ verò sub datum die 9. Maij. 1603. qua declaratum est, pragmaticam prædictæ habere vim, & robur quando concipiendæ sunt obligationes continententes summam supra ducatos quinquaginta. infra verò quinquaginta ducatos sufficiat subscriptio ipsius principalis obligandi si sciat scribere, quod si nesciat sufficiat loco sui, vt se subscribat actuarus modo præmissis absque testium aliorum subscriptione.

39. Mandatum autem magistrati a Ro-

actorum Magnæ Curiz semper à iudicibus concipiendi obligationes habere dicuntur, vt per allegata ab Vrffillo ad Afflic. decif. 3. num. 8. In patria autem mea & alijs locis est stylus, vt actuarius conficiat rubricam in principio, & inde capitanius, seu gubernator concedat licentiam, & se subscribat propria manu, & tunc omnes obligationes in eo libro, & anno descriptæ dicuntur iudice mandante conceptæ, & secundum eundem ibidem aduerte per doctrinam Gramm. in cons. ciuil. 66. quod magister actorum vnius Curiz habentis iurisdictionem limitatam circa certas personas, non potest capere obligationes penes acta alterius personæ, in qua non habet iurisdictionem; Quod si est verum, esset notabile contra obligationes, quæ concipiuntur contra exteros, & penes acta Curiz Altimontis contra homines Casalium.

Huiusmodi autem concipi possunt in Curia, & extra Curiam ita, vt etiam in domo per actuarium, vel in strata publica fiant: generaliter enim actuarij habent licentiam illas capiendi (vt præmissum est) ab officialibus, & eorum mandato capere valebunt æquè ac si in eorum præsentia receptæ fuissent; quia omnia nostra facimus, quibus à nobis impartitur auctoritas. l. prima §. omnia. C. de

veter. iure enuclean. Crau. d. de clara. 14. par. 3. Afflic. decif. 135. & Carau. ritu 128. num. 12. & 13. Ampliatur autem huiusmodi multipliciter, & primo sine concipiuntur sine causa sine eum causa, vt expendit Grauin 3. p. declar. 14. à num. 23. vsque ad 36. Amplia secundo siue contineant pœnam fideiussionum, ac ipsas fideiussiones, siue promissionem, vel quantitatem debitam. Vt in ritu 128 vbi Cara. in pri. & Grau. p. 1 decl. 20. Amplia tertio etiã, si conciperentur diè feriato in honorem Dei obligationes (exceptis continentibus fideiussiones factas in iudicio) obligatio enim est actus voluntarij iurisdictionis, qui diè feriato concipi potest, l. vt in diè, & l. actus, vbi notatur per Doct. C. de ferijs, & Carau. late vbi supra num. 14.

Amplia quarto etiam si non essent iuramento vallatæ (quod nunquam ex practica hodierna contingit) Afflic. dec. 30. nu. 4. & 6. Iuramentum autem in ijs operatur, vt etiam conceptæ parte absente, in cuius utilitatem concipiuntur valeant; nam per illud queritur absenti; cuius interest per notata 7. quest. 1. cap. quoties cordis & per Afflic. decif. 135. num. 5. Et aliquando executioni mandantur absque partis citatione, vt in Magna Curia, Patria mea, & plebibus;

riſq; in locis, vbi adueniente die ſolutionis, vel conſignatio faciendæ præcedente ſola creditoris, vel eius legitimi procuratoris inculſatione expediuntur literæ executoriales, vt per D. de Franch. d. decif. 118. in fin.

Attenta autem hac præctica, ſeu ſtylo limita eam, ſeu cum non procedere multipliciter, &

- 45 Primo quando obligatio non eſſet ſtipulata penes acta eius Curie, vbi accuſatio faciendæ eſt; tunc enim debet omninò citari pars ad dicendum cauſam quare obligatio non debeat exequi, vt tradit Ilern. & Afflic. in conſt. Baiulus ſi furem q. 2. num. 3. & Robert. conſid. 2. nu. 3. & Carau. vbi ſupra, num. 3. in fine, & nouiſſimè de Franch. vbi ſup. n. 19.

Secundo, quando obligatio eſſet antiqua, vt puta, quia decem anni à die Natiuitatis actionis tranſacti eſſent, quo caſu ſi citatus debitor comparens opponit ſatiſfactionem, non fit depositum; ſed aliter ſeruatur, vt dicam infra p. 3. rubr. Expediatur citatio, nu. 8.

(Adde. Sed quæro quid ſi obligatio fuit facta per laicum de ſoluendo certo tempore, infra quod effectus eſt clericus, inde adueniente tempore coram laico iudice comparuit creditor, & inculſat obligationem, expediriq; facit literas executoriales realiter, & perſonaliter; &

executis bonis debitor petiſſe ad forum Eccleſiaſticum remiſſi an benè dicat? D. de Franch. decif. 616. dixit fuiſſe iudi catum, p. M. C. quod quoad diſtinctionem perſonalem remittatur, quo verò ad bona procederetur in magna curia: & contra decretum M. Curie fuit dubitatum per rationes de quibus in d. Decifione, vbi cum dicatur quod pendet executio, credendum eſt quod pro clerico præſentitur: quod ſi retento eodem themate laicus fit obligatus mediante inſtrumento, & effectus clericus citetur ſuper tenore inſtrumenti, & petatur remiſſio per Episcopum, an debeat fieri? Moſes. conſ. 30. 2. p. ad Napod. concludit in partem affirmatiuam, etiam ſi is clericus inde uxorem duxerit ex allegationibus V. I. D. Pauli Staibani ſui præceptoris.)

- 46 Inſuper eſt notandum, quod omnia, & quæ dicta ſunt circa obligationes. quo ad executionem, procedunt in Chyrographis, qui diriguntur numularijs (vulgo polizze di banco) per diſpoſitionem, & extensionem factam per regiam pragmaticam 13. Comitum Mirandæ cap. 2. & aliquid aduerſus eas opponens facta recognitione non auditur niſi facto deposito, vel conſtitutus in vinculis, vt ibidem in prouiſionibus eſt videre, de cuius Prag. validitate in caſu ſimili vide Couar. lib. 2. var. reſ. cap.

cap. 11. vers. eadem vero.

(Adde. Et quod prag. prædicta habeat locum etiam si apocata non esset recognita, sed pro recognita haberetur citato debitore ad recognoscendum, & cōtumace effecto solitarum monitionum præcedentium vigore dixit sacrum cons. sæpe iudicare D. de Franch. decis. 502. & D. Regens Marchio Tapia ad prag. 63. de off. proe. Cæsaris f. 249. quem vide referentē multas decisiones, & in primis q̄ apoca directa banco habet executionem non modo si est subscripta per debitorem, sed in nesciente scribere si est scripta per alium de ordine debitoris cum subscriptione trium testiū qui recognouerunt, & decisum in aula D. Oñauiani Cæsaris. Idem quærit ibidem. Franciscus & Andreas fecerunt apocam directam banco ducatorum ducentorum soluendorum Petro. Petrus hanc girauit Dominico. & addidit se li predetti Andrea, & francesco non pagaranno pagarò io. bancum noluit soluere quantitatē in apoca cōtentam Dominico: qui petijt à Petro, vt solueret, & pro obseruantia d. prag. q̄ hodie est 63. de of. procurat. Cæsar. faceret depositum Petro replicante non esse prag. locum non facta requisitione à primis scribentibus, vt solueret. super quo fuit decis. non esse prag. locum antequam scriberet

tes requirentur, & hoc ad relationem M. Curiz, & pro decisione allegat d. Tapia tex. in l. fideiussor. §. fin. ff. fideiuss.)

47 Has autem apocas banci, vel literas cambij negans cōuictus tenetur ad decimam debiti in ijs contenti, sicuti ad vigesimā tenetur negans apocam priuatā conuictus, vt est nouiter dispositum per Regiam pragmaticam Comitum Oliuares editam de mense Septembris 1598. Hæc de solemnibus instrumentor. Ioannes Paulus Galterius V. I. D.

Secunda Pars Primæ Partis.

Vel reassumptum.

Rubr. II.

SVMMARIVM.

- 1 *Reassumptum quid.*
- 2 *Cost. Baiulos habet locum in ultimis voluntatibus.*
- 3 *Ex Protocollo, & proprie considerato facienda reassumptio est num. 15. & an ex sceda, vel protocollo existente in fasciculis ? n. 14. & 18.*
- 4 *Concessio iuxta supplicatiem concedenti factam intelligitur.*
- 5 *Protocollum quid, & unde di.*

dicitur n. 6.

7 *Protocollum propriè, & im-*
propriè consideratur, & si
propriè quid sit. num. 10.

8 *Notula, abbreviatura, vel*
scada idem, & quid sit,
num. 9.

11 *Protocolli substantialia quæ.*

12 *Titulus libri protocollorum*
Notarij qualis esse debeat.

13 *Rogitus in protocolla infra*
quod spatium redigi debet.

16 *In odiosis stricta facienda*
est interpretatio.

17 *Consuetudo non ponendi con-*
tractus in protocollo; sed
in folio separato an execu-
set.

19 *Practica quando allegaretur*
contractus reassumendi fal-
sitas.

20 *Notarius, & ad contractus*
iudex notabiles persona di-
cuntur respectu testium.

21 *Iudex, & notarius veniunt*
sub testium appellatione.

22 *Nuptia tertia, & quarta*
adhuc secunda dicuntur.

23 *Instrumenta, ut reassuman-*
tur quot testes viuere de-
beant ex descriptis in proto-
collo.

24 *Practica circa reassumptio-*
nem, quando mortui sunt

testes requisiti.

26 *Instrumentum dotale, in*
quo uiuit unicus testis de-
creto solius S. Conf. reas-
sumitur.

27 *Priuilegium concedi solet a-*
licui notario, ut exequatur
bas reassumptiones, à col-
laterale & S. Conf. quan-
do unicus tantum testis
uiuit.

28 *Notarius, qui de contractu*
non fuit rogatus an uiuen-
tis, & rogati notarij præ-
sentis, vel absentis apud bo-
stes, & rebellis rogatum
assumat, vel reassumat.

29 *Qui reassumit contractum*
non completum tenetur pœ-
na falsi, & casus in facto.

30 *Pupilli, & alie persone pri-*
uilegiata circa reassumptio-
tionem beneficij gaudent.

31 *Testes non descripti; sed qui*
in rogitu interfuerunt si ui-
uunt descriptis mortuis an
reassumptio fiat citra di-
spensationem.

32 *Si testis, qui in contractu in-*
teruenisse descriptus est ne-
get, an subscribere se cogat-
ur, & cui credatur nota-
rio an testi num. 34.

33 *Fides inscriptionis testium*
de-

- dependet ab auctoritate notarij.
- 35 Clausula, seu pactum ut instrumentum possit reassumi contra formam const. Baiulos non valet, neque tenet.
- 36 Solemnitas à statuto introducta, est iuris publici, cui pacto partiū non derogatur
- 37 Instrumentum semel in forma valida sumptum semper reassumitur.
- 38 Quo pacto constet semel fuisse instrumentum sumptū.
- 39 Scriptura notarij in protocollo facta probat circa assumptionem.
- 40 Notario aliquid dicenti, vel scribenti de instrumento creditur.
- 41 Scriptura in margine protocolli continens solutionem vel receptum sine die, & testibus minimè probat.
- 42 Reassumptio an fiat ex protocollo contractu cancellato in Bastardello?
- 43 Utile per inutile non vitiat.
- 44 Cancellatio limitatur secundum causas cancellationis.
- 45 Abbreuiatura posita in instrumento an, & quando possit extendi.
- 46 Notarius reassumens rogatū notarij, mortui eum, ut reperitur, transcribere, non addere debet.
- 47 Instrumento per alium reassumpto si addatur quid vitabitur additum tantum, & non totum instrumentum.
- 48 Notarius potest extendere clausulas, & renunciationes solitas.
- 49 Extensio fit per notarium dū instrumentum est in fieri.
- 50 Subintellectio clausularum consuetarum in quibus procedat.
- 51 An sub dictione, & cetera veniat constitutum, & precarium.
- 52 Poena, & iuramentum non suppletur, nisi realiter praesententur, & promittantur.
- 53 Nemo assumat sibi officium, ad quod est insufficientis.
- 54 Tyberius Perronus cognatus Authoris apprimè charus.
- 55 Quoto aetatis suae anno Author effectus est Doctor.
- 56 Statuta laicorum an includant clericos in materia reassumptionis remissive.
- 57 Statuta laicorum servanda in causis concernentibus publicis.

- blicum ius, & an comprehendant causas feudales, pupillorum, & id genus similia.
58. Mulier repetens dotem si re medio constit. est. exclusa, an aliud habeat?
59. Instrumentum semel publicatum amplius non infirmatur.
60. Instrumentum rasum, inductum, vel cancellatum an presentetur ad ritus formam.
61. Contractus qui rescindi petitur, an reassumptio fiat?
62. Citatus super tenore excipiens: quod exhibeatur protocollum an audiendus?
63. Instrumenta reassumpta ex alijs instrumentis publicis, & obligationibus penes acta executionem ad ritum merentur.
64. Error notarij an, & quando emendetur.
65. Protocollo, & instrumento in dubio circa substantiam contractus statatur.
66. Notarius negans contractum fecisse conuictus, qua pena puniatur, & de practica in hoc casu.

IN Hac secunda primæ partis principalis videndum est de materia reassumptionis instrumentorum. Creditor ergo, qui instrumentum in forma probante præ manibus non habet, & scit notarium, qui rogatum scripsit esse mortuum, iudicem, & testes superuiuere, vel è contra ipsum viuere, & mortuos esse testes reassumi curet instrumentum in publica forma per alium notarium, vel per ipsum viuentem subrogatis alijs in præ mortuorum locum iudice, & testibus; At quoniam non semper notarius viuens, qui scripsit rogatum potest hanc reassumptionem facere ex mero eius officio, neque eo mortuo alius notarius, qui in rogatu nõ interuenit; ideo de hoc differere nos oportet reassumptionis materiam pertractantes. Verum cum Paris de Puteo, qui de ea satis utilem tractatum edidit, definitionem contra comunia præcepta non attulerit, neque alius post eum; ideo nos ita eam definiemus, ut reassumptio sit actus iam in Protocollo redacti requisiti in eo testibus, vel personis vitæ functionis per Regium notar. qui eum scripsit, vel eo mortuo per alium secunda legitime facta. descriptio. Verba descriptio secunda actus stant loco generis, cætera vero verba sunt differentijs. Declaremus verba ipsa, Dixi, Actus, subauditum tamen inter

- Inter viuos, vt sunt omnes contractus, quasi contractus, distractus, & reliqua; quam vltimæ voluntates, vt sunt testamenta, codicilli, donatio causa mortis, & id genus cætera. Constitutio enim Baiulos loquens in contractibus, quod locum habeat in testamentis, & vltimis voluntatibus dixit ibi glos. & Ifern. & Afflic. in decif. 166. vbi
- 3 Vrsillus. Dixi iam in protocollo redacti, quia nisi actus sit in protocollo scriptus, faciendæ non est reassumptio, ita colligitur ex Prag. 2. de fide instrum. in supplicatione ibi (quando li contracti, seu testamenti si rittrouano essere posti in protocol
  - 4 li) nã concessio de super facta referenda est ad supplicationem & secundam eam intelligendã s. quando actus in protocollo reperiuntur, iuxta text. l. si defensor, §. qui interrogatus, ff. de interroga. action. & cap. inter dilectos §. ceterũ (ibi quãuis ex forma petitionis) de fide instrument. Ac protocollum (de quo Couar. prac. q. c. 19. nu. 2.) ex Petro Anchar. in cons. 431. relato à Decio in cons. 447. incip.
  - 5 in donatione, sit scriptura prima, ex qua originalia partibus assignanda sumi debent; unde de sumpsit nomen à dictione Protos, quod est primum, & colulum collocatio, quasi quod sit prima collocatio literarũ, siue scriptura contractus, ad glos. notab. in §. illud in Auth. de
  - 7 Tabellion. refert Scaglion. in ritu M. C. 163. num. 5. idque propriè, & impropriè confideratur, vt impropriè sit idem quod notula, abbreviatura, vel secunda, quæ est scriptura facta per
  - 8 Notarium tempore, quo fit contractus, illius tenorem, vel substantiam breuibus continens, atque quasi summarius casus contractus, & rogatus, & exemplum posuit Lanfran. in praxi in tit. de instrum. Productione, n. 25. Petrus de tali vineam, seu aliam rem sitam, &c. pro prætio tot ducatorum præsentibus talibus renũciauit, &c. q. scriptura nullã fidẽ facit secũdũ pdictũ vbi sup. & secũdũ aliquos matrix scripturę appellatur, teste Bald. in rub. C. de fide instrum. nu. 39. consuetã fieri in Quinterniolo, qui alio nomine vocatur Bastardellus per Felyn. in cap. quo nã contra num. .... de probat. vel in alio scartafacio, qui reperitur in fasciculis, vel filza, quod ex Isidoro relato à Grauin. p. 1. declarat. 9. num. 66. dicitur instrumentum abbreviatum adhuc sub prælo emendandum, & in libro vltimam imponendo manum non adhuc redactum. Propriè vero sit liber vbi seriatim Notarius scribit d. instrumentum primum, & notulam. Doct. in l. si quis ex argentarijs §. si initium, ff. de edendo, cuius
  - 11 substantialia sunt multa teste

- Bal. in l. contractus, num.... C. de fide instrum. vbi Salyc. & additio ad Afflic. in d. const. Baiulos, num. 93. litera. G. Annus Domini, Indictio, dies, mensis, nomen, cognomen Notarij, subscriptio eiusdem signum, locus vbi celebratur rogatus. Nomen regis, vel Imperatoris regnantis, descriptioque testium. Liber autem debet confici ex pluribus quinternionibus, in cuius principio debent inferi prædicta omnia substantialia; atque signum, quod cum quibusdam alijs requisitis postea in contractibus singulis de necessitate nõ est apponendum, sed sufficit, q̄ fuerint in libri principio appõsita, pro hoc est insigne cons. Bart. 163. Alex. cons. 153. nu. 11.
12. Ex titulus libri debet esse huiusmodi secundum Reg. prag. 2. de notarijs. Hic est liber mei talis notarii confectus sub tali millesimo, indictione, anno talis Regis in quo describentur omnes contractus, testamenta, rogationes, de quibus anno prædicto contigerit me fore rogatum ad quorum infra scribendorum perpetuam fidem præsentem titulum scripsi manu propria, signoque quo in meis instrumentis vti consueui, signavi
13. Atq; in protocollo rogatus debent redigi infra octo dies rogationis sub pœna notarijs vnciarum centum, & priuationis officij, vt cauetur prag. 3. cod. tit. protocollo vero, antequam ad publicam formam redigatur ad ritus formam executionem non meretur, Canarius de execution. instrum. q. 3. refert, & sequitur Grau. p. 1. decl. 14. ideo sicut ex eo protocollo impro-
14. priè (vt supra) considerato, & ex scæda negarunt faciendam esse reassumptionem instrumenti, vt fidem faciat, Nicolaus de Matarell. relatus à Bald. in d. rubr. nume. 4. & à Ioan. Andr. ad Specul. in tit. de instr. editio. §. videndum restat, nu. 4. vers. in princip. sequuti sunt Lucas Penn. in l. rura q. 6. de omni agro deserto lib. 11. Afflic. in d. const. Baiulos, num. 48. ac alij relati per discursum à Gramm. decif. 106. qui tandem in casu nostro per S. Cons. dixit fuisse factam relationem Proregi, seu eius collat. cons. instrumentum ex scæda non esse reassumendum, ita ex protocollo considerato
15. proprie faciendæ est, siue reperiatur in libro, siue in fasciculis, & late ego dudum exponeram. Actus iam redacti in protocollo proprie, & strictè considerato. hoc est libro protocollo-
16. rum, cum enim capitulum concessum Ciuitati Neapol. de quo in d. Prag. sit derogatorium Constit. Baiulos, est odiosum argum. cap. 1. & 2. de filijs presbyteror. & in odiosis strictè faciendæ est interpretatio l. quicquid astringendæ, ff. de verbor. ff. de.

obligatio. verba sunt propria
 intelligenda l. iij. §. hæc verba.
 ff. de negotijs gestis, & sic intel-
 ligenda prag. & capitulum de
 Protocollo in libro, & hanc par-
 tem fundabam ex Alex. cons.
 153. num. 10. 2. vol. vbi additio
 ad eum litera M. dixit quod cõ-
 suetudo nõ ponendi contractus
 17 in protocollo; sed in folio se-
 parato non excusat, quia nota-
 rij Consuetudinem inducere
 non possunt Abbas cons. 53. lib.
 2. maxime attenda d. Pragm. &
 capitulo in ordine 35. de quo in
 libro fol. mihi 92. Tamen quod
 illud cap. & Regia prag. illud
 18 continens habeat locum etiam
 si instrumentum esset solummo-
 do annotatum in fasciculis, re-
 ferente Consiliario Frecc. fuit
 in S. Conf. decisum in causa D.
 Io. Aloysij Mormilis cum Ioan,
 Baptista de Campulo, in banca
 Palombæ de qua extat annota-
 tio in margine dicti capituli
 in libro meo: & relatio illa
 facta à S. Conf. Collaterali, de
 qua meminit. Gramm. d. decis.
 106. potuit esse, quia erat sczda
 & potocollum, quod non conti-
 nebat requisita prædicta, ac sub-
 stantialia alia, nec totalem per-
 fectionem actus, vt in exemplo
 Lanfanchi.

(Adde. Et simile est, quod
 dicitur per Sacri Consil. Præ-
 sidem D. de Franch: decis. 567.
 & nos dicim' infr. hæc rub. n. 47)
 Decisio vero nostra intelli-
 gitur concurrente perfectione

contractus existentis in fascien-
 lis in folio separato, vbi sunt o-
 19 mnia requisita Duplicem vero
 practicam circa hæc materiam
 quando allegaretur falsitas cõ-
 tractus reassumendi, videto per
 Affli. decis. 113. & 163. vbi Vrsil.
 affert concordantiam.

Vlterius dixi in definitione.
 Requisite in eo testibus vita-
 functis, vt inferam reassumptio-
 nem tunc demum fieri debere
 quando testes in actu necessarij
 in protocollo descripti sũt mor-
 tui. verbi gratia. In testamen-
 to sunt necessarij septem testes,
 sunt iam descripti in protoco-
 llo, verum antequam in publicã
 formam redigeretur per nota-
 rium mortui sunt aliqui ex nu-
 mero requisito, tunc oportet
 fieri reassumptionem illius te-
 stamenti ex protocollo subroga-
 tis alijs in numero oportuno in
 vicem, & locum præmortuorũ.
 Similiter in contractibus supra
 libram auri requiruntur res te-
 stes ultra iudicem, & notarium
 infra vero duo, vt diximus su-
 pra rubr. prima num. 25. si ho-
 rum descriptorum quis est mor-
 tuus, tunc non assumptio, sed
 reassumptio facienda est subro-
 gatis alijs, vt supra quando de-
 scripti sunt in numero oportu-
 no, & requisito tantum: locus si
 plures, quia mortuis aliquibus
 ita quod supersint necessarij tũc
 assumptio fit instrumẽti, & ideo
 adhibere solẽt plures testes nu-
 mero

mero oportuno partes, & notarij, vel euentus reasumptiones. Dixi, vel personis, vt specialiter hoc verbo includam notarium, ac iudicem ad contractus qui vti notabiliores homines in hoc actu speciali digni sunt nomine, argum. l. itē apud s. hoc editum, vers. Ea enim. ff. de iniurijs in quorum præmortuorum vicem alius iudex, aliusq; notarius esset subrogandus, licet ij appellatione testium cōprehendantur argum. l. Domitius Labeo ff. de testam. quam legem intellige, vt supra rubr. præcedenti d. num. 25.

Dixi. Descriptio secunda, quia id importat ea dictio reasumptio; quasi quod si iterum vel rursus facta assumptio. argum. l. redhibere. ff. de zdil z dicto. Nec obstat si dicatur, q̄ reasumptio importat secundā, & tertiam, & vltimam assumptionem, & sic quod improprie dicatur secūda descriptio; nam respondeo, quod tertia, & quarta assumptio satis dicitur secunda à præcedenti, sicut dicimus; quod tertiæ, & quartæ nuptiæ, secundæ à præcedentibus appellantur, vt per glos. Bal. & alios in rubr. C. de secund. nuptijs. Dixi, legitime facta, vt inferam non semper fieri posse reasumptionem mortuis testibus, vel notario, & testibus; sed cum quadam modificatione tradita per d. Const. Bajulos, s. cæterū

qua est cōstitutum reassumi posse instrumenta, nisi ad minus supersint, & viuant duo testes ex ijs, qui in rogitu interfuerunt. Vnde si mortuus est notarius, & viuant duo testes, alius Notarius poterit reassumere contractum, & accedat ad domum hæredum notarij, perquirat libros, & protocolla præsentibus ijs testibus, qui iam interfuerunt, vel alijs, & contractum iam repertum in forma probante reassumat, & subscribere faciat alium iudicem in locum, & vicem demortui, & testes viuentes, qui dicant, q̄ interfuerunt in celebratione, & reasumptione, & alios vsque ad numerum congruum iuxta notata in prima parte rubricæ 2. num. 23. & seqq. qui subscribant se interfuisse in reptione & reasumptione: si autem notarius viuat, & non supersint duo, sed vnicus testis adhuc ipse poterit reassumere suum rogitu mortuis alijs testibus, in quorum locū, & vicem subrogabit alios subscribere eos faciendo, vt sup. ita Afflic. in d. Const. n. 74. qui hac mouebatur ratione, quia constit. dicit, quod pōt fieri reasumptio p̄ aliū notariū si superuiuant duo testes; sed notarius, & vnus testis sunt duo, ergo pōt ex protocollo fieri reasumptio per eundē notariū arg. d. l. Domitius labeo, & sic videtur rogatus, vt notarius, & vti

34 testis secundum Doct. per ipsū allegatos, & hoc casu non requiritur citatio partis secundum Grau. p. 1. decl. 8. n. 46. nisi testes descripti reassumptioni contradicerent, & quando essent mortui vt in sequenti casu. Circa quem sciendum, quod si vnicus tantum testis superuiuit, tam iudex, quam notarius, atq; alij testes mortui sunt, tunc ad Regē & sic in Regno nostro ad Excellentissimum Proregem, seu eius Collaterale Consilium nō secus, quam in casu, quo omnes mortui sunt recurrendum est, quod quidem Consilium ex concessione facta Ciuitati Neapolis per Cesaream Maiestatem in anno 1532. die 28. Iulij, de qua in dicta Pragmatica secunda de fide instr. dispensare poterit super Const. prædicta Baiulos, & hoc ex causis legitimis, & partibus summarie auditis, sicut ante eā vidisse dispensari per Reginam Ioannam secundam refert Affli. in d. Constit. nu. 79. vbi dicit, qd instrumentum dotale, vbi erat solus notarius viuus fuit reassumptum per eundem, & alias instrumentum dotale, vbi erat vnicus testis viuus: huiusmodi reassumptio dispensatiua constitutionis licet possit per Regem solo libito voluntatis fieri per doct. Innoc. in ca. cum ad monasterium, n. .... de statu Monachor. & Ab. b. in c. diuersis, nu. ... de clericis coniugat. tamen per inferiorem

à Rege sine causa cognitione expediri, & concedi non potest, & hoc sentit glos. in cap. requisiti 1. q. 7. & notatur in cap. 2. de schimat. In Regno autem eo iure vtimur, quod potrestis precibus Excellentissimo Proregi, seu eius Collateral. Consilio, sit decretatio Sac. Regium Consilium de supplicatis se informet, & referat cum voto. quibus oblati Præsid. Sac. Consilij, causa committitur vni ex Regijs Consiliarijs, is autem inserta forma suæ delegationis committit examen iudici loci, vbi est sczda notarij viuentis, siue mortui, qui ex dispositione d. Pragmat. primæ de fide instrumēt. desumpta ex d. cap. cōcesso Ciuitati Neap. & cap. Regni 290. Nē personarum, ad instantiam reassumptionem fieri petentis citata parte contra quam dirigenda est, siue dirigi potest actio oriens ex contractu reassumendo, & cuius interesse poterit, examinat aliquot testes super legalitate, bona vita, & fama notarij iudicis, & testium prædefunctorum, viuentis, quando quis superest, & qualiter ille notarius & iudex dum vixere fuerunt habiti, & reputati notarius publicus, & iudex ad contractus, & eius notarij scripturis, & instrumētis fuit habita fides in iudicijs, & extra, formatis prius sup hoc articulis debitis, necnō

C 4   ille

ille talis testis viuus fuit, & est homo verax, & a falsitate prorsus alienus, atque liber Protocollo-
 rum, in quo est protocol-
 lum contractus, qui reassumi pe-
 titur est scriptus manu propria
 dicti notarij, quæ sit nota alijs
 iudicibus, & notarijs loci, &
 signanter is contractus inferen-
 25 do causam scientiæ. Quando au-
 tem solus notarius est viuus nõ
 requiritur tanta cognitio; sed
 examinandum est super concur-
 rentibus vitam, & famam suam
 iudicis, & testium, & quod ma-
 nus, & scriptura sit nota vt su-
 pra, vt in d. prag. j. §. fidelitati
 vestræ, qua informatione capta
 elauditur processus, & sigillatur
 atque cum literis dicti officialis
 dirigitur dicto regio Cõsiliario,
 q. postea auditis summarie par-
 tibus refert in Consilio, per q.
 dirigitur Collaterali Conf. rela-
 tio cum voto instrumentum esse,
 vel non esse reassumendum,
 de qua præctica relationis testa-
 tur Gramm. d. Decis. 106. inde
 per idem Collaterale decerni-
 tur, vel quod non reassumatur,
 & hoc per solam taciturnitatẽ,
 & concessionem non factam, vel
 quod reassumatur contractus in
 formam publicam per illũ nota-
 riũ viuẽtem, vel eo mortuo per
 alium publicum, & Regium.

(Adde. Et latius de hac præ-
 ctica testatur D. Regens, & Mar-
 chio de Tapia ad const. Baiulos
 §. ceterum num. 1. f. 165. & no-
 tissime aliqua vide per Molfes-

p. 10. de instrum. confect. per
 curiales q. 13. per totam.)

Et ita habui in praxi cum
 essem Gubernator in Marchio-
 natu Rendarum, de anno 1593.
 in quadam reassumptione con-
 tractus dotalis, in quo descripti
 iudex, & notarius erãt mortui;
 sed ex testibus vnus tantum su-
 pererat, ad instantiam Franci-
 sci Antonij Maurelli. Cosentini
 expedita commissione, & meus
 hac in re actuarins fuit notarius
 Cęsar Moreauallus de d. terra
 Rendarum. Hæc extra Ciuita-
 tem Neapolis, intus vero mi-
 nor adhibetur cognitio; nam
 Consiliarius delegatus capta in-
 formatione, vt supra, refert in
 26 Consilio, & inde fit, vt præmis-
 sum est. Et instrumentum dota-
 le, in quo viuus vnicus testis ho-
 die decreto S. C. reassumi po-
 test absque licentia Proregis,
 vel Collateralis, quod aditum
 hoc casu solet decernere S. R.
 Conf. de iusticia provideat, cap-
 ta informatione de bonitate no-
 tarij, ita Thomas Nauclerius in
 add. ad Napodan in consuetud.
 instrumenta confecta in glos. in
 27 vers. exemplari in fine. Scio ta-
 men concessum priuilegium no-
 tario Scipioni Castaldo Neapo-
 litano iam defuncto, vt posset
 hæc omnia exequi circa reassũ-
 ptionem contractuum, in qui-
 bus vnicus tantum testis super-
 uiueret. Licet autem dixerimus
 reassumptionem per alium nõ

rarium fieri debere, quando pri
 28 mus, qui rogatum scripsit de-
 functus est, non tamē nego, quin
 etiam eo vivente alius ad real-
 sumptionem, faciendam admit-
 tatur, puta si habeat ex privile-
 gio potestatem, vt impeditus
 possit hanc reassumptionem al-
 teri delegare, dummodo (vt su-
 perius in assumptione diceba-
 mus) in fine se subscribat, vel
 quoties esset notorio impedi-
 mento occupatus, puta mente
 * captus, ita de Franch. decis. 300.
 in S. Conf. decisum refert, vel
 esset absens apud hostes, vt quia
 rebellis, vt in Decis. Afflic. 6.
 * Sac. Conf. determinavit, vbi Vr
 29 sillus Passus est Notarium, qui
 reassumpsit contractum non cō-
 pletum, vt quia deficiunt ali-
 qua requisita, & signanter, quia
 non lectū partibus, vel stipulatū
 vel eiusdē dedit copiam, teneri
 pœna falsi, & quod quidam
 pro copia data fuit condem-
 natus per Magnam Curiam ad
 relegationem per decennium,
 de anno 1561. & inde in carce-
 30 ribus mortuus. Et aduerten-
 dum est, quòd quando petitur
 reassumptio prædicta si pars pe-
 tens est pupillus, vidua, vel
 aliter privilegiatus, qui in pri-
 mo termino non potuit probare
 incumbentiã, poterit gau-
 dere primo, & secundo benefi-
 cijs (quicquid Bald. in cap. 1.
 S. fin. de controuer. apud pa-
 res termin. tenuerit) quia non

procedit in forma iudicij, seu
 via iudiciali, dixit in S. C. de-
 cisum fuisse Annius in sing. 225.
 & allegat. 84. num. 12. & 13.

(Adde. Et nouissimè hæc om-
 nia refert Dominus Regens de
 Tapia vbi supra numero quinto
 & seq. vbi dixit in Sacro Con-
 silio fuisse decisum, testamen-
 tum falsitatis exceptione op-
 posita non obstante cum cassa-
 turis, & lineaturis vt iacet reas-
 sumi.)

Verum pro declaratione præ-
 sentis materiz interferã plures
 quæstiones ex notabilioribus,
 &

31 Primò quæro quid si viuus est
 notarius, qui scripsit rogatum
 tamen omnes testes descripti in
 eo sunt mortui, supersunt ta-
 men aliqui, qui interfuerunt,
 & de eo testificantur, an ipse no-
 tarius possit illum absque licen-
 tia Regis (vt supra) reassumere?
 Et Bald. in cons. 258. volu. ij.
 Paris de reassumpt. rubric. 6.
 Boer. decis. 36. num. 3. & alij
 relati per Grauin. par. j. decla-
 ra. 8. num. 51. qui hanc partem
 tueretur etiam per S. ceterum d.
 Constit. Baiulos, dum inquis
 duorum testium, qui interfue-
 runt: & sic non, qui in sceda de-
 scripti sunt, tenuerunt quod sic.

Secundo pone, quòd per ali-
 quem petitur reassumptio ex
 protocollo notarij prædefuncti,
 in quo viuunt duo testes requi-
 siti per d. Constit. Baiulos, quo-
 rum

tum alter vocatus super reas-
 ptione dicit se non recordari, &
 in eo contractu interuenerit, &
 ideo se subscribere recusat; que-
 ro an possit se ad subscribendū
 31 compelli? Dicitur breuiter, quod
 sic per ea quæ notat Paris in
 tractatu prædicto rubr. 24. ra-
 tioque affertur, quia hic testis
 reperitur descriptus in proto-
 collo per notarium, & fidem
 33 inscriptionis testium depende-
 re ab autoritate notarij dixit
 Ioan. Andr. ad Specul. de instr.
 editio. §. data videre; litera F.
 num. 3. refert, & sequitur Io-
 annes Franc. de Leonard. in tra-
 ctu. de varijs iur. decis. cap. 12.
 num. 8. Capic. decis. 192. refert
 Vrfill. ad Afflic. decis. 166. in
 fine & à fortiori quando nota-
 rius viuens instrumentum in pu-
 blicam formam redigisset, te-
 stis negans nullo pacto instru-
 menti fidem minueret, secun-
 dum Innoc. in c. cum omnes, de
 fide instrum. & in casu contra-
 dictionis crederetur notario, te-
 34 ste eodem Innoc. & Ioanne An-
 dr. in cap. cum Ioannes Eremita,
 de fide instrum. & dixit etiā
 Bart. in l. 1. §. fin. quemad. te-
 stam. aperian. & pulchrè Gui-
 do Papæ decis. 140 Quando ve-
 ro testes notario alias de fama
 suspecto contradicerent quid di-
 cendum, vide per ipsum vbi sup.
 Tertio quæro in quodam con-
 tractu interuenerunt testes ne-
 cessarij, vel plures numero re-

quisito, qui vna cum iudice ad
 contractus sunt mortui: verum
 35 in eo adest hæc clausula, quæ cō-
 trahentes sponte voluerunt ro-
 gitum ipsum posse reassumi, &
 de eo confici vnum, vel plura
 instrumenta parte citata, vel
 non citata, iudice, & omnibus
 testibus viuentibus, vel mor-
 tuis: an mortui iudice, & testi-
 bus parte citata, vel non posse
 hic rogitus absq; licentia supra-
 dicta per notarium in publicam
 formam reassumi? Et ex Paride
 in d. tract. rubr. 4. concludo in
 partem negatiuam, quia omnis
 solemnitas à statuto introducta
 36 est iuris publici l. nemo potest,
 cum ibi notatis. ff. de lega. 1. l.
 non dubium C. de testam. & di-
 xit Bald. in l. ius publicum, n. ... ff.
 de pactis, & omnia, quæ sunt ad
 solēnitatē formaliē act' statuta,
 sūt introducta, p bono publico,
 cui solēnitati, vel formæ bonum
 publicum cocernenti pacto par-
 tium derogari nō potest. l. quos
 prohibet ff. de postulan. l. j. de
 testam. cum concord. per eum
 allegatis. Vnde cum d. constit.
 Baiulos cautum sic instrumen-
 ta esse reassumenda duobus te-
 stibus viuentibus, ei non possunt
 partes derogare, vt dixit glos. in
 auth. vt sine prohibet. matres,
 §. quæ vero.
 37 Quartò quæro. Ex protocol-
 lo fuit semel assumptum instru-
 mentum publicum, assignatum-
 que parti, quæ illud perdidit,
 &

& postea corā iudice petit reassumi debere, altera pars opponit, quod iudex notarius, & testes omnes sunt mortui, & per consequens ex dispositione constitit. Regni reassumi non potest, quid iuris? Respondeo officio iudicis ordinarii, vel delegati de iure communi, & ex forma cap. cum P. Tabellio, de fide instrument. iterum assumi posse. Nec obstat Constit. prædicta, quoniam non loquitur in casu nostro, quando instrumentum semel solemniter sump- tum deperditum est: sed quando omnes testes, iudex, & notarius ante ipsius assumptionem sunt mortui: atque ius comune in casu prædicto seruari sentit glos. in d. Constit. vers. compellantur, & ita concludendo dixit Paris. rubric. 20. incip. Quotidiana in d. suo tractatu, vbi testatus est in quodā libro constitutionum antiquo reperisse glosulam antiqui Doctoris, quem Bartholomæum de Capua fuisse asserit, dicentis per illam glos. quod ea constitutio non habet locum in casu præmissis, atque num. 15.

38 subiunxit constare posse instrumentum fuisse semel assumptū per scripturam eiusdem notarii, qui quando ex protocollo instrumentum assumpsit, in protocollo margine scribit. Factum, & assignatum, quæ scriptura secundum notata à Bar.

in l. si librarius, num. 4. de ff. regul. iuris bene probat; ibi enim dicit credi notario aliquid scribenti, vel dicenti de instrumento, & in l. admonendi num. 33. ff. de iureiur. vbi visus est asserere istis rubricellis in margine protocollorum scriptis in his, quæ habent à protocollo dependentiam credi. per notata à Ioan. Andr. ad Specul. in tit. de instrument. editione §. postquam vers. præstito, num. 13. in addit. nota quod prudentes, vbi affirmavit credi notario, qui in protocollo scripsit. Tali die fuit datum instrumentum: atq; etiam aliis modis constare potest, de quibus per ipsum Paridem, vbi supra. Hic autem non est fisco vestigio prætereundum, quod si protocollum continet quid inscriptum in margine, quod solutionem, vel receptionem contineat sine die, & testibus, in hoc non probet, atq; ita in S. C. obseruatum tradidit Annus sing. 247. Quod nota.

Quinto ex præmissis quero petitur ab aliqua partium instrumentum reassumi ex protocollo cancellato, in cuius margine dicitur. De partium voluntate factum, & cancellatum, an possit fieri reassumptio per alium notarium? dicas, quod sic ea ratione, quia illa scriptura Tabellionis falsata, & cancellata non fuit corā partibus, vt requirebat p. s. opor-

oportet in Auth. de instrumen. caut. & fide, & auth. vt præpona. nomen Imper. & cum non sit facta in publica forma, non impedit quin reassumatur instrumentum; vtile enim per inutile non vitiari explorati iuris est cap. vtile de regul. iur. in sexto, cum similibus, ita Paris in dicto tractatu rubr. 23. & latè per Mars. sing. 466.

(Adde. Subsequenter quero, an rasura instrumenti, de cuius reassumptione agitur, ipsam impediatur? respondeo negativè nam de ipsius raturæ veritate post reassumptionem in iudicio ordinario cognosci poterit. d. de franch. decis. 495. sed quid si dicatur instrumentum falsum, an instante parte possit iudex notarium prohibere, ne instrumentum, donec aliter prouisum fuerit reassumat? in affirmatiuam partem concludit Afflic. decisio. 113.)

Sed quid? si in Bastardello notarij mortui reperiatu contra-ctus per ipsum notarium cassatus, qui tamen in libro protocollorum positus, & scriptus est per extensum non cassatus: ex quo protocollo per aliquam ex partibus contrahentibus instrumentum reassumi instatur, altera opponente; quod quia in Bastardello est cassatus reassumi non potest, quæritur quid iuris? Dico posse reassumi per doct.

Bart. in l. pluribus, num. i. ff. de ijs, quæ in testam. delent. & ratio est, quia cancellatio limitatur 44 secundum causas cancellationis l. cancellauerat ff. de ijs; quæ in testam. delent. & causa cæellationis est mos notariorū qui ideo cæcellant in Bastardello, quia completè in libro protocollorū scripserūt, ita Bald. in l. nostram, num. 3. C. de testam. per quorum doctrinam ita firmat Paris vbi supra 25. rubrica.

Sexto quero, Notarius scripsit rogatum, in quo omnia per extensum non apposuit, is petitur per partem reassumi in forma valida, an possit extendi breuiatura illa in protocollo posita per hanc dictionem, & cætera? Et ex Paride in d. tract. rubr. 2. sic distinguo, quòd aut sumus in notario, qui eam rogationem scripsit, aut eo mortuo in alio, si in alio, qui non fuit rogatus, subdistingue, quòd aut habuit, cõmissionem extendēdi à partibus, aut nō, si habuit potuit extendere in forma comuni salua veritatis substantia, lege final. C. de fideiusor. l. is, qui ff. de testam. & ex sua discretionem, quando aliqua clausula esset dicta prius, & apposta in præcedentibus, & secundum Bar. in l. Gallus, num. .... ff. de liber. & posthu. & de consilio sapientis etiã si id partes promisissent, aut nō habuit com.

46 commissis, tunc breuiatura illa non potest extendi, vel declarari ab eo; is enim reassumere debet, & vt reperitur, transferre, non autem addere, quod si adderet. vel extenderet, tunc
 47 instrumentum reassumptum non vitiaretur in totum; sed illud additum, extensum, detrahitur, allegat text. in arg. in l. si ex falsis ff. de transaction. & Bal. in rubr. num. 42. C. de fide instrum.

(Adde. Secuti sunt Lanfranc. in praxi de instrumen. product. n. 26. Cotta in memorabilibus vers. notarii in breuiatura.

(Adde. Et vide d. S. C. presid. de Franc. decis. 367. quando est cartula separata a fasciculis, & protocollis, & non continens clare, & expresse contractus substantiam, quod fuerit in Sac. C. datus terminus ad probandum incumbentia super veritate in instrumento contentorum, & etiam super reassumptione, & extensione
 49 petita, & ad M. C. relationem impedita liquidatio.)

Aur sumus in notario, qui rogationem scripsit, & tunc is sensum, & intellectum contrahentium potest exprimere, & extendere, dummodo non exprimat aliter, quam videtur, & audierit, iuxta annotata per Af. in decis. 245. n. 7. & breuiaturam
 48 circa substantiam negotij non extendat: poterit tamen exprimere, & extendere solitas renunciationes, & circumstantias, quae

apponi in alijs instr. consueverunt per ipsum, vel alios in simili materia, & iuxta eorum formularia. & si in causa depositi facta est breuiatura extendenda per ipsum, sicut extendit in alio instr. confecto pro deposito, non autem sicut extendit in instrumentum venditionis, & si non apparet de consuetudine ipsius, quod vix hodie contingit cum notarij nouitij habeant singulas singula formularia, & post ea extensiones (vt dicunt) ceterarum inscriptas, & exemplatas cum aliquot declarationibus) fiat extensio secundum consuetudinem generalem, ita Lanfr. vbi sup. n. 26. quo casu instrumentum illud ita extensum falsum non dicitur Ale. in col. 72. n. 2. vol. 2. idem col. 127. n. 10. vol. 5. & in conf. 163. n. 11. & alibi saepe, Soc. conf. 94. n. 4. vbi de com. opin. testatur vol. 1. Crauet. conf. 75. n. 4. conf. 34. n. 5. Cotta in memora. ver. notarius Hypopol. sing. 123. vbi limitat tripliciter, & inter alias limitationes est, vt id procedat, quando instrumentum est in fieri, secus si est factum, sequitur vbi sup. Cot. ver. notarij in breuiatura firmarunt quoque praemissa Dec. in conf. 449. n. 24. & col. 539. n. 3. atque alij multi relati per Gallos ad d. col. Alex. conf. seq. 28. vers. non potest notabiliter praemissa limitando declarabat, quod illud vulgatum de apponendis, vel intelligendis clausulis consuetis, debet intelligi de ijs, quae respiciunt

ejunt executionem, vel clariorum elucidationem dumtaxat, non autem de illis, quæ dispositionem, vel novum effectum, qui alias non retineret, inducunt: inde inferebant, quod quâvis alicubi mos regionis sit, ut in locationibus conductores sterilitatis periculum in se recipiant, tamen si illud non fuerit expressum, non subintelligitur nec notarius apponere poterit nisi de hoc etiam fuerit rogatus allegabant Ang. in l. C. locati.

Item notarius rogatus de fideiussione non potest secundum ipsum apponere clausulas renunciationis Epistolæ, vel discussionis licet hoc sit solitum nisi de hoc sit rogatus ex Bal. in rubr. num. ... C. de ijs, quæ in fraud. cred. Similiter procurator constitutus ad fideiubendum, non potest remittere exceptionem ordinis, nisi habeat in mandato, & ex Bar. in l. si fraudatur, ff. quæ in fraud. credit. & ita in casu fideiussionis (quicquid Iason in l. in libris C. de collation.) dixerunt obtinuisse in senatu, subiungentes tamen, quod sufficit notarium de ijs fuisse rogatum in genere per D. Bal. in dicta rubric. C. quæ in fraud. creditorum, rogati quidem videntur hodie in genere, & adesse consensum contrahentium, dum generaliter ipsi quâdo stipulantur, & legunt contractum semper dicunt (e così

ne renunciate, e giurate) si enim ita non esset, contradicerent partes, de quorum agitur præiudicio. Et quidem licet Alex. in d. conf. 28. num. 1. & Dec. in l. contractus, num. 23. ff. de reg. iur. dixerint, quod per dictionem, & cætera, non inducitur constitutum; nec notarius virtute illius possit extendere constitutum, & præcarium: tamen contrariam partem tueri Fely. in c. cum inter nu. ... de constitution. & in cap. cum P. Tabellio, num. ... de fide instrument. & clarius, ac notabilius Decius in conf. prædicto 449. num. 24. cum seq. Gram. Decis. 103. num. 109. Crauete. conf. 34. num. 5. & tandem per doctrinam Tiraquelli, & aliorum docuit Vrsill. ad Afflic. in decis. 139. vbi plus dixit, quod si in instrumento in forma probante redacto non adsit constitutum, & præcarium, & notarij mos fuerit in omnibus contractibus illud apponere, subintelligitur, & obliuione omissum iudicabitur, & pro hac parte retulit in S. Conf. decisum de anno 1553. Die 20. Octobris in causa assistentiæ contra tertium possessorem non facta executione principalis. Quod autem tem poena, & iuramentum non suppleantur, nisi realiter præstetur, & promittatur, dixit Iason in l. ex ea parte in prin. ff. de verbor. oblig. secutus est Cot

ta vbi sup. vers. notarius.

Verum circa præmissa notes, quod quando notarius ex imperitia, vel errore non apposuit in instrumento substantialia; vnde patet aliqua fuit lapsa, tenetur ad interesse parti, vt per Bart. in l. de tabulis num. ... ff. de tabul. exhibendis, facit l. fin. ff. de magistrat. conuenien. & alia quæ notat Paris in d. tract. rub. 32. tenuit quoq; Lanfranc. in praxi, vbi sup. num. 30. facit regula l. si quis fundum §. Cel-
 53 sus cum seq. ff. locati, quod nemo debet sibi assumere officium ad quod est insufficiens, ac etiã
 56 tex. in l. imperitia, & l. culpa est ff. de regul. iur. Ex quibus ego alias in patria potuissim
 agere contra hæredes notarij Sebastiani Ferrerij, qui in instrumento receptionis factæ ducatorum quinquaginta pro residuo dotium per Tyberium
 54 Perronum virum Hieronymæ sororis meæ non descripsit, nisi vnicum testem. s. iudicem ad eõ tractus, & fideiussores, à quibus eo inde mortuo recuperare nõ erat possibile: ac nolui ppter affinitatẽ inter me, & dictos hæredes existentem, sicut etiam nolui agere contra fideiussores pro residuo dotium consumptarum, ne verbis, cum re non possem, lacerarem famam præmortui, cui volui vt parceretur ob singularitatem eius in me amorem, & curam, qua me semper hortabatur ad doctoratus gra-

dum, ad quem fui, Deo iuuant; 55 te (ipso tamẽ mensibus antevndecim defuncto) assumptus die nono Ianuarij ætatis meæ (cum natus fuerim 19. Ianuarij 1567. die Dominico hora diei decimasexta) anno vigesimosecundo.

Septimo pone, quod reperiuntur aliqui contractus confecti inter laicos, & Ecclesiasticas personas, siue Ecclesiam, deinde mortuo notario, qui illos scripsit, ac etiam omnibus iudicibus, & testibus, petitur ab Ecclesiasticis reassumptio per alium
 56 notarium fieri. Quæro an possit non obstante Const. Baiulos? Et dicas quod vt dicit Paris in d. tract. rub. 9. per doctrin. Ioan. Andr. in cap. fin. de operis noui nunciatione, & in c. Ecclesia Sanctæ M. de constitution. vbi concludit in causis concernentibus publicum, ius siue vtilitatẽ in causis fiscalibus, feudaliibus pepillorum, atque debiliũ in rubr. 10. vbi scribit præticam obseruandum, quæ loquitur in ordinario loci, & ideo Ego ex præmissis teneo, quod per eum id expediri nequeat, nisi ex delegatione, de qua in superioribus. Idque etiam intelligo, quando mulier viro prædefuncto dotes repetit, & instrumentum dotale mortuis notario, & testibus reassumi ex sola famæ probatione petit quicquid Paris rubr. 12. dixerit, qui dum in rubr.

rubr. 5. incip. Quædam mulier dicit, quod hoc casu ipsa poterit alia via dotes repetere ex fo. lo. s. Protocollo etiam nullis su peruenientibus, agendo s. in foro Ecclesiastico, in quo cum non seruetur Constitutio Baiulos, & de causa pia tractetur, solum protocollo probabit, quoties tamē principaliter pro dote ageretur per doct. Ioann. Andr. Hostiensis, & Innoc. in cap. prudentia, de donat. inter virum, & uxorem, & Imolæ in l. 4. ff. soluto matrimonio per tex. in c. ex literis, de pignor. Anverum sit in practica, cogita. nam obstat doct. Abbatis, de qua per Pelyn. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. num. 58. & communis opinio Doct. ibid. ab eo allegatorum, quod questio dotis mota separatim absque aliqua disputatione matrimonij sit mere secularis.

(Adde. Non tamen omittas notare quod circa feudalia Affixt in d. Constit. Baiulos n. 14. vers. & idem dico, censuit hanc const. non habere locum in rei feudalis instrumento, quoniam si feudum est quaternatum notario, iudice, & testibus vita- functis reassumi non prohibebitur per tex. in cap. in generali si de feudo defuncti &c. notatq; ibi ad Andream Episcopus Nicoteræ litera E. verbo in generali.)

Octavo quæro, an instrumentum reassumptum absque protocollis existentia iuxta formam ritus presentetur? Et breuiter distingue, quod aut fuit reassumptum antequam protocollum amitteretur, ut quia post confectum instrumentum protocollo non apparet, & dico, quod instrumentum reassumptum, ad ritus formam presentari potest: 59 instrumentum enim iam publicatum non infirmari dixerunt Alexand. numero 7. Iason, num. 5. 6. & Dec. num. 24. in authen. si quis in aliquo C. de edendo, & alij, quos citat, & sequitur Graui. p. 1. declar. 9. n. 63. Aut vero fuit facta reassumptio protocollo prius amisso, & non existente, & tunc non posse presentari dixit Graui. ubi sup. nu. 62. ex Alex. cons. 157. visis volu. 7. Grammat. decil. 106. & aliorum doctrina.

Nono quæro, an instrumentum rasm, inductum, vel cancelatum, vel in quo fuerit remissum ad inferius scripta iuxta ritum nostrum possit presentari? Et dico, quod non, si illa inductio est recens in loco substantiali, suspecto, in quo vertitur dubitatio, per glos in l. prima §. fin. vers. muribus. ff. de bonor. possess. secund. tabulas. Doct. in l. fin. C. de edicto D. Adriani tol. len. Alexand. in consil. 14. n. . . . volum. 6. 104. num. . . . & 175. n. vol. 7. id tamen plures recipit Fal-

Fallentias , &

Primò fallit, si quid inductio, vel rasura contineret, per scripturam in alia parte instrumenti comprehenderetur, cap. cum olim extra de censibus .

Secundo fallit, quando, ex præcedentibus, & subsequētibus veritas colligi posset, vt dicit Ale. in d. cōf. 14. & Gram. cōf. 73

Tertiò fallit, quando ex alio originali approbaretur, quia fortè fuerunt duo instrumenta, Ialon in d. l. fin. num. 19. vel veritas testibus confirmaretur, teste Felyn. in c. ex literis, num. de fide instrum.

Quartò quando notarius testaretur se illam inductionem ex errore fecisse, ita Bart. in d. l. j. §. fin. ff. de bonor. posses. per text. in d. l. prima. ff. de ijs quæ in testamen. delent. Et in remissione ad inferius scripta, fallit, si apparuerit eiusdem notarij manu esse conscripta, & sumus in ijs, quæ ad tabellionem pertinent, ita Doct. in l. fin. & Felyn. in d. c. ex literis, num. 10. vers. Quinta declaratio. has & alias limitationes videto per Socc. vers. Abrasio infallentijs, & Grauin. p. 3. declar. 3.

51 Decimò quæro. An debeat in publicam formam redigi, vel reassumi instrumentum, quando contractus petitur rescindi? Frāciscus Marcus dec. 44. p. prima Bertrand. conf. 43. volum. 1. Rebuff. in tract. de liter. obligare. 2. glos. 9. num. 51. dixere

* quod non. Contrarium vero de eifum fuisse in Sac. Conf. refert Ann. in sing. 252. quinimo quod reassumptum liquidetur via ritus pro censibus, & lite pendente super rescissione illius ex aliqua causa, & pacto ad instantiam rescissionem petentis, dixit fuisse in eodem S. Conf. decisum de Franch. in decis. 373. quod nota

62 Vndecimo quæro quid si quis præsentauit instrumentum contra debitorem, qui citatus compareat, & dicat quod exhibeatur protocollum, quia intendit instrumentum præsentatum redarguere de falso; an contradicorem præsentantem audiatur ita, quod interim retardetur liquidatio? Et res. Iudic. dicas, quòd non tenetur ad hoc præsentans, & debitor audiri nõ debet, licet iudex ex officio, si videat aliquam supitionem, notarium ad protocollum edendum cogere possit, vt per deducta per D. de Franch. in decis. 194. videre datur

(Adde. cuius decis. cum alijs multis meminit D. Reg., & Marchio Tap. ad cōst. instr. n. 10. f. 160

63 Duodecimò quæro, an instrum. in publica forma reassūprū ab alio instrumento publico, & in forma valida existente in casibus permissis, mereatur executionem ad ritus formam? & similiter an instrumentū reassumptum per notarium ex obligatio-

D tio-

tionibus, vel alijs actis publicis iudicis autoritate ad dictum ritum præsentetur? Et ex Canar. quæst. 37. Frecc. p. 14. q. 2. dico quòd sic, quia ritus in ijs quoque verificatur, dum dicit in principio, ex quibus sunt instrumenta publica, & hec quoque publica sunt, vt patet ex dictis in prima rubrica.

- 64 Quid vero dicendum quando notarius iam edidit instrumentum in forma publica, & errauit in eo, vt quia quædam apposuit, quæ in protocollo nõ extent, vt velie errorem suum corrigere ostendendo protocolum, vide per Bart. consil. 208. volum. 1. & per Lanfran. vbi supra nu. 31. Et quod stetur protocollo, & nõ instrumento inde sumpto in forma publica quando dubitatur circa substantiam contractus, dixit idem Lanfran. num. 21. & 25. per doct. Baldi in l. Sempronius Proculo, ff. de lega. 2. Alber. in l. contractus, C. de testament. & tandem tenuit idem Socc. consil. 199. vol. 2. in princ.

Decimotertio, & vltimo quæ-

- 66 ro quid dicendum. Vnus ex contrahentibus petit copiam, vel assumi in publicam formam contractum venditionis, vel alterius à notario, qui stipulatus est illum, notarius dicit, Ego non recordor quod de hoc contractu fuerim rogatus, nec habeo protocollum super eo. Di-

cas quod compelleretur notarius exhibere omnes libros protocolorum, & si reperitur contractus quæsitus, extrahat copiam, vel instrumentum, si vero non, pacaro sit animo; verum si probauerit per testes rogationem, contractum per eum factum, punitur de falso, ita Bart. in l. fin. num. .... C. de edendo, & in l. eum, qui num. .... C. de falsis refert. & sequitur Lanfran. vbi supra num. 29.

(Adde. Et pro coronide scias, quod licet deficientibus ijs requisitis instrumentum in publicam formam reassumi nequeat tamen contractus in eo contentus in totum non corruet; sed in iudicio ordinario verificabitur cū alijs adminiculis ex eodē protocollo, & mortuo notario semi plenam facit probationem, vt per d. consil. Rouitum ad. prag. primam num. 12. & 13. de fide instrument. si subiungam reassumptionem concedi per S. C. absque causæ prædictæ cognitione, de qua supra num. 24. & 25. in casu qui per Capic. decil. 171. recensetur.)

Et hæc sufficiant quo ad hæc partem. Ioannes Paulus Galterius V. I. D.

Ad-

Aduertat ad debita, & cau-
ses in eo contentas.

Rubr.vnica

SUMMARIVM.

1 Liquidum vnde dicatur, & liquere quid fit. 2 Illiquidum quot modis aliquid dicatur. 3 Oblatio sola adimplenti in iudicio sufficit. 4 Practica quando debens cōsequi pecuniam quid promiserit. 5 Debitor ad diem potest ante diem conueniri, ut ea, vel conditione adueniente soluat. 6 In annuis redditibus creditor agere potest, ut debitor soluat, quod de presenti debet, & in futurum cōsinuet. 7 Practica circa petitionem, & repetitionem dotis, & num. 13. 14. 15. 8 Instrumentum continens debitum sine causa an adhuc liquidetur iuxta ritum. 9 Debitum certum certius faciendum per calculum ad ritum peti potest. 10 Instrumentum publicum ad aliud publicum sese refe-	rens ad ritus formam presentari potest, & vide limitationes num. 11. 12. 14 Practica in liquidatione specierum debitarum pro quātitate. 16 Quantitas pecunia si data est pro specie incerta, & interminata, ex quo utrumque est in obligatione, alterutrum peti potest, sed an, & quando via executiva, n. 17 18 Quantitas pecunia si est data pro quantitate speciei certa cum clausula refusura prestanda, per creditorē attenda voce talis temporis an & quando faciat instrumentum liquidum ut presentari possit. 19 Practica, quādo quid promissum fuit solui, vel consignari certo loco, & num. 25. 20 Creditor non cogitur recipere solutionem alibi, quam in loco destinato. 21 Contrariorum eadem est disciplina. 22 In pari culpa melior est conditio rei. 23 Instrumentum extra Regnū confectum, ut executioni mandetur, qua practica.

- 24 *Factum si quis promissit ad illud adimplendum an præcisè teneatur, & num. 25.*
- 25 *Obligatus pro debito uniuersali, qui promissit singulis tamen annis obligari alios facere, faciendo posse suum excusatur, & de limit.*
- 27 *Instrumentum excedens metam viginti annorum an & quando presentetur cū ampliat. declarat. & limitat. vsque ad num. 36.*
- 18 *Pænalis actio annis viginti durat.*
- 29 *Pactio contra ius secundario ad publicam utilitatem introducto renunciari potest.*
31. *Statutum quid generaliter mandans dotes non comprehendit.*
- 34 *Citatio nulla per comparitionem citati reconualidatur.*
- 36 *Instrumentum debiti infra uinciam non meretur executionem ad formam ritus cum limitationibus, num. 37. & 38.*
- 39 *Conditionis defectus debiti petitionem impedit.*
- 40 *Interesse generaliter promissum non potest peti ad ritus formam, & an interesse de-*
- debeatur, remissiuè pro dote, & antefato, num. 41.*
- 42 *Interesse tertiarum an, & quando debeatur remissiuè.*
- 43 *Instrumentum continens debitum ex pœna conuentionali non exequitur ad ritus formam creditor, cum limitatione.*
- 44 *Item instrumentum pro debito proueniente ex æstimatione quanti plurimi.*
- 45 *Augmentum quanti plurimi in speciebus, quæ seruando seruari non possunt quoad sese extendat.*
- 46 *Fructus post uitam augmentum non recipiunt.*
- 47 *Instrumentum continens debitum ex reconductione sub intellecta, seu tacita non meretur executionem ad ritus formam.*
- 48 *Instrumenta continentia pœta ultro, citroque obligatoria executionem paratâ non merentur.*
- 49 *Instrumentum affectus an & quando executioni tradatur.*
- 50 *Locator tenetur ad rem tradendam, & patientiam præstandam, & in dubio patientia præstita præsumitur.*

- tur, numero 51.*
- 52 *Locatio prædij ad mensurā non est perfecta antequam mensuretur, & tradatur prædium, & de ratione nu. 53.*
- 54 *Instrumentum venditionis an creditor ad ritum exequatur.*
- 55 *Debitor ex causa emptionis debet docere de euisione.*
- 56 *Debitor offerens si de iussione suam ad ritum consequetur creditum, ut in casibus positis, num. 57. 58. & 60*
- 61 *Exceptio, quod res emptæ non sit libera, sed hypothecata an, & quando liquidationem impediatur.*
- 62 *In obligatione pura emptor potest non modo non solvere; sed solutum repetere.*
- 63 *Fideiussoris datio requiritur ad consecutionem debiti pro re vendita sub conditione, si venditor est suspectus, & de modis suspitionum.*
- 64 *Exceptio rei nõ tradita an, & quando liquidationem impediatur cum ampliat. & limitatur, usque ad num. 78.*
- 65 *Per simplex constitutum naturalis, & ciuilibus possessio transfertur cum limit. numero 67. & 68.*
- 66 *Per præcarium sola ciuilibus possessio translata censetur.*
- 69 *Verba vendidit, & tradidit in contractibus quid operentur.*
- 70 *Possessio quot modis probetur remissiuè.*
- 71 *Præsentia rei an, & quando possessionis traditionem operetur, & num. 92.*
- 73 *Iudex rei vendita, traditione non apparente, ex officio potest venditorē ad pretium agentem repellere.*
- 74 *Tradere, vel tradere se offerre paratum paria sunt.*
- 75 *Contra instrumentum mutui ex venditione dependentis, rei non tradita exceptio minime competit.*
- 76 *Debitum ex una causa in debitum ex alia causa conuerti potest.*
- 77 *Exceptioni rei non tradita si est renunciatum, instrumentum liquidabitur.*
- 78 *Venditio facta pro pretio stabilita ad mensuram antequam res vendita mensuretur, conditionalis dicitur. Cautela ad pretium consequendum ad ritum pro venditione ad mensuram.*

79 *Exceptio rei non tradita infra quod tempus opponi possit.*

80 *Instrumentum ad commune lucrum, & damnum an, & quando presentetur ad formam ritus, remissive.*

Videndum est hic de debitis, & causis pro quibus instrumenta publica ad ritus formam presentari queant, vel nequeant, & quo facilius tractatio fiat per conclusiones ampliationes, & limitationes procedemus, & primo firmabimus conclusionem, quod instrumentum publicum continens debitum confessum, & liquidum ad ritus formam executionem meretur, ita Marf. singul. 484. & in rubric. de probat. colum. 11. Angel. in l. pen. C. de fideiussor. & est ritus Magnæ Curiz 167. vbi Carau. numero 4. & alij quos refert. & sequitur Graui. parte 3. declaratione 3. numero 8. qui dicit. declar. 21. numero 63. dicebat, quod liquidum dicitur à liqueo liques & liquere est constare, secundum gloss. in l. si de meis, alias incipit idem Pomponius, §. final. ff. de receptis arbit. & instrumentum dicitur liquidum quando clarum, certumque est, ut per Doctor. per ipsum Grauin. allegatos, habetur per Galleium de obligation. Came

rali parte 3. cap. de liquidatione numero primo, & quod aliqua probatione non indiget, ut in dicto ritu, vel liquidum dicitur, quod quacunque exceptione opposita tergiueriari non potest, ut per multa Frecc. parte septima in principio, numero 3. vel est purum, ob quod nulla exceptione ex ipso instrumento resultante possit actor in promptu submoueri Bald. in l. post rem, numero. . . ff. de transact. & sufficit, ut tempore, quo presentatur appareat liquidum, licet ex postfacto illiquidum detegatur, cū qualitas sufficiat esse vera tempore actus l. quoties vbi Bart. numero. . . ff. si quis cauciori, & alij, quos citat Frecc. vbi supra parte 7. in principio numero 13. & 14. Contra vero, quando contineret debitum illiquidum, via ritus executioni mandari non posset, ut per Frecc. parte 8. in principio, adeo quod neque pacto contractentium effici potest, ut illiquidum pro liquido habeatur, & instrumentum illiquidum pro liquido presentetur, ut per eundem, parte 8. questione 3. numero 171. vsque ad 177. Vnde cautela, & clausula illa notariorum, quæ processit fortè ex doctrina Bart. in l. creditores, numero 16. C. de pignor. de qua meminit Galleius, parte 3. de liquidatione, num. 10. di.

assentium in instrumento, quod forte illiquidum est, vel foret. Et quod præsens instrumentum presentari pro liquido possit, vana efficitur. Et cum illiquiditas contingat tam ratione ipsius debiti, quam ratione, ut quando quis est hæres creditoris, ratione contractus, ut quia est conditionatus, vel vltro citroque obligatorius, & ratione ipsius instrumenti, quod se ad aliud refert, ut per Grau. 3. p. declarat. 21. nu. 60. & Carau. vbi supra num. 17. ideo quando executionem impedit per infradicenda apparebit. Amplia igitur conclusionem multis modis, &

Primò procedere in debito soluendo certa die, si tamen dies aduenerit, secundum Doct. in l. j. ff. si cert. petat, Grau. vbi sup. declar. 20. & videtur sensisse Robert. confid. 2. numer. 13. vbi etiam tenuit id procedere si è conuerso per creditorem, fuisset promissum aliquid fieri, vel dari suo debitori tempore solutionis pecuniæ promissæ ea ratione, quia creditor non est obligatus adimplere ex parte sua ante solutionem; sed tempore solutionis per iura, quæ allegat. Laudat tamen ut creditor in citatione expedienda contra huiusmodi debitorē offerat adimplere ex parte sua: nam in iudicio sola oblatio sufficit, l. si. rem s. final. de pigno-

rat. a. q. quod si depositum faceret, melius, & cautius esse dixit, & eo casu si debitor citatus comparuerit cum pecunia, & creditor in promptu suam promissionem non adimpleuerit, iudex debet mandare, pecuniam deponi, & non liberari, donec creditor adimpleat: & hanc practicam sequitur Carauita ritu 167. num. 29. si vero non comparuerit, & sit contumax ita q̄ patiatur executionem in bonis, illorumque venditionem iuxta infra dicenda in 3. p. principali rubr. 3. & 5. iudex similiter mandabit deponi, ut supra; quia vtrique parti consulendum est. Hancq; practicam se vidisse, & audiuisse seruari, dixit Robert. vbi sup. in fine. Pariter si creditor ad diem promissis adimplere aliquid vltiori die, si agit pro consecutione debiti (si legitima suspicionis causa arbitrio iudicis remittenda existit) tenetur cauere de adimplendo tempore conuento, ita per text. in l. in omnibus ff. de iudicijs, & l. egi. ff. si seru. vendic. dixit Robert. vbi sup. num. 12. in fine.

Subamplia hanc ampliatiōnem procedere etiam si dies nō aduenerit, ut tamen possit creditor citari facere debitorē super tenore instrumenti, ut adueniente die, vel tempore exequatur, ita Ripa in l. in illa n. 10. & l. stipulatus, n. ... ff. de verb.

obligat. sequitur Grau. vbi supra num. 25. Afflic. decis. 279. & Carau. d. ritu, num. 8 qui dicebat id procedere, quando dies est statutus solutioni per dilationem legalem, vt in dote l. vnica §. exactio. C. de rei vxor. actione, & tenuit D. Præses de Franch. decis. 341. Secus quando aliter, & hoc per doct. Alex. consil. 95. volum. 1. & Afflic. 7 d. decis. 279. ad quam Ursillus dixit, quod in annis redditibus ego possum agere, vt mihi soluas de præsentis, quod debes de præterito, nec non vt singulis annis, quod debetur in futurum respondere habeas, & hoc per doct. Romani in quodam cons. quod ego non inueni, & Affl. in Constit. Authoritatem sub rubr. de summ. cogn. contra gabell. num. 3. lib. 1. inferebat quod hoc casu facta condemnatione non foret necessarium me singulis annis venire cum libello, seu citatione; sed tantum implorare officium iudicis pro executione sententiæ: ante eum notauit Bart. in l. j. §. socius. ff. de vsuris. Bart. quoq; & Bal. in l. malè agitur. C. de præscript. xxx. vel xxx. annorum notatur in l. prima C. de fideicommiss. dixit Dec. in l. 1. C. de instit. & subst. & Cappella Tolosan. quæst. 20. Alex. d. consil. 95. num. 3. & omnium nouissimè D. meus bonæ memoriæ Fabius de Anna in lib. præf. ob-

seruationum, obseruat. 12.

Secundo amplius procedere in debito propter dotem siue repetendam matrimonio secuto, vel dissoluto de quo constat alias secus, vt per Grau. p. 3. declarat. 11. num. 26. Frecc. par. 12. q. 2. eundem p. 7. q. 10. Scaglioniu ritu nostro apud eum 163. num. 15. Barz. part. 2. quæstione 2. Et hoc casu practicaui quòd quando maritus vult liquidare instrumentum dotale si per illudmet, vel aliud publicum (id quod à prudentibus non omittitur) per verba de præsentis de matrimonio contracto, & benedictione sacerdotali non apparet, antequam contra promissores dotis citationem expediri faciat, offert petitionem Curiz, qua asseritur per N. fuisse promissam quantitatem pecuniæ pro matrimonio contracto, per benedictionem sacerdotalem secuto, & quod talem habet vt coniugem, & suffert onera, & capta super exposito informatione summaria; sed cautiùs citata parte ad videndum iuramenta testium, & confitito, vel presentata fide parochi, vt infra eadem rubr. numero i 5. proceditur præuia citatione super tenore ad liquidationem. Similiter pro dote repetenda mulier narrat matrimonij contemplatione fuisse assignatam, & solutâ eius quondam viro quantitatem, quam

in

in casu soluti matrimonij, vel quocunq; alio promisit restituere, & dedite tales fideiussores, & principales, & quoniam factus est casus restitutionis per mortem d. talis, vel pauperiem, & dilapidationem (de qua prius legitimè constat) ideo &c. Et Curia se informat de pauperie per decretum aliàs fortè latum per eam, & de morte, vel eo modo, quem recensuimus in 2. 2. part. numer. . . . . vel per tonsuram capillorum. qua vtuntur Neapolitanæ mulieres de ea facientes fieri publicum instrumentum, vt per Stephan. de Caiet. in add. ad Napod. in consuet. hæredes, de iure dotium, vbi quid aliud importet tonsura prædicta, & fit postea citatio, & liquidatio contra fideiussores, & principales, & ita præsentit Cauens. in ritu nostro 166. num. 3. per ipsum ritum, & circa hoc vide Loffredum conf. 18. & alios quos refert Anna in sing. 248.

Ampliant tertio infra scripti
 8 Doctores in debito sine causa, vt si quis promisit mihi decem, nõ exp̄sa causa mutui, v̄ditionis, donationis, vel alterius causæ, vt ego possim via ritus liquidare instrumentum vigore Guarentigiz in eo appositæ, quæ ratione instrumenti etiam sine causa valeat sic dixerunt Bald. in l. sicut C. de repudian. hæredit. in princip. Alexand. in l. toties, numer. . . . . ff. de in-

terrog. action. in l. Titio numero . . . . ff. de verborum oblig. Imola in l. sing. ff. quis & à quo appell. Bald. in l. 2. num. . . . C. de execut. rei iud. Alexand. conf. 4. numer. 11. vol. 1. atque Bart. 2. par. quæst. 10. Grauin. par. 3. declar. 14. num. 29. 30. & 33. Foller. ad Marant. in praxi part. 6. vers. & producuntur scripturæ numer. 17. Est tamen verum, quod aliter sensit Annus vterque per multas cotas in sing. 250.

Quartò amplia procedere in debito certo, quod tamen resoluen-
 9 dum esset, & certius faciendum per calculum vt puta si ego promittam decem solvere ex causa societatis, vel alterius causæ, & negotiationis saluo meliori calculo, vel cum pacto, quod fiat calculus inter nos de rationibus, & negotijs nostris, vel dāni lucrū, vel cū pacto q̄si factō calūniator quāctitas deberetur, illa p̄missa in instrumento, minor cēseatur: p̄dēre n. calculo, p̄sentrari posset instrumentū pro illis decem, licet summa minor puta nouem, vel octo futura sit debita, ita per multa Grauina parte 3. declar. 19.

(Adde. Et hanc sententiam sequitur Dominus Regens, & Marchio Tapia ad ritum 286. f. 242. licet ex Anna supra eodem loco, numero tertio negasse videatur, & Viuius decisione 39. pactonarū esse dicat.) Robo
 con-

confid. 2. num. 10. & 11. & afferentem rationem, quia contractus non dicitur conditionalis; sed resoluendus sub conditione, Galleſius quoq; de obligat. Camera. de vi instrumenti, vers. secunda consideratio folio mihi 108. num. 3. & Vrsil. ad afflic. decis. 205. num. 7. dixit, vidisse iudicatum de anno 1558. die 21. Julij: & licet de anno 1582. cōtrarium fuerit decisum per S. C. tamen iuxta ampliacionem per prædicta, & alia fuit decisum in anno 1589. vt per d. de Franch. decis. 262.

(Adde. Quibus accedat Borgellus in conf. 77. in primo casu clausulæ saluo meliori calculo, in secundo adde adducta per Conf. Rouitum in rubr. de instrument. liquidat. num. 25.)

Quintò amplia in debito scripto in aliquo instrumento, quod sese ad aliud instrumentum publicum, & æquè solemne referret liquidum, & presentatum, vt dicat ritus Mag. Cur. 167. vers. potest dixit Grau. vbi sup. declar. 20. Robert. confid. 2. nu. 2. Frecc. par. 8. in princ. & Carauit. dicto ritu qui num. 18. dicebat, quod probationes, & liquidationes illiquiditatum non procedunt, quo ad omnes quatuor species, illiquiditatis de quibus supra; sed quo ad faciendam s. personæ, & sic ad probandum quem esse hæredem, vt in ritu 181. & 286. & quo ad quæ

tam s. quo ad producendum aliud instrumentum, de quo ritus prædictus 167. loquitur: aduerte autem hic, quod dixi presentatum, subaudi, si Neapoli, in Magna Curia tempore vltimæ, alias autem non prodesset si esset presentatum in Sacr. Conf. tempore relationis faciendæ per Magnam Curiam, quemadmodum etenim non admittitur debitor ad presentandum scripturas per prag. 3. Comit. Mirandæ, & nos diximus infra in 2. 2. par. rubr. Verum debitor compar. licet, num. ... ita non debet admitti creditor ad presentandum eas ad liquidandum instrumentum iam illiquidum, vel excludendum scripturas forsitan per debitorem presentatas Magna Curia pro tribunali sedente: actor enim & reus non debent ad imparia iudicari, l. final. C. de fructibus, & litium expen. & ita fuit decisum in Sacr. Conf. referente de Franch. decis. 420. limita autem hanc ampliacionem non procedere, in Apocha tribus testibus subscripta, ad quam fortè sese instrumentum publicum presentatum referret: inspecto enim communi vsu loquendi instrumentum publicum, de quo loquitur, ritus appellatur id. quod per manus publici Regij notarij est confectum, & in principio nostræ practicæ diximus, Apocas verò appellamus priuatas scripturas.

pturas, vt patet ex Bald. in sum-
 mario l. scripturas C. qui po-
 tior. in pign. habeant. & ita tan-
 dem tenuit Carau. in d. titu,
 num. 27. & quę practica hoc ca-
 su in citatione seruanda sit, infe-
 rius in rubr. Expediatur cita-
 tio, n. . . . & . . . . videbimus.

Secundò limita non procede-
 re in liquidatione instrumen-
 ti faciendā per testes in alijs ca-
 sibus, quam ad probandum quē
 esse heredem, vt supra, ita Ca-
 rau. vbi sup. num. 18. quicquid
 Cauen. attento iure communi,
 & Grau. p. 3. declar. 21. nu. 67.
 dixerint, & distinxerint. Ego
 autem in aliquibus locis practi-
 caui liquidationem per testes
 in instrumento dotis petendę,
 & repetendę declarantes viuę
 voce in vltimo peremptorio ma-
 trimonium secutum, vel morte
 viri dissolutum, ac etiam per
 viam pręambuli, vt supra di-
 xi in ampliacione secunda:
 atque etiam in petitione quan-
 ta valuerit res, & species pro-
 missa pro quantitate recepta, vt
 quando quis dedit centum ali-
 cui, vt tali die det tantum serici,
 vel frumenti; quantum ascē-
 dant dicta centum attento ipsa-
 rum specierum valore, qui cō-
 munitis erit in tali loco die præ-
 dicto, citata tamen parte prius
 super liquidatione valoris rei,
 & speciei: Quę practica iustifi-
 catur fortè ex deductis vbi su-
 pra per Cauen. & Grauin. &

videtur quoque sensisse Frece.
 part. 8. question. 2. numero 65.
 in fine. & quod possit ijs casibus
 liquidatio per instrumentum,
 vel authenticam scripturam fie-
 ri, videtur tenere etiam Rober.
 confid. 2. numero 16. idque vide-
 tur esse secutum in casu dotis
 Sacr. Consilium teste de Franc.
 in decis. 366. in principio vbi
 dicit instrumentum Capitulo-
 rum matrimonialium de per se
 illiquidum, oblata fide Parro-
 chi de matrimonio secuto, in-
 faciem Ecclesię coram ipso, &
 testibus vti liquidatum execu-
 tionem demandatum fuisse, quia
 erat factum notorium, & tergi-
 uersari non poterat, non obstan-
 te dict. ritu 167. qui non restri-
 ctuè, sed exemplificatiuè loquitur,
 & vidisse seruata opinionem
 Freccię in omni genere
 probationis, quę fundatur per
 ritum 81 & 286. adductos per
 Grauin. vbi supra & Carau.

Similiter, quod possit liqui-
 dari instrumentum, vel obliga-
 tio pro nummis datis pro spe-
 ciei consignatione, & sic in
 facultate debitoris soluere fru-
 mentum ante litem contestatā,
 id est ante interrogationem, &
 quod si promissa esset incerta
 quantitas frumenti puta tot mo-
 dij frumenti quot caperent du-
 cati centum debiti per obliga-
 tum, prout comuniter valebit
 tali tempore, tunc quia vtrun-
 que est in obligatione, alterutrum
 po-

poterit petere creditor, nummos s. vel frumentum, & si petat pecuniam poterit debitor consignare frumentum vsq; ad litis contestationem, dixit notabiliter Robert. confid. 2. nu. 15. vsque ad vers. ex prædictis, 17 vbi subiunxit, quod si petierit frumentum non poterit agere via executiua iuxta formam ritus, nisi prius doceat per publicum instrumentum, vel aliam authenticam scripturam, quanti comuniter valet frumentum, in loco, & tempore conuento, & idem procedere in obligationibus penes acta, vt possint accusari pro pecunia non pro frumento, & ordeo, nisi prius constiterit de voce, ac prætio specierum promissarum. Et quoties promissi sunt centum modij frumenti pro centum ducatis, & promiserit creditor pecuniam dare refusuram actenta voce comuni in tali tempore & loco, tunc licet possit accusare pro centum, non tamen pro specie vna executiua agere. licet. n. instrumentum, vel obligatio sit liquida respectu certæ quantitatis, & mensuræ, tamen est illiquida respectu conventionis partium contrahentium, est enim pactio nata, quia promisit dare refusuram, quam obteuta fide authentica de voce comuni offerre debet, & protestari, quod per ipsum non fiat, quam si non offerat, obstat tex.

in l. Iulianus s. offerri ff. de action. empt.

Sexto amplia prædictam conclusionem procedere in debito quantitatis, vel speciei promissæ in aliquo loco destinato, vbi nõ moratur, neque domicilium habet debitor, si tamen docet per publicum instrumentum, quod ipse, seu eius legitimus procurator tẽpore solutionis, vel cõsignationis, promissæ fuerit præsens in loco destinato solutionis paratus recipere solutionem, & quantitatem, vel speciem promissam, ita Rober. confid. 2. nu. 8. dicebat per text. in l. arbiter Calendis ff. de recept. arbit. & in l. si dies in principi. ff. de condit. & demonstr. & doct. Affli. in Dec. 116. Carau. d. ritu 167. n. 30. vbi describit formã actus publici, pro quo secundum Tartagl. in praxi ciuili cap. 1. num. 46. sic fiat libellus.

19 In Curia Capitanei Terræ N. comparet N. de ciuitate N. & dicit N. mediante publico instrumento hodie presentato sibi debere in hac terra ducatos, siue modios frumẽti centũ pro quib⁹ recipiẽdis accessit, & quia ignorat si debitor venit, propterea rogat ipsã Curiam, & ipsũ capitaniũ, quatenus dignetur d. debitore per proclama per totã terrã perquiri facere ex vestro officio, cõtra quẽ, si nõ reperiatur, protestatur, & per ipsũ nõ steterit recipere debitũ statuta die

in

in loco destinato, & ita dicit, & ad prædicta admitti instat omni modo meliori, &c. Qua perquisitione facta more solito de ordine officialis, fieri faciat publicum instrumentum à notario Curie, vel alio publico notario tam de petitione prædicta, quàm de perquisitione, quod postea poterit tempore liquidationis præsentare: si vero reperitur talis debitor, vel habeat domicilium in loco illo cum familia, fiat ei interpellatio, & requisitio cum interuentu iudicis notarij, & testium, & fiat instrumentum, & ante eos ita tenuit Aret. instit. de action. §. præterea, num. 42. & alij, quos refert Vrsill. ad Afflic. decis. 316. vbi num. 4. dicit, quod si hoc non fiat, non dicitur debitor in mora constitutus, & per consequens non poterit contra eum instrumentum ad ritum præsentari, & liquidari; sed ordinariè agendum erit, & ita pluries in Magna Curia vidisse iudicari retulit; Ampliauitque prædicta, & sic ordinariè agendum esse, etiam si actor, & creditor iterum nolisset reum interpellare, vt veniat ad locum quia offert se, paratum tunc recipere solutionem, vel consignationem, per doct. Bart. in l. item illa; num. . . . ff. de cōstit. pecun. & aliorum quos videto. Vel poterit creditor ante tempus solutionis constituere,

suum procuratorem aliquem ciuem loci solutioni destinati; qui eo in loco statuta die exigat tale debitum, & demum fieri faciat mandatum à curia dicto debitori, quatenus die destinata soluat dicto tali eius procuratori eiusdem loci, quod sibi mediante publico instrumento debet, quem ad hoc constituit procuratorem: & si non soluerit poterit creditor ad demonstrandū, quod per eū nō stetit statuta die accipere debitum exhibere authenticā scripturā, seu copiā procurationis factę in personā talis, ac mādati debitori cum notificatione dictę procurationis, quæ copia sufficeret ita Robert. & Carau. vbi supra qui Rober. vltimus num. 1. assererat, quod sicut debitor non potest cogi ad soluendum alibi, quam in loco destinato, nisi fuerit in mora per l. primam. & l. quod si Ephasi vbi notatur ff. de eo, quod certo loco. ita nec creditor cogi recipere solutionem alibi quam in loco destinato. l. is qui, cum ibi notatis ff. eodem, nisi debitor offerat interesse, secundum Doct. in l. qui Romæ. ff. de verbor. obl. & Castrensem in d. l. is qui. Aduertendum est tamen hic, quod si debitor statuta die accesserit ad locum destinationis, & coram publicis personis protestatus fuerit se esse paratum soluere suo creditori, vel alteri pro eo, si haberet, etiam

etiam non factō deposito de pecunia erit liberatus, teste Alex. in *conf. 92. num. 11. volum. primo Rolan. à Valle conf. 87. volum. 1. & Decio in consil. 566.*

21 & sic protestatione mediāte protesta-
 tionem, cum contrariorum eadem sit disciplina. l. & si contra in fine, vbi glos. ff. de vulgar. & pupill. Quinimō, quod huiusmodi protestatio sit ad cautelam, & sic quod sola oblatio sufficiat ad excusandum moram, & evitandum pœnam videtur ex prædictis, & alijs concludere de Franch. *decis. 227. quæ est primæ partis vltima num. 4.* Si vero neque creditor, neque debitor fuerit in loco, non fiet liquidatio instrumenti, cum in pari causa, & culpa melior sit conditio rei, l. si seruum §. sequitur. ff. de verborum obligat. sequitur Dec. in d. *conf. in fin.*

Septimò amplia conclusionē in debito contento in instrumento confecto extra Regnum; nā quod mandetur instrumentum executioni absque libello, & litis contestatione, respicit litis ordinationem, & in eam respicientibus attenditur locus iudicij, l. iij. in fine, ff. de testibus l. cum clericis iuncta glos. C. de Episcop. & Cleric. & faciunt alia, de quibus per Gomecium ad l. Tauri 64. num. 8. qui id sequitur, & per Carau. in d. ritu 166. num. 61. & 62. & ante eum

ita seruari testatur Frecc. licet disputando contrarium senserit, par. 3. à num. 9. vsque ad finem. Est tamen verum, quod debet haberi aliqualis sūmaria informatio etiam extraiudicialis, qualiter ille, qui scripsit instrumentum est publicus notarius, ita disponitur per ritum Magnæ Curie 188. & summaria informatio est, vt in fine instrumenti inserantur literæ testimoniales subscriptæ sigillo officiali, vel Vniuersitatis illius loci, vbi instrumentum fuerit confectum, quod notarius, qui id scripsit est fidelis, legalis, & publicus Regia, vel imperiali auctoritate, vt per Guido. Papæ *decis. 481. Couar. lib. 1. pract. quæst. cap. 22. num. 9. & habetur in d. ritu 188. vbi Cara. nu. primo & 8. vbi de ratione, & ante eum Lanfranch. allegatus à Robert. confid. prima in fine, qui non sufficere dixit, si in eo narretur talem esse publicum Tabellionem, sed oportet dici, quod instrumentum, quod incipit hoc pacto, & finit hoc modo est scriptum à Tabellione publico. Hinc ego vidi testimonia prædicta, vel fides describi in eodē instrumento in calce: prædictaque procedunt tam si instrumentum esset confectum extra Regnum in locis cognitis puta Romæ, Florentiæ, Papiæ, &c. quā in incognitis puta Vltra mōtanis Friburgi, Brādeburgh, Gra;*

Granatz Valentiz, &c. hoc tamen interest, quod si dictæ literæ testimoniales non adessent in instrumento confecto in loco extra Regnū cognito, tūc id q̄ dictū est extra iudicialiter summarie p̄ idoneos testes p̄bari posset, q̄ non conceditur, & admittitur si in aliis locis incognitis, per doct̄. Afflic̄. in decis. 251. & in d. constit. Regni instrumentorū num. 10. in fine refert, & sequitur Viui. lib. 1. com. opi. 387

(Adde, & ita videtur residere **D. Tapia** ad const. instrumentorū num. 6. f. 160.)

Amplia octauo in debito cōtracto ante quam ritus 166. esset confectus, & compilatus, vt per Graui. declar. j. p. 3.

Amplia nono in debito proueniente ex tacita, siue muta hypotheca, & stipulatione in dote, vt per Alex. in l. iurifgentiū §. quod ferè, num. 10. ff. de pactis. Decium in l. certi conditio, ff. si cert. petat, num. 9. Cañar. q. 29. & alios notatos per Graui. declar. 11. par. 3. atque limita, & sublimita per ipsum; non enim pluribus oportet me hic morari, cum hic casus ob exactam contrahentium diligenciam, qui sibi pactis expressis, & claris prouident, & communem notariorum stylum, raro eueniat.

Amplia decimo, & vltimo ommissi alijs (de quibus per Graui. vbi supra, cum sepè vsu nō 24 veniant) in promissione facti,

ad quod præcisè debitor cogitur, veluti si quis promisit facere instrumentum de aliquo contractu: item quando Dominus vendens feudum pollicetur vassallo realē, & effectiuam possessionem, quo casu ad id tenetur, & præstando interesse non liberatur, vt per Doct̄. in c. primo si de inuest. feud. fuerit controuersum. Item, quando in obligatione interuenit iuramentum, & in casibus similibus, ita Roert. confid. 2. num. 6. qui refert iudicatum in Magna Curia, & decisū in Sac. Consilio in causa Ducis Seminariz cum Hieronymo Columna obligato ad faciendum instrumentum ratificationis veditiois cuiusdam feudi factæ per eiusdem matrem d. Ducis, qui cum recusaret, fuit conuēctus, via ritus, & condemnatus, ante eum dixit Barz. 2. p. q. 19. per doct̄. Bald. in l. vnica, num. 61. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest: iuramentum. n. cogit quem præcisè ad obseruatiam promissorum, secundum glos. singularem in l. si pecuniā ff. de condit. ob causam & plures allegatos per Socc. conf. 16. volum. 4. & ad euitandos carceres fecit ratificationis promissæ instrumentum, & id, quia hoc factum à seipso dependebat secus si ab alio, vt ab alio, vt 25 quando quis promisit ratificationem, vel renunciationem per aliquem faciendam: nam facta.

ciendo posse suum excusabitur,
 * ita Afflic. in Sacro Consilio de
 cisum fuisse refert decis. 295. vbi
 antiqui addentes, & ibi Vrsillus

* numer. 2. iterum de anno 1546.
 Decisum fuisse dixit, & si di-
 ctum esset realiter, & cum effe-
 ctu ratificet, vel etiam quòd fa-
 ciendo posse suum non excuse-
 tur, vbi plures limitationes ad-
 ducit, quas videto, & nota etiã

26 obligauerunt pro debitis vni-
 uersalibus, & promississent sin-
 gulis annis, vel singulis quibus-
 que nouem annis obligari alios
 facere cum debitis renunciatio-
 nibus; nam excusarentur si pro-
 barent eorum posse fecisse, ita
 Capic. Decis. 93. num. 8. & vbi
 supra Vrsill. ad finem, disputat
 hanc quæstionem. Quidam Mo-
 dernus Ioannes Antonius à Leo
 de Fortiatis Castellutianus in
 l. quod te ff. si cert. petat. vers.
 Sed quid si quis in contractu so-
 lio 30. vbi de aliquot limitatio-
 nibus, quas videto. Verum in
 casu Afflic. & Vrsilli quando
 adesset clausula prædicta reali-
 ter, & cum effectu, & sequen-
 tia, quod teneatur promittens
 præcisè ad factum dixit de an-
 no 1562. iunctis aulis fuisse in
 Sacro Consilio decisum d. de
 Franch. decis. 624. part. 4. ad
 quam recurre, quia ponit qua-
 tuor casus.

Conclusionem supra fundatã,
 & ampliatam s. instrumentum
 publicum pro debito in eo con-

tento habere executionem pa-
 ratam, limita non procedere in
 pluribus casibus, &

Primò limita non procedere
 27 pro debito contento in instru-
 mento, quod esset præscriptum
 spatio xx. annor. à die, quo pe-
 ti poterit, tunc enim iuxta for-
 mam ritus executio peti non
 poterit, sed ordinariè agendum
 erit, ita ritus 167. per quem
 & multa ita dixit Grauin. part.
 3. declarat. 2. Frecc. p. 10. in
 principio Robert. confid. 2. nu-
 mer. 3. & Carau. ritu 166. num.
 21. & 167. num. 1. & seq. ratio-
 que esse dicitur, quia cum in-
 strumenta pœnam, & sic pœ-
 28 nalem actionem contineant, &
 pœnalis actio, ob quam habent
 executionem paratam (spatio vi-
 ginti annorum duret, l. que-
 relam C. de falsis, sequitur q̄ in-
 strumenta vltra dictum spatium
 ad ritum executionem non ha-
 bent. Hodie practicatur q̄ pos-
 sit ligdari pro 19. annatjs, & pro
 alijs procedatur ordinariè. Di-
 xi aut à die quo peti potuit ad
 demonstrandũ, q̄ præscriptio nõ
 currit à die celebrati cõtractũ &
 obligationis factæ, ideoq; est q̄ si
 vniuersitas, vel feudatarius vèdi-
 derunt supgabellis, & bonis feuda-
 lib' annuos introit' pacto (vt fie-
 ri solet) adiecto in instr. q̄ infra
 menses sex, plures, vel pauciores,
 p̄ veditores impetrari debeat su-
 per cõtractu regius assensus, a-
 lias restituatur capitale vnã cõ-
 ter-

terijis matoratis, pro quibus liceat instrumentum iuxta ritum presentare, atque impetratus assensus non fuisset, ita, quod excurrissent anni viginti à die celebrati contractus; sed non à die assensus impetrandi nondum impetrati: si emptor agat ad contractus rescissionem, & ad capitale via ritus consequendum, optimè aget; ita decisum in Sac. Cons. refert de Franch. decil. 341. hanc autem limitationem ampla in clerico agente, Carau. ritu prædicto nu. 2. ratioque est, quia ritus non præscribit actionem, sed modum agendi executivè. Ipsam verò amplitatem sublimata, &

Primò si in instrumento esset pactum, vt etiam post annos viginti instrumentum presentari possit, & sic perpetuò, & quòdocunque; pactum enim contra ius secundario ad publicam utilitatem introductum tenet, & huic iuri potest renunciari, vt notatur in cap. cum contingat de iureiurand. & maxime stante iuramento, vt per Frece. qui id firmat par. 10. quæst. 1. idque etiam procedit si fuisset renunciatum huic exceptioni, & ritui 187. vt per Carau. ibidem num. 36. & 37. Pactum autem, & renunciatio simul in hunc modum concipiatur. Pa-

ctum formam ritus, quando etiam post viginti annos non obstante, ritu aliter dictante, & disponente, cui ex pacto cum iuramento renunciat.

(Addè. Et hoc quicquid Doctor. ad d. ritum 167. ei non posse renunciari dixerint, quia creditoris negligentis odio inductum est.)

30 Secundo sublimita non procedere in debito propter dotem, quod post viginti annos à die natiuitatis actionis, & citra pactum, vt supra, executivè ad ritum peti posse, dixit additio ad Frece. d. par. 10. quæst. 1. liter. B. allegat Marfil. in singular. 442. & alios quos video. Quibus ego addo Bald. Nouellum in tract. de dote par. 4. ver-

31 sic. nono limbo dicentem, quod statutum aliquid generaliter mandans, non comprehendit dotes, refert Camillus de Curte, dignissimus Sac. Consil. Præses plura alia similia adducens de feudis par. 1. sui operis cap. declarata num. 38. cum seqq. fol. mihi 70.

Tertiò sublimita quoties, nõ fuisset per partem oppositum, elapsos scilicet esse annos viginti per ea, quæ recèssit Grau. par. 3. declar. 2. num. 4. Robert. confid. 2. nu. 3. & Carau. vbi supra nu. 34. in fin.

32 Quarto sublimita non procedere, quando pars debitorum fuisset infra annos viginti cita-

- 28 super tenore instrumenti, & 30 fortius, quando fuisset facta præventio: nam tunc, quia per citationem interrupta præscriptio dicitur, post dictum tempus contra debitores ad ritus formam instrumentum presentati posset, vt testatur Robert. consider. 2. nu. 3. & Carau. vbi supra nu. 34. Hanc autem sublimitationem restringas non procedere si citatio intimata, fuisset tempore intimationis circumducta, vel aliàs nulla, quia eo casu citatum ad comparandum non arctaret, neque præscriptionem interromperet ita Robert. vbi supra, & Carauit. dicto nu. 34. vbi dixit citationis circumductionem; vel nullitatem non obstare, quan-
- 34 do pars citata comparuisset, eo enim casu reconualidata diceretur citatio, præscriptionem interromperet, & per consequens etiam post annos viginti creditor exequi ad ritum posset, ita idem Carau. in pragmat. 2. de ordin. iudit. nu. 10. vnde tradebat cautelam debitori citato super tenore instrumenti, in quo lapsi sunt anni viginti à die natiuitatis actionis stante citatione circumducta, vel nulla ne compareat, quia licet reputetur contumax, postea poterit de nullitate dicere, vel de lapsu annorum iuxta
- 35 Quintò sublimita hanc limitationem non procedere in instrumento censuali, quod respectu tertiarum, etiam post viginti annos paratam habebit executionem, ita Frecc. de subfeud. lib. 2. §. pluribus modis nu. 36. per Sac. Conf. decisum, & seruatum fuisse dixit, & Foller. in præxi censuali versio. tanquam res iudicatas nu. 37. Hoc tamen casu citari debet debitor ad dicendum causam, quare instrumentum non debeat exequi contra eum, iuxta formam Regiæ Pragmaticæ, & Bullæ Papæ Nicolai, idem vbi supra nu. 60. vers. hodie autem; & non super tenore instrumenti censualis liquidandi, iuxta ritum pro censibus decursis, tunc enim transactis annis viginti, & citra pactum, vt supra, liquidari non posset; ita Carauit. dicto rit. 167. num. 32. & sic hæc non dicitur vera sublimitatio, sed declaratio.
- 36 Secundò principaliter limitata conclusionem non procedere in debito minimo, id est infra vnciam, quæ constat ex ducatis sex; tunc enim illud non posse peti ad formam ritus dixit ritus 187. tenuit Grauin. par. 3. declar. 4. Frecc. par. 15. in princ. Robert. conf. 2. nu. 4. & Carau. in ritu præfato, qui sublimitabat hanc limitationem non-
- 37 procedere, si quantitas infra vnciam esset ex residuo maioris

nis summe, & quod eo casu possit fieri executio ad ritus formam rationibus, de quibus per eum. Et ulterius in casu limitationis predictæ dicebat, quod quoties instrumentum continet summam infra vnciam, Iudex potest summarie vocare debitorem, atque ipsum interrogare si soluit debitum, & si confitetur facere præceptum de soluendo, & sic potest non dari locum calumnijs debitorum, qui vellent vocari, & citari in scriptis: à quo præcepto non posse appellari dixit per ritum 256. eoque maxime cum à sententia à duabus vncijs infra non appelletur ad finem retardandi executionem, vt in ritu 257. & ita seruasse confessus est per dictum ritum 187. quod etiam seruatur in Archiepiscopali Curia Neapolitana, vt est videre in ritu eiusdem in ordine 25. Quod autem dictum est, Iudicem non debere audire calumniosos debitores, qui vellent vocari, & in scriptis citari, intelligit Carauita procedere, nisi in loco, vbi id contingeret, esset Statutum, Priuilegium, seu solitum, vt à tribus, seu duobus ducatis supra non possit agitari causa sine scriptis; quod statutum, priuilegium, seu solitum eo fortius ligabunt, quo se conformia reddunt iuri antiquiori Regni, & sic Constitutioni dilationes

de dilat. & exception. vbi dicitur, quod qualibet in causa offerendus est libellus, nisi infra duos augustales, idest caroleonos triginta, supra quos in Patria mea, viget stylus, ne quis cogatur sine scriptis. Hanc vero limitationem ex predictis sublimita, quoties esset de stylo Curie præsentari iuxta ritum etiam instrumenta debitorum infra vnciam continentia per rationes, de quibus per Freccapar. 15. qui ita decretum in Sac. Conf. per Anton. de Alexat. Viceprothonotarium fuisse, & vidisse refert in principio.

(Adde. Et de dictione infra, quod comprehendat etiam si esset vncia nec plus, nec minus, fuit decisum in Sac. Conf. per D. de Franch. decil. 703. quod nota, quia deseruiet ad interpretationem pœnarum, & priuilegiorum vassallis, vel Ecclesijs concessorum per hæc verba infra relegationem, & ad alia multa.

Tertiò limita non procedere in instrumento partim liquido, & partim illiquido, si illiquiditas impedit debiti solutionem, vt si facta est promissio de soluendo, vel dando aliquid sub conditione adimplèda per creditorem ante solutionem promissam, puta promissit Ticius hinc ad mensem mihi centum, si hodie nauis ex Asia venerit, vel si ego inero ad habitandum

in tali loco, vel iuero pro eo Romam, aut quid simile; nam hoc casu instrumentum huiusmodi non poterit presentari, & liquidari executiue, nisi adimpleta prius conditione, de cuius adimplemento ego in proprio probarem per publicum documentum; defectus enim

39. conditionis, debiti petitionem impedit l. si ea conditione C. de condition. infert. & l. id quod ff. de constit. pecun. per quas, & alias ita dixit Robert. cons. 2. nu. 11.

Quarto limita conclusionem nostram non procedere in interesse, quod conuentum esset

40. expressè; sed generaliter deberi, ut si in instrumento dictum esset, & promissit in casu contrauentionis soluere omnia damna, expensas, & interesse, & quolibet alio incerto, modo enim pro eo non poterit exequi creditor, ut distat ritus, donec probetur quantitas certa, ita Robert. consider. 2. nu. 5. & Carauit. ritus 167. post nu. 18. in vers. redeundo, qui probationem, & illius declarationem fieri posse dixit per probationes summarias, & sine Iudicis decreto, per quod taxetur certa quantitas defendendo Bart. à contrarietate opposita. Ego autem ex doctrina Bart. allegata per ipsum in l. 1. nu. 13. ff. indicatum solui, ubi dicit, quod instrumentum illiquidum ma-

retur executionem declarata prius, & limitata quantitate, decretum semper interponi facerem à Iudice, & taxari quantitatem, & pro taxata exequi; quod comprobo ex alijs deductis per Couarr. lib. 2. variat. resolut. cap. 11. & licet videatur esse contra hæc, doctrina Ias. in l. certi conditio nu. . . ff. si cert. pet. tamen nisi fiat liquidatio certa quantitatis nihil operaretur, quod exequeretur super interesse sic in genere promisso, & idem statum huic limitationi. Quam eo fortius procedere dico, quando interesse non expressè promissum esset, sed ex tacita contrahentium mente, ac legis constitutione intellectualiter veniret, & sic non posse fieri executionem ad ritum dixit Grau. par. 3. declarat. 7. exemplificat Carauit. ubi supra in fine, quando fuisse promissum fabricare domum, & nihil aliud dictum in instrumento; tunc enim non facto adimplemento promissionis post moram posset peti interesse, quod tacitè, & intellectualiter prouenit ex obligatione facti, l. si quis ab alio ff. de re iudic. l. stipulationes non diuiduntur ff. Celsus ff. de verbor. obligat. ordinariè scilicet ea

41. non executiue. Sic etiam licet pro dote non soluta, vel restituta debeat certum quid pro interesse à lege constituto videlicet

delicet ad rationem paulò minus septem, & quinque in antefato pro censuario in casu liquidationis pro sorte iuxta ritum non posset fieri executio pro interesse; ideoque pacto expresso in capitulis matrimonialibus caueas, vt pro-

42 mittatur interesse istud. An autem, & ad quam quantitatem interesse tertiarum debeatur, videre est per Vrfillum, & de Franchis, ac alios allegatos per Annam singul. 261. vbi de multiplici liquidatione, & de decisionibus Sacri Consilij.

Quinto limita non procedere in debito proueniente ex pœna conuentionali contenta

43 in instrumêto, vt si fuerit promissum in casu contrauentionis soluere duplum, vel vncias tot, vt consuetum est scribi per Notarios; dùm tamen citatus debitor adimpleat, vel debitum principale soluat; & hoc ex equitate, vt dicitur ritus Magnæ Curia 173. quod si non adimpleat, vel soluat, non dicas tu à contrario sensu ergo ad pœnam tenebitur; hoc enim non est verum, nisi quatenus partis concurrat interesse, pro quo solo, & liquidato conuenietur, ita Afflic. in decis. 137. vbi Vrfill. idemque ad eum decis. 134. nu. 6. dixit Grammat. decis. 58. Grauin. par. 3. declar. 6. vbi hoc extendit in quantitate promissa palleato pœna

vocabulo, vel suggesto nomine interesse. Hanc tamen limitationem sublimitat, vbi supra, Carauit. nu. 3. quoties esset in conditionibus, & purgationis moræ esset renunciatum, vt est, quando quis cōduxit domum, vel fundum pro tot ducatis, & promisit mercedem soluere in tribus tertijs, seu pagis, Natali scilicet Paschate, & Augusto cum conditione, quod si in prima tertia non soluerit, possit peti eorum debitum affictus, & quod mora purgari non possit, cui purgationi expressè cum iuramento renunciauit; tunc enim exequi posset instrumentum ad ritum pro toto debito affictus, licet debitum duarum tertiarum, vel vnius proueniat ex pœna solutionis vnius, vel duarum tertiarum non factæ, & hoc ex Foller. in addit. ad Marant. par. 6. membr. 9. nu. 38. & 39. & docuit meus Paris in reintegrat. cap. 93. nu. 34. §

(Adde. Verùm iuxta prædicta quæro, quid si in instrumêto sit promissa solutio singulis tertijs cum pacto, quod possit instrumêtum liquidari in quolibet tertia pro summa debita; ac rescindi nequeat, nisi per tres tertias continuas à solutione cessatum fuerit; & detur casus creditorem pro prima, vel secunda tertia liquidasse instrumentum, & debitorem exsoluisse tantum pœnam: cor-

terum moram non purgasse, soluendo tertias, pro quibus liquidatio facta est, & interea aduenerit tempus solutionis alterius tertiarum, ita ut vnitis tribus tertijs maturatis, & non facta solutione rescissioni ex pacto sit locus: an in casu præmissis contractus rescindi possit? In partem negatiuam inclinauit Reginus Consiliarius Rouius in rubr. de instrument. liquidat. nu. 28. ex Speculat. & Iosepho Sese: quia pro primis duabus tertijs debitor iam liquidationis pœnam exsoluit; unde rescissionis pœnæ non est locus, ne duæ pœnæ eadem pro causa concurrant. Hinc ipse ad hoc cuitandum docet apponi debere specificum pactum rescissionis contractus, quando cessatur effectus a solutione per duas, aut tres tertias cõtinuas, etiam si pro aliquibus ex ipsis tertijs instrumentum liquidatum, & liquidationis pœna soluta fuisset.)

44 Sexto limita non procedere in debito proueniente ex æstimatione rei peremptæ, & æstimatione quanti plurimi, ita Grauin. par. 3. declarat. 7. & 8. Hinc si quis in instrumento venditionis promisit mihi tradere equum, vel ad eum quoquomodo tenetur mediante publico instrumento, & equum non cõsignauit, quia fortè mortuus est, vel non habuit, tunc non

poterit agere ad eius æstimationem, & exequi iuxta ritum: sed bene ordinariè. Similiter si quis pro certa quantitate puta centum promisit certa die oleum, frumentum, vel vinum, & assignatione non facta ualuerit frumentum post diem, centum quinquaginta, instrumentum non poterit exequi via ritus pro eo pluri, quo ualuerit; sed pro illa quantitate habita, & hoc tenuit Corneus consil. 141. quem refert, vbi supra, Grauin. qui proinde dicebat, quod Alexand. in cons. 210. incip. ponderatis volum. 6. & Canar. q. 55. intelliguntur quando statutum non facit mentionem de tenore instrumenti: sed cum ritus noster de eo faciat mentionem, & debitores citentur responsuri super tenore ipsius instrumenti iuxta ritum liquidandi, dicendum quod prædictæ autoritates non obstant, & sic pro eo pluri agi poterit ordinariè, quo casu aduertendum quoque est, quod augmentum hoc in frumento, & cæteris, id genus speciebus, quæ seruando seruari non posse dicuntur, non debetur ultra triennium, ultra quod (ut plurimum) ipsas species durare non præsumi constat ex glos. sic per Doctores intellecta in lege vnica C. si aduers. vsucap. & vt l. sed si lege §. scire, vbi Bart. notat ff. de petic. hæredit. Negusan.

san. de pignor. 5. par. membro
5. vers. adde tamen , num. 12.
& ceteri relati per Borgin. Ca-
ualcan. in tract. de tutore , &
curat. num. 227. & seq. folio
46 mihi 121. vbi id firmavit ea ra-
tione, quia post eorum vitam
fructus amplius incrementum
non recipiunt ; sed diminutio-
nem per doct. Bart. in l. is cui
§. legatorum, num. 2. ff. vt in-
posseff. legato. & in l. eum, qui
vbi addentes ff. de ijs, quibus vt
indignis.

47. Septimò limita in debito pro-
ueniente ex reconductione sub-
intellecta ad formam l. legem
C. de locato, & conducto. & l.
item quæritur §. qui impleto ff.
eodem quibus cauetur, quod si
quis pro vno anno conduxerit
domum pro centum soluendis
tali die, ac in tot tandis publi-
co instrumento mediante, & vl-
tra annum habitauerit, tacite
reconduxisse censetur pro eodẽ
pretio, & cum pactis iisdem
tunc enim licet instrumentum
possit habere executionem para-
tam pro primo anno iuxta ritũ,
non tamẽ eam habebit pro præ-
tio anni sequentis ex tacita re-
conductione proueniente. ita
Canar. quæst. 44. par. prima,
quæst. 9. vers. & idem foret, Ro-
bert. confid. 7. num. 14. in fine,
Grauin. p. 3. declar. 17. Afflic-
decis. 266. num. 15. vbi Vrsill.
tractat de materia consuetudi-
nis Neapolitanæ, nouissimè Me-

noch. lib. 3. præsumpt. 85. nu.
21. & 22. vbi dicta iura non ha-
bere locum in iuramento, & pœ-
na, quibus ritus 166. fundatur,
asserit,

(Adde. Limita octauò non
procedere pro tacita promissio-
ne, quæ ex instrumento liqui-
do resultaret, puta in casu de-
cisionis D. de Franch. 325. vbi
facta cõcessione terrarum qui-
busdam pro annuis ducatis vi-
gintiuno facta eis potestate af-
francandi quancocumque infra
tamen annos nouem pro duca-
tis octuaginta duobus supra tre-
centos, & pacto quod instru-
mentum pro consecutione tam
dicti census singulis annis in me-
dicatate mensis Augusti, quam
dictorum ducatorum trecento-
rum octuaginta duorum adue-
niente tempore prædicto liqui-
dari posset &c. ex quo enim nõ
fuerat facta expressa promissio
soluendi capitale, fuit decisum
quod ordinarie procederetur,
ac prouisum quod daretur bre-
uis terminus, quo elapso, quia
debitor nihil deduxit, fuit con-
tra eum pro capitali, & interes-
se executum.)

Octauò limita non procede-
re in debito proueniente ex pa-
ctioe instrumenti inhærente,
& sic ex promissionibus vlro-
citroque obligatorijs, verb. gra-
tia ego promisi equum tibi dare
mense Augusto, & tu promisti
mihi tradere centum mense Se-

ptembri: nam ego antequam adimpleam; & tradam equum via executiva ad centum agere nō potero ad ritus formam; sed deo certiorare extrajudicialiter, vel cum citatione, qualiter equus est promptus in loco iudicij, vel penes talem ad omnem tuam requisitionē, & confitto iudici de præmissis, procedetur ad liquidationem, ita colligitur ex notatis per Robert. consider. 2. nu. 12. & ante eum dixit Alexand. conf. 49. num. 3. volum. 2. Decius consil. 119. Crauet. conf. 246. num. 3. Roland. à Valle conf. 53. nu. 27. cum seq. vol. 1.

Nono iuxta prædicta limita non procedere in debito pro-
49 ueniente ex instrumento affi-
ctus, nam in promissione quan-
tatis facta pro re locata sub-
intelligitur conditio patientiæ
præstandæ per locatorem ipsi
conductor, quamuis non ex-
primatur: hoc est, vt patiatur
locator conductorem frui re
locata, ita text. in l. quæro §. in-
ter locatorem, ibi quamuis ni-
hil expressum ff. locati, & text.
in l. ex conducto in princ. ff. eo-
dem, Canar. q. 27. hinc est, quod
si locator prius non ostendit in
promptu, per publicum instru-
mentum, scripturam iudicialē,
vel alium legitimum modum,
50 patientiam fuisse præstitam;
non poterit ad mercedem via
ritus agere, ita Robert. consid.

2. num. 14. Frecc. par. 7. q. 9. qui
nu. 10. dicebat bis in facti con-
tingentia obtinuisse, & Caraw-
ritu 167. num. 20. Atque hoc
procedere dixerunt, nisi sit re-
nunciatum exceptioni patientiæ
non præstitæ: tunc enim bene
præsentari, & liquidari posse
senserunt, atque hanc renun-
ciationem pro cautela liquida-
tionis tradit Robert. vbi supra
in fine numeri, est tamē verum,
quod Frecc. vbi supra, & in que-
stio. seq. tenuit huiusmodi ex-
ceptioni non posse renunciari,
& secutus est eum innominatus
author post opus Robert char.
3. per multa, & per doctrinam
Roderici Soarez in repet. l. post
rem in declaratione legis Re-
giæ nu. 41. ff. de re iudic. dicens
Carauit. fuisse transcursum mo-
do locutum: In dubio autem
patientiam præsumi præstitam
per glos. & Bart. in l. 2. C. de ac-
quir. possess. Soecin. conf. 15. nu.
6. lib. 4. Osasum decif. 50. nu. 2.
& 17. & Annum in singul. 680.
ideoq; nisi ille, contra quem
præsentatur instrumentum op-
poneret, & pobaret in prom-
ptu patientiam non præstitam,
non opitularetur sibi eiusdem
oppositio: vnde concludit in
actu pratico esse aduertendum,
quod locator tenetur ad duo,
50 ad consignationem, seu tradi-
tionem rei, & ad patientiā præ-
standam per ea, quæ dixit Frecc.
vbi supra, & per consequens
condu-

conductorī competunt duæ excep-
 ceptiones, rei, scilicet non tradi-
 citæ, & patientiæ non præstitæ:
 hinc si præsentato instrumen-
 to affixus, opponitur exceptio
 rei nõ traditæ impeditur liqui-
 datio, quia non habet aliquid
 probare conuentus, qui non
 possidet, & sic habet intentionem
 fundatam: si verò opponi-
 tur exceptio patientiæ nõ præ-
 stitæ, & tunc, quia ex ista excep-
 tione præsumitur res fuisse
 tradita, & insurgit iudicium,
 quod patientia fuit præstita, &
 sic, qui opponit habet contra
 se præsumptionem adeo, quod
 sibi onus probandi incumbit,
 sequitur quod nisi in promptu
 de exceptione doceat ad liqui-
 dationem, & instrumenti execu-
 tionem procedetur, & hæc opi-
 nio mihi satis placet, tu verò in
 practica cogita, & post hæc vi-
 di Menoch. lib. 3. præsumpt. 86.

51 vbi in dubio patientiam præ-
 sumi præstitam docuit per do-
 ctrinas, & cõsiderationes, quas
 video. Sed retenta limitatio-
 ne prædicta quo ad instrumen-
 tum locationis, quod in se non

52 fit liquidũ, amplia ipsam pro-
 cedere in instrumento locatio-
 nis, in quo fuisset facta locatio
 alicuius terræ concessæ pro tot
 iugeribus viginti, scilicet vel
 triginta sub mercede soluenda
 ad rationem decem, vel vnus
 modij frumeti pro quolibet iu-
 gere, cum pacto ramen, vt men-

surari debeat petia terræ, & al-
 ter alteri reficere, si in maiori
 vel minori quantitate terrę re-
 periretur cum renunciatione
 patientiæ non præstitæ: nam in-
 strumentum hoc non erit liqui-
 dum pro quantitate iugerum,
 etiam expressa: ita (quicquid
 vnus ex Dominis dixerit per
 text. in l. Publica §. fin. ff. de positi-
 ti, vbi Bart. & Aret. & in l. hæc
 veditio §. fin. ff. de contrah. em-
 pt.) retulit in Sac. Conf. deci-
 sum D. Præses de Franchis de-
 cis. 292. de anno 1582. ratioq;

53 secundum Alex. qui hanc par-
 tem in fortioribus terminis se-
 quitur in cons. 176. vol. 8. potest
 esse, quia locator tenetur tra-
 dere rem locatam conductori
 aliàs non dicitur impleuisse
 contractum ex parte sua, l. ex
 conducto in princ. ff. locati, &
 ante mēsuracionem non potest
 dici tradidisse, quia non potest
 constare, quod tot fuerint, quot
 sunt expressi: verũ quod inde
 ex textu prædicto, & l. hæc ven-
 ditio §. fin. ff. de contrah. empt.
 & doctrina Soccin. & Dec. ac
 aliorum fuerit liquidatum in-
 strumentum simile pro credi-
 tore dixit decisum in Sac. Cõs.
 de anno 1589.

Decimo, & vltimo limita in
 debito proueniente ex instru-
 mento venditionis: nam in eo

54 subintelligitur promissio cui-
 tionis, etiã si ea expressè pro-
 missa non esset: nam venit de
 natura

natura contractus, ac semper inest l. ex empto in princ. ff. de act. empt. l. non dubitatur C. de euiction. vnde contractus tanquam vitro citroque obligatorius per l. Iulianus §. offerri, vbi Bart. ff. de act. empt. executione iuxta ritum non meretur. Est tamē verum, quod emptor de-
 55 bet docere de euictione imminente in limine contractus per fidem authenticam de lite mota, & tūc in liquidatione superse-
 56 debitur, & soluere non cogetur, per tex. in l. post perfectam C. de euiction. per quę iura Canar. q. 27. ita tenuit, & Frecc. par. 7. §. 6. & Carau. ritu 173. nu. 6. & ante eos Negusant. de pignor. l. membr. 5. par. nu. 29. circa 29.

(Adde. Quem text. l. si post perfectam procedere etiam, quando imminet euictio ratione hypothecę, docuit de Franch. decis. 553. nu. 1. & non modo agendo, sed etiam excipiendo, quando pretium solutum tantummodo petitur, vt decisum in Sac. Conf. idem D. de Fräch. decis. 557. testatur.

Quam limitationē sublimita
 56 primo non procedere si venditor offerret fideiussionem de restituendo in casu euictionis secutę, eo enim casu cogitur emptor soluere, vel contra eum liquidatio fiet, ita Doctor. prædicti, vbi supra, & Carauit. plus dixit, quod fideiussio debet esse

generalis euictionis, & sic non tantum imminētis pro lite mota: sed etiam pro quacūque in futurum mouenda, sequitur Vrsill. ad Afflic. decis. 171. nu. 4. & licet Carau. d. rit. 173. nu. 9. & 10. contra multos pugnet hanc cautionem præstari debere per idoneos fideiussores, etiam si venditor sit aliis idoneus facultatibus, tamen contra ipsum
 * dixit fuisse iudicatum in Mag. Cur. de anno 1540. & confirmatum in Sac. Conf. Vrsill. ad Afflic. in d. decis. 171. nu. 5. in causa Matthæi Maioranę, qui venditis quibusdam Sclauis egit ad pretium contra emptorem, qui recusans, ex quo illę ad liberatam proclamabant, & sic in limine euictio imminebat, fuit condemnatus ad soluendum eisdem Matthæo tanquam notoriē
 57 diuiti. Sublimita secundo non procedere, quoties debitor, cui fuisset lis mota super re empta, laudasset in suum authorē venditorem, & sic suum creditorē, qui suscepisset in se iudicium, & similiter laudasset alium primum veditorem in authorem, & hic esset notoriē diues in bonis stabilibus, & iudicium in se suscepisset: tunc enim cum hic habeatur vti fideiussor, vltimus venditor, & creditor ad aliam fideiussionem, & euictionem non tenebitur, & instrumentum via ritus liquidabit, ita per doctrinam Afflic. in d. decis. 171. seruari

seruari in practica dicit Carau. num. 10. licet in puncto iuris aliter sibi videri testetur. Sublimita tertio non procedere, 58. quoties debitor, & emptor procurasset euictionem, & litem sibi moueri, tunc enim oppositione non obstante contra eum procedetur: ita per multa Carau. ibidem, num. 12. & ante eum Frecc. l. p. 7. q. 6. num. 3. Vrsill. ad Afflict. d. decisione, num. 2.

59. Sublimita quarto, & ultimo non procedere in casibus, in quibus venditor non tenetur de euictione; cum enim tunc ex ijs nullum oriri possit impedimentum, ad liquidationem, & carcerationem procedetur: hos autem casus vide per Afflict. in cap. 1. §. rursus si fidelis à num. 10. vsque in finem: Quibus ex cau. feud. amitt. & Couar. lib. 3. var. resolut. cap. 17. per totum. Idem erit si fuisset con-

60. uentum, venditorem de euictione non teneri, nec ad pretij restitutionem, tunc enim siue habita fuerit fides de pretio veniente tempore cogitur ad illius solutionem etiam secuta rei venditæ euictione, & ita iudicatum in Magna Curia retulit de Franc. decis. 239. quod decretum ibidem latè comprobatur.

61. Pariter quoque in venditione poterit excipere emptor, & debitor quòd res vendita non

fit libera; sed hypothecata pro tali debito, & dotibus: vel si deicommissio subiecta, & producere instrumentum obligationis dotis, vel capitis testamenti, & quòd possessio non potest censi tradita, ex quo de iure ab eo auocari potest, l. non videtur. ff. de acquir. possess. l. si creditor, ff. soluto matrimon. per quæ ita dixit Frecc. p. 7. q. 5.

Et in obligatione pura amplia hoc procedere etiam si venditor sit diues, & habeat alia bona, super quibus quando euictio sequeretur, posset emptori succurri: nam emptor potest dici non confessio si sciisset rem obligatam, & quod sua interest litibus non inuolui; & quod sibi expedit magis, quam rem, pretium habere, & ita concludit Afflict. & ibi Vrsill. in decis. 241. atque idem Frecc. vbi sup. à num. 6. vsque ad finem. num. 9. & licet dicat istam de euictionem sibi videri arduam, ex quo vix bona reperiuntur, quæ non sint obnoxia; tamen poterit sibi consulere venditor prestando fideiussorem de seruando eum indemnem à dicta obligatione.

62. Subamplia, vt in obligatione pura emptor valeat non modo non soluere; sed etiam solutum repetere. Auth. quid. damn. opin. tit. 5. §. 72. & ad Aalexandr. in consil. 65. vol. 5.

(Ad.

(Adde. Et quando super re empta pretio nō soluto adhuc mota fuisset lis ratione hypothecæ puræ pro certa parte, & impediatur liquidatio, & venditor non audiatur præstando cautionem pro ea tantum parte, & ratione illius tantum personæ, quæ eam hypothecam habet; sed generaliter esse præstandam, & pro omni evictione Decisum in S. C. dicit d. de Franch. decis. 155. anno 1595. donec autem res ab obligatione liberetur non modo emptor non tenebitur ad præstij solutionem l. ex ijs prædij. vbi glos. C. de eviction. sed nec ad interesse conuentum: at bene ad interesse fructuum compensatiuum, seu iuxta fructuum quantitatem, Alex. conf. 147. n. 3. vers. & tales vsurq; allegat^o ab Amato conf. 65. num. 7.)

Et hypotheca condicionali, qualis est pro restitutione dotis, Negusan. de pignor. vbi supra, num. 28. sufficere dixit, si obliget alia bona ipse venditor absque fideiussoris datione, & quod si in instrumento venditionis hypotheca bonorum esset promissa resectio damnorum, expensarum, & interesse satis esset absque noua cautionis, & fideiussionis præstatione, hoc quoque tenuit Afflic. in d. decis. 241. vbi Vrsill. num. 5. sic etiam in fideicommiss. respondit Alex. in d. conf. 65. volum. 5.

(Adde. Sequitur Amatus eod. 65. num. 9.)

63. Doctrina autem Negusan. in condicionali hypotheca limitatur non procedere, vbiunq; persona esset suspecta, quia hoc casu esset derisio, ita Corn. in l. sancimus C. de verb. sign. puta si discessisset à Regno, maxima pars bonorum fuisset vendita, & si quæ sint bona, sic debitis satis implicitus, & alijs modis arbitrio iudicis relinquendis; tunc enim ad fideiussionis dationem cogendus est teste Præs. de Franch. in decis. 200. num. 26. vbi quoque distinctionem de condicionali, & pura hypotheca, seu obligatione approbare videtur.

64. Insuper poterit in venditione excipere emptor. quod res non sit tradita per venditorem, pro vt tenetur per text. in l. 2. & 3. ac l. Iulianus §. ex vendito. ff. de action. empt. l. & habet §. eum, qui. ff. de præcario & sic contra eum liquidari nō posse instrumentum, quia exceptio est ex eo oriens, dixit Carnar. quest. 27. Barz. q. 16. p. 3. Frecc. p. 7. q. j. num. 2. & Grauin. p. 5. declarat. 16. Ea autem exceptio in tantum competit, vt ampliatur, &

Primò habere locum etiam si in instrumento inscriptum esset simplex constitutum (scilicet, & constituit se per simplex constitutum nomine emptoris

prioris predicti d. rem posside-
 65 re) per quod naturalis, & ci-
 uilis possessio transfertur l. q.
 meo. ff. de acquir. possess. & ra-
 tio est: nam non sequitur in-
 strumento est constitutum;
 aut precarium, ergo possessio
 est emptori tradita: cum de-
 beat probari, quod tempore
 constituti venditor in rei ven-
 ditæ possessione erat, ita glo.
 notab. in l. quamuis §. si con-
 ductor in vers. retinet, vbi Ang.
 ff. de acquir. possess. & in l. 2.
 vers. tradira. C. eodem adeo
 quod si non probetur id, non po-
 terit constitutum, quod regu-
 letur à possessione constituen-
 tis, qui non potest plus iuris in
 alium transferre. quam ipse
 habet, vulgata l. nemo plus ff.
 de regul. iuris, concludit Oldra-
 dus conf. 129. Alex. conf. 23. n. 5.
 lib. 7. & conf. 161. vol. 6. Dec.
 consil. 247. num. 3. 251. nu. 3.
 & conf. 281. num. 3. Tiraquell.
 de constit. poss. p. 3. num. 2.
 cum seq. Dec. conf. 302. nu. 9.
 Atque præmissa eo fortius pro-
 cedunt, si precarium est cum
 constituto copulatum (quod
 imperiti notarij faciunt) in
 hunc modum, & constituit se
 66 precario nomine possidere;
 tunc enim cum precarium re-
 stringat constitutum, & per
 precarium sola ciuili transfer-
 ratur possessio, ac naturalis pe-
 nes venditorem, & constituen-
 tem remaneat, secundum glo.

Bald. & alios in l. ab. emptio-
 ne. ff. de pactis, & d. l. quod
 meo, sequitur quod poterit ex
 cipere, quod tradatur natura-
 lis, & corporalis d. l. & habet
 §. cum qui & d. l. 2. & 3. l. Iu-
 lianus, §. ex vendito, & l. ex
 empto. ff. de act. empti cum
 l. in conuentionalibus §. final.
 ff. de verbor. obligat. Alexan.
 conf. 28. nu. 7. volum. 2. & tã
 in constituto simplici, quam
 precario hanc dicit communẽ
 opinionem vltra Alexan. Dec.
 conf. 281. num. 4. melius Osa-
 seus Decif. Pedemont. 26. vbi
 secundum eam dixit saepe iudi-
 catum in supremo Taurinensi
 Senatu Serenissimi Allobrogo-
 rum Ducis. Guido Papæ decif.
 309. & ita (quicquid multi di-
 xerint, & Alexand. conf. 26. n.
 2. nec predictis obstat, volu. 1.
 distinxerit) simpliciter tenen-
 dũ esse restatus est damn. opin.
 auct. ad Alexan. in d. conf. 28.
 & in consuetud. Parisien. §. 7.
 n. 18. & in l. corrupt. C. de vsufr.
 67 Præmissam vero ampliatio-
 nem in eo, quod de constituto
 simplici loquitur, limita pri-
 mo quando euidenter consta-
 ret, vel non negaretur à parte
 de possessione venditoris tem-
 pore constituti, & contractus
 celebrati, & sic hoc casu excep-
 tione rei non verè traditæ nõ
 obstante, contra emptorẽ liqui-
 dari posse instr. pro prætio, di-
 xit Fres. p. 7. q. 2. n. 22. vbi in h.
 hanc

hâc limitationem in prœcario cû eo copulato non habere locum testatus est ea ratione, quia adhuc restat obligatus, naturalis, ut supra tradere.

68 Secundò limita prædicta in ampliacione præmissa nõ procedere, quando venditor, & emptor fuissent in rei cõspectu tẽpore celebrati cõtractus, & de hoc constaret, l. 1. §. si iusserim, & d. l. quod meo §. per venditorum. ff. de acquir. poss. vel vendit. rei claves emptorj tradit. d. §. si iusserim, & l. clauibus. ff. de contrahen. emptione, vel custodes in re empta fuisset per emptorẽ appositi, ut in l. querẽdarũ. ff. de acquir. poss. & c. sine de causa possess. & propriet. dixitque vbi supra Frecc. numer 8.

Secũdo ampliatur exceptio prædicta rei non traditæ, ut cõpetat, etiam si in instrumento 69 adũnt ea verba vendidit, & tradidit; nam cû per ea censetur emptori data sola licentia capiendi possessionẽ, eãq; propria ingrediendi authoritate, ut dicunt comuniter Doct. in l. p. dia. ff. de acquir. poss. Alex. cons. 10. vol. 4. & Crauet. cõf. 245. n. 13 illã emptor non potuit capere, & ingredi, cû sibi nõ cõstaret vẽditorẽ illã habuisse, quod ea verba apponi solent per notarios in instr. de consuetudine censendũ Alex. in cons. ... ideoq; nihil operantur, quia partes cõtra-

hentes de eorũ effectu non cogitarunt, argum. eorũ, quæ in simili dixit Bart. in l. j. n. 10. in fi. Barb. in cõf. 16. vol. 2. & alibi sæpẽ in cõsilijs relatis p Frecc. vbi 70 sup. n. 17. Possessio vero an pbeatur per æstimi librũ, locationẽ, rei factam, ac mercedis perceptionem, vide notabiliter per Alex. cons. 10. vol. 4. Soc. cons. 11. vol. 3. Paris. cõf. 104. n. 84. cû seq. Dec. cõf. 302. n. 16. & cons. 400. num. 3. & cons. 221. num. 7.

71 Limita verò hanc ampliacionem non procedere, quando res vendita esset præsens, & hoc constaret in contractu, ut quia in eo diceretur vineam vendidit, & tradidit hanc vbi sumus, vel quæ ante nos est, & demonstratur; tunc enim cum veram possessionis traditionẽ operetur hæc verba, ut concluditur in d. l. prædia, & est tex in d. l. quod meo §. per venditorum, dicendum, quod instrumentum ea continens rei non traditæ exceptione non obstante, pro prætio liquidabitur.

72 Sublimita vero hanc limitationem in re mobili, cuius possessio, etiam si in instrumento eam fuisse præsentem non appareat, verosimili tamen sit quod tempore contractus, in quo dicitur vendidit, & tradita censetur, secundum glos. & ibi Bart. in lege prima C. de fide instrument. & de iure hæstæ fisco. libro decimo Alex.

in

in d.l. prædia nu. 8. & Frecc vbi supra nu. 8 & 9. & idè facient ea verba in hoc instrumentum liquidum.

73 Tertiò amplia hanc exceptionem intantum competere emptori, vt etiam si eam ipse non opposuerit, possit Iudex (ex aduerso non verificata rei traditione) in vltimo peremptorio venditorem repellere, ita (quicquid per Iudicem quando Mag. Cur. Vicar. in contrarium iudicatum viderit) tenuit Frecc. par. 7. q. 2. à num. 4.

Exceptionem verò prædictã ita ampliata, limita non competere; & primò quando appareret per aliud publicum instrumentum, quod venditor requisituit emptorem, vt veniat ad locum rei venditæ ad possessionem accipiendam, vel ad capiendum rem mobilem in

74 tali loco; tunc enim quoniam sufficit tradere, vel velle rem tradere se offerre paratum d.l. Julianus §. offerri ff. de action. empt. cum simil. allegatis per Frecc. vbi supra num. 14. dicendum, quod ex parte sua adimpleuit, & per consequens liquidare instrumentum, opposita exceptione non obstante: poterit, & huiusmodi requisitio, si uè oblatio poterit fieri pendente iudicio liquidationis, & sic inter citationem. & vltimum peremptorium, argum. l. si rem

mihî dederis §. final. ff. de pignor. action. l. si mandauero tibi ff. mandati, & notatorum, in l. non potest, de iudicijs, dixitque Alex. in cons. 27. num. 2. vol. 6.

75 Secundo limita non competere contra instrumentum mutui, quod dependeret ab instrumento emptionis factæ, exempli gratia, si ego vendidissem tibi vineam pro centum, quos confessus fui recepisse (cum tamen verè, & réaliter non receperim) in instrumento venditionis: sed tu fecisti mihî instrumentum mutui pro illis manualiter, & incontantis receptis ad alios actus extraneos nõ deuento, & coram iisdem Notario, Iudice, & testibus: eo enim casu instrumentum hoc mutui, non obstante quod debitor diceret, & verificaret dependisse ex instrumento venditionis, contra quod salua est exceptio rei non traditæ, vt dictum est, ad formam ritus liquidaretur: ratiq; inter alias, quas refert Frecc. qui hanc partem tenuit par. 7. q. 7. num. 30. est, quia debitum ex vna causa

76 potest conuerti in debitum ex alia causa, licet causa secunda sit simulata l. si ex pacto, & l. si pro mutua C. si cert. petat: & sic sufficit creditori instrumentum esse liquidum, & ex sui leatura aliquid eum facere non teneri.

Tertio

77 Tercio limita non compete-
re, quando eidem fuerit cum
iuramento renunciatum per l.
final. C. de pactis, est tamen
verum, quod impetrata à iu-
ramento absolutione, ea vti nõ
prohibebitur, vt inferius rubr.
vel facta liquidat. nu. . . . dice-
mus.

Sed quæro in instrumento em-
ptionis, & venditionis vndique
liquido adest pactum, quod em-
ptor soluat prætiũ infra men-
sem, alias quod emptio sit re-
soluta: excursu mense venditor
agit ad prætiũ replicante
emptore, quod non potest li-
quidari instrumentum, quia
emptio est resoluta, an bene-
dicat? Respondeo quòd non, &
sic, quod venditor contra em-
ptorem poterit liquidare illud
ex ijs, quæ dixit Frecc. part. 7.
quæst. 8.

78 Item quæro facta est vendi-
tio, alicuius Terræ sibiibus limi-
tata ad rationem ducatorum
decem, vel sex pro quolibet iu-
gere, vel venditum est vinum,
vel oleum ex cellario, & dispõ-
sa ad rationem vnus tarenis
pro quolibet cado, vel sustario,
an venditio sit perfecta, ita
quod pro prætio contra empto-
rem agi possit? Et dicas quod
antequam fiat mensuratio non
dicitur perfecta, & quod sit cõ-
ditionalis, & per consequens
ad prætiũ agi non possit, ita
Bart. in cons. 74. & 121. volum. 1.

Bald. in l. sicut nu. 9. C. de actio-
em. Alexand. cons. 33. nu. 5. &
176. nu. 1. vol. 6. & ad faciendam
ipsam perfectam, & instrumen-
tum pro prætio liquidum, quod
facienda sit interpellatio, vt
emptor veniat ad talem locum
tali die ad mensurationem per
agrimensores fieri videndum,
cum quo etiam ipse venditor
sit, docuit Alexand. d. cons. 33.
à nu. 7. vsque ad 16. quem vide-
to in contingencia facti. Au-
verò limitatio Soccini, de qua
in cons. 128. quod est vltimum
volum. 3. volentis, quod quan-
do prædij venditi specificata
sit certa mensura, puta vende-
tibi tale prædium, quod est cõ-
tum iugerum ad rationem du-
catorum decem pro quolibet
iugere, cum pacto quod ad in-
stantiam prætiũ fiat mensu-
ratio, & eodem modo prætiũ
augeatur, vel minuat, sit võ-
ditio perfecta quæ ad specifi-
cata saltem sit vera, vel non,
ex text. in l. hæc venditio §. fi-
ff. de contrahend. emptione, &
ex dictis supra nu. 52. & 53. di-
79 iudicare poteris. Exceptio au-
tem rei non tradita, (vt ad in-
stitutum prius redeamus) in-
fra quantum temporis spatium
contra instrumentum opponi
possit pro specie, quam quis
confessus fuit recepisse, viden-
dus est text. in l. in contrahibus
§. sed quoniam in fine C. de
non numerata pecunia, & nos
quoque

quoque infra in d. rubr. vel facta liquidatione num. . . . tan-
 80 gemus. An autem instrumentum ad comune lucrum, & damnium via ritus presentari possit, vide Foller. ad Marant. par. 6. de instrum. product. num. 3. vbi distinguit casus, in quibus presentatio permittitur. Et per hæc parti primæ parti sic finis impositus. Io. Paul. Galter. V. l. D.

Prima Pars Secundæ Partis.

Aduertat creditor ad personam suam. Rubr. Prima.

SVMMARIVM.

Secunda Pars principalis.

Sequitur modo secunda pars principalis huius practicæ, in qua videndum est de personis, quæ possunt exequi, & contra quas executio ad ritus formam fieri potest. Hæc subdiuiditur in tres alias.

In prima videbimus de personis, quæ exequuntur tam nomine suo, quam alterius.

In secunda de ijs, contra quas procedit, vel non procedit executio.

In tertia de præuentione, habito prius sermone de absolutione à iuramento, quæ est quoddam ad præuentionem præparatorium.

- 1 *Omnis creditor, qui contraxit, & principaliter nominatus est in instrumento ad ritus formam exequitur, cum ampliat. vsque ad nu. 20. & limitat. à nu. 21. vsque ad finem.*
- 2 *In dispositione quantumuis generali honestas semper exempta intelligitur, eaque uti dignior omnibus rebus anteponenda est.*
- 3 *Statutum laicorum fauorabile in foro seculari etiam clericum comprehendit.*
- 4 *Clericus utens aliquo statuto, vel lege, censetur uti cum omnibus adminiculis.*
- 5 *Lex cum non distinguit, nec nos distinguere debemus.*
- 6 *Creditor ex causa fideiussionis ad ritus formam exequitur.*

- 7 Declaratio creditoris dicens fuisse satisfactum a confideiussore sufficit ad confideiussorem, vel principalem conueniendum.
- 8 Casus in quibus fideiussor agit, ut principalis ipsum liberet; & ad quid agit num. 9.
- 10 Hæres creditoris, quo pacto ad ritus formam exequatur cum ampliatur. & limitatur. num. 13. 14. 15. 16. 17. & 18.
- 11 Forma libelli pro hærede creditoris.
- 12 Forma decreti ad instantiam hæredis creditoris, ut possit via ritus exequi.
- 15 Hæres hæredis testatoris est hæres.
- 20 Furiosus, & mente captus an exequatur ad formam ritus?
- 22 Cessionarius ad ritus formam an exequatur, & nu. 25. & 30.
- 23 Statutum præbens instrumentis paratam executionem comprehendit tantum creditores in eis nominatos
- 24 Persona extrinseca in contractibus nunquam subauditur.
- 26 Legatarius est hæres, & immo propriissime defuncti personam representat nu. 27.
- 28 Legatarius cessionario parificatur.
- 29 Vbi est eadem ratio eadem est iuris dispositio.
- 30 Cautela ut debitum cedens possit liquidare.
- 32 Creditor stipulatus nomine suo facta declaratione, quod non habet in credito, nisi nudum nomen ad ritum non exequitur.
- 33 Creditor infirmus etiam accedente Iudice ad eius domum non liquidabit instrumentum.

A Ggrediendo primam partem huius secundæ partis, advertere creditorem oportet, ut antequam citare faciat debitorem super tenore instrumenti, certioratus iam de instrumento, & eius viribus, & de debito, & quod virtute illarum liquidare potest, conuertatur ad se ipsum, videatque an legitimam habeat personam in huiusmodi extraordinario iudicio? quod ut facilius cognoscat posita conclusione, & regula pro eius instructione, subiungamus ad eam ampliaciones, & limitationes.

1 Conclusio ergo, & regula
princi-

principalis fit, quod omnis creditor, qui contraxit, & nominatus est in instrumento garantigato potest exequi facere contra suum debitorem viritus, nisi iusta solutionis, vel satisfactionis exceptione, quæ in promptu probaretur, submoueri possit, ita firmat ritus 166. Hanc autem amplia, &

Primò procedere in creditore, siuè masculo, siuè foemina, ita Grauin. 2. part. declarat. 18. & Robert. considerat. 4. num. 7. Foller. ad Marant. part. 6. versic. & producuntur scripturæ, & instrumenta num. 5. dicentes, quod si mulier creditrix est honesta, personaliter in palatio, & loco, vbi Curia regitur, comparere non tenetur; sed honestatis causa in propinquiorem Curia Ecclesiam se conferre debet, & vocato debitore in banca, aliquis ex actuarijs accedet ad prædictam Ecclesiam, interrogabitque eam an præsentet, contra suum debitorem instrumentum facta oretenus relatione ab Actuario, Curia sedente pro tribunali condemnatur debitor vocatus non comparens personaliter, vel non excusatus, vt infra par. 3. part. rubr. audiantur excusatores, & comparens carceratur.

Hanc autem ampliationem, quo ad id quod dicit de foemina, subamplia in moniali ere-

ditrice claustrata, quo casu accedet Actuarius ad Monasterium eiusdem loci ad explorandam voluntatem, vt supra, & hoc causa honestatis, & pudicitie conseruandæ; in quauis enim dispositione quantumuis generali honestas semper exempta intelligitur, argument. Inepos Proculo ff. de verborum significatione, eaque vti dignior, est omnibus rebus anteponenda, l. Iulianus ff. si quis omiffa caus. testam. dixit Bald. in l. quod ex liberta num. . . . C. de oper. libert. & Robert. vbi supra.

Secundò amplia in creditore, siuè laico, siuè Clerico, per notata à Grauin. 2. part. declarat. 14. num. 22. & Robert. considerat. 3. num. 9. quicquid in contrarium tenuerit Freccia part. 13. quæst. 1. ratioque est secundum Abb. in capit. constitutus num. . . de in integrum restitutione; Bald. in l. de quibus num. 5. ff. de legibus, Iason. ibidem num. 12. & Dec. consil. 282. Quia statutum laicorum fauorabile in foro sæculari, etiam ipsum Clericum comprehendit; sequitur hanc ampliationem Carauit. ritu 166. num. 34. vbi refert ita quotidie in omnibus Curijs seruari, & clericos contra eorum debitores liquidare instrumenta ad formam ritus, subdens hoc intantum procedere, quod si cleri-

cus malè accusauerit instrumentum, tenebitur ad pœnam, quæ exigi solet ab indebitè accusantibus, trium scilicet, vel duorum tarenorum ad minus pro vncia, attenta prius creditoris facultate, & ita tenuit etiam in ritu 133. num. 3. & ad expensas condemnabitur Carrauit. vbi supra ritu 166. num. 25. ratioque affertur, quia postquam clericus vtitur ritu prædicto, cum omnibus adminiculis vti intelligitur, ita Bald. in dicta l. de quibus quæst. 6. num. . . ff. de legibus, & l. contra §. final. num. . . ff. de pactis, & Foller. ad Marant. par. 6. actû 8. nu. 15.

Tertiò amplia in creditore Iudæo, vt is quoque ad ritus formam contra suum debitorum exequatur, ita Frecc. par. 13. quæst. secunda: ritus enim cum non distinguat, nec nos distinguere debemus, vulgata lege de prætio ff. de public. in rem action. l. prima §. generaliter ff. de legat. præstand. & 8 quia vti vnus de Populo Romano in statutis, & consuetudinibus quo ad honores, & onera comprehenditur, vt per Socin. consil. 62. num. 11. & 12. & consil. 70. num. 2. & 3. volum. 1. Barbat. consil. 63. vol. 4. & consil. 15. vol. 1.

Quarto amplia in creditore ex causa fideiussionis: nam is si contra eum fuit præsentatum

instrumentum, & fuit exactus, vel existit in carceribus, potest suum indemnitate instrumentum contra principalem debitorem præsentare, & via ritus liquidare, ita concludit Bartol. in l. fideiussor pro venditore ff. de fideiussoribus, Bald. in l. certum num. . . . C. familiarum herciscundæ, & (quicquid Barz. part. 2. quæst. 6. tenuerit) ita firmat Frecc. part. 12. quæst. 3. & circa exactiorem contra fideiussorem nota, quod sufficeret confessio creditoris dicentis sibi fuisse solutum, vel satisfactum per ipsum fideiussorem, ita Bartol. notab. in consil. 160. volum. 1. Doctores omnes in l. duobus reis §. primo ff. de iureiurando, & de comuni opinione testatur Viuius lib. 1. opinio. 294. & 301. cessis tamen ei à principali creditore actionibus, vt inferius rubric. 2. num. . . dicemus, & ad saturitatem de hoc vide Muscatell. in praxi fideiussoria modo vigesimo. Casus verò, in quibus fideiussor potest contra principalem agere, vt ipsum liberet à fideiussione, vide per Afflic. in decis. 241. & ibi per Ursill. qui alios scribit num. 4. & per Marsil. in rubrica de fideiussor. nu. 216. Duenas regula 336. litera F, & cum inter alios inferant eum, vt fideiussor possit conuenire principalem antequàm soluat, quando

do est obligatus publico guarantee instrumento, cuius vigore debitor obligatus habetur pro condemnato secundum allegata per Guido. Papæ decis. 117. & Alexand. conf. 72. volum. 2. num. 6. & sic simus in primo casu posito per Afflict. in decisione prædicta; quæro an hoc sit verum, & in Regno procedat? Et dicas (quicquid Alexand. ubi supra, & Marsil. in d. rubr. nu. 293.) quod in obligato instrumento publico mediante hoc non procedit, cum fideiussor statim condemnatus dici nequeat: sed citationem præcedere oporteat, & illius instrumenti executionem petitam, iuxta doctrinam Salye. in l. si pro ea nu. . . C. mandati, & argum. eorum, quæ notat idem Guido in d. decis. nu. 2. circa finem, de Franch. decis. 414. & non practicari, nec esse verum dicit damnat. opin. a uthor ad Alexand. conf. 72. vers. condemnato volum. 2. per ea, quæ dixit in consuet. Parisiens. In obligato verò penes acta Curiz, cum in ea in omnibus quasi locis nõ requiratur citatio, & verificetur præmissa statim facta incusatione, & petita executione: dicerem quod fideiussor ager, ad quid autem ager, ad pecuniam, vel ut liberetur? dic q, ut liberetur, & exequatur captis pignoribus pro quantitate in obligatione contenta, sic

non via ritus ita; vt soluatur pœna glos. in l. si quis mandato ff. de negot. gestis, ubi Bald. nu. 4. & idem Bald. in l. Lucius ff. mandat. & allegati à Natte. ad Alexand. d. conf. 72. liter. l. volum. 2.

Quinto amplia in creditore, siue Regnicola, siue advena, qui instrumentum extra Regnum confectum liquidare vellet, vt per Grauin. par. 2. declarat. 13. Robert. & Carauit. per nos allegatos supra 3. primæ part. rubr. aduertent ad debita, & causas nu. 23. quo recurrendum est, quoties quid hoc casu sit obseruandum quæritur.

10 Sexto amplia in hærede creditoris prædefuncti, per ritum Magnæ Curiz Vicariz 178. constituto prius ipsum esse hæredem, & ita circumscripto ritu, voluerunt Castrens. num. . . . & Alexand. num. . . . in l. si postulante ff. ad Senatusconsult. Trebell. Soarez in l. post rem ampliat. 1. num. 10. ff. de re iudicat. Gomes. ad l. Tauri 64. num. 6. postea verò per ritum, tenuit Grauin. par. 2. declarat. 3. num. 4. Frecc. par. 11. quæst. 10. Robert. consider. 3. num. 3. & Carauit. dicto ritu num. 1. constabit autem quem esse hæredem per præambulam petitionem, & probationem, vt dixit ritus 181. qui fuit conditus per disertissimum virum Henricum Acconciacum Patri-

ciū Ravellensem, vt refert Frecc. par. 8. quæst. 2. num. 17. & de iure communi, & adhuc requirebatur, teste Bald. in l. per diuersas quæst. 10. num. . . . C. mandati, & Angel. in l. creditores colum. final. num. . . . C. de pignor. cum verò casus contigerit ita secundum Caranit. in d. ritu 181. num. 2. libellum formabis.

- 11 In Curia Capitanei Ciuitatis N. comparet N. filius, & hæres quondam N. & dicit qualiter anno elapso dicto N. cui ipse successit, mortuus est relicto nonnullis nominibus debitorum in eius hæreditate, & quia ipse est filius, & hæres, & ipsam hæreditatem adiuit, vt patet ex testibus, quos offert in promptu examinare, & propterea intendit eosdem debitores conuenire, & citari facere super tenore instrumenti ad formam ritus per viam præambuli, & omni alio meliori modo, petit per vestram Curiam constito de præfatis interponi decretum, vt possit, & valeat tanquam hæres conuenire debitores, eosque citare super tenore instrumenti, ac contra eos liquidare, & incusare obligationes iuxta formam ritus, & facere omnia, quæ citra ius, & nomen hæredis fieri non possunt isto, & omni modo meliori, &c. Qua petitione oblata si constiterit per particulam

instrumenti, qualiter apprehendit ipsam hæreditatem, vt dicitur circa finem, vel per testes summarie examinatos, qui deponunt ipsum hæredem secundum dictum ritum 181. interponetur decretum in hanc formam.

- 12 Curia visa informatione summarie capta ad instantiam talis hæredis, prouidet quod dictus talis tanquam hæres talis possit, ac valeat omnes debitores in hæreditate remansos conuenire, & citare, & contra eos liquidare instrumenta iuxta formam ritus Mag. Cur. Vicar. & facere omnia, quæ citra ius, & nomen hæredis fieri non possunt, & ita per hoc suum, &c. Quo decreto interposito expediat citatio, & in ea fiat mentio de præambulo facto, atque ita in præctica seruari dixit Caranit. vbi supra num. 4. qui vltterius hoc notabat procedere in hæreditibus ex testamento, ab intestato autem non semper, & in omnibus, at solum in filiis, & alijs ex linea descendenti, & fratribus in linea transversali, videtur ipsum.

Hanc ampliationem subamplia multis modis, &

- 13 Primo procedere etiam infisco hærede creditoris, ita Grauin. par. 2. declar. 11. nu. 19. per doctrin. Bald. & Iacob. de Sancto Georgio in l. fin. C. de edict. D. Adr. toll.

Secundo

14. Secundo subamplia in hærede pro parte, qua hæres est, liquidare valeat, Alex. Soccin. l. son, & alij in l. 2. §. 1. ff. de verbor. obligat. Alex. Soccin. l. af. & Socc. l. iunior in l. 4. §. Cato ff. de verbor. obligat. super quarta quaestione.

Hancque i subampliationem limita non procedere, quando ei altera portio accresceret, Aretin. in l. in testamento ff. de vulgar. & pupill. quem refert, & sequitur Grauin. 2. part. declar. 3. nu. 6.

Tertio subamplia in hærede hæredis creditoris prædefuncti, cui quemadmodum competit remedium d. l. final. C. de edict. D. Adr. secundum Sapiam, Bart. num. . . . & Bald. num. . . . ibidem, ita quoque beneficium ritus nostri, & hoc cõstito prius
15. de præambulo suo, & primi hæredis; ratioque esse dicitur, quia hæres hæredis testatoris est hæres l. final. C. de hæred. instituend. & l. hæredis appellatio cum similibus, quæ ibi gloss. allegat ff. de verbor. significat, ita tenet Cauens. ritu 286. circa finem num. 13. Robert. conf. 3. nu. 3. Grauin. 2. par. declar. 4. nu. 9. & Carauit. ritu 178. nu. 6. & 7.

16. Quarto subamplia in hærede substituto, fideicommissario vniuersali, & bonorum possessore in ijs casibus, in quibus de iure ciuili non succeditur, qui-

bus cum competat beneficium præfatæ l. final. ex præmissis eos quoque ad ritus formam liquidare posse dixit Grauin. vbi supra declar. 5. 6. & 7.

Hanc autem ampliationem ita subampliatam.

17. Primo limita non procedere, quoties instrumentum non fuisset stipulatum in præsentia creditoris primi defuncti; tunc enim hæres eius factus, vt supra, præambulo liquidare non valeret, quia quod non licebat defuncto, dum viuebat, neque licebit hæredi, & qui in ius succedit alterius eodem iure vti debet cap. is qui, & ibi Dynus de regulis iuris in sexto, refert Robert. considerat. 3. num. 4. quod exemplifica si quis vti procurator, vel amicus stipulatus esset pro dicto creditore, quo quidem casu hæres cum interuentu illius amici, vel procuratoris instrumentum liquidabit, sicut poterat defunctus cum eiusdem præsentia expedita citatione ad instantiam dicti hæredis factus præambulo, & etiam dicti procuratoris, amicieque, & vterq; debet comparere in Curia personaliter, & accusare contumacias iuxta modum iam traditum in part. 3. infra, & in rubr. seq.

18. Secundo limita non procedere, si creditor in instrumenti stipulatione recipiens pro se ipso iuramentum, non expres-

ff. hæredes : nam tunc si instrumento contrahentum esset in persona hæredum mortuo defuncto, iisdem de periurio accusare non poterunt, ita Cyp. decif. 75. num. 4. & Grauin. vbi supra nu. 7. per multas Doctorum auctoritates, ea autem limitatio raro, aut nunquam eueniet hodie, cum generaliter contrahentes stipulantur pro se, hæredibus, & successoribus : posset tamen verificari in obligationibus penes acta : circa quas etiam cogita, cum contrahentes in dubio pro iisdem hæredibus, & successoribus stipulari censentur l. si pactum ff. de probationibus cum similibus.

Septimo, principaliter amplia in muto, & furdo, quorum stipulatio licet sit inutilis l. 1. §. si quis ita ff. de verbor. obligat. & sic præceptum guarentigie : tamen in casu, & pericula per eos executio ad ritum formam procedit ex dictis Bartol. in d. §. si quis ita in fine, Iasonis, & Bolognetti nu. 197. & 217. cum duobus seqq. cum præcipue verba statuti, & sic dicti ritus ad instrumenta publica referantur, dum ibi dicatur (ex quibus debitis publica instrumenta appareant) ali- quid Canar. de execut. instrum. q. final. tenuitq; Grauin. par. 2. declar. 23. nu. 92.

Octavo, & ultimo amplia

in minore, furioso, & mente capto post contractum: ij enim cum interuentu Curatoris legitime dati, quod possint viritus ad debitum consequendum agere, dixit Robert. considerat. 3. num. 7. in fine, solus autem minor, furiosus, vel mente captus nequaquam poterit, teste Frecc. par. 12. in princ. nu. 2. & 8.

(Adde. Nono, & ultimo amplia in vno ex duobus creditoribus, quibus quis insolidum promisit quantitatem, & inde ab vno solutionis prorogationem obtinuerit; alter enim prorogatione facta non obstante contra debitorem liquidare poterit, vt iudicatum in Magna Curia, & confirmata sententia per Sac. Cons. refert D. de Franch. decif. 281. & respectu contutoris id facientis inferius rubr. & cuius nomine agat num. 5. dicitur.

Conclusionem verò ita fundatam, & ampliatam limitam pluribus modis, &

21. Primo notabiliter limita non procedere in creditore bânito, & excommunicato, qui cū aliàs repellatur ab agendo, ita quoque à præsentatione instrumeti ad formam ritus, Canar. q. 15. num. 35. Barz. par. 1. q. 3. & 6. & par. 3. q. 10. sequitur Grau. par. 2. declar. 20. & 21. nu. 90. & seq. Frecc. par. 12. num. 3. & ita in practica seruetur.

Secundo

22. Secundò limita non procede
 re in creditore cessionario, hic
 enim (quicquid dixerit Cauen-
 ritu 286. num. 3. & distinxerit
 Grau. p. 2. declar. 23. num. 94
 & Ioannes Antonius à Leo de
 Forziatis in l. quod te ff. si cert.
 pet. numer. 37. vers. aut enim
 cessionarius, distinguens inter
 cessionariū, cui fuit periuratu
 post cessionem factam ei, & il-
 lum cui non fuit periuratum
 per debitorem, sed cedenti ad
 ritus formam liquidare pote-
 rit, ita Afflic. in const. eos, qui
 scienter q. 10 num. 14. Barz. p.
 prima q. 9. allegans text. in
 l. si mulier §. ex asse, ff. de iu-
 re dotium, Bologner. in l. pri-
 ma, num. 59. ff. si cert. pet. Vr
 fill. ad Afflic. decis. 64. num.
 8. & Vvius lib. 2. comm. opin.
 779. atque Carau. qui ratio-
 nibus prædictorum cōtrariam
 opinionem tenentium respon-
 det ritui 286. num. 4. afferens
 23 rationem, Doctorū comuniter
 volentium, quod statutum præ-
 bens instrumentis paratam exe-
 cutionem non habet locum, ni-
 si ad instantiam creditoris in
 instrumento nominati, non au-
 tem tertij nominati, licet in-
 teresse prætendentis, allegat
 Bald. in l. si pro te per illum
 text. C. de dotis promissio.
 Alexand. in l. 1. §. si hæres ff.
 ad Sen. Conf. Trebell. atque
 alias cotas: & huius rationis
 rationem esse dixit, quia ex

dispositione text. in l. si ita
 stipulatus §. Chrisogonus ff.
 de verborum obligat. In con-
 24 tractibus persona extrinsecu-
 nūquam subauditur: Vnde mi-
 rum videri non debet, si ritus
 disponentes instrumentum pa-
 ratā habere executionem, sibi
 non vendicent locum in Cessio-
 nario, cum in instrumento non
 nominetur, & ita in practica ser-
 uari fatebatur; neque per hoc
 obstare, quod Cessionarius sic
 creditor, quia licet sic verum, &
 interesse prætendat, non tamē
 sequitur, q̄ in instrumento sit
 nominatus; secus est in hærede;
 creditores enim dum stipulan-
 tur pro se, & hæredibus, viden-
 tur includere, & nominare hæ-
 redes sicut se ipsos; ideoq; eos
 liquidare posse supra conclu-
 sum est.

Hanc tamen sublimitabat li-
 mitationem non procedere in
 obligationib⁹ penes acta, quas
 executioni mandari posse ad ri-
 tus formam pro cessionario, di-
 xit Carau. ibidem, num. 7. tra-
 dens cautelam, vt cessionarius
 25 ipse prius constituatur procu-
 rator ad exigendum à tali de-
 bitore tot aureos sibi debitos
 vigore talis obligationis, &
 ad quietandum, &c. & ipsam
 obligationem cassandam, & ea
 su quo renitens fuerit, ipsius
 obligationis poenam incusan-
 dum, & incusatam exequi fa-
 ciendum, &c. Et dictis aureis
 exa.

actis penes se retinendum pro
rotidem ab eo receptis, po-
nens eum ipse constituens in-
locum, & vicem, &c. consti-
tuens ipsum procuratorem ve-
lut in rem propriam &c. ac ce-
dens omne ius, omnemque actio-
nem, &c. in casu seruari in-
practica refert: quæ omnia me-
mori mente tenenda sunt.

Secundò sublimites tu non
procedere in instrumento cen-
suali quod posse exequi, ciui-
liter tamen intellige per credi-
torem cessionarium dixit Fol-
ler. in Praxi censua. vers. tan-
quam res iudicatas, num. 26.
Fultus quampluribus Docto-
rum auctoritatibus, quas vi-
deto.

26. Tertio limita non procede-
re in creditore legatario, qui
etiam (quicquid Soarez in
prædicta, l. post rem prima
ampl. num. 12. ff. de re iud. in
proprijs terminis dixerit, &
Grauin. p. 2. declar. 8. & 9.
num. 17.) ad ritus formam
liquidare non poterit, per al-

27 vers. hæres grauatus ad finem:
nam quod legatarius sit hæres
& defuncti personam represen-
tet, est improprijssimè l. in
tempus §. primo. ff. de vsuca-
pio. ibi quodammodo quasi hæ-
res. & in hac materia liquida-
tionis non attenditur aliud, ni-
si quod is, qui vult liquidare
sit hæres, vt patet in ritu 178.

& 286. Vndè cum verè, & pro-
priè non sit hæres ipse legata-
rius, dictorum rituum dispositio cessat, & sic ad ritum non
liquidabit, & hanc opinionem
in practica seruari refert Cara-
uit. ibidem q. 2. nu. 11. quam
ego olim à quibusdam Priori-
bus Monasterij Diui Dominici
in Patria legatarij quondam
Scipionis Campolongi in du-
catis annuis quinquaginta su-
per introitibus, & Gabellis
Terræ Malueti, consultus ser-
uare feci: vt scilicet via ritus
pro tertijs contra Vniuersita-
tem, & obligatos non proce-
derent: sed executiue ciuilitè:
quod si fuisset obligatio penes
acta, aliud dixissem, & si, & pro
28 vt in cessionario, cum parifi-
centur: etiam & vbi est eadem
29 ratio, debet esse eadè iuris di-
spositio, vulg. l. illud ff. ad l.
Aquiliam cum concordanti-
bus.

Quarto limita in creditore,
qui cesserit alicui debitum, tunc
enim is solus non poterit via
ritus instrumentum liquidare,
quia sua non interest, cum alijs
cesserit, & alteri utilis compe-
tat actio. glos. & Bart. in l.
seruus ff. de ser. exportandis.
Bart. in l. vbi pactum in finali-
bus verbis C. de transact. refert
Afflic. in Const. eos, qui scien-
ter, num. 16. quæst. 8. non ces-
sionarius, quia non stipulatus
30 de facie ad faciem: Vnde cau-

tela

tela est, vt ambo simul citare faciant, & compareant, & cessionarius renunciet, siue retrocedat cedenti tunc enim cum in creditoris cedentis persona creditum reintegretur; argum. l. filio, quem pater ff. de liber. & posthum. liquidatio procedet, ita Bolognet. in l. prima, num. 59. ff. si cert. petat. quem retulit, secutusque est Viuius lib. 2. comm. opin. 826. qui ad euitandum ea, quæ contra adduci possunt subdebat cautelam, vt cedens alicui creditum suum semper sibi reseruet actionem præsentandi instrumentum secundum formam ritus contra debitorem cessum, & sic se obliget in instrumento cessionis ad instantiam cessionarij de illud præsentando ad omnem illius instantiam requiritus, allegat Scaglio. in ritu 163. num. 21. dicentem in facti contingentia ira seruari vidisse: admonet quoque fratres, qui nomine proprio alicui communem pecuniam crediderunt, vt postea in diuisione facienda se obligent de præsentando instrumenta ad inuicem, pro vt singulorum fauorem. & commodum respiciunt.

(Adde. Secutus est Conf. Rouir. in rubr. de liquid. instrum. num. 10. & 11.)

32 Quintò attentis præmissis limita non procedere in creditore, qui stipulatus nomine

suo; sed re vera in vtilitatem alterius tertij in instrumento nominati, postea declarasset nihil aliud se in eo contractu habere, quam nudum nomen, & quod pecunia, & vtilitas spectat ad talem: hic enim quia per text. in l. si pupilli, §. videamus. ff. de negotijs gestis, potest repelli exceptione, quod sua non interest facta declaratione, quæ exceptio litis ingressum impedit, vt notat Bar. in d. l. si pupilli, & l. si vnus §. ante omnia, ff. de pactis cum alijs notatis per Dec. in cons. 302. nu. 4 liquidare nequibit, & nos diximus infra rubr. prima, num. 10. 11. & 15. Nec etiã ille tertius, ad cuius vtilitatem facta declaratio est, quia non præstitum de facie ad faciendam iuramentum; Vnde ordinariè procedendum erit, si ille effectus absens, vel mortuus, ita, vt vnà, & simul interuenire non possent ad faciendam liquidationem, quæ an hoc casu procedere possit, cum ille tertius non sit in instrumento nominatus, vt in reliquis casibus similibus cogita.

Sextò & vltimo limita non procedere in creditore infirmo qui per accessum iudicis ad eum domum adhuc non liquidabit, eum hæc practica sit permessa contra solum debitorem infirmum, vt decisum in S. Conf. refert de Franch. decis. 676. de anno

anno 1599. quo pacto autem is, carceratus, ac mulier liquidare admittantur infra rubr. & personaliter in Cur. cōpar. aucton. num. 19. vsque ad finem est videre.

(Adde. septimo, ac vltimo, limita non procedere in creditore officiali durante officio, coram quo non poterit fieri liquidatio instrumenti quantumuis liquidum, ac remedium est, vt cedat iura sua alteri ita, vt de emptione non teneatur; ita ex Angelo, Paride, Auiles, D. conf. Rouitus in rubr. prag. de liqui. instrum. num. 5. quo loci non procedere dixit, si officialis haberet collegas, prout in magna curia; tunc enim coram eis liquidatio fieret, in qua rubr. cum ipse meminerit omnium scribentium super liquidatione instrumentorum, miror curtos tacuerit: sed quicquid sit, sufficiat nostros labores in hac materia, & in alijs, Regnicolis, & exteris innotuisse, ac ceteros labores in feudali disciplina futuros (Deo duce) notos, & nos eos quales, quales fuerint, vel futuri sint pro communi utilitate lubijisse.

Hæc quoad personas, quæ proprio nomine, & pro tua utilitate exequantur. Ioan. P. C. V. I. D.

Et cuius nomine agat.

Rubr. II.

SUMMARIVM.

- 1 Tutor ad ritus formam exequitur.
- 2 Tutela solemnia qua.
- 3 Testamentarius tutor satisfacere non tenetur, & quare.
- 4 Debitor semper excipere potest, quod tutor doceat de solemnibus.
- 5 Ex pluribus casibus stipulis in solidum quantum alter prorogationem concedere non potest ad liquidationem impediendam.
- 6 Prior Monasterij ad ritus formam an exequatur?
- 7 Monasterium per Monachos dicitur, & per eos re presentatur.
- 8 Vniuersitas an ad ritus formam exequatur.
- 9 Episcopus instrumentum cōfectum in faciem suam Ecclesie liquidat.
- 10 Procurator, an, & quando exequatur ad ritus formam, & quare? num. 15. & 15. & 16. & an ad formam

Re

- Regia Prag. de censibus 2 num. 17.*
- 11 *Procurator, & Dominus duo rei credendi sunt, quādo insolidum sunt stipulati.*
- Acceptilatione unius ex reis credendi obligatio tollitur.*
- 12 *Aeconomi Ecclesia non exequantur ad ritum, & numer. 14. de practica.*
- 13 *Ecclesia non dicitur per Oeconomos, sicut monasterium per monachos.*
- 14 *Practica, & cautela vs possit procurator exequi ad formam ritus.*
- 18 *In actibus iudicialibus quaeritur ius absenti sine cessione. sic etiam iuramentum.*
- 19 *Iuramentum habet vim litis contestationis.*
- 20 *Solutioni adiectus ad ritum non liquidabit*

TRactemus modo de personis, quae alterius nomine exequi vel non exequi possunt ad formam ritus, & quidem firmata eadem conclusione, de qua in principio huius secundae partis, eam amplius pluribus modis, &

1 Primò amplius in tutore; is. n.

poterit citare facere debitore sui pupilli, & contra ipsum exequi iuxta ritum, est tamen verum quod debet constare, quod adimpleuerit solemnia tutelae, quae secundum Cara. in ritu 294. & notata per nos plenius in nostra Praxi tutelari prima, rubr. Vel acceptans solemnia adimpleat, per totam. Sunt confessio inventarij, & hoc (dicas tu) respectu cuiuscunque tutoris, siue testamentarij, siue legitimi, siue dativi l. tutor qui repertorium, ff. de administrat. tutor l. fin. C. arbit. tutelae, & ritè, & recte de quo per Aret. in §. fin. Inst. de Actilia. tuto. nisi tamen testator illius confessionem tutori remiserit d. l. fin. §. illo. Est & satisfactio cum fideiussore, ut res pupilli salva futura sit in tutore legitimo l. legitimos. ff. de legit. tutor. ac etiam in tutore dativo, l. tutores, & ibi Bart. ff. de confirm. tutore, nisi datus sit à iudice cum inquisitione, tunc enim cum idoneus à iudice sit reputatus, non tenebitur satisfacere, ut habetur Inst. de satisf. tut. & curas in principio. Secus autem in testamentario, quia eius fides est approbata à testatore, ut in d. principio habetur, nisi in casu voluntario, de quo in §. 1. Inst. de satisfat. tutor. Nec nõ est copia tutelae, & administrationis decretæ, & in omni genere

nere tutorum decretatio admistracionis bonorū pupilli requiritur l. 3. §. de admini. tutor. 4
 l. cui eorū in pri. de postul. & in prin. Inst. de legitima agna. tu. te. n. 6. nisi testator expresse testamēto cauerit, vt p̄pria admistrare possit (authoritate d. l. cui eorum, Aret. in §. actionū num 75. Instit. de actio. vbi plura de hac materia, & inter prædicta solemnia debet esse præstitum iuramentum per tutorem, quod vtilia pro pupillo agat, & inutilia prætermittat §. fin. in Auth. de ijs, qui obligat. se perhibēt habere res minor. & pupillum indefensum non relinquat, l. fin. §. defensionem. C. de admin. tutor. vbi Doctor. hoc semper subaudito quod vti valeat veritate, & bona fide, vt per Aret. in d. §. actionum, num. 76. Ac etiam cauere idoneè. & iurare debet rem pupilli saluam fore. l. iij. §. primo, ff. rem pupill. salu. 5
 fore, exceptis testamentario, qui solum iurabit, ac quoque datus ex inquisitione. Quæ nota dicit esse Aret. in prin. Inst. de legiti. agnae. tut. nu. 10. quia iuuenis in practica errauit, & ego ideo apposui sic in mea Praxi tutelari, parte j. rubr. vel acceptans solemniam adimpleat: sum locutus, ne tutores, retrocedant cū dedecore, & damno expensarum, & *
 viatici, & nisi ego alias aduer-

tissem, socius Aretini fuisset, dum pro crediti tutelaris consecutione egissem, & ideo debitor semper excipere poterit, quod exhibeat solemnia, vt per Præsidentem S. C. de Franc. decis. 206. num. 4. per text. in l. non vtiliter nominatus C. de eo, qui pro tutore negotia gessit. Constare insuper debet de præambulo pupilli, quod sic hæres creditoris principalis mortui, de quo aliqua annotantur per d. de Franch. in decis. 204. Atque in vltimo peremotorio comparere tenetur cum pupillo, si est maior infante. i. septem annis, si autem esset minor infantia, & in citatione id fuerit expressum, solus tutor liquidare posset, nisi debitor insteterit, quod veniat infans: & tūc etiam si oporteret in brachijs asportari ad Curiam, eius præsentia necessaria foret ita in practica seruari refert Carauita ritu 166. nu. 24. hæc q; adeo procedit, quod si pluribus tutoribus insolidum stipulantibus ab aliquo solutionem quantitatis pro aliqua re, & vno eorum citante debitorem super tenore, is compareat, & producat nouam conventionē, & debiti prorogationē factam per alium contutorem adhuc liquidetur instrumentum rationibus, de quibus per de Franc. qui ita in S. C. decisum dixit in decis. 281.

Se-

Secundo amplia procedere in monachis congregatis ad sonum capanellæ representantibus monasterium, qui nomine eiusdem monasterij credidisset alicui aliquam summam, & secum stipulati essent instrumentum pro monasterio, ut possent dicti monachi liquidare instrumentum ea ratione quia stipulati de facie ad faciem, & eisdem præstitum iuramentum, quo casu liquidabunt, & ad monasterij utilitatem, cum ipsi sibi stipulantur, monasterio stipulantur, ac acquirunt auth. ingressi C. de sacrosan. Eccles. sub amplia præmissa procedere (mortuis, vel absentibus ijs, qui stipulati sunt) in alijs monachis succedentibus in monasterio prædicto, qui contractus celebrati, & stipulationis factæ tempore non interfuissent, ratioque est, quia stipulatio est in faciem Monasterij, quod per monachos representatur; monasterium enim propter monachos, non absque illis dicitur, teste Bal. in l. j. num. .... C. de inst. & subst. sub condit. factis: Unde quicumque monachi monasterium representantes instrumentum liquidare possunt, ex quo ipsi considerantur non ex eorum persona uti singuli; sed tanquam corpus unum monasterium representans: ita per hæc dicebat Robertus consideratione tertia, numero 8 consideratione tertia, numero decimo, qui hoc quoque in-

Vniuersitate procedere dixit per doct. Specul. in tit. de procurat. §. 1. vers. sed præcedens, factus tamen fuit se nunquam vidisse instrumentum hoc modo in faciem Monasterij, vel Vniuersitatis stipulatū; sed semper ea solere celebrari per procuratores, & syndicos pro eis stipulantes, quo casu in liquidatione, dictorum procuratorum, vel syndicorum præsentiam cum alijs monachis, vel hominibus monasterium, vel Vniuersitatem representantibus necessariam esse concludit: & licet Frecc. in syndico tenuerit, quod instrumentum liquidare nequeat p. ii. q. 8. & ita seruari in practica, id tamen procedere si solus liquidare vellet secus si cum illis de vniuersitate, ut supra conclusimus.

9 Subamplia in Episcopo, ut is possit liquidare instrumentum confectum in faciem suæ Ecclesiæ, ea ratione, quia est anima, & spiritus Ecclesiæ sicut dicimus de tutore; ita per multa additio ad Frecc. dicta part. vndecima, quæst. 10.

10 Tertiò amplia procedere in procuratore alicuius, qui fuisset stipulatus aliquid dari, & solui domino præsentem, vel absentem, & sibi presenti in solidum stipulanti nedum procuratorio; sed proprio, priuato, & principali nomine: hoc enim casu, cum ipse, & dominus

nus duo rei credendi iudicentur, atq; sit clarum, quod vnus acceptilatione omnis tollitur obligatio l. 2. ff. de duobus reis, sequitur quod solus poterit liquidare, vt per Frece. part. 1. r. quæst. 4. Caraut. d. ritu 166. nu. 19. Franc. Anton. Mazziam ad Robert. consider. 2. post num. 5. & Vrsill. ad Afflict. decif. 64. num. 5.

(Sed hic libet subijcere notabilem quæstionem, quæ nuper accidit in Magna Curia, quidam viduæ filius emit annuos ducatos triginta quatuor pro capitali ducatorum quatringtonorum, qui re vera eiãt de pecunia dotalij matris, & sibi solui stipulatus est, inde ingressus, & professus est religionem, debitor cessauit à solutione, ita quod vigore pacti factus est casus rescissionis contractus, hic monachus cum licentia Superioris citari fecit debitorem super tenore instrumenti in Magna Curia, fuit dubitatum an potuisset hoc facere, & liquidare? Et quoniam super hoc facto scripsit pro creditore, & matre eruditus Doctor Bellifarius Clemens placuit inferre Allegationes, quæ sunt infra scriptæ.

Fater Alexander Neapolitanus Ordin. Eremit. Diu. Augustini in sæculo vocatus, Ianuarius Quinque, dùm esset laicus de anno 1604. stipulatus

est sibi à Rotilio de Ianuinis annuos duc. 34. pro capitali ducat. 400. de pecunia re vera dotali suæ matris, cumque post ingressum dicti stipulantis in dictam Religionem fuerit factus casus rescissioni contractus ob tertias non solutas in tempore statuto, iuxta formam pacti rescissorij in instrumento adiecti, dictus Frater Alexander prauia licentia sui Superioris volens dictum instrumentum liquidare iuxta formam ritus Mag. Cur. citare fecit dictum debitorem super tenore dicti instrumenti: verùm fuit dubitatum an iure licito hoc facere posset.

Et videbatur negatiuè respondendum ex infra scriptis, & primò, quia ingressus Religionem statim, atque emittit votum, perdit omnia iura, omnesque actiones ad text. in auth. ingressi, & ibi Doctores C. de sacrosanct. eccles. vbi ingressi dicant se, & sua Deo, nec amplius dicuntur Domini rerum suarum, omne enim ius, atque dominium transferunt in Monasterium, nisi aliter ante professionem disposuissent, vt in auth. de monach. collat. 1. §. illud quocque.

Secundò, quia ingressus caret velle, & nolle, cap. si Religiosus de elect. in sexto, cap. Religiosus de testament. in sexto, cap. final. de sepult. & notab. in.

In cap. non dicatis 12. q. 1. ubi
glos. quod Monachus ratione
contractus nec agere, nec con-
ueniri potest text. in Clem. Re-
ligiosus de procurat. C. quod
quibuldam de fideius.

Tertiò. Quia stipulatus no-
mine proprio, sed in utilitatem
alterius pro quo non est aliter
stipulatus, sed postea declarat
non habere nisi nudum nomen
in contractu, potest repelli ex-
ceptione, quod sua non interest
liquidare per tex. in l. si pupilli
§. videamus ff. de neg. gest. & i-
bi Bar. & in l. si vnus §. ante om-
nia ff. de pact. Dec. in cons. 302.
n. 4. & iudex debet repellere ta-
lem actione carentem, vt per
Aret. instit. de Obligat. quæ ex
delict. nasc. §. Item si Fulloni:
cumq; in casu presenti Fr. Alex.
stipulatus sit tantum sibi, & nõ
matri ergo, &c.

Quarto, & vltimo, quia ca-
sa liquidationis instr. iuxta for-
mam ritus M. C. dicitur crimi-
nalis propter periuriũ pro quo
nõ põt Religiosus criminaliter
agere ex vulgat. Iuribus Decre-
tali, &c.

Sed his nõ obstantib' affirma-
tiuè respondi d. Fratrem Ale-
xand. posse huiusmodi ius li-
quidandi exercere ad beneficiũ
tamẽ suæ matris, præuia dicta
licentia sui superioris, qui eam
concedere potuit. Nam ex per-
missione, & licentia sui supe-
rioris potest monachus retine-

re iura, & possidere bona, & a-
lia facere superioris iussu, vt
not. glos. in d. c. Non dicatis 12.
q. 1. C. Monachi de stat. Mona-
Item potest monachus, si vult
esse Tutor miserabilium, & ho-
rum omnia vtilia facere cum
licen. d. superioris, vt per glos.
magnã circa fin. in cap. final.
86. dist. Gutier. de tutel. part.
1. c. 1. n. 26. Cauale. de tut. & cur.
n. 288. sequitur Galter. in sua
pra. tutel. p. 1. in ver. vt pers. su.
inspic. n. 13. Item de licentia su-
per. potest postulare pro con-
iunctis in casu necessitatis tex.
in ca. final. de postul. in 6. & in
Clem. Religiosus de procurat.
Felyn. & Abb. in cap. cum M.
de constitut. & in c. cum l. & A.
de re iud.

Et sic in omnibus habetur
monachus pro mortuo, sed po-
test de lic. super. agere, & conue-
niri, vt per Bar. in auth. si qua
mulier n. 7. C. de sacros. Eccles.

Et quæ magis coniuncto, ac
miserabilior persona, quam e-
rat ista mater d. Fr. Alex. pau-
perissima vidua.

Non obstat primum obiectũ
quia illa iura loquuntur, &
intelligi debent in rebus pro-
prijs, & quæ erant sub dominio
ipsius ingressi, qui tempore in-
gressus dicat se, & sua Deo, nõ
illud verbum, sua, in tex. ipsius
auth. hoc signat scilicet bona
non autem aliena, sed hæc em-
ptio annuorum duc. 34. tanquã
facta

facta de propria dotali pecunia matris, ad hanc spectabat, & spectat, non poterat dictus Inuarius, qui in eam nullum ius habebat, monasterio transferre in eius ingressu, quia huiusmodi emptionem fecit dum esset laicus tanquam filius, & utiligestor negotiorum matris, quod bene facere potuit etiam absque mandato l. Nescenius ff. de neg. gest.

Nec obstat d. l. si pupilli §. videamus cum similibus allegat, in tertia opposit. quia fallit regula, quando carens mandato est de coniunctis, ut in presenti casu, l. sed hæc ff. de procurat. Angel. in l. 1. ff. eod. l. in l. Titius ff. de verborum obligat.

Et quia istud ius liquidandi taliter inhæret ossibus stipulantibus, ut nec alijs cedere seu aliter transferri possit, ex eo quod in interrogatione exigitur iuramentum, quod cedi non potest Scaglione in ritu 163. nu. 21. & requirit personam stipulantis ad facte ad faciē, ut per Afflicti. decis. 64. & per Scribent. ad rit. 165. Ideo per necesse est quod dictus Fr. Alex. hoc faciat prout facere potest prævia d. licentia sui Superioris, nec est quod hoc prohibeat.

Et quod tale ius liquidandi semper sit penes stipulantem, de facie ad faciem patet: nam si quis aliquid stipulatus sit de

proprio, adeo quod ingrediens ex post facto religionē, se dicauerit monasterio, non poterit monasterium viuentē ipso ingresso tale ius exercere de per se, nisi cum præsentia, & interuentu ipsius ingressi, Ita Robe. in sua praxi de liquidation. instrument. considerat. tertia, & ibi adden. numero 10. & sequitur Doctissimus Galterius in eius tractat. de instrument. liquidat. prima parte secunda partis in verbo aduer. credit. numero sexto, septimo, & octauo. Quemadmodum, & ita seruari dixerunt in contractibus Vniuersitatum per electos, siue syndicos earum stipulantes.

Non obstat denique quartum obiectum, quia cum hodie sit moderata pœna dictæ constitutionis Regn. eos, qui scienter ad pœnam pecuniariam, ut per Carauit. in Rit. centesimo trigesimo tertio, & centesimo septuagesimo primo, potest Clericus uti hoc beneficio quemadmodum, & citra pœnam sanguinis accusare potest, ut per textum in capitulo secundo de homicid. in sexto, de Franch. decisione ducentesima octuagesima prima, & an causa liquidationis sit omnino criminalis videndus est de Franchis decisione centesima sexagesima secunda, &

Hæc

Hæc quæstio non fuit decisa, quia pars debitorum interim soluit tertias decursas.

Hanc autem conclusionem ampliata limita pluribus modis, &

- 12 Primo non procedere in Magistris Oeconomis, qui aliquam Ecclesiam regerent, de quibus in l. Orphanotrophos. C. de Episcop. & cler. ij enim succedentes in regimine d. Ecclesie, non possunt ad ritum formam liquidare instrumenta confecta cum Oeconomis anni præcedentis sine eorum interuentu, ratioque diuersitatis inter casum hunc, & relatum in secunda ampliatione proximè præcedenti est, quia Oeconomis considerantur ex eorum propria persona tanquam rectores, administratores, & procuratores rerum Ecclesie iuxta d. l. Orphanotrophos, & non tanquam repræsentantes Ecclesiam: Etenim non dicitur propter Oeconomos, ut monasterium propter monachos: sed tantum regi per ipsos, qui pro tempore constituuntur, dicitur d. l. Orphanotrophos, §. huiusmodi autem Robert. ubi supra num. 11. in fine. Est tamen verum, quod si
- 14 Oeconomis alicuius anni fuerint stipulati pro seipsis magistratico nomine, & notarius tanquam persona publica pro futuris successoribus in Oeco-

nomatu, tunc secundum additionem ad Robertum ubi supra successores in regimine cum solo notario, sine interuentu prædecessorum liquidare valent, & ita in practica fuisse obtentum dixit.

- 15 Secundo limita procedere in procuratore simpliciter constituto ad exigendum, præsentandum instrumentum, & conuenire faciendum iuxta ritum: nam is etiam ad media non admittetur, ut in ritu 109. & in text. l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. habetur per Afflic. d. decif. 64. & Carau. ritu 182. num. 2. cum seq. Media autem quæ sint diximus ex Baldo infra rubr. Audiantur excusatores, num. . . . etiam si haberet mandatum speciale, ac etiam si speciali pacto in instrumento cautum, & conuentum esset præsentari per procuratorem posse, ut per prædictos.

(Adde. Sublimita in obligationibus penes acta ad quarum incusationem, & executionem admittetur procurator cum speciali mandato, ut per Carau. ritu 286. numero septimo.)

Item limita in eo, qui procuratorio nomine stipulatus fuisset, nam hoc casu repellitur, quia utilitas non spectat ad ipsum; sed ad Dominum, l. secunda ff. ne vis fiat ei cum concordan. cum domino utilis

actio ex stipulatione per procuratorem facta competat, & ritus requirit, vt non solum iuramentum sit de facie ad faciem præstitum; at etiam, vt sit præstitum ad vtilitatem eius in cuius faciem interpositum requiritur. ita Frecc. par. 11. in principio. Necnō posset dicere debitor quod soluit principali domino, veniat ipse ad respondendum super liquidatione instrumenti, & replicare alia multa, de quibus per Robert. confid. tertia num. quinto, & sexto vbi ita cum additione Francisci Anton. Mazzizæ fundauit hanc limitationem, & in ijs terminis videtur loqui Frecc. parte vndecima, quæstione secunda, & tertia vbi in fine dixit prædicta procedere etiam stante pacto, de quo supra quicquid Ioann. Baptista de Sancto Seuer. quæstione quinta de debitore fugitiuo, quem refert, & sequitur innominatus, & incertus author in fine tractat. diuersorum de præsentatione instrum. 16 folio mihi 600. 602. & 609. Vnde hoc casu erit necessaria præsentia Domini, & cum eo comparebit, & aget procurator in curia Carau. dicto ritu 166. nume. 19. ita quidem quod si creditor solus comparuerit (quicquid dixerit Grau. parte secunda declaratione vigesima quinta, numero 107.) repellatur etiam, quia non fuit

coram ipso stipulatum instrumentum, neque iuratum, vt ibidem per prædictos, & habetur per Vrsill. ad Afflic. in d. decis. 64. num. 4. licet Frecc. 17 vbi supra in fine contra hanc præcticam senserit Præmissa autem in hac limitatione non procedent in instrumenti censualis executione, quam per procuratorem nomine domini posse cum speciali mandato peti, dixit Foller. in praxi censualis vers. tanquam res iudicata, num. 52 licet non possit præsentare, & liquidare instrumentum via ritus vt supra: ratioq; diuersitatis esse dicitur secundum ipsum, quia in executione instr. censualis nō agitur criminaliter via ritus prout, agitur quando via ritus instr. liquidatur; sed tãtū via executiua ciuilitate ibiq; etiã intulit q̄ procurator pōt incusare obligationes penes acta, & petere executionē, & ita passim seruari vidisse in Regno refert; Quinimō in fortioribus terminis, n. 51. dixit, q̄ is, pro quo absente Titius procuratorio nomine emit annuū censū ab aliquo, executio nē, vt sup. ciuilitate petere poterit, etiã si Titius procurator cessionē nō fecisset, & idē in obligatione penes acta procedere fuisse decisū in S. C. atq; in obligationib. prædictis, ratio huius 18 vltimi dicti secundū nos est, quia in actibus iudicialibus quaritur

tur actio sine cessione, l. si in-
 causæ in fine. ff. de procurat.
 per quam idipsum firmarunt
 Doctores in l. cum vnus. ff.
 de bonis auth. iudi. possiden-
 dis. In instrumentis vero se-
 cundum ipsum Foller. ratio est
 propter interpositionem iura-
 menti, per quod queritur ius
 absenti, cuius interest per no-
 tata 7. quæstione prima capit.
 quoties cordis, & à Doctore.
 in lege stipulatio instrumenti.
 §. si stipuler. ff. de verborum
 obligatione. Addo, & huius
 rationis rationem, quia iura-
 19 mentum habet vim litis con-
 testationis. lege nam, & po-
 stea §. si is, qui. ff. de iureiu-
 rand. & sic iudicalem facit ac-
 tum illum extrajudicialiter
 gestum; vnde ratio eadem,
 qua in obligationibus, per sti-
 pulationes huiusmodi in instru-
 mentis queritur actio utilis
 sine cessione: atque has ra-
 tiones præferunt, Barz. par-
 te secunda, quæstione septi-
 ma, & Galleus de obligatio-
 ne in forma Camerali, parte
 prima, quæstione secunda,
 numero decimosextimo cum
 pluribus sequentibus, quæ no-
 ta, quia in praxi valde versa-
 bilita sunt.

20 Tertio limita in homine
 adiecto solutioni, vt si debi-
 tor promiserit soluere credi-
 tori, vel Petro: Petrus enim
 instrumentum liquidare non

poterit: nam vt adiectus solu-
 tioni solutione tantum accipe-
 re valet, & non agere, vt sibi
 soluatur. lege sed & filiofa-
 milias, §. final. ff. de con-
 stituta pecun. §. planè in-
 stit. de inutilibus stipulat. vbi
 glossa in versiculo scio, lege,
 quod stipulatus sum mihi, aut
 Titio, ff. de verborum obli-
 gation. Ursillus ad Affictum
 decisione sexagesimaquar-
 ta, numero septimo,
 & Corneus conf.
 289. littera E. in
 fin. volum.
 tertio.

Et

hæc quo ad primam
 secundæ partis
 sufficere pos-
 sunt. Io.

Paulus

Gal.

Vtriusque Iuris
 Doctore.

(··)

Secunda Secundæ Partis
Principalis.

Aduertat insuper ad debi-
torem . Rubrica Vnica.

S V M M A R I V M .

- 1 Debitor quilibet in instru-
mento nominatus potest
ad ritus formam cōueniri.
- 2 Debitor in casu contrauen-
tionis tacite se ritui submissis-
se censetur.
- 3 Statuta Ciuitatū Iudaos cō-
prabendunt, si legi Mosay-
ca non sunt contraria.
- 4 Clericus debitor ad ritus for-
mam conuenitur.
- 5 Leges Regiæ, qua non sunt
Ecclesiastica libertati con-
traria, vel eius priuile-
gijs, & sunt ex se honesta
per Summos Pontifices ap-
probantur.
- 6 Omnia nostra facimus, qui-
bus à nobis impertitur au-
thoritas,
- 7 Consuetudo legē imitatur.
- 8 Fideiussor ad ritum conue-
nitur opposita excussionis
exceptione non obstante,
& num. 9.
- 10 Creditor tenetur sedere a-

*Etiones contra principalem
& fideiussores p rata si à
fideiussore pecuniam petit,
vel speciem, & nu. 11. de
ratione.*

- 11 Fideiussor etiam facta solu-
tionis debiti vel eius de-
posito non cogit creditorem
ut agat aduersus principa-
lem debitorem.
- 12 Casus in quibus exceptio ce-
dendarum non iuuat, nec
cessio fieri potest remissiuè
- 14 Beneficium diuidendarum
actionum an, & quando
competat, & per qua ver-
ba eius inducatur renun-
ciatio, & num. 15. & 16.
- 17 Mulier ad ritus formam
conuenitur, & de Practica
& limitationibus, nu. 18.
- 19 Feudatari⁹, qui super feudo
vendidit annua absq; assen-
su reuocans contractum,
adhuc conuenitur ad ritū
pro quantitate recepta.
- 20 Prodigus cui mutuatum est
vel creditum aliter ante
bonorum interdictionem,
an, & quatenus conuenia-
tur iuxta ritum, & an in-
firmus eodem, num.
- 21 Minor an, & quando possit
iuxta ritus formā cōueniri

Mi-

- 22 Minor infante non dicitur doli capax.
- 23 Filius familias minor quatuordecim annis cum patris consensu obligatus facta obligatione carceratur.
- 24 Pupillus non conuenitur ad ritum ex contractu gesto per tutorē tutorio nomine.
- 25 Debitor obligatus mediante procuratore, vel nuncio ad ritus formā nō cōuenitur. Itē procurator, qui procuratorio nomine soluere promiserit. Itē syndicus, & electi obligati, p debito vniuersali, n. 26
- 27 Heres debitoris non potest ad ritus formam coneniri, & de ratione, num. 31
- 28 Heres debitoris iustā ignoratiōis causā habere psumit.
- 29 Ignorantia, quae est in hae de debitoris in creditoris hae de not verificatur.
- 30 Lex quāuis dura seruāda est
- 31 Ratio non potest reddi omnium, quae à maioribus sūt constituta.
- 32 Obligatio penes acta an contra haeredes debitoris executioni mādetur, & an pro pœna, num. 35. & de rationibus, nu. 33. & 67.
- 33 Obligatio penes acta promptiorem habet executionē, quam instrumentum.
- 34 Aequiparatorū eadē est ratio
- 38 Instr. censuale ciuilit̄ cōtra haeredes debitoris executio ni mādat, & qua practica.
- 39 Instr. censuale an cōtra tertium possessorē habeat vim executiuā iuxta Bullam, vel reg. Pragm. & an pro cōsib^o maturatis antequā bona ad ipsū deuenirēt, n. 40
- 41 Obligati plures numero decē an, & quando pacto conueniantur, & num. 42.
- 43 Obligati proprio, & principali nomine pro debito vniuersali, qui promiserunt impetrate assensum infra tempus sub pœna rescissionis, nō constituti in mora, neque requisiti à creditore non patientur executionē & liquidationē ad ritū.
- 44 Debitoris debitor an, & quando executionem patitur à creditore.
- 45 Is si creditore creditoris soluat erit à creditore suo liberatus.
- 46 Creditor non habet plus iuris in debitore debitoris, quā debitor idemque creditor principalis habet.

- 47 *Filius familias, an & quādo conueniatur iuxta ritum, & n. 48. 49. 50. 53. & 54.*
- 51 *Emācipatio quo pacto cōstet.*
- 52 *Mers quomodo cōstare dicē.*
- 55 *Mulier debitor ex causa intercessionis an obligetur iuxta, vel prater ritum, & de ampl. n. 56. lim. 57. 58.*
- 59 *Socer debitor an & quando per generum via ritus conueniri possit cum ampl. & limit. nu. 60. 62. 63. & 64.*
- 60 *Persona, qua non conueniuntur nisi in quantum facere possūt, quę sint, & nu. 62.*
- 61 *Priuilegio competenti ratione reuerentię debite persona renunciari non potest.*
- 65 *Forma excipiendi in beneficio, ne quis teneatur ultra quam facere possit.*
- 66 *Beneficium, ne quis teneatur nisi in quantum facere pot., quo pacto interpretetur.*
- 67 *Debitor cuius bona sunt uēdita iussu iudicis, & pretiū libertatū creditori cū cautione, prestando indemnitate amplius à creditore non molestabitur.*
- 68 *Debitor, qui creditorem prouenit per eū ad ritus formam conueniri non potest.*

IN hac Parte uideamus de debitoribus, qui possunt, vel nō possunt ad ritus formam conueniri ad hoc, ut consulatur creditori, quando agere, & ipsos citari facere debeat. Unde imprimis cōstituo maximam, quod quilibet debitor in instrumento publico nominatus potest ad ritus formam conueniri; & ita dicat ritus 166. in pri.

2 *Amplia hanc conclusionem nonnullis modis, &*

Primò amplia siue debitor se submisit, ut s. in casu contrauentionis promissionis factę possit contra ipsum via ritus exequi. ita de Franch. decis. 366. in fine.

3 *Secundo amplia in debitore, siue Christiano, siue Iudæo, per ea, quę diximus in prima secunda par. ampl. 3. num. 5. quia statuta, & ordinationes ciuitatum Iudæos comprehendūt; ita Bald. in l. spadonem, §. iam autem ff. de Iudæis habetur in l. Christianus C. de Paganis, dum tamen contrarium per legem Mosaycam, quę eorum est lex specialis non disponatur. Ita Paulus Fuscus in add. ad Frecc. parte 13. quęstione 2.*

4 *Tertiò amplia in debitore clerico (quicquid Grau. 2 par. declarat. 4. Canar. quęstio. 22. & Barz par. prima quęstione 4. dixerint) teste Bart. in l. cunctos populos, n. 29. C. de summa*

ma

ma Trinit. & fide cathol. nam
 statuta, quod instrumenta ha-
 beant paratam executionem,
 vt est ritus noster 166. cum non
 loquantur specificè contra Ec-
 clesiam, & Ecclesiasticas perso-
 nas, nec contra earum liberta-
 tem disponant, aut priuilegia
 illis concessa; quinimò in se
 honestum contineant, etiam
 clericos comprehendunt, si ta-
 men in eorum foro conuenian-
 tur, per text. in cap. cum venif-
 sent de eo, qui mitt. in possess.
 & in cap. cum causam de re iu-
 dicat. hanc opinionem sequi-
 tur Didacus Couarr. lib. pra-
 ctic. quæstion. cap. 8. num. 5. vbi
 hanc Bart. opinionem veram
 intelligit, dummodò ex lege
 Regia, & non ex statuto instru-
 menta paratam habeant exe-
 cutionem; nam leges Regiæ;
 quæ contra Ecclesiasticam li-
 bertatè non emanant, nec con-
 tra priuilegia Ecclesijs, & Ec-
 clesiasticis personis concessa, &
 ea sunt ex se honesta, per Sum-
 mos Pontifices approbantur,
 cap. 1. de nou. oper. nunciat. cap.
 Inquisitionis de hæretic. in sex-
 to, & faciunt alia notata, & di-
 scussa per Carauit. d. ritu 166.
 num. 37. & 39. vbi inferebat,
 quod cum ritus prædictus, at-
 que omnes alij post eorum
 compilationem emanauerint,
 per modum, & viam Pragma-
 ticæ, & generalis constitutionis
 per Reginam Ioannam editæ,

vt patet in primo ritu, viden-
 tur ab ipsa Regina emanati,
 quia omnia nostra facimus, & c.
 l. 1. §. omnia C. de veter. iure
 enuclean. cap. si Apostolicæ de
 præbend. in sexto, & sic etiam
 clericos cõprehendunt, vt con-
 tra eos in foro Ecclesiastico di-
 cti ritus remedio agi possit, at-
 que id in praxi seruari dicit,
 tam si clerici ipsi conuenian-
 tur ad instantiam clericorum,
 quàm etiam laicorum; & licet
 dixerit in fine hoc vltra prædi-
 cta procedere, quia fortasse in
 Curijs Ecclesiasticis adfunt ri-
 tus ritui nostro similes, vt in
 Archiepiscopatu Salernitano;
 vt patet in ritibus eiusdem in-
 ritu incip.

Item ipsa Curia seruat sub
 tit. de liquidat. instrument. per
 quam mādatur ritum nostrum
 seruari quo ad pœnam iuxta
 solitum, quod tamen idem sit
 seruandum, (vt iam seruatur)
 in omnibus Curijs Ecclesiasti-
 cis, vbi non sunt ij ritus simi-
 les, affirmat addit. ad Robert.
 consider. 3. num. 9. ex quo ver-
 sa est talis obseruantia in con-
 suetudinem, quæ legem imita-
 tur §. ex non scripto, Instit. de
 iure nat. gent. & ciuili, faciunt
 notata per Doctor. in l. de qui-
 bus ff. de legibus, ac etiam no-
 tata per quèdam in Praxi Epi-
 scopali §. pragmatica verè. ad
 secundum num. 4. Verùm ego
 ad euitandum discussiones ad
 faciliorem

faciliorem debiti consecutionem in instrumentis ultra patrum, quod clericus conueniatur iuxta formam ritus, apponi quoque facerem clausulam, & iuxta formulam obligationis in forma Cameræ Apostolicæ ampliorem.

- 8 Quartò amplia in fideiussore, siue simpliciter, siue infolidum, & vti principali pagatore obligato pro altero cum eo vna, & simul promittente aliquid, si enim contra eum creditor executiuè via ritus agere voluerit, non prohibebitur, cum is appellatione debitoris contineatur, & ritus 166. expressè, & propriè fideiussorem includit, Robert. consider. 3. in princ. Grauin. par. 3. declar. 27. nu. 109. Carait. d. ritu nu. 3. & Viuius comuni opinion. 308. lib. 1. & hoc discussionis non obstante exceptione competente ei per dispositionem text. in auth. præsentè C. de fideiussor. quæ noua constitutio appellatur, teste Bald. ibidem in principio, quam oppositam non obstare dixit Barz. par. 2. q. 14. & Grauin. vbi supra num. 110.
- 9 Non ex dispositione Constitut. Regni si ciuilitè agens, per quam sublata est discussionis exceptio, vt per Afflic. ibi nu. 9. refert Vrsill. ad Afflic. decif. 139. num. 4. quæ in ciuilibus loquitur; sed potissimum ratione iuramenti in instrumentò

appositi, quod ipsam tollit expressè rescripto, vbi Bald. ff. de iureiurando, quem secuti sunt initi Doctores allegati per Petrus Duennas in regul. 335. 20. limitation. ad dictam authenticam, idque fideiussoris simpliciter obligati intuitu, respectu verò fideiussoris, qui se principalem pagatorem constituit, huiusmodi exceptio nõ est cõsiderabilis, cum verè correus debendi sit l. si non singuli ff. si cert. petat. Alexand. consil. 29. num. 36. volum. 7. Roman. cons. 114. Bald. & Salycet. in l. distantibus C. de testament. idem quoque Bald. & Salycet. in l. final. num. 20. C. de execut. rei iudicat. Alexand. ad Bartol. in l. Marcellus num. 7. de fideiussor. & Viuius lib. 3. commun. opinion. 986. num. 2. sed potissimum eiusdem iuramenti ratione. Quæ vera sunt cessis fideiussori à creditore actionibus, quibus inde contra principalem, vel correum experitur, aliàs non experitur iuxta l. si fideiussores §. final. ff. de fideiussor. dicta authent. præsentè l. cum alter C. de fideiussor. l. vt fideiussor. & l. si stipulatus §. si ex duobus, vbi Bart. num. . . . & Castrenf. num. . . . ff. de fideiussor. & l. Modestinus ff. de solution. aliàs si non cederet, vel factò suo creditor cedere non posset, vt in casu decif. Afflic. 182. & similibus, cum ad cedendum

11 dum teneatur, quia sibi non nocet, & alteri prodest l. in creditore ff. de euction. quam [ad hoc allegat Dec. conf. 104. nu. 2. volum. 1. & ad id cogi possit l. nouissimè ff. quod falso tut. auth. & de Franch. decif. 55. nu. 6. debitori competet exceptio cedendarum actionum, quæ cum oriatur ex instrumento, & ex eodem fonte secundum Bald. in dicta auth. num. ... & in l. ex prædijs num. ... C. de euction. & Bart. in l. eum, qui ita num. ... ff. de verbor. obligat. idè creditor non cedens non est audiendus, neque fideiussor, vel correat carcerandus, ita per doctrin. Roman. consil. 472. & Dec. conf. 27. num. 1. volum. 1. dixerunt Frecc. par. 12. q. 5. & Graui. vbi supra, Roman. consil. 42. Marfil. singul. 7. & Soccin. conf. 200. in princ. volum. 2. & quando sunt tres, vel quatuor fideiussores alicuius tertij, qui se etiam principales pagatores constituerunt, & vnus tantum conuenitur ex fideiussoribus, vt supra in solidum, potest opponere, vt sibi cedatur actio non solum contra principalem debitorem in totam; sed etiam pro rata contra confideiussores, ita glos. singul. in l. vnde quaritur §. final. vers. ratione circa finem, vbi Castrensis. ff. commodati, & additio notabilis ad Abb. in cap. 2. nu. 5. de fideiussor. & in Sac. Conf. specificè in

hoc casu. decisum refert de Franch. d. decif. 55. nu. 16.

(Adde. Sed an fideiussor, qui soluit possit cogere creditorem ad liquidandum instrumentum contra principalem in sui beneficium? & in negatiuam partem decisum testatur Dominus de Franch. decif. 353. nam fideiussori sufficere debet si ei actiones cedantur.)

12 Non autem potest fideiussor, & principalis solutor opponere, & petere, quod creditor agat contra confideiussorem, siuè principalem via ritus, etiã facta solutione totius debiti, vel deposito, quia nemo inuitus cogitur agere, vt per Sacrum Consilium decisum retulit de Franch. decif. 353. licet ipse in contrariam partem inclinauerit.

13 Quinque verò casus, quibus exceptio cedendarum fideiussori non profit, & cessio fieri recusetur, videas per Negusanc. de pignor. par. 5. membr. 3. nu. 36. Similiter si fideiussores plures simpliciter, vel in solidum essent pro aliquo obligati, & vnus ex ijs à creditore conueniretur, cum omnes alij sint soluendo, posset opponere beneficium diuidendarum actionum, quod scilicet quilibet conueniatur pro rata, quod beneficium competit ex Epistola D. Adriani, quam nō habemus, de ea tamen sic mentio in l. fin.

C. de

C. de constituta pecunia l. si fideiussor C. de fideiussoribus, & in §. si plures instit. de fideiuss. vbi glos. & Bellonus plures fallencias tradunt. Hanc autem ampliationem subampliabis in fideiussore clerici, secundum Frecc. par. 12. q. 4.

Limita verò præmissa in fideiussore non procedere, quando absque reservatione iudiciū esset captum cum principali debitore, Grammat. cons. ciuili 170. pridie, Grauin. par. 2. de clar. prædicta 27. nu. 111.

- 15 Secundo limita, quando cedendarum, & diuidendarum actionum beneficio, siue exceptioni renunciatum esset; non enim competere, & opposita exceptio creditoris intentionem non impediret l. si quis in conscribendo C. de pactis l. pactum inter hæredem l. nisi hoc actum, vbi glos. ff. de pactis, & d. l. si stipulatus §. si ex duobus; & quod renunciatio isthæc inducatur per ea verba in instrumentis apponi solita. Renunciavit omni legum, & canonum auxilio, tenuit Affli. in dicta decis. 182. sequiturque Vrsillus ad eum ibidem nu. 13. per nonnullas authoritates, quicquid Roman. in dicto cons. 472. in contrarium senserit, cuius rationibus respondet Dec. in dicto cons. 27. num. 7. Quæ omnia notabis ad confusionem Notariorum, qui nescientes vim

clausularum, & renunciatorum, quibusuè ex verbis inducantur, sermonibus superfluis vtuntur, & clausulis pluribus operantibus idem credentes singulas separatim habere effectum.

- Quinto amplia in muliere 17 debitrice, vt distant verba ritus prædicti, ibi. Aut debitrices, vbi etiam Carauit. tenuit carcerari posse mulierem, licet contrarium statuatur ius commune in authent. sed nouo iure C. de custodia reorum, & auth. sed hodie C. de officio diuersi Iudicum, & in practica seruari dixit ita, quod si est mulier honesta, & Neapolitana, nõ tenetur citata comparere in tribunali; sed in Ecclesia propinquiori, & Curia sedente mittitur Aduarius ad eam, cui ibidem repertæ iniungit, quod nõ discedat; tùm recta Curia Iudex accedit ad Ecclesiam, & fit liquidatio, & siuè neget, siuè affirmet, datur sibi domus propria loco carceris, donec aliter fuerit prouisum, & inde alia domus, vel monasterium monialium cum fideiussoribus, vel reponitur in carceribus mulierum attendita personæ qualitate; sæpè sæpius seruari dixit, quod facta liquidatione fit ei mandatum, vt sibi eligat domum loco carceris, vbi stabit, donec creditori fuerit satisfactum, eaque non eligente ele-

ctio

Cio fit per Curiam, & mādatur ei per Curiam sub pœna, vt accedat ad locum electū, qui sibi pro carcere assignatur: quod si fuerit mulier Neapolitana inhonesta, vel extera tenebitur comparere in ipso tribunali, vbi fiet liquidatio, & carcera-bitur in loco sibi à Iudice deputando, ita Gramm. decif. 33. nu. 12. vsque in finem.

18 Hanc autem ampliationem limita in casibus notatis in pragmatica prima de Senatus-consulto. Velleiano pragmat. 4. Cardin. de Granuella, quoties scilicet mulieres deberent aliquid ex intercessione pro alijs facta. Sublimita verò in casibus sex, de quibus habetur per glos. in l. 1. ff. eodem l. ff. C. eodem, & alijs notatis per regnicolas super dicta pragmatica prima, & per nos hac eadem rubr. nu. 43.

19 Sexto amplia in debitore seu datario, qui vendidisset alicui super feudo tot annua, & deinde reuocasset; nam citatus tenebitur soluere capitale, & tertias, quodque admiffa fuerit presentatio huiusmodi instrumenti ad ritum contra feudatarios in Sac. Consil. reulit Frecc. de subfeud. lib. 2. in limit. Constit. Constitutionem num. 37.

(Adde. Posthæc scripta vidi additionem Domini de Bottis apud D. Tapiam ad ritum

prædictum 166. idem tenentem relato Frecc. vbi supra fol. 159. apud ipsum 238.)

20 Septimo amplia in debitore prodigo, cui mutuatum esset, vel aliter creditum ante interdictionem bonorum, vt contra eum liquidetur instrumentum quo ad rescissionem, & executionem realem, verum quod superfedeatur in executione personali, & pœna, donec, &c. de quo fortè extat decisio de Franch. 672. part. 4. vbi licet dicat non fuisse decisum, nihilominus quod ita fuerit decisum in Sac. Consil. inter Marchionem Pollæ, & Baronem Latiganæ, dixit Scip. Rouitus in addit. ad pragmat. 4. de liquidat. instrum. positus fol. 76. & 77.

Amplia octauo in debitore infirmo contra quem ad liquidationem faciendam accedet Iudex ad domum iuxta practicam notatam per allegatos à Domino de Franch. decif. 676. in fine.

(Adde. Amplia nono in Consiliarijs Collateralibus militaribus, & septem magni Regni Officialibus, qui essent debitores, vt contra eos liquidari, & executio demandari instrumentum iuxta formam ritus possit, ita nouissime D. de Ponte de potestat. Proregis tit. de assens. Regijs §. 7. à principio vsque ad num. 13. quo loci docet nullam præmissa habere dubitationem

tionem in debitis cōtractis ante officij consecutionem, & nu. 26. ampliauit; in debitis cōtractis post assumptum officij; quod est notādum, & hanc partem tucet Regius Cōsiliarius Rouitus contra magnum Admiratum in pragmat. i. de titulor. abus. in scrib. subl.)

21. Amplia nono, & vltimo in debitore, qui esset decem, & octo annis minor: circa quod distinguendum est, quod aut sumus in infante, aut maiori infante tutoris authoritate obligatis, si sumus in minori infante, qui nescit loqui, & tunc agerur, & instrumentum liquidabitur contra eius tutorem: si in eo, qui scit alloqui, & tunc contra minorem infante instrumentum liquidabitur: verum.
22. is in carcerem non detrudetur; cum doli capax non dicatur cap. 1. vbi notatur, de delict. puerorum, & videtur tenere Grauin. par. 2. declarat. 15. nu. 25. aut sumus in maiori infante, sed minore decem, & octo annis, & tunc aut obligauit se minor cum tutoris, vel curatoris authoritate, & tunc aduersus eum liquidatio fiet, & ita procedere posset opin. Bartol in tract. de carcere quæst. 4. num. . . . . volentis minorem doli capacem posse carcerari, sequitur Grauin. vbi supra declarat. 16. nu. 26.
23. Idem quoque erit si filiusfa-

miliis minor quatuordecim annis cum consensu patris sese obligauerit alicui: nam nulla obstante lationis, & restitutionis exceptione detrudetur in vincula, in quibus audietur, ve in facti contingencia in persona Don Ioannis de Montibus cum patre obligati dicit vidisse iudicatum, incertus author post tractat. diuers. de present. instrument. fol. 613. Aut obligauit se minor sine tutoris, vel curatoris authoritate, & tunc cognito per Iudicem, quod qui contraxit est minor, non detinebit eum de persona, Angel. in l. nemo carcerem C. de exactor. tribut. & Roman. conf. 220. cum alijs locis allegatis per Carauit. dicto ritu 166. nu. 12. id tamen verum putat Grauin. vbi supra num. 27. si minor non iurauerit se maiorem, quod si iurauerit, tunc secundum Grammat. decif. 12. & Canar. de execut. instrument. q. 16. contra eum liquidatio fiet, & nullo dato dolo in creditore, vel minoris ætatis obligati scientia, carcerabitur.

24. Hinc oritur quæstio: quid si tutor tutorio nomine sese publico obligauit instrumento ad aliquod debitum pro negotio tutelari absque pupilli presentia, & hoc præcedente decreto Iudicis, vel potestate data à testatore alienandi sine decreto, an illud pro debito prædicto con-

contra pupillum liquidari possit? Et inuenio, quod Bald. in addit. ad Speculat. in tit. de appellat. in cap. confessus vers. tutor, loquendo de præcepto garantigæ factò tutori, an contra pupillum executioni tradatur? distinguendo dicit, quod aut præceptum factum apponitur promissioni, aut confessioni, si confessioni non mādatur, si verò promissioni executioni demandabitur contra pupillum: Ego autem ciuilitèr semper intelligerem, secus ad ritus formam, quia iuramentum non est de facie ad faciem præstitum, neque de vna in aliam personam transfertur, vt notauimus infra limitatione secunda per totam, tenuitque Frecc. par. 11. quæst. 7. Vnde sis cautus, vt obligari facias tutorem non solum tutorio, sed proprio, priuato, & principali nomine, vel cum præsentia eius, & consensu pupillum, si debitum consequi via extraordinaria uolueris.

Conclusionem verò supra firmatam limita multis modis, &

25 Primò limita non procedere in debitore obligato mediante procuratore, vel nuncio, vt per Affli&. decis. 64. & Robert. consider. 3. nu. 2. quicquid Frecc. par. 11. q. 6. dixerit.

Amplia verò eandem limitationem in procuratore, qui

procuratorio nomine promississet soluere: nam quod non possit contra ipsum ob id instrumentum liquidari, dixit Frecc. par. 11. quæst. 5. quia pro debito

26 Domini non debet contra eum fieri executio, & eadem ratione dicendum est idem in Syndico, & Electis, ac alijs obligatis pro debito Vniuersitatis, vt non teneantur postea soluere; nec contra eos executio fieri possit, nisi tamen proprio, priuato, & principali nomine se se obligassent, vt per Io. Paulum Montanar. super pragmat. 2. de administrat. vniuersit. nu. 164. cum pluribus sequentibus, quod nota.

27 Secundo (quicquid in publico instrumento dixerit Comes ad l. Tauri 64. num. 6.) Limita non procedere in hærede debitoris, qui licet sit debitor non tamen contra eum poterit extraordinaria executio fieri ad ritus formam, ita dicit ritus 178. per quem sic docuit Maranta par. 6. act. 8. limit. 4. nu. 24. in nouis, Robert. consider. 3. nu. 2. Grauin. par. 2. declar. 3. nu. 4. & Carauit. ritu prædicto num. 2. necnon Frecc. par. 11. quæst. 1. vbi licet disputando hanc quæstionem ad partes, videatur tenere contrarium, dando cautelam, vt per ipsum num. 25. tamen nunquam prædicasse subiunxit in fine num. 27. prout verè non practicatur, teste

reste Vinio commun. opinion. 380. ratioque diuersitatis inter hunc, & creditoris hæredem dicitur esse duplex secundum 28 prædictos, & prima, quia hæres debitoris iustam ignorantia causam habere præsumitur, vt dicunt verba ritus prædicti, & est text. in l. qui in alterius ff. de regul. iur. & ideò cogi non potest, vt compareat responsurus super tenore instrumenti, quod ignorare præsumitur, neque potest interrogari, si illud habet pro vero iuxta formam traditam per ritum 166. siquidem cum eo minimè stipulatum fuit, quæ ratio licet superficialia videatur Grauinensi ritu prædicto: nam ea attentæ, neque creditoris hæres liquidare posse deberet, cum teneatur iurare si quid acceperit de summa in instrumento contenta, prout disponit ritus 168. & ignorantia in ipso quoque prætendi posset, tamen Carau. vbi supra num. 3. defendit hoc pacto, quod ignorantia, quæ in hærede debitoris est, non verificatur in hærede creditoris, qui tanquam actor suorum iurium certus esse creditur. Vel & secunda potest esse, quia ritus 166. disponit tempore liquidationis responsonem fieri debere per debitores principales, & sic excludi hæredes: vnde ex ritu sic disponente, cui quamuis duro standum est l. prospe-

xit ff. qui, & à quibus, contra 30 eos liquidatio non procedit, ex parte verò creditoris non requirit responsonem principalis, sed creditoris simpliciter nihilo adiecto secundum dictum ritum 168. & cum hæres sit creditor, meritò admittitur ita Grauin. vbi supra num. 5. Quod si dicatur, quare ritus diuersum statuit in principali creditore, & debitore, & in hærede vnus, & alterius? dudum respondebam cum Iureconsulto in l. non omnium ff. de legibus, quod nõ 31 omnium, quæ à maioribus nostris statuta sunt, ratio reddi potest, intelligendo respectu nostro, non autem ipsorum, quos omnia cum ratione fecisse credendum firmiter est per ea, quæ in d. l. dixit Baldus. Verùm cum ratio sit quidam animi motus visum mentis acues, veraque à falsis distinguens, secundum Cicero. allegatum, vbi supra à Bald. in secunda lectione, diutius mihi cogitanti ea visa fuit diuersitatis ratio: nã quod cõtra aliquem possit executio fieri ad formam ritus criminaliter, prouenit, vel ex pœna in instrumento adiecta, vel ex iuramento præstito per eum in contractu, propter cuius obseruantiam non adimpletis promissionibus debitor incurrit pœnam pecuniariam iam promissam, vel periurium, & sic pœnam manus. antiquitus per

per ritum 179. quæ ut possit in-
 fligi requirebat certum corpus
 argument. l. absentem ff. de pœ-
 nis, ne aliàs sententia esset elu-
 soria, ut dicit Bart. in l. penult.
 §. ad crimen num. . . . ff. de pu-
 blic. iudit. Afflict. per illum
 text. in constitut. generalia iu-
 ra num. 17. & sic præsentiam
 debitoris principalis ad eam
 condemnandi tempore liqui-
 dationis, & interrogatiōnis,
 adeo ut non admitteretur pro-
 curator, ut diximus infra par.
 3. rubr. audiantur excusatores
 in principio, & cum pœna hu-
 iusmodi suos debeat tenere au-
 thores l. sancimus C. de pœnis,
 & author dicatur ipse debitor
 principalis, & non hæres, cum
 iuramentum, & eius præstatio
 sit quid personalissimum, illud-
 que, ac etiam delictum, & pœna
 cum persona extinguitur l. ge-
 neraliter C. de iureiurand. cum
 alijs per nos annotatis infra
 rubr. 1. nu. 7. & habetur in toto
 tit. C. si reus, vel accusator mor-
 tuus fuerit, præstitum iuramē-
 tum, eiusque vires, & sic pœna
 periurij, vel alia ad hæredes nō
 transibunt, & idē liquidatio-
 nis tempore eorum præsentia,
 & responsio uti frustratoria, &
 nihil operatura nō requiritur:
 nam à quo remouetur aliquid,
 remouetur omne per quod per-
 uenitur ad illud cap. nam con-
 cupiscentiam de constitut. (fa-
 cit l. oratio ff. de sponsal. & re-

gul. iuris in sexto, cum quid
 prohibetur. At cum in hærede
 creditoris non cōsideretur præ-
 statio, sed iuramenti receptio,
 quæ potest dici quid reale cap.
 veritatis, vbi Doct. de iure-
 iurand. & sit transitorium ad
 ipsum, cum creditor stipulan-
 do, videatur stipulari pro se, &
 hæredibus, l. si pactum ff. de
 probatō. l. veteres C. de con-
 trah. & committ. stipul. cum si-
 milibus, & sic quid ciuile, & fa-
 uorabile respectu creditoris, si-
 cuti criminale, & odiosum re-
 spectu debitoris, & odia restrin-
 gi, fauores conueniat ampliari
 cap. odia de regul. iur. in sexto,
 meritō ritus alius admisit præ-
 sentiam non solum creditoris
 principalis, sed etiam hæredis,
 & sic diuersum in vno, ac in
 alio constituit: hancque diuer-
 sitatis rationem paucis præsen-
 sit, Robert. conf. 2. nu. 2. & 3.

32 Hanc autem limitationem
 sublimita nō procedere in obli-
 gationibus penes acta, quas
 executioni contra hæredes de-
 bitorum, citatis tamen ipsis
 mandari dixit Grauin. 2. part.
 declar. 3. nu. 8. rationemq; assi-
 33 gnat, quia maiorem, & prom-
 ptiozem habent executionem
 ex calore iudicij per notata ab
 eo par. 3. declar. 14. nu. 35. at-
 que ritus prædictus, & eius ra-
 tio in obligationum executio-
 ne non militat: leges enim com-
 munes, ut est text. in l. cum pro

H quo,

quo, vbi Alexand. & alij ff. de in ius vocando, prout etiam annotauit glos. in auth. generaliter C. de episcop. & cler. & alij relati per Ioan. Franc. de Leonard. in praxi Officialium cap. 13. nu. 50. obligationibus paratam dantes executionem solius principalis debitoris personam non respiciunt, sed quoscunque debitores: ideò autem citari debent hæredes, quia obligatio huiusmodi, si est liquida æquiparatur sententiæ latæ, & confessioni iudiciali l. post rem ff. de re iudicat. l. 1. C. de confessis, & est ritus Magnæ Curie 128. quæ lata contra principalem, & facta per ipsum sicuti contra hæredes executioni traditur citatis ipsis secundum Afflic. in constitut. dilationes nu. 16. quem refert Carauit. dicto ritu num. 8. & Vrsill. ad Afflic. decis. 145. ita pariter & obligato, vt æquiparatorum eadem fit ratio, l. Pomponius ff. de negotijs gestis cum similibus, & similibus idem fit iudicium, cap. inter ceteras de rescriptis cap. 2. de translat. prælat. & in obligationibus conceptis in forma Camer. Apostolic. idem tenuit Galles. par. 2. quæst. 1. nu. 13. & 14.

Sed ego iuxta præmissa indubium reuoco, an sicuti obligatio executioni mādatur contra hæredes, vt supra citatos pro debito in illa contento, ita

pariter exequatur pro pœna, quæ hodie exigitur ad rationem tarenorum trium, vel duorum pro qualibet vncia, vt infra dicemus rubr. personaliter in Curia comparens accus. con
35 tumac. num. . . Et dicas, quod aut fuit obligatio incusata per creditorem contra debitorem principalem iam viuentem, & non executum, & hæres eius ad pœnam tenebitur, & ad principale debitum [exsoluendum], Fisco enim, & Curie pœna acquiritur, quando pars accusat, & instat, Afflic. in Constit. edictorum nu. 33. idem in decis. 3. & in Constit. pœnam nouem vnciarum nu. 11. & Carau. d. ritu in princ. Si verò non contra principalem debitorem nunc mortuum, sed eius hæredes incusauit creditor obligationem cum defuncto factam, quos citari facit ad dicendum causam, quare &c. Et dico ex præmissis in hac limitatione, quod hæres debitoris siue cõpareat, & soluat dictum debitum, siue non compareat, non tenebitur ad aliquam pœnam, nisi tamen creditor in citatione prædicta inferi fecerit tenorem obligationis: tunc enim si non comparuerit fit decretum, quod exequatur realiter pro debito, &
36 pœna, & hoc, quia obligatio pœnalis est, & non quia iuramento roborata, & hoc ex dictis per Afflic. in d. Constit. eos, qui
scienter,

sciēter nu.7. etiam quia hæres
 37 ciuilit̄ accusari potest pro
 p̄na, si non obseruarit, quod
 defunctus iurauit, Afflict. decif.
 381. nu.9. & habetur etiam per
 Frecc. par. 11. q. 1. nu. 24. & 25.
 Tu cogita.

38 Secundo sublimita non pro-
 cedere in instrumento censua-
 li, quod executioni ciuilit̄ ta-
 men, & sic realiter mandari
 contra hæredem debitoris prin-
 cipalis, & quemcūque tertium
 possessorem rei subiectæ cen-
 sui, traditæ cum onere soluendi
 censum, dixit text. in pragm. 1.
 de censibus, quam ita intelle-
 xit Foller. super ea versic. tan-
 quam res iudicatas num. 22. &
 23. dummodo citetur ad dicen-
 dum causam quare, vt supra
 diximus, & constet ipsos esse
 hæredes, & possessores summa-
 riè, & sic sine partis citatione
 ad testium iuramenta viden-
 dum, & alios actus, vt ipse idem
 nu. 21. 24. & 40. & ad sit pactum
 executiuum, scilicet vt instru-
 mentum exequatur sicut si es-
 sent pensiones domorum Clui-
 tatis Neapol. nu. 60. Gales. vbi
 supra num. 18. sequitur Viuius
 communi opin. 381. vbi ita plu-
 risse se patrocinate testatur.
 Est tamen verum, quod inno-
 minatus auctor post Francisc.
 Ant. de Robert. in tract. diuers.
 de present. fol. mihi 414. & 415.
 39 dixit hoc casu quando agitur

contra tertios possessores non
 potuisse obtinere in Mag. Cur.
 vt ageretur via executiua; sed
 ordinariè per viam assistentiæ,
 quod puto, quia forsan in in-
 strumentis non erant dicta pa-
 cta executiua, scilicet more p̄-
 sionū, vel aliud pactum, scilicet
 vt instrumentū exequatur iux-
 ta bullam Papæ Nicolai, & Re-
 giæ Pragmaticæ formam, quo
 casu idem innominatus dixit
 exequi posse absque difficulta-
 te contra tertium possessorem,
 vel aliud, scilicet, vt bona sub-
 missa censui non alienarentur,
 vt per Couarr. lib. 3. var. relol.
 cap. 7. nu. 7. ante ipsum Bart. in
 l. credicores n. 25. C. de pignor.
 & pro limitatione quo ad exe-
 cutionem realem tradidit Ca-
 40 rau. rit. 162. nu. 7. Et quod exe-
 cutio isthæc realis competat
 contra tertium possessorem,
 etiam pro cēsis præteritis, &
 maturatis antequam bona sub-
 missa ad ipsum deuenirent, non
 solum pro maturatis, dixit ex
 multis Roncus ad dicta prag-
 matica nu. 3. & 4. & nos docui-
 mus in nostra praxi feudorum
 reintegratoria §.

(Adde sententia ad feudum
 pertinentia reudeet num. 193.
 quid circa census feudales.)

Tertiò principaliter limita
 in Vniuersitate debitrice, vel
 Collegio: nam contra eam, &
 id via ritus instrumentum præ-
 sentari nequibit, ita Frecc. par.

- 41 11. q. 8. & 9. Nisi tamen (quod vsu receptum est) essent aliqui de Vniuersitate obligati proprio, priuato, & principali nomine, tunc enim poterunt conueniri omnes, & ad ritus formã interrogari etiã si essent mille, & ita practicari non obstante cap. Regni Studio, quod est 204. sub rubr. quod in caus. criminal. volente, quod quando existunt decem, & citantur possunt con-
- 42 situere procuratorem, & per eum comparere; quod cap. limitari dixit Carauit. in causis instrumentorum in d. ritu 166. nu. 14. per eundem ritum generaliter loquentem, ad maiorem tamen creditorum securitatem tradit in fine cautelam, vt hoc casu citentur in pluribus citationibus, & quolibet citatio nõ contineat nomina, nisi nouem hominum, & ita seruari retulit.
- 43 Et hoc casu aduertat, quod si aliqui obligati proprio, priuato, & principali nomine pro debito Vniuersitatis promiserunt Regium assensum infra tempus statutũ aliis eo elapso, assensuq; non impetrato cõtra possit rescindi, & liquidari instrumentum pro capitali, & tertijs: tunc si creditor non requisierit eos, an impetrarint dictũ assensum, & constituerit in mora; non poterũt debitores prædicti conueniri iuxta ritum ex d. instrumento, quod illiquidum per Mag. Cur. indicatum fuit,

vt per incert. author. in tract. diuers. de liqu. instr. fol. 612.

- 44 Quarto limita in debitore debitoris, qui in defectum conueniretur per creditorem: tunc. n. licet contra ipsum habentem, etiam nomina debitorum quis via ritus instrumentum liquidasset, non tamen exequi etiam realiter illud valeret cõtra debitores prædictos, ita Barz. 1. par. q. 9. & Roman. conf. 224. incip. ista captura, & alij, quos refert, & sequitur Grauin. par. 2. declar. 2. nu. 3.

Quod sublimita, nisi interuenierint cætera requisita, de quibus in l. 2. C. quando fiscus, vel priuatus. s. quod fiat missio in hoc nomen, & illius debitoris adsit cõfessio, & sic, quod debitoris debitor simpliciter debitum confiteatur; cum alia duo in casu huius limitationis præcedant, videlicet quod debitor principalis, itemq; creditor sit cõdemnatus, & sic contra eum liquidatum instrumentum, & discussio facta, quod. s. non sit aliter soluẽdo, ita DD. in l. 2. Divo Pio §. sic quoque per illum text. ff. de re iudic. Eo. n. casu poterit contra debitoris debitore exequi, quod si fateretur se debere, tamen diceret me non esse creditorem, vel esse mihi solutum, vel aliud quid opponeret, tunc contra eũ executio minime fieret, quia ad ipsum nõ nominatum instrumentũ, non trahitur,

bitur, ita Carau. vbi supra nu. 45 71. & sequ. Si tamen mihi solueret, bene esset ab eius creditore liberatus l. si liber, & l. soluendo ff. de negot. gest. cum alijs, quæ Bald. ibidem allegat, & in l. inuito, vbi ita limitat illum textum C. de solution. per l. si opera ff. de doli mali except. & vide Bart. distinguentem in l. solutum §. solutam ff. de pignorat. action. & hoc etiam inuito creditore, quia sumus in distractu, qui non fit per modum consensus, sed re ipsa per solutionem, & idè voluntas non requiritur, Bald. in d. l. soluendo in fine.

Tu autem in casibus, in quibus executio cōtra debitorum debitores faciēda esset, ex præmissis semper de reali, non autem de personali ad ritus formam intelligas.

Quod si debitor ille neget tunc executio fieri non potest secundum textum prædictum in §. sic quoque. Hoc autem dictum quatuor, & notabiles habet limitationes secundum Carauit. in dicto ritu 166. num. 67. cum seq. &

Primo fallit si ille debitor esset perpetuo ad aliquam annuam pensionem obligatus, tūc enim siuè neget, siuè in dubium reuocet, contra eum executio fiet, ita Alexand. in d. §. sic quoque nu. 4.

Secundo fallit si per euiden-

tem calumniam neget, vt dixit Cyn. in d. l. 2. C. quando fiscus, vel priuatus, & Alex. in d. §. sic quoque nu. 3.

Tercio fallit, calumnia clarè non apparente, si creditor eius malitiam in promptu se probaturum offert, Alex. vbi supra vers. item addatis nu. 3. & Carau. vbi supra nu. 69.

Quarto, si contra talem debitorem adesset instrumentum publicum guarentigiatum, vel confessionatum habens executionem paratam, eo enim casu et si neget, nihilominus fiet executio contra eum, ita Alex. in d. §. sic quoque, vbi ampliat id procedere etiā si debitor conuinceretur per instrumentum paratam non habens executionem per notata à Bald. in d. l. 2.

46 Verum, quia hoc non est sine dubitatione, cum ego creditor non possim plus iuris habere contra debitorem illum, quam debitor meus, & creditor eius habet secundum Angel. in d. §. sic quoque, idè secundum Carauit. num. 7. in fine, ampliatio Alex. procedere possit, quoties debitor negans conuinceretur per instrumentum, etiam paratam non habens executionem, id est non publicum, & liquidum, si tamen malitiosè negare pateat clarè, aliàs secus.

47 Quinto principaliter limitata in debitore filiofamilias obligato separatim, vel coniun-

H 3 Gim

Et cum patre, nam ijs casibus cōtra eum non exequetur creditor ad formam ritus. Verūm primo casu aduertat, quod si is comparet, & dicat se filium familias, & sine præsentia, ac expresso patris consensu se obligasse, atque per instrumentum publicum, vel per testes apparet, quod patrem habet, non detinetur tūm ex dispositione iuris communis relati per Canar. quæst. 18. & Grauin. par. 2. declar. 17. nu. 32. tūm etiam Regiæ Pragmaticæ per excellentem, ad Senatuse. Macedon. in qua enunciatur illud seorsum à patre, intelligas verificari in momento temporis, ita quod non requiratur decennium, vel aliud tempus, vt per aliqua notata à Carau. ibidem, & Vrsill. ad decis. Afflic. 308. nu. 19. vbi ita in Sacro Consilio decisum fuisse dicit, faciuntque notata per Præsid. de Franch. decis. 10. nu. 4. in primo capite distractionis, vbi hoc in contractibus, secus in testamento procedere dixit.

Pariter ea verba seorsum à patre intelliguntur etiam si filius in vna, eademque domo cum patre habitet, sed non expensis patris alatur, ac viuat, Capolla cons. criminali 26. nu. 11. vers. nec obstat, refert Rouitus ad pragmaticam mentionatam per Excellentem post text. in princ. ideoque si non

48 constat, vt supra, de patria potestate, liquidabitur instrumentum, & in opposita exceptione audietur in vinculis: est tamen verum, quod quia creditor potest multa prætereendere circa contractus, vt supra, facti validitatem, iudex tempore vltimi peremptorij constituto, vt diximus, quod citatus sit filius familias decernet, quod procedatur ad liquidationem: verūm pro debito, & pœna supersedeatur in executione personali, donec aliter fuerit prouisum, & super exceptione nullitatis dabitur terminus, & in causa, vt solitum est, procedetur Carau. vbi supra nu. 76. & 77.

Sublimita verò hanc limitationem in primo casu non procedere quando filius familias se obligasset extra Regnum, tunc enim tenebitur, & pragmaticæ beneficio non gaudebit, ita de Franch. decis. 72.

Sublimita in filiis familias, Alex. in cons. 29. vol. 3. & cons. 233. vol. 6. Carau. verò tradidit pro ampliacione in dicta pragmatica §. 9. num. 18. cum seq. per ipsum ampliaciones triginta, & limitationes viginti octo videre poteris.

50 Secundo verò casu, quando comparet filius familias, & dicit instrumentum verum, gestum tamen cum patre, dum in eius esset potestate, & quod modo est sui iuris per emancipationem

pationem, vel mortem patris, de quo docet in promptu, & nulla paterna bona possidet, & implorat beneficium l. 2. C. & ff. quod cum eo, vt non teneatur, nisi in quantum facere potest, dicas idem, vt non carceretur; sed Iudex decernet, quod supersedeatur in liquidatione, donec aliter fuerit super petito beneficio prouisum, vel melius, quod procedatur ad liquidationem; sed pro debito, & pcena supersedeatur in executione personali, donec, &c. fundantur pramissa in doctrina Bart. in l. sed & si §. si filius ff. quod cum eo, quem allegat, sequiturque Canar. quasi. 28. & cautelam, quod se faciat a patre emancipari filiusfamilias obligatus, tradit text. in l. si filiusfamilias ff. quod cum eo, quando uiuit pater, & quando mortuus, quod renunciat hereditati paternæ, sequitur Stracca multo referens in tractat. de mercatore in tit. de decoctoribus num. 12. At ubi in promptu de emancipatione, & morte non constiterit, Iudex ad liquidationem, & carcerationem procedet: constabit autem de
 31 emancipatione per scripturas l. emancipatione, ubi glos. & Doctores, C. de fid. instrument. vel per testes, qui eum vixisse seorsum a patre per decem annos dixerint, vt per Afflic. in decis. 183. nu. 3. De morte verò

vt quia in scriptis testamētum fuit publicatum, Bart. in l. final. C. de edict. D. Adr. tollend. nam testamentum non fuisse publicatum, nec assignatum hæredi, nisi testator mortuus fuisset, constabit etiam alijs suis, de quibus per Bart. in l. quoties C. de naufrag. lib. 1. 1. & l. 3. C. de mutilegulis eod. lib.

Ampliaj hanc limitationem in secundo casu, etiam si post multos annos decursos a die obligationis citaretur filiusfamilias, vt non teneatur pro temporis dilatione, vt decis. de Franch. 221.

(Adde. Etiam si prætenderetur per lapsum decem, & viginti annorum vitium esse purgatum, & in casu, quo filiusfamilias obligatus cum patre esset minor, & non contradixisset infra quadriennium legitimum post maiorem ætatem, & diceretur contractum esse validatum ex dispositione text. in l. fin. C. si maior factus, &c. Ex ijs, quæ cumulat Anna filius cons. 29. nu. 19. & 20. ex quo præsumitur ratificatio nullitatis contractus; adhuc dicimus ratificationem non præsumi, & dispositionem d. l. fin. duas nullitates saluare, nempe nullitatem alienationis factæ sine causa, vel non iusta causa, & absque decreto, ita dixit Molfes. cons. 4. in additione nu. 35. & nu. 47. ubi in casu Iulij Bianchi cum Victoria Rossana,

ita per Mag. Cur. iudicatum fuisse refert, nempe non esse procedendum ad liquidationem, sed ordinariè agendum, quod decretum licet fuisset reuocatum: in causa tamen reclamationis Mag. Cur. decretum confirmatum fuit, ut patet in banca Seraphini.

- 53 Amplia secundo quando instrumentum esset factum cum patris consensu ad ipsius tamen utilitatem, ut quia pro eo filius fideiussit, ita Socc. conf. 24. vol. 4. Cassan. in Consuetud. Burgund. des droitex rubr. 4. nu. 37. refert Vrsill. ad Affli&. d. decis. 308. nu. 23. & plenius, ac vberius Tiraquell. in legib. connub. glos. 8. q. 13. nu. 111. vsque ad 121. & Carauit. d. pragm. §. 11. nu. 8. cum seq.

(Adde. Accedant citati à Molfes. conf. 4. nu. 24. & 25. vbi ad filij personam integrandam, & corroborandum patris consensum hoc casu Iudicis auctoritatem requiri dixit. Subamplia autem, ut post sententiam condemnatoriam opponi possit exceptio beneficij d. l. 2. eaq; gaudeat filiusfamilias, ut in S. C. decisum refert Minad. in cōstit. in aliquibus 2. notab. nu. 34. quem citat cum alijs multis id tenentibus Molfes. conf. 4. nu. 2. & 3. par. t. ad cuius consilij maiorem explicationem vide eundem Molfes. conf. 42. fol. 90. & conf. 43. fol. 95. in 2. par. & à nu.

16. per totum nu. 26. refert plures Sac. Conf. decisiones factas ab anno 1532. vsque ad annum 1616. die 24. Martij in beneficium Principis S. Seuerij, quod decretum legitur d. conf. 43. in fine nu. 27.

- 54 Sublimita tamen hanc limitationem in secundo casu: primo, quando d. l. 2. fuisset renunciatum cum iuramento, ita Carauit. vbi supra nu. 19. in fine, quæ renunciatio specialis esse debet, ut detineatur carcera- tus, ita Vrsill. vbi supra nu. 21. de Franch. in decis. 181. aliàs si fuisset renūciatio generalis per hæc verba, & renunciavit omni legum auxilio, quod non iuaret creditorem, nec renunciati præiudicium afferret, dixit pluries in Sac. Cōs. decisum, Vrsill. ad Affli&. vbi supra num. 20. in fine. Quam sublimitationem in secundo casu renunciationis generalis intelligas, si à iuramento præstito in renunciatione fuerit absolutio impetrata, tunc enim non pocebit quo ad prædicta, ut excipere non possit, ita Carauit. in dicta pragmatica per excellentem §. vel fuerint emancipati num. 70. in fine, ad quem recurras in omnibus hanc quinzam principalem limitationem concernentibus in facti contingentia: ratioque huius dicti est, quia renunciatio est iniusta, tenet tamen ratione iura-

inramenti, cuius deinde ab-
solutione habita rescinditur .

Adde . Seruus in speciali vt
per aliqua docuit D. Franch. in
decif. 164. num. 7. & dixit mul-
tories iudicatum in beneficiū
creditorum : & præsertim in
causa creditorum quondam
Martini Filesij cum filijs anno
1569. referente Domino Ca-
tena idem Dom. de Franch. in
add. ad decif. 164. Est tamen
verum , quod dum esset lis in
Sac. Conf. inter Marchionem
Campi Laetarij creditorem ,
& Marchionem Genfani, & An-
dread de Tufo filium d. Mar-
chionis in solidum obligatum
cum eius patre fuerunt præ-
sentatę varię sententię dicti
Sacri Conf. per quas fuit iudi-
catum renunciationes prædi-
ctas etiam iuramento vallatas
nullius esse momenti , imò idē
S. Conf. iunctis aulis ad rela-
tionem S. Conf. Præsidis Ioan.
Andrez de Curte iudicauit
Marcum Antonium Azziam
gaudere hoc beneficio quam-
uis per binos actus eidem be-
neficio renunciasset : semper
enim renunciatio præsumitur
apposita de stylo notariorum ,
expresse constaret de enixa
partium voluntate extra in-
strumentum, ita Molfes. d. cōf.
4. num. 7. cum seqq. vbi deci-
sum dixit de anno 1600. in cau-
sa reclamationis esse proceden-
dum via ordinaria cum filiosa .

miliis in causa d. Iulij Bianchi
obligati in solidum cum Grego-
rio patre penes Serafinum, &
nouissime Amat. cōf. 41. retulie
iunctis aulis, & facta reclama-
tione in Collater. Conf. fuisse
prouisum , quod filius familias
obligatus cum patre ad patris
vtilitatem de persona non mo-
lestaretur .)

Vt per aliqua, dicit de Frac
in decif. 164. nu. 7.

Secundò sublimita in bonis
castrensibus, aut quasi ; vel ad-
uentitijs, quæ filius familias ha-
beat tempore contractus , in-
ijs enim citra executionē per-
sonalem exequentur credito-
res vt in S. Conf. decifum di-
xit de Franch. dec. 74.

Tertiò sublimita quando ,
dolosè hoc priuilegium alle-
gasset , & aliàs , vt per Paris.
conf. 94. num. 42. volumine
primo .

35 Sexto principaliter limita-
ta in muliere debitricæ ex causa
intercessionis pro altero , ipsa
enim gaudebit beneficio prag-
matiz ad Sen. Conf. Velleia-
nū , & sic nō carcerabitur, nec
cōtra eā liquidatio fiet, & hoc
etiam si cum iuramento bene-
ficio prædicto esset renunciatū
d. Prag. j. testatur de Franch.
dec. 237.

36 Amplia in muliere siue ma-
ritata, siue vidua, vel Virgine,
& quatenus soluerunt quod de-
tur repetitio, vt consuluisse, &

ob.

obtinuisse dicit Antonius Gomez. variar. resolut. tomo 2. de fideiussor. num. 16. fol. 150. refert de Franch. dec. 623. num. 8. & 9.

57 Quam limitationem sic ampliatam sublimita, non procedere quando interuenerit ex causa dotis l. si dotare, & l. fin.

* C. ad Velleia, atque etiam ex causa antephati, vt decisum refert in S. Conf. de Franch. decif. 182. vbi ad illud dictas leges extendit.

Secundò quando intercesserit ex causa pia, vt pro exoneratione animæ viri sui post mortem, vel pro liberatione ipsius constante matrimonio, vt per de Franch. d. decif. 237.

Tertiò sublimita in casibus notatis per regnicolas ad dict. Prag. & per de Franch. d. decif.

58 623. & signanter quando accessisset dispensatio Excellentissimi Dom. Proreg. quod liceat ipsi mulieri intercedere, & se se obligare. Quo quidem casu aduertenda sunt duo; Primum quòd in citatione super tenore instrumenti expedienda contra hanc mulierem fiat mētio de dispensatione s. super tenore publici instrumenti Reg. dispensatione vallati, vt docet de Franch. d. decif. 623. num. 5. & 21. Alterum, quod curia sedente præsentetur dispensatio non post. idem quo supra loco, numer. 11. & seqq. quæ

fuerint omiffa in casu d. Decisionis fuit iudicatum in Magn. Curia quod ageretur ordinariè contra mulierem, & decretum confirmatum in S. Conf. Et deinde cum creditor ijs adimpletis iterum citasset debitoricem fuit liquidatum instrumentum in Magn. Curia, & confirmatum per Sacr. Consilium, vt refert de Franch. d. Decisione in fine.

59 Septimò principaliter limitata in focero debitore conuento per generum, vel nurum prodotibus non consignatis, vel reconsignatis; tunc enim cum venia non poterit contra eum via ritus executio fieri, ita Frecc. p. 12. quæz. prima, licet contrarium, & malè seruatum fuisse asserat, & contra nurum videtur decisio de Franch. 164. vbi num. 3. videas sublimitationem.

(Adde. Verum quod contra focerum fuerit decisum in S. C. constat ex decif. D. de Franch. 366. refert, & sequitur D. Regens, & Marchio Tapia ad ritum 166. num. 4.)

Hanc limitationem amplia multis modis, &

Primò in extraneo promittente dotem tanquam debitore mulieris ex causa dotis per l. si prior ff. soluto matrimonio.

60 Secundò amplia in parentibus, patronis, vxore, & marito,

to si conueniantur à filijs, liber-
tis, marito, & vxore, l. ma-
rito. ff. foluto matrimo. l. funt
qui ff. de re iudic. l. licet ff. de
obseq. à liber. patr. præftan. l.
patronus, & l. non tamen ff. de
re iudic. Ratioque est, quia om-
nes hæ personæ non tenentur,
nisi in quantum facere possunt,
cui beneficium si effet renuncia-
tum absolute à iuramento
impetrata modo, quo in seq.
p. dicemus excipiet. ita Nunt.
Tartaglia in praxi Mago Cur.
cap. primo, num 31. & ante
Grau. p. 5. declarat. 30. num.
61 48. à Ganario quæst. 28. nam
hoc priuilegium, quando com-
petit ratione reuerentiæ debitz
personæ remitti non pôt, neq;
ei renunciari, vt per Vinc. de
Franch. d. decis. 164. num. 14. &
16. dixitque Annius allegatio-
ne 103 vbi an censeatur renun-
ciatum dict. beneficio per ver-
ba, & promisit integrè, & in-
diminutè soluere, & quod pa-
ter conuentus à filio super te-
nere instrumenti non carcere-
tur; sed gaudeat beneficio, ne
teneatur, nisi quo ad facere
poteft, dixit Minadous in sua
decisione 2. & videtur sensisse
de Franch. in decis. 162. & quod
opponatur etiam post senten-
tiam, idem de Franch. decis.
164. in! princip. Quod autem
à D. Carolo de Auolos filio cõ-
tra Marchioniffam Vasti matrè
fuerit liquidatum instrumentũ

retulit de Franch. dixisse vnum
ex Dominis in decis. 366. in fin.

(Adde. De qua re esse valde
dubitandum inquit Regens. Ta-
pia in d. ritu 166. num. 5. & vi-
de Minadous decis. 2.)

62. Tertiò amplia in clerico de-
bitore, qui etiam non tenebi-
tur, nisi in quantum facere
poteft, Doct. in cap. Odoardus,
de solutio. Viuius lib. 1. com-
opin. 99. vbi refert practicam,
quod eo casu si clericus habet
beneficium, tenetur Ecclesiasti-
cus iudex adiudicare credito-
ribus annuos fructus illius re-
feruatis clerico alimentis, &
ita decisum in Sac. Conf. refert
dixisse Vrsill. ad Afflic. in de-
cis. 200. num. 26. & seq. sub-
ampliationes vero, & sublimi-
tationes ad eam vide per Viui.
vbi supra.

Quartò amplia in spoliato
omnibus bonis à Curia, conue-
tus enim ab alijs creditoribus,
poterit, vt supra excipere, &
sic non carcerabitur, & ita in
S. Conf. decisum fuisse refert
Gramm. Dec. 85. cum magni-
ficus.

Sublimita vero dicta in hæc
limitatione 7.

Primò quando hæ personæ
propter proprium defectum,
& malos mores ad paupertatẽ
deuenissent, vt per Tiraquell.
in l. si vnquam glos. vers. Bo-
na C. de reuocand. donation.
Cottam in memorat. vers. pau-
per.

pertas excusat. Vrsill. ad Afflic. Decis. 323. & de Franch. decis. 164. num. 16.

Secundò sublimita quando pater vxoris ex dotis promissione soluto matrimonio conuenitur. l. sicut. §. ibi sed an si cū socero. ff. de re iud.

- 63 Tertio sublimita non procedere in Ciuitate Neapolis, in qua est consuetudo, vt pro restitutione dotium faciendā a marito socero, vel hæredibus fiat exactio in solidum. incipit autem Vbi dos est. in tit. de iure dotium. Afflic. decis. 222. quam consuetudinem extendit ex quibusdam ad casum, quando socer genero dotem non soluit, de Franch. decisione 366. num. 12.

Sublimitationem vero hanc limitat Napodanus in filio ex gente dotem a patre proprio, qui eam receperat a nuru, vel eius patre in vers. facere potest in fine.

Secundò restringunt addentes in antephatō, pro quo non tenebuntur hæ personæ, nisi quo ad facere possunt, & ita in Sac. Conf. decisum referunt in causa Angelæ Bonæ cum Francisco de Thetis eius socero die 21. Iunij 1560.

- 64 Quartò sublimita quādo mulier, vel socer causa decipiendi & inescandi maritum, vel generum ampliorem dotem promississent l. si de dote vers. Quid

enim. ff. de iure dotium, & sic generaliter si hæ personæ essent in dolo; non enim beneficio prædicto gauderent: atque in dolo esse dicuntur, quando scierent dotem supra eorum facultatem promiserunt, l. pen. ff. de iure dotium. l. cum post. vbi glos. vers. quidem cum esset, ff. de administrat. tutor. Faber. num. 6. & alij in §. itē si de dote vers. facultas Instituti de action. conijcitur quoq; ex deductis per de Franch. d. decis. 164. hancq; sublimitationē sequitur Couarru. variar. resolut. cap. 16. vers. secundo illud annotandum, numero 9.

- 65 Et quidem Forma excipiendi in hoc beneficio est, vt hæ personæ dicant, non plus promississe, nisi in quantum facere poterant, ita Auphrer. ad decis. Tholosan. 259. num. 7. ipse tamen in totum non liberabuntur; sed astringentur præstare cautionem de soluendo, si ad pinguiorem fortunam deuenierint, vt per Aret. in §. prædicto, num. 161. & si non habēt fideiussores præstabunt illam sub hypotheca omnium bonorū presentium, & futurorū; hocq; beneficium in quantum facere possunt interpretatur hoc modo s. deducto ne egeant, & in deductione ista attendenda est quantitas rei, & tempus, vt in contingentiā per eisdem vbi supra videre poteris, & quod atten-

attendantur valor fructuum, & non rei dixerunt. Boer. decis. 19. num. 7. Vrüll. ad Afflic. decis. 222. in fine.

(Adde. Et quod non transeat hoc beneficium ad hæredes fuit decisum in Sac. Conf. testante D. d. Franc. dec. 698. sic etiam quod allimenta, quæ debeatur vigore illius enunciatum deducto ne egeat sint præstanda in domo habentis hoc beneficium, non eius contra quem illud competit, dixit decisum in Sacro Conf. idem D. de Franch. decis. 698.)

67 Octauo limita non procedere in debitore, cuius bona ad instantiam creditorum per S. Conf. Magnam Curiam, vel alios iudices fuissent sequestrata, vendita, & venditionis præmium creditori cum cautione de restituendo quibus, & quando liberatum; tunc enim non poterit is creditor via ritus contra ipsum liquidare instrumentum, & arrestare de persona ex eo, quia vna via electa, &c. & quod pecunia non fuit libera; sed per creditores iam notos auocabilis: dumta men debitor ipse præstet fideiussoriam cautionem de seruando creditorem indemne à dicta cautione de restituendo & ita Vinc. de Franch. decis. 200. dixit ter in Sac. Conf. decisum.

Nonò limita in debitore fu-

rioso, vel prodigo citra curatoris authoritatem obligatis, per ea, quæ dixerunt Barz. p. 1. q. 3. & Grau. p. 2. decl. 19. n. 89. & in minore, pro vt supra in ampliatione octaua.

68 Decimo, & ultimo limita non procedere in debitore, qui creditorem præuenisset, hoc est citari fecisset, antequam dies quantitatis soluendæ, vel rei tradendæ aduenisset, vel ante quam ipse citaretur; vt veniat ad cassandum sibi tale, & tale instrumentum, vel obligationem, ex quo satisfecit, vel quia alio modo instrumentum non valet, nec tenet: tunc enim contra eum exequi non poterit creditor ad ritus formam, nisi præuentionis causa finita ita ritus 168. §. nota Gra. p. 4. declar. 19. & Carau. d. ritu, numero primo; Secundo notabili: Ac quoniam iudicium præuentionis, & in præsentia limitatione deducta non ita de facili procedunt; ideo quando huiusmodi exceptio competat differendum est, habito prius sermone de absoluteione à iuramento, quæ ad euitandum euitanda necesse est obtineri ante oia in hoc, & in alijs casibus similibus, quoties in iuramento esset renunciatum omni legum auxilio, & promissum omnia habere rata grata, & firma, & in aliquo non contrahere, cum si esset renunciatum in specie Præuentioni

tionem esset aliter dicendum, ut notat de Franch. deci. 670. & nos inferius rubr. 2.

Ad rem igitur facta sine huic secundæ partis deueniamus. Ioannes Paulus Galterius I. V. Doct.

Tertia Pars secundæ Partis Principalis.

Et an præcedente absolutione a iuramento.
Rubr. I.

SUMMARIVM.

- 1 Absolutio à iuramento quid sit.
- 2 Definitio multa debet habere requisita, & qua.
- 3 Definitio ab effectu, & ab essentia tradi potest.
- 4 Dispensatio, & relaxatio.
- 5 Priuatio præsupponit habitum.
- 6 Hæres defuncti an absolutionem à iuramento impetrare teneatur.
- 7 Iuramentum est quid personale, & cum persona extinguitur.
- 8 Contractus, & obligationes omnes transcunt in heredes actiue, & passiuè.

- 9 Hæres obligatur per defunctum quo ad temporalia, non quo ad spiritualia.
- 10 Mors operatur, quod efficit à iuramento absolutio.
- 11 Absolutio nõ perimit vires contractus, nisi in casibus, num. 49.
- 12 Exceptio periurij an, & quando hæredi opponatur, & obstat.
- 13 Exceptio ad merita causa reseruata, quando terminanda sit.
- 14 Absolutio à iuramento non est necessaria sindaco, & electis nomine Vniuersitatis obligatis.
- 15 Absolutiones à iuramento tot debent esse numero quot fuerunt cum iuramento promissiones.
- 16 Absolutio facta à iuramentis intelligitur de duobus; ab vno, & pluribus verificatur in tribus.
- 17 Absolutio sese referens ad instrumentum quo sunt plura iuramenta an, & quando præstat.
- 18 Regula l. esse toto ff. de hæred. instituend. quod relatum est in referentis quando procedat.

Mo-

- 19 *Modus impetrationis absolutio-
nis à iuramento, & cau-
tela seruanda.*
- 20 *Contractus appellatione
quid veniat.*
- 21 *Absolutio non concedenda,
quando impetranti alia
via consultum esse potest.*
- 22 *Absolutio à iuramento per
quos concedatur, nu. 24.
& 19. & qua ex causa*
- 23 *Absolutionis concessio est
iurisdictionis non ordinis.*
- 25 *Iudex secularis potest rela-
xari facere iuramentum
turpe.*
- 26 *Iudex secularis potest decla-
rare iuramentum non te-
nere, vel esse fictitium, vel
simulatum, aut non obli-
gatorium.*
- 27 *Cognitio spiritualium an
& quando ad iudicem lai-
cum pertineat, & nu. 28.*
- 29 *Iuramentum sicut à parte,
ita, & à Principe relaxa-
ri potest.*
- 30 *Obligatio filij familias sine
patris consensu facta etiã
iuramento interposito quod
sit pater familias non valet
neque is periurij pœna te-
nebitur.*
- 31 *Absolutio à iuramento qui-
bus ex causis concedenda
quibusuè non, & quod con-
sideratè, & non festinanter
num. 40.*
- 33 *Periurio incurso non est re-
gulariter concedenda abso-
lutio à iuramento, & vi-
de casus, & fallentias,
num. 35. & seq.*
- 34 *Qui in legem committit fru-
stra eius implorat auxiliũ.*
- 35 *Absolutio sub qua formula,
& clausula concedenda est.*
- 38 *Peccatum peccato addi non
debet.*
- 38 *Libelli vel supplicationis so-
la oblatio non facit quem-
esse periurum.*
- 39 *Absolutio à iuramento im-
petrata non iuuat facta
concedenti obreptione, vel
vel subreptione.*
- 41 *Absolutio à iuramento ad du-
plicem effectũ conceditur.*
- 42 *Item concessa ad effectum
agendi appellatione non su-
spenditur.*
- 43 *Peccata eo sunt grauiora,
quo diutius infelicem ani-
mam detinent alligatam.*
- 44 *Citatio partis an, & quãdo,
& ubi regatur in impetra-
tione absolutiois à iura-
men-*

- mento, & n. 46, 47. 52. 53.
 & 54.
- 45 *Iudex causæ præparatis est quoque iudex causæ præparata.*
- 48 *Absolutus à iuramento ad effectum agendi antequam agat, debet restituere accepta vigore contractus, contra quem agere, vel excipere intendit. & cautela, num. 51.*

IN hac parte primo loco dicendum est de absolutione à iuramento, & postea de Præuentione:

Circa primum nouam in medium afferam absolutionis à iuramento definitionem, ex qua infinita, quæ ad eam requiruntur patebunt.

i Nihil ergo aliud est absolutio à iuramento, nisi Vinculi vnus, vel multiplicis in contractu appositi iam obstantis relaxatio facta per superiorem ex causa, ut quis agat, excipiat, vel contractum dissoluat.

Et quæ meo iudicio huiusmodi definitio habet requisita tradita per Doct. in l. prima §. dolum. ff. de dolo, constat enim ex genere, & differentijs continet essentiam, & quidditatem definiti, & cum ipso definito conuertitur, & licet continere videatur etiam effectum

non est mirum, cum ab effectu & essentia simul definitionem aliquando processisse constet ex Imperatore in §. 1. Instit. de lega. Vnde relaxatio. stat loco generis, comprehendit enim dispensationem, quæ dicitur iuris relaxatio. cap. nisi rigor cū seq. prima quæst. 7. Specul. in tit. de dispensat. in principi. nec non relaxationem, quæ fit à peccatis, & ab excommunicatione, de qua per Canonistas in cap. canonica. de sent. excō. & Syluest. in vers. absolutio il primo in principio. Et verba vinculi vnus, vel multiplicis, & cætera stant loco differentiarum, faciunt enim vnam relaxationem ab altera differre.

Dico in definitione vinculi, i. ligaminis, eo, quia si iuramentum non ligat agentem, vel excipientem, is non indigebit absolutione, quæ uti quædam priuatio præsupponit habitum, & sic ligamen l. decem ff. de verb. obligat.

6 Hinc est, quod hæres defuncti qui non iurauit non teneat petere absolutionem à iuramento in eo contractu, quem fecit defunctus; nam iuramentum est quid personalissimum, & cum persona extinguitur l. generaliter. C. de iur. iura. Innoc. communiter receptus in cap. veritatis, de iure iur. in fine Guido Papæ decis. 140. num. 5. idem Decis. 224. num. 3. & hoc adeo

verum

verum est, quod quis iurasset pro se, & hæredibus adhuc non obligat hæredes: quia & si omnes obligationes, & contractus transeant in hæredes actiue, & passiuè, vt in rubr. C. vt ab hæred. & contra hæredes, nihilominus quo ad ea, quæ animam illaqueant non transeunt; quis n. 9. quo ad temporalia, non autem quo ad spiritualia suum potest obligare heredem, ita Io. Andr. Abb. & Anchar. in d. c. veritatis Ifern. & Affl. in const. Eos, qui scienter, q. 3. n. 6. idem in decif. 385. nu. 8. & Capic. decif. 75. & mors operatur id, quod efficit absolutio in persona defuncti. Corn. conf. 25. n. 11. & 112. nu. 2. lib. 4. quem refert, & sequitur Ant. Gagliar. in tract. de absol. à iuram. §. 2. nu. 22. Et quidem prædicta procedunt, quando iuramentum peteretur ad finem agendi, & excipiendi, quod si peteretur ad finem soluendi contractum, & essemus in casu quo absolutione concessa principali, is adhuc aduersus contractum venire non posset, tunc nec etiam eius hæres venire contra valeret: hinc est quod sicut principalis debitor non potest gaudere beneficio Auth. hoc nisi C. de solutione. cui renunciauit cum iuramento, vel sine, vt infra rubr. vel facta liquidatione, n. ita nec hæres, vt per d. de Fræc. decif. 83. & Corneus vbi sup. dixit, quod mors non potest plus

operari in hærede, quam operatura esset absolutio in defuncto dum viuebat: hinc si persona defuncti; ergo nec mors in hæredis persona perimet: at is tenetur obseruare contractum cum omnibus eius vinculis, & qualitatibus Gabriel. com. op. 6. in tit. de iureiur. Annus alleg. 28. & alii relati per Gagl. vbi sup. n. 27. & 28. & ideo hæredi agenti aduersus contractum irritum cum defuncto, ac iuramento firmatum, poterit opponi exceptio periurij, & l. si quis maior. C. de transact. & audientia denegari, sicut defuncto etiã habita absolutione poterat. Ioa. Anton. à Leo de Fortiatis in l. quod te vers. intelligite istud ff. si cert. petat. fol. 36. Est tamen verum quod sicut defuncto dum viuebat sine absolutione agenti exceptio periurij ad ipsum à limine iudicii repellendum à principio opponi poterat cap. 1. de litis contest. in 6. l. Nã posteaquã vbi notatur, ff. de iureiur. Marf. conf. 107. n. 9. & Affl. decif. 285. n. 1. & nullatenus ad merita causæ reseruari, etiam eo replicante, quod iuramentum fuit vi extortum, vel dolo, vt per Affl. in deci 63. nec eidem dari dilatio ad probandum dolum, vel vim, quando fuerat (vt fieri solet) renunciatum, vt per Vrsil. ad eum n. 2. Ita hæc opposita hæredi ad merita causæ reseruabitur, & sic nõ repell

let à iuditij limine; sed impleri debet ex probationib^{us}, quæ expectandæ sunt: si constiterit hæ redem fouere iustitiam, exceptio periurij non obstabit; si secus, etiam absolutione fortè impetrata non obstante, repellatur. ita Gagliard. vbi supra num. 29. referens facere ad præmissa d. decis. de Franc. 23.

13 Hic vero scias, quod exceptio, quæ reseruatur ad merita debet facta in causa conclusionis terminari, & discuti; secus si fuerit facta reseruatio quod habeatur de exceptione ratio in calculo ferendæ sententiæ, quia in fine expediatur, ita Afflic. in Const. Exceptiones filiationis, num. 8. & quidem
 14 hæc eo fortius procedunt iudicando, & electis Vniuersitatū tam circa contractum initum per prædecessores in regimine, quam per ipsosmet indicario, & electario nomine, quia præiudicium ipsorum non est separabile, nec potest separabiliter considerari à præiudicio Vniuersitatis, cum ipsi nullum ius habeant in bonis Vniuersitatis administratis; sed tantum facultatem administrandi, & si considerantur, vt singuli, non attinet aliquid de iuramento præstito per eos vt iudici, & electi, obligatio non radicatur personis eorum, & præiudicatis: Vnde poterunt absque absolutione à iuramento contraueni-

re, ita ex distinctione Anto. de Butrio in cap. cum venissent. de constit. refert Gagliard. vbi supra à num. 35. vsque ad. 38.

15 Dico in definitione vinculi vnus, vel multiplicis, quia quot sunt cum iuramento promissiones, tot requiruntur absolutiones, & si esset facta habilitatio à iuramentis, intelligeretur de duobus tantum: hinc fit, quod si adesset alia promissio cum iuramento obstatet, & absolutio non opitularetur petenti. ita Socc. conf. 59. volu. 3. Roman. conf. 326. & Vrsill. ad Afflic. Decis. 220. num. 12. & seq. ratioque est, quia si concedens sciuisset, vel non concessisset, vel difficilius concessisset, ita Bald. in repet. l. ij. vers. quo ad primum, num. . . ff. de iureiur. Imola, & Fely. in cap. debitores, num. 9. de iureiur. ideoque si esset promissio iuramento firmata de obseruando contractum, & de non petendo absolutionem, vtique cum eo casu sint duo promissiones, & iuramenta, totidem debent esse absolutionis petitiones subalternæ, & ordinatæ Felyn. vbi supra, num. 9. & 10. & aliter, vt omnia exprimantur specificè, & multum in particulari, quo reddatur certus concedens absolutionem, vt amplius dubitari non debeat, quod si plus aliquid sciuisset, aut non concessisset, aut durius concessisset

ita

ita Roman. vbi supr. & Socc. d. 106 conf. 59. num. 7. cum seq. vbi vltius dixit, q̄ si cōcessa fuisset absolutio ab vno, & pluribus iuramentis, cum hæc verba verificetur in tribus iuramentis, nõ opiculabitur absolutio si promissiones, & iuramenta essent quatuor; nam tunc remanet adhuc vnum vinculum, & impedimentũ, quod etiam remoueri debuerat, & adeo ampliavit hoc procedere, quod quamuis petitio, & absolutio sese ad instrumentum referrent, & diceretur ab vno, vel pluribus iuramentis, vt in instrumento adhuc non prodesset; atque ita dicens securus est cum ad Affli. Vrill. dict. decif. 220. Gratus conf. 23. lib. 2. Gram. decif. 66. num. 23. & Menoch. qui hanc opinionem comunem dicit; in conf. 24. numer. 25. relatus per Gagliar. in d. tract. §. 2. n. 25.

18 Nec obstat regula quod relatum est in referente verè, & propriè, l. asse toto. ff. de hæred. instituend. quia Socc. teste vbi supra illa regula procedit, quando nulla specificatio processisset, vt quia petens absolutionem post generalem rationem in memoriali factam dixisset; Quæ omnia iuramentis armauit, vt in instrumento, q̄ in promptu exhibetur, & producit, atque ita (quicquid dicat Gratus vbi supra) per multa iura tenuit Gagliard. lo

co citato à num. 48. vsque ad 51. Secus vero quando præcessit aliqua specificatio, vt in casu prædicto in quo dictum est ab vno, vel pluribus iuramentis, vt in instrumento.

19 Vnde advertas, vt explices qualiter promisisti soluere, omnia habere rata, grata, & firma, & in aliquo non contrauenire, non opponere talem, & talem exceptionem, non petere absolutionem à iuramento, & ea impetrata non vti, & quoties absolutionem imperrasses, toties eidem renunciatum censetur, & de vno dicatur facta promissio cum iuramento, & facta generali relatione; & remissione ad instrumentum, q̄ produceretur vt sup. debet peti absolutio alternatiuè, successiue, & conditionaliter, & primo quidem absolutio à iuramento absolutionis non petendæ promissionis, & deinde ab alijs ita Gagliar. vbi sup. num. 50. vsque ad 57. quo loci dixit, q̄ vnica petitio, & absolutione fieri potest, si tamen de hoc factò fiat mencio, vt præmissum est: atque in specie ita tenere Nattam conf. 167. & optimam esse cautelam, vt in decreto absolutionis fiat mencio de instrumento, quatenus visum, ac perpensum fuit, quodque post memoriale inferatur, vel coniungatur corus instrumenti tenor, consuluic Anna sing. 281.

30 Dico vterius in contractu intelligas tu largè sumpto, vt comprehendit contractuum, quasi contractum distractum, ac omnem conuentionem secundum glos. in l. 3. §. contrariū ff. de contra. tutelæ actio. quā ad hoc allegat Bar. in l. more in princip. ff. de acquir. heredit. & Roma cons. 394. tenuit Bal. in l. pactum, num. 24. C. de collation. & in rubr. nu. 1. & 2. C. de pactis.

Dico obstantis, id est quod ob stare potest; nam si non obstat, vt quia super illicita re interpositum, quod iuxta verba text. in cap. cum contingat de iureiuran. sine dispendio salutis æternæ, & alterius præiudicio seruari non potest, vel quia est contra publicam vtilitatem principaliter, vel contra bonos mores naturales, quia turpe in se, vel super re turpi, vt in iuribus per Euerardum allegatis in centuria, de vi, & energia iuramenti, num. 18. & in cap. cum quidam §. illi verò, de iureiur. & in decis. Guidonis Papæ. 80. num. 3. & in decis. 463. & hoc constat in eodem contractu. Vel quia pars, quæ iuramento inicitur, ex parte sua contractum non adimpleuisset, vt in exemplo posito supra in rubr. Aduertat ad debita, & causas, num. 39 tunc absolutionem à iuramento impetrari nõ oporteret, ita

Bald. & alij in cap. veritatis de iureiur. Castrenf. cons. 306. colum. 2. lib. 2. Guid. Papæ decis. 463. & 80. nu. 3. Menoch. cons. 24. num. 2. lib. 1. & lib. . . de arbitrar. iud. cent. questio. 30. vbi alios casus ponit, refert, sequiturque Gagliard. §. 1. num. 26. & seq. idem §. 2. & num. 35. nec à iuramento interposito in contractu nullo ex dispositione legis Regiæ, vt in intercessione mulieris in pragm. ad S. Cons. Velleian. vbi dicitur, quod contractus præsumatur meticolosus metu cadente inconstantem virum, & dante causam contractui, & contra bonos mores ciuiles, & naturales, & comprehendatur sub regula. Non est obligatorium de regul. iur. in 6. & ibi Scaglione num. 51. dixitque quod Rex potuit ratione publicæ vtilitatis prouidere circa futura negotia, super quibus interponendum erat iuramentum, ne interponeretur, & interpositum annullaretur quo ad partem, per multas doctrinas.

(Adde. Imola in l. si quis inquilinos §. scriptura ff. de leg. primo Foller in praxi censuali p. 3. n. 89. cum seq. f. m. 70.)

Sic in reuocatione alienationis rei feudalis iuramento firmate, vt in const. cõstitutione D. mem. ibi iuramentū, & hoc quia alienatio, sup qua interpositū est iuramentum non validatur iura;

21 iuramento, quia vergit in Regis directi Domini præiudiciũ, (Adde. Et reuocans non incurrit periurium, nec ei illud opponitur, & si opponatur, exceptio rejicitur, vt in Sacro Cõf. seruari docet D. de Franch. decis. 391.)

à iuramento in quantum super ijs interposito absolutio impetranda non esset, nec concedenda, quia iuranti alia via esse contulit potest, ita Neuizanus conf. 23. num. 10 Gagliar. §. 1. num. 28. nisi ad maiorem cautelam (quia fortè dubium fieret, & esset aliqualis suspitio) ad effectum agendi, & excipiendi petatur, vt præsentit glos. in d. cap. cum quidam §. illi vero. est opinio Canonistarum, de qua per Abb. in q. 2. incip. stante statuto per totã quæ salubrior est, vt per Afflic. decis. 263. in fin. & 322. nu. 6. & alios relatos à Muscatello in praxi ciuili Sac. Conf. glos. transactionis, num. 24.

22 Dico facta per superiorem, s. spiritualem, & sic iudicem Ecclesiasticum, vt est Pontifex Max. in toto mundo, & vt sunt in Diocæsibus Episcopi, quibus subest iurans, vt per plura dixit Gagliar. concludendo in §. 4. num. 35. & 43. vbi videas, quãdo cõtractus alibi factus est. (Adde. Et nouissime docet Michael Zappullus ad prag. 5. de administr. vniuers. §. 6. n. 22.

quo loci ex Anna allegat. 83. nu. 8. & seq. retulit posse impetrari absolutionem à iuramento, à quolibet Episcopo, sub cuius iurisdictione reperiretur.)

23 Item eorum Vicarii, cum absolutionis concessio sit potius, quam ordinis, vt videtur intellexisse glos. in cap. pastoralis, de officio ordin. & dixit. Felyn. in d. cap. 1. vers. in cõtrarium, num. 20. de iureiur. & hoc per conf. 38. Cardin. vbi etiam dixit Capitulum sede vacante posse, & ita refert, sequiturque Gagliar. §. 3. à princip. vsque ad n. 12. vbi allegat Ioan. Franc. Pauinum in tract. de offic. & potest. cap. sede vacante in 7. tom. tractatum in 1. & 5. quæst. principali.

25 Non tamen nego quin index secularis possit laicum turpe iuramentum recipientem per capturam personalem ad illud iuranti relaxandum cogere; nã veluti astringit laicũ ad obseruantiam iuramenti, & non dicitur de re spirituali cognoscere, ita etiam poterit illum ad relaxandum dictum iuramentũ coercere, & non dicitur de re spirituali cognoscere, ita Fely. vbi supra n. 22. allegans Feder. de Senis. in conf. 272. & Rom. sing. 508. alias 498. incip. Vbi iuramentum est licitum: sequitur Muscatellus in praxi prædicta par. 4. glos. periurij, numero 12.

26 Et vbi supra Felyn. pariter dixit, quod iudex laicus potest declarare iuramentum non tenere, vel non obligare, vel esse fictitium, & simulatum, & ita saluari insolentia verba Baldi in l. prima, num. 7. C. de operis libert. qui etiam cap. primo §. item sacramenta, de pace iuram. firman. dixit in hanc formam. Et ideo huiusmodi iuramenta, & illicitas extorsiones boni Præfides faciunt per capturam personæ relaxari, & cassari, & quod ita multoties obseruari vidit. concordat. Anchar. in cap. canonum statuta 11. quæst. principali vers. sed quid dices, de constit. sequuntur Abbas in cap. peruenit il primo num. 3, de iureiur. & in cons. 8. nu. 4. & 5. lib. 2. Natta cons. 167. & 166. num. 23. vbi dixit iudicem id facere posse nõ modo ad partis instantiam; sed ex officio

27 Subiungo tamen præmissa intelligi secundum ea, quæ dixit Gagliar. d. §. 4. num. 17. quod vbi cognitio spiritaliũ contingit materiam iuris, tunc spectat ad iudicem Ecclesiasticum, si verò factum, & tunc cognoscet etiam laicus; & ex hoc processit præctica absoluendi ad finem agendi, & excipienda tantum; nam id quod petitur contingit ius, & substantiam iuramenti, rescissio vero eum pendeat ex metu, vi, vel a-

&u, qui in facto consistit, per laicum adimpletur, vt hic, & infra rubr. Fuerit ab eo præuentus. est videre declares tu, vt causæ matrimoniales semper solius Episcopi eximini, & iurisdictioni relinquuntur ca. 120. sess. 24. in Concil. Tridentino. Ex quibus idem Gagliardus intulit quod iudex laicus posset cognoscere de iuramento interposito super contractu, qui ex statuto existente in aliquo loco sine certa solemnitate, & forma non valeret: nam cum in eo deficiant solemnitates, non dicitur de iuramento constare, & propterea non cognoscit tunc de viribus iuramenti: atque substantia; sed tantum de hoc facto; an constet, vel nõ & hoc ex concl. 3. 4. Gabrielis; atque exemplificat, quando statutum annullaret contractum sine certa solemnitate factum, etiam quod haberet in se iuramentum, quo casu si allegaretur instrumentum nullum, & iuramentum super eo interpositum similiter nullum, pari modo secularis compelle re potest, vt iuramentum hoc relaxetur, & sic super eo cognoscet, cum non agatur de viribus ipsius, pro vt in iure consistit; sed pro vt in facto an, requisitis solemnitatibus non adhibitis interuenerit idem vbi sup. n. 19. ex Rolando à Valle cons. 39. lib. 1. Ripa, & Felyn. vbi sup. Et

Et ex ijs forte deducta fuit d. Regia prag. prima ad Senat. Conf. Velleianum, qua prohibitum est mulieres obligari pro alijs intercedentes etiam si renunciarint beneficio, & exceptio ni dicti Senatus Consulti, & Regia Pragmatica, adhibito iuramento, quod nullo pacto tenere, statutum ibidem est tanquã præstitum contra bonos mores
 29 civiles, & naturales, & Scaglioni ibidem num. 31. arguit, quod sicut iuramentum potest ab homine, & parte relaxari, ita, & à Principe per Doctrin. Bald. in cons. 132. vol. 3. Saly. in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit, & Afflic. in d. Const. Constitutionem D. memoriz, num. 35. & 36. atque etiam Regia Pragmatica, quæ est de filijs familias ad Sen. Cõs. Macedon. uti non valeat obli-
 30 gatio filii familias sine consensu patris, etiam si per eum iuratum esset se patrem esse familias adeo quod nequidem de falsitate puniri potest, ut per aliã pragmaticam statutum est 13. in ordine inter editas per Comitem Mirandæ, & ideo iudex laicus vigore prædictorum absoluen- do ab obseruantia contractus in iis casibus per indirectum à iuramento absoluet: Verum quando absolutio fiat à Papa, quando ab Episcopo, quando à iudice seculari, & quando à parte parti, & quan-

do à se sibi ipsi recurre ad Felyn. in cap. præterea à nu. 17. vsque ad finem, de sponfal. & in facti contingencia ad Albericum Oliuam, qui plura allegat in ritu 12. Archiepiscop. Cur. Neapolitanæ.

31 Dico ex causa, quia cum iuramentum non debeat esse iniquitatis vinculum, ut habetur Esaiæ cap. 58. ibi Dissolue colligationes iniquitatis ca. quanto de iureiur. cap. inter cetera 22. q. 2. cap. etsi Christus de iureiur. c. cum contingat vers. firmando, & cap. mulieres, de de iureiur. in sexto, & cap. 2. de pactis, eodem lib. 6. ibi si man- tes, firmando, & firmatum.

32 Episcopus, vel alius superior concedere debet absolutionem ex causa vis, metus, deceptionis, lésionis, simulationis, & similia, & sic proficit, quia si non proficit, vel profutura non est petenti, ut quia nõ fouet iustitiam in causa principali, cõcedi non debet, ita Roman. cõs. 48. sequuntur Felyn. & alij in d. cap. 1. num. 30. de iureiur. vel quando appareat per calumniam peti, ut in casu posito per Afflic. decis. 31. num. 2. (Sed hoc hodie à paucis aduertitur; at statim conceduntur absolutiones ad effectum agendi, & excipiendi. Vel si petens absolutionem aliàs fuisset periurus, ut quia interpellatus ad soluendum, vel faciendum quid, vel

terminus præfixus ad soluēdū, vel consignandū effec elapsus, vel & fortius si absque absolutione procesisset ad aliquem actum in iudicio contraveniēdo contractui, & incurēdo per iuriū; ijs enim casibus, quia le-
 34 gem offendit, frustra eius auxilium implorabit ad iuramēti relaxationem. l. auxilium. ff. de minor. dixit Federic. de Senis conf. 101. Abbas, & Felyn. in d. c. 1. & c. debitores, de iureiu. Alex. d. conf. 222. & conf. 17. lib. 3. vbi hanc comunem dicit esse Doctorum opinionē Paris. conf. 43 num. 16. conf. 10. num. 94. & 54. n. 15. volu. 1. & alij relati per Gagliar. vbi sup. num. 33.

(Adde. Et decisum refert Calcanus decis. 9. p. 1. quam refert Ricc. collect. 39.)

Et sic absolutio vti non profutura concedi non debet; &
 35 ideo inducta est practica in Episcoporum Curijs concedendi absolutionem ad effectum agēdi, & excipiendi, dūmodo alias petens periurus non fuisset: ac cum periurium incuratur aliquando præcedente mora, & dolo. quandoque citra moram, & dolum ex sola culpa: si periurus petens absolutionem à periurio in precibus mentionē faciat, quod fuerit citra dolum incursum, vel ex aliqua iusta causa, tunc Ecclesiasticus nō statim absolutionem concedet etiam ad effectum agendi, & excipien-

dis; sed citata parte, quæ potest contradicere, argum. l. de vnoquoque ff. de sent. & re iud. dixit Bald. conf. 259. ad finē, vol. 2. retulit Bald. in §. sacramenta puerū, n. 19. in medio de pace iuram. firm. in vsibus feud. vide tur sensisse ad Affl. Vrsil. in dec. 30. & 220. n. 14. & si constiterit fuisse dolosē debitorem in id incursum, nullatenus absoluetur; frustra enim, vt sup. auxiliū implorabit, &c. & ita annotarunt Doct. in l. si quis maior. C. de transact. Cephal. cōf. 265. lib. 1. & citati per Gagliar. §. 1. n. 33.
 36 Affl. dec. 30. & Viui. lib. 1. com. opi. 2. n. 6. si vero citra dolum ex aliqua iusta causa de qua Fely. in d. c. 1. n. 8. à medio, vsq; ad finē; iuncta aliquali pœnitentia absoluedus est ad finē agendi, & excipiendi, vt per addentes ad consil. Alexand. 83. colum. 5. ad num. 7. ne alias peccatum peccato addatur, vt per glos. in cap. si aliquis 22. quæstio. 4. & per alia iura ita tenuit Muscatellus in dict. glos. periurij, num. 8.

(Adde. à quo decreto absolutionis interposito per Episc. si appellaretur ad Papā, q̄ appellata. pēdēte possit iudex secularis, cū quo actū est, cū hac absolutione in causa pcedere ad vltiora, dixit in S. C. decisum D. de Fran. dec. 602. cū dicta appellatio non suspendat prædictā sententiā ab Episc. lata.)

38 Hic

38 Hic autem aduertendum est , quod sola libelli , vel supplicationis oblatio , & præsentationis non facit , quem esse periurium circa contractum , contra quem non venire promisit , nisi causam ulterius prosequatur , vt docuit Annus singul. 362. & allegat. 83. num. 7. & idè post illius præsentationem per viam præuentionis agendo , poterit absolutionem ad finem agendi , & excipiendi impetrare , nec periurus dicetur , ita Viuius lib. 1. comm. opin. 425. nu. 9.

39 Sic etiam quando esset facta obreptio , idest narrata falsitas , vel subreptio , idest tacita veritas , scù perplexè , & confusè expõsita , concedi non debet absolutio , & Iudex concedens illam petenti non benefacit , si potest præscire , quod aliàs impetranti non proficiet l. & si legibus consentaneum C. si contra ius , vel publicam vtilitatem , & in cap. super literis de rescript. atque de huiusmodi subreptione , & obreptione Iudicem etiã laicum cognoscere posse firmavit Sac. Conf. teste Afflic. in decis. 220. nu. 9. & decis. 20. antecum dixit Marsil. singul. 363. sequitur Gagliard. §. 4. num. 49. Muscatel. par. 4 dicta glos. per iurij num. 11. & Viuius d. commun. opin. 2. nu. 4. & 5. vbi quoque intulit obreptionem vitare rescriptum , & absolutionem iplo iure : subreptionem verò

ope exceptionis , præter alios ex Capyc. in decis. 32. nu. 12. Goz. zadin. conf. 26. num. 21. & Crauett. conf. 68. nu. 5. & conf. 296. 40 & idè Ecclesiastici consideratè , non festinãter , & nimis propere concedant absolutionem , maximè ad effectum rescindendi , aliàs non benè facerent , & taliter concessa absolutio non valeret , neque iuaueret , ita Soccin. vbi supra conf. 59. refert Vrsill. ad Afflic. dicta decis. 220. nu. 3. Gagliard. §. 2. nu. 65. & 66. vbi damnat contrarium vsum Curiarum Episcopaliũ , in quibus conceduntur per solum Actuarium , vt consultor recipiat tantum ius decreti , & illud subscribat.

41 Dico vltimo loco in definitione , vt quis agat , excipiat , vel contractum dissoluat. Quia is est effectus absolutionis , vt impeditum mediante iuramento ad agendum , excipiendumque habiliter contra instrumentum , & pacta , & ad illa dissoluumendum aptum quoque reddat adeo quidem , quod si absolutus 42 est quis ad agendum , &c. & ab ea absolutione appellatum fuerit , non per hoc absolutus agendo repellatur : cum enim agatur de animæ vinculo , vt re- 43 maneat soluta , ea minori tempore quo fieri potest ligata , cum peccata , quo diutius infelicem animam detinent alligatam , eò sint grauiora cap. final.

de consuet. appellatio, neque suspendet, neque extinguet iudicatum, ita Felyn. in rubr. de appellat. ex Angelo in l. furti ff. de ijs, qui notant. infam. Vrsill. ad Afflic. decis. 188. obseruatum. 6. & 7. dixit obtinuisse in facto refert, sequiturque Gagliard. §. 3. num. 33. Hoc autem non est prætermittendum, quod si petitur, & concedi vult absolutio ad effectum rescindendi, & dissoluendi contractum; tunc, quia plenaria dicitur absolutio, requiritur partis, cuius interest, ita petens à contractus obseruantia non absoluitur, citatio. Doctores communiter in d. cap. cum contingat de iureiurand. vbi quoque Alciatus, Viuius d. commun. opin. 2. num. 3. & bifariam id ipsum practicum legi, coram Ecclesiastico Iudice, & raro: & coram Iudice sæculari, & frequenter. Coram Ecclesiastico, quando quis promisso aliquo Titio mediante publico instrumento, vel obligatione penes acta, agit contra illud, vel illum veluti vsurariam, aut simoniacā, & ob id petat plenam absolutionem, id est habilitationem, & contractus rescissionem; tunc enim nulli dubium, quod Ecclesiasticus Iudex ex dispositione text. in l. ordinarij C. de rei vendicat. quod qui est Iudex causæ preparantis, dicitur etiam Iudex causæ præpa-

ratæ; ratione iuramenti etiam de causa in instrumento contenta cognoscet, secundum annotata à Bald. in d. l. 2. notab. & idèò partem citari faciet, quæ siue se defendat, siue non aduersus opposita, si constiterit de vsura, vel simonia, absoluet obligatum, mediante sententia ab obseruantia iuramenti, & contractus, inhibendo etiam Iudici sæculari sub pœna excommunicationis, ne instrumentum illud, vel obligationem exequatur, qui Iudex parere tenebitur, ita Grauin. par. 5. declarat. 18. Frecc. par. 9. q. 13. Grammat. in addit. ad Afflic. decis. 30. & cons. ciuili 88. & 95. & Vrsill. ad Afflic. decis. 31. num. 5. Est tamen verum, quod si ageretur de re merè prophana, vt quia adsit in contractu læsio, vis, dolus, metus, vel aliud quid, super qua Ecclesiasticus non habet iurisdictionem, tunc præmissa Baldi doctrina non practicaretur; & Regij Officialis non permetterent agi coram Episcopo, ita Gagliard. §. 4. num. 46. ideoque raro coram Ecclesiastico præuentio practicaretur, & quando practicaretur, citatio debet fieri antequam dies solutionis, vel consignationis faciendæ adueniat saltem per dies viginti, aliàs citatio ipsa, & alia inde secuta suum effectum non operabuntur, ita Afflic. d. decis. 31.

in

in Sac. Conf. decisum fuisse refert, & licet videatur loqui in Archiepiscopatu, & Diœcesi Neapolitana, tamen in omnibus Curijs Ecclesiasticis seruari deberet ex rationibus, de quibus per ipsum.

Et de huius practicæ obseruatiâ in Archiepiscopatu Neapolitano testatur Alber. Oliua. in dictâ Curia Archiepiscop. ritu 12. num. 10. deducitur autem ex doctrina Doctorum, quos Gagliard. retulit dicto §. 1. ad finem, & in dicto cap. de bitores de iureiurand. dicentium non debere concedi absolutiõnem hanc plenariam, quãdo tempus ita instaret, vt dum petitur, & obtineri separatur absolutio, in eo temporis intervallo periurium ex petentis culpa incurreretur.

Coram laico practicatur per viam præuentionis, de qua cum satis superque infra rubrica prima locuturi simus, & in rubrica atque in ijs discut. except. oppositæ, idè hic conticeam.

Si verò (vt ad principale institutum redeamus) petitur ad effectum agendi, & excipiendi, id est, vt quis non obstante iuramento agere, excipere, ac de iure suo (id quod frequentius fit secundum Vrsill. ad Affli&. dicta decis. 31. nu. 3. & Aymon. conf. 7. num. 7.) docere possit; tunc quia non dicitur

47 plenaria absolutio; sed potius à iuramento habilitatio parte non citata, & inuita, quia citò fit præiudicium, concedi regulariter potest, ita Io. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de iureiurand. vers. vbi autem iurasset, Castrens. conf. 216. incipien. circa primum quæsitum, Ant. de Prato veteri inter conf. Alexand. conf. 49. volum. 4. Alexand. conf. 222. & 53. volum. 2. Felyn. in cap. 1. de iureiurand. & est magis communis opinio referente Affli&. dicta decis. 220. num. 10. & Vrsill. ad eum in fine approbata, & munita alijs auctoritatibus adductis per Gagliard. qui ita quasi in toto Regno Neapolitano, & Curijs Episcoporum seruari vidisse retulit §. 1. num. 3. & num. 44. tenueruntque alij relati per Viuium dicta opinione communi 2. nu. 2.

(Adde. Quibus adde ita fuisse decisum Venetijs, vt per Thomam Truiuanum decis. 64. par. 1. Ioseph. Ludouic. decis. 18. Caccheran. decis. 125. & Gratium in Rota March. decis. 265. quos refert Riccius collectan. 39.)

48 Repletur autem, & plenaria fit huiusmodi absolutio, vt rescindat contractum factis probationibus, vt supra (quicquid per Rotam Bononientem conclusum fuerit in decis. Beniu-tendi 14.) absque alia absolu-tione

tione secundum Afflic. decis. 322. nu. 12. Aymon. dicto conf. 7 num. 7. Guid. Pap. decis. 226. vbi videntur dicere, quod interim donec probationes fiunt, iuramentum suspenditur, & si obtinens absolutionem, siue habilitationem, suam probauerit intentionem, contractus rescinditur, & iuramentum tollitur, si verò non probauerit, contractus firmus, & iuramentum in suo remanet robore, per allegata à Muscatello in dicta praxi glos. periurij nu. 14. & à Gagliardo §. 3. num. 35. cum seq. qui refert Couarr. lib. 1. variar. resolut. cap. 4. num. 6. vers. è contrario autem; & intellige, vt per Vrsill. ad Afflic. dicta decis. 322. num. 12. procedere, quando contractus valeret ex se sine iuramento, & à lege improbatus non esset; sed vi, metu, vel dolo factus: secus
 49 si solo iuramento sustineretur, vt est in casibus notatis in authent. sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem. eatur, vt quando fuisse facta alienatio rei stabilis minoris absque consensu curatoris, vel decreto Curie, aut alienatio rei dotalis, vel iurium dotarium, de qua in cap. cum contingat de iureiurand. vel in renunciatio-
 ne filie de non habendo ad paternam hereditate recursum, de qua in l. pactum dotale C. de collation. & cap. licet de pactis

in sexto, & alijs notatis per Euerard. in centuria argument. de vi, & energia iuramenti in tertio effectu per eorum, atque in dicta decis. Afflic. 322. tunc enim obtenta absolutione ad effectum agendi, & excipiendi contractus tanquam à iure improbatus restaret in se inu-
 lidus, vt per Marfill. singul. 529. Soccin. conf. 115. num. 12. Vrsill. ad Afflic. dicta decisione nu. 12. & Muscatell. vbi supra, Rescissus autem absque alia declaratione semper effectualiter non dicitur, nisi quando absolutus possidet, vel soluturus est aliquid, vt si facta est alienatio per minorem absque solemnibus alicuius annui redditus super bonis suis, vel absque curatore se se obligasset alicui centum soluere, vel mulier consensit obligationi rerum dotalium, vel venditioni annui redditus super ipsis, tunc obtenta absolutione ad finem agendi, & excipiendi contractus, vti inu-
 lidus nullum operabitur effectum; vnde si emptor, vel creditor conueniret obligatos super debiti consecutione, excipient non teneri, quia promissio, & actus contra legem, & si dicatur, quod iuramento fuit firmatus, de absolutione replicabunt, & sic obtinebunt: quod si non possideret absolutus, tunc aliqualis causæ cognitio erit necessaria, & ab-
 solutio

50 solutio ab impetitis. Aduertendum tamen est hic, quod an tequam absolutus ad effectum agendi agat, oportet eum restituere accepta, & adimplere adimplenda, quoties vigore contractus, contra quem præ tendit agere, & excipere, aliquid acceperit aliàs non auditur, ita Affli. dicta decis. 220. num. 4. per Sac. Conf. decisum fuisse dixit, & Vrillus ad eum retulit idem Sac. Conf. in causa Ioannis Laurentij de Ansa in anno 1562. idem decreuisse, ut idem restitueret ducatos ducentos habitos ex transactione quietationis tutelæ ab hæredibus tutorum priusquam audiretur.

51 Cantius tamen esse putarem si contrahentes pacto expressè adiecto sibi cauerent, ut non audiat contraueniens, nisi facta actuali restitutione, rato manente pacto, & hæc ex singulari Ioannis Vincent. de Anna 540. vbi dixit in casu simili citra pactum hoc per Sac. Conf. fuisse decretum in causa fore ad vteriora procedendum restitutione non facta, quod & nos notauimus in nostra praxi tutelari par. 3. rubrica vltima num. 17.

Dixi, quod absolutio ad effectum agendi, & excipiendi potest concedi non citata parte regulariter supra nu. 47. nam fallit in aliquibus casibus, &

52 Primò quoties fuisset incursum periurium per partem petentem illam secundum præmissa supra num. 33. cum pluribus seqq.

Secundo limitatur in Ciuitate Caietæ, vbi absolutio ad effectum agendi, nisi citata parte, non conceditur, & ideò porrecto memoriali Antistiti, sic decrerum, quod capiatur informatio de expositis, sic citatio testium, & partis aduersæ, quæ dato termino admittitur ad probandum causas propter quas absolutio concedi non debet, & sic ad faciendum omnia, quæ apta sunt ostendere iura sua, ita Gaglard. dicto §. 1. num. 5. omninò in ea Curia videndus est in practica, vti ciuis, & instructus; is enim num. 10. vsque ad 21. sublimitabat hæc eadem.

Primò non procedere, quando esset enormissima læsio, & pars læsa de ea in promptu doceret.

53 Secundo quando immineret necessitas, & esset periculum allatura, ut quia citando partem, quæ esset in regionibus longinquis, vel vagaretur, ita quod nesciretur, vbi esset, tempus elaboretur: ita idem nu. 23. cum sequ. vbi hanc limitationem tertio sublimitat, quando iuramentum esset notoriè illicitum tam ex parte recipientis, quàm iurantis nu. 25. & 26. videto

videto ipsum, quando expedierit; & hæc breuiter de absolutione à iuramento, quo ad materiam nostræ tractationis dicta sint. Io. Paul. Galt. V. I. D.

Fuerit ab eo præuentus.
Rubr. II.

SUMMARIVM.

- 1 Præuentio quid.
- 2 Præuentionis causa pendente debitor per creditorem via executiua conueniri non potest.
- 3 Debitor præueniens, quæ tenetur adimplere, & num. 10.
- 4 Citatio super præuentione quanto tempore debeat creditoris citationem super tenore instrumenti precedere, & nu. 5.
- 6 Nullus debitor, ut plurimum soluit ante tempus integrum debitum.
- 7 Horarum consideratio iuuat in præuentione sub cautela.
- 8 Debitor præueniens, actor, & creditor præuentus, reus dicitur.
- 9 Publicationis effectus.
- 11 Satisfactionis verbum ad quid se extendat.
- 12 Tempore liberatus similis est satisfaciendi.
- 13 Præueniens adeò satisfacere tenetur, ut id procedat etiam creditore non petente.
- 14 Fideiussio in præuentione est de forma, cui renunciari non potest.
- 15 Dictio nisi, conditionem actus suspensiuam importat.
- 16 Conditione non impleta non est nata, neque actio, neque obligatio.
- 17 Præueniens tenetur ad fideiussionem etiam si sit facultatibus idoneus, vel petat ad iuratoriam cautionem admitti.
- 18 Præctica seruanda quando præueniens non habet fideiussorem in loco iudicij.
- 19 Fideiussionis præstatio in materia præuentionis est de preparamentis iudicij.
- 20 Præuentio per principalem intentata an & quando fideiussores iuuet?
- 21 Præuentio interrogationem, & liquidationem impedit non etiam citationem super

teno-

- tenore : unde præueniens citatus debet de præuentione excipere .
- 22 Citatus quilibet comparere tenetur , & suas exceptio- nes opponere .
- 23 Debitor in causa præuentionis succumbens in prima instantia, appellans non auditur nisi in vinculis, vel factò deposito.
- 24 Præuentione non inducitur per citationē super libello præuentionis præsentando.
- 25 Præuentionis beneficio debet expressè renunciari , & pactum super dicta renun- ciatione validum est num. 26. ubi in hoc casu quid operetur absolutio à iura- mento .
- 27 Si pacto renūciatum est præ- uentioni, quid agendum ne in vinculis causam dicat præueniens.
- 28 Præuentione à Iudice facta liquidationem non impedit & vide practicam.

Sequitur modo præuentionis materia , in qua scias , quod præuentione, quo ad mate- riam ricus secundum nos ita describi potest, vt sit remediū , quo debitori contra credito-

rem subuenitur ad liquidatio- nem impediendam ex capite nullitatis instrumenti , vel satisfactionis sub quibusdam re- quisitis .

Dixi quo subuenitur ad li- quidat. imped. nam præuentionis causa pendente non pote- rit aliquo pacto conueniri per creditorem , ita vt contra eum liquidatio fiat ; ita dispo- nitur per ricum 268. §. nota habetur per Frecc. par. 8. q. 3. satis late per totum , Grauin. par. 4. declar. 19. & Carau. d. ri- tu 2. notab. nu. 1.

Dixi, ex capite nullitatis, vel satisfactionis: nam debitor, qui quicquam alicui promisit ad certam diem mediante iu- ramento vno, vel pluribus ap- positis in instrumento , in quo professus est omnia, & singula in eo cõtenta esse vera, & pro- misit in aliquo non contraue- nire, vel facere; sed habere ra- ta, grata, & firma, & habet ali- quam exceptionem nullitatis, vel inualiditatis instrumenti ; vel etiam satisfecit per se, vel alium pro summa in eo conten- ta in totum, vel in partem ipsi creditori, de qua satisfactioe non habet fortè instrumentum , vel apocham de iure validam ; vel aliam quietationem, potest creditorem ipsum præuenire, ac absoluteione à iuramēto im- petrata ad finem agendi, & ex- cipiendi, vt supra rubr. præce- denti

denti dictum est, citari facere, ut instrumentum conficiat de recepto, crediti instrumentum casset, illudque pro casto, & irrito tradat, ex quo inualidum, vel quia satisfecit, ut in ritu 186. 189. & 190.

3 Dixi, sub quibusdam requisitis. Dicas tu introductis à Regia Pragmatica prima sub titulo de præuentione moderanda, & ritu 186. ad obuiandum malitijs litigantium, & debitorum, qui non habentes commoditatem soluendi, vel consignandi, ut plurimum hanc exceptionem, siue remedium, & actionem malitiosè intentabant.

4 Item sub quibusdam requisitis, dicas tu duobus, &

Primum requisitum est de iure rituum, & sic ante Pragmaticam, scilicet quod isthæ citationi super præuentione præcedat per vnum diem citationem creditoris super tenore instrumenti, ideoque si eodem die fit præuentione per debitorem, & citatio per creditorem super tenore instrumenti, vel inculatio obligationis non iuat, neque liquidationem, & executionem impedit, & hoc nulla horarum diei habita ratione, ita ritus Magnæ Curie 186. Afflic. decis. 387. sequitur que Robert. confid. 4. nu. 58.

(Adde. Quam decisionem Afflic. 387. Riccius eruditus, & alijs oculatus vir in sua col-

lectan. 460. citauit pro parte affirmatiua, nempe impedire liquidationem instrumenti; sed fortè processit ex errore inscribendo.)

Est tamen verum, quod Grauin. vbi supra num. 121. dixit, quod si eodem die fuit expedita citatio super præuentione, & super tenore instrumenti, & in actis constat de prioritare horarum, quodque per horam præcessit præuentionis citatio, adhuc impiedetur instrumenti executio, & hoc, quia cessat ratio ritus, qui horas respuit ne debitor calumniosè agendo ad illas probandum dilationem petat, cum præsertim de iure comuni horarum consideratio in multis fiat. Contra verò insurgit Carauit. dicto rit. 186. ex ritu prædicto clarè loquente ibi ante, vel post eadem die, & quia horarum consideratio fit de iure comuni, non in materia ritus nostri aliter volentis, cui standum l. prospexit ff. qui, & quibus. Ego autem, ut quid ea in re sentiam, fatear dico, quod nisi de horis consideratio habeatur, præuentione, ut plurimum de vento seruiet, & frustra eius remedium implorabitur, ac intentabitur; nam citatus creditor super præuentione, eadem die citari faciet semper debitorem præuenientem super tenore instrumenti, & sic ipsum per dictum ritum

ritum excludet. Nec placet Carau. consideratio, vbi supra in fin. n. 2. quod euitare hoc absurdū, ne elusoria sit praeventio, est in potestate debitoris praeventientis, cum is si veram habeat praeventiendi causam, creditorem antequam soluendi tēpus adueniat, praeventire possit: 7 nam consideratio, quod imò nō sit in potestate debitoris, cum causa praeventionis ex satisfactione proveniens, semper post tēpus solutionis cōtingat, cum nullus debitor (vt docet experientia) ante tempus soluendi integrè soluat, habetur per Casador. decis. 4. tit. de locat. nec obstat, quod lex aptetur ad ea, quae frequentius accidunt. I. nam ad ea. ff. de legib. Et causa praeventionis ex capite nullitatis, vt plurimum ante tempus soluendi oriri soleat: nam respondeo, quod imò frequentius accidunt causae praeventionis ex satisfactione, & solutione factis, quae post tempus solutionis faciendae considerantur, quā ex alio capite nullitatis, vel alterius invaliditatis, quae etiam à principio instrumenti sunt inconsideratione, idque completo ex ipsiusmet fundamento: nam si lex aptatur ad ea, quae frequentius accidunt, & de praeventione ex causa satisfactionis, & solutionis locuti sunt ritus 189. & 190. necnon dicta Regia Pragmatica prima de

praevent. moderand. at de praeventione ex causa aliorum capitum solus ritus 190. ad quid: tot. ritus, & pragmatica, nisi quia praeventio ex causa satisfactionis, & solutionis frequentius, quam ex causa aliorum capitum solēt concingere? unde ad euitandum haec ego doct. cautelam, vt praeventire volens praesentet libellum praeventionis hodie, & faciat expediri citationem, eam tamen intimari curet, creditori non eodem, sed sequenti die, & sic sibi prospicere poterit, aliās sibi impu-

8 Quoniam verò in praeventione debitor dicitur actor, & creditor dicitur reus, vt per Carau. d. rit. 190. & actor debet sequi forum rei l. i. C. de iurisdict. omn. iudic. & cap. cum sit generate de foro competenti, ideò sequitur, quod citatio sit expedienda coram Iudice loti, vnde creditor est, & si praeventus est clericus expediatur à Iudice Ecclesiastico ordinario; ita dictus rit. 190. & relati per Afflic. decis. 268. & coram eo adimplebuntur adimplenda, vt infra. (Adde. Sequitur de Franch. decis. 657. num. 4.) qui ritus licet disponat Iudicem praeventionis esse solam Magnam Curiam, quod tamen non seruetur quo ad hoc, & sic possit in omnibus Curijs Regni praeventio fieri, dixit ibi Carauit. nu. l.

Hinc aduertas, quod si præuen-
tio fit intentata coram Iudice
laico à clerico debitore, & cau-
sas probauerit, ita quod citata
parte fit deuentum ad publica-
tionem, qua facta citetur cleri-
cus in foro Ecclesiastico super
tenore instrumenti, qui exci-
piat contra instrumentum de
probationibus factis, & publi-
catis coram Iudice laico, quas
præsentat, replicante credito-
re, quod causa nõdum sit finita,
& idè ad liquidationem esse
procedendum: hoc casu dicen-
dum est, quod licet causa nõ sit
cõpleta, adhuc liquidationem
impediat, si de bono iure con-
siterit: ratioq; est, quia publi-
catio efficit rem liquidam se-
cundam Aret. in cap. significa-
uerunt de testib. Socr. conf. 96.
nu. 15. vol. 4. faciunt verba ri-
tus 166. ibi de facto, & quæ no-
tantur per Carau. rit. 168. nu. 5.
& a cæ præcedentia esse publi-
cata, ita vt operetur publicatũ
scripturaturũ effectum ad fidem
faciendam coram alio Iudice,
vt notatur in l. gesta C. de re in-
dicat. l. solam C. de testibus, &
cap. causam quæ, & eod. tit. at-
que non perire perempta in-
stantia, Scaglioni in praxi post
cõmment. Carau. ad ritus vers.
publicatio.

Ex prædictis etiã, quod præ-
ueniẽs dicatur actor, notabili-
ter inferitur, qd cum excommu-
nicatus repellatur ab agendo

per notata per nos supra rubr.
aduertat ad personam suam,
prima limitat. repelletur quo-
que à præueniendo, ita Graui.
vbi supra nu. 112.

10 Secundum requisitum est in-
ductum per Regiam Pragma-
tiam, quod est, vt debitor præ-
ueniens præstet fideiussorem
de soluendo debitum, & de se
præsentando tempore publica-
tionis in causa præuentionis fa-
ciendæ; ita disponitur in ea, &
hoc vltimum de præsentatione
ante quoque disponebatur per
ritum Mag. Cur. vt non probas
detineretur vti per ipsam pra-
gmaticam relatum, & appro-
batum, ita mihi incognitum,
& non visum, & idè Muscatel-
lus in praxi fideiussoria modo
4. à princ. vsque ad nu. 6. tenuit,
quod debitor fideiussorem da-
re pro dicta præsentatione non
teneatur, sed pro debiti, & per-
næ solutione. Fideiussio autem
vbi requiritur, vt dicta pragma-
tica cauetur, debet esse vnciu-
rum decem pro pœna, quæ solu-
enda est Curis, quoties prin-
cipalis debitor præuentionem
faciens succubuerit: tãc autem
succubere dicitur, quando cir-
ca solutionem, vel satisfactio-
nem debiti, vel de intentione
sua nihil probauerit, ita ritus
189. ad hoc allegatus per Ca-
uenf. super dicta pragmatica
de præuent. moder.

11 Et quidem satisfactionis ver-
bum

bum generale est, & debet intelligi, de omni ea, per quam obligatio debitoris extinguitur. l. solutionis, & l. satisfactio ff. de solutione. Cauens. in d. ritu 189. nu. 6. & seq. & in d. pragmat. nu. 7. qui ulterius vtrobique dicit, quod si praeventus probavit illud, ob quod esset liberatus ipso iure, vel ope exceptionis, de quo instituit. quibus mod. coll. oblig. per totum titulum, vt si debitor probaret soluisse, creditori sui creditoris, secundum Alex. ad Bart. in l. soluta ff. de solutione. text. in l. si ope ff. de doli mali except. & ea, quae nos diximus supra rubric. aduertat ad debitorem nu. 45. vel fecisse aliud in casibus notatis per Bart. & Alex. in l. non solum §. fin. ff. solut. matrimon. obtineret, sicut debitor ipse obtinebit, quoties esset tempore ab obligatione liberatus: nam

12 qui tempore liberatur similis est satisfaciendi, lege si pupillus in fine, vbi qui tempore liberatus non similis ei, qui nihil habet, sed ei, qui satisfecit ff. de admin. tutor. idem intellige in confessata solutione, secundum Bald. in l. si non sortem §. indebitum col. 2. ff. de condit. indeb. Dec. in l. 2. §. fin. nu. 10. ff. si cert. petat. Tiraquell. de vtroq. retract. tit. 1. §. 1. glof. 18. nu. 8; refert Grauin. par. 5. declar. 10. nu. 12.

(Adde. Et quod ex qualibet

causa possit praeventio fieri, praesertim ex causa compensationis, etiam reluctantibus creditoribus decisum affirmant. Viuius decil. 203.)

- 13 Hoc autem requisitum est adeo necessarium, vt amplietur multis modis; & primo, vt procedat etiam si non fuerit per partem, & sic per creditorem, petitum, ita (quicquid dixerit Cauens. in d. pragmat. nu. 4. & distinxerit Grauin. par. 4. declar. 19.) tenuit Frecc. par. 9. q. 3. nu. 25. Robert. consider. 4. nu. 59. &
- 14 Carauit. dicto ritu 189. nu. 7. & ratio ea videtur esse, quia fideiussio est de forma praeventio- nis, cui non potest renunciari Bald. in l. prima num. . . . C. qui admitti, & Barb. in cap. super. literis num. 69. de rescriptis, & quia dictio, nisi, de qua in pra-
- 15 gmatica importat conditionem actus suspensiuam, teste Bartol. vbi omnes etiam in l. 2. nu. . . .
- 16 vers. tertio quzro. ff. de condit. & demonstrat. adeo quod conditione non impleta non est nata, neque actio, neque obligatio, Doctor. in l. cedere diem ff. de action. & obligat. & in praxi seruandum esset, & sibi fuisse per Regentem Salernitanum responsum retulit, vbi supra, Carauit. & ante eum id quoque tenuit Albericus Oliua in ritu Archiepisc. Cur. Neap. 27. nu. 7. secutus est Muscatell. in praxi par. 3. glof. expensis nu.

37. unde si aliter factum fuerit acta erunt nulla, Frecc. par. 9. q. 3. nu. 11.

17. Secundo ampliatur, ut debitor cogatur dare fideiussorem, etiam si esset aliis idoneus facultatibus, ita Doctor allegati per Frecc. dicta par. 9. q. 3. nu. 5. & 6. & (quicquid ipse ibidem concluderit nu. 7.) tenuit Gratian. par. 4. declar. 19. & Carau. vbi supra.

Tertio, & ultimo, ut etiam si non inueniat in loco, vel a se ibi fideiussores, non admittatur, (ut aliis admittitur ille, qui non habet) ad iuratorium cautionem, ita Frecc. videtur concludere in d. par. 9. q. 6. Et

18 tamen verum, quod si debitor proueniens non habet fideiussores in loco iudicii, in quo discutitur prouentio, potest impetrare a Iudice prouentionis, ut committat Officiali eius loci, vbi degunt fideiussores, qui illos idoneos eius nomine recipiat, fideiussoremque ad locum iudicii transmittat, id autem debet fieri antequam citetur creditor super prouentione,

19 cum enim ea fideiussio sit prouentum iudicii ipsius prouentionis, non posset postea extra iudicii locum prestari, Affl. & decif. 137. Robert. consil. 4. nu. 59. & Frecc. par. 9. q. 4. circa quod aduertat debitor, ut bene vtatur, & creditor, ut excipiat. Limita vero hoc requisitum

non teneri seruare laicum, vel clericum debitorem prouentionem alium clericum creditorem, cum enim fideiussionis praestatio respiciat preparatoria iudiciorum, seruandum erit, quod seruari solet in foro Ecclesiastico, cuius Iudex non subest Regi, & consequenter Regia pragmatica non ligatur, ita Frecc. par. 9. q. 16. in fine, ex qua ratione limitatur id quod diximus de remissione fideiussionis ad domicilium non procedere, quando debitor, & creditor non subiant eidem Regi: hinc si Romanus, vel Francus debitores prouenerint Neapoli creditorem, ac offerant prestare fideiussores Romæ, vel Parisijs, non audiatur, ita per multa Muscattell. in praxi ciuili d. par. 3. glof. expensis nu. 55. Conclusionem vero firmatam in principio rubricæ circa primam definitio- nis particulam, amplius procedere in fauorem fideiussoris in solidum cum principali debitorum obligati, ut pendente causa prouentionis factæ per principalem debitorem, adueniente iam die, si is fideiussor per creditorem citaretur super tenore instrumenti, possit de prouentione iam facta per suum principalem excipere, & liquidationem impedire, ita Bart. in lex duobus ff. de duob. reis circa fin. Bald. in l. tam mandato nu. 28. verif. nunquid C. de non numerata

- d**umerata pecunia, per quæ iura dixit Muscatell. in praxi fideiuss. 2. par. q. 8. nu. 27. cum declaratione tamen, vt causa expressa in præuentione intentata per debitorem principalem sit rescissoria obligationis respectu vtriusque alias secus, cum declaratione quoque, vt ipse fideiussor personaliter compareat, secus per procuratorẽ, hoc enim casu liquidatio fiet contra eum, ita idem vbi supra nu. 11. dicit in Sac. Conf. fuisse decisum .
- 21** Quod adeò verum est, vt neque principalis debitor iam præueniens admittatur ad opponendum præuentionem factam in fauorẽ fideiussoris, vt decisum quoque refert nu. 17.
- 22** Eandem conclusionem limitata, & primò non procedere in debitore, qui præuentionem fecisset, & citatus super tenore à creditore non compareret, & de præuentione non exciperet: præuentio enim cum interrogationem, seu liquidationem impediatur instrumenti, non citationem, secundum Carau. dicto ritu 189. num. 3. sequitur, quod si non comparet, contumax reputari, condemnari, & contra ipsam executio fieri potest, dato quod rei veritate creditorem præuenisset; tum quia ritus non prohibet procedi ad reputandum, & condemnandum contumacem; tum
- 23** etiam quilibet citatus tenetur comparere, & suas exceptiones allegare l. si quis ex aliena ff. de iuditijs, idque per prædicta ampliat. Carauit. in d. rit. 168. nu. 1. procedere, etiam si in eodem tribunali fuisset facta præuentio, quia Iudici de ea debet liquere facta allegatione per citatum .
- 24** Secundo limita non procedere in causa appellationis facta à sententia lata super præuentione contra debitorem: tunc enim, quia cautio præstita de soluendo debitum, & penam; de qua dictum est, super qua fundabatur iudicium præuentionis, fuit sopita per sententiam latam in prima instantia, nec durat in secunda appellationis instantia, vt in l. cù apud ff. iudicat. solui, supersedendum dicta appellatione pendente non erit, argum. etiam text. in l. creditor ff. mandati, vnde finita causa præuentionis, iudicium obligationis, siue instrumenti liquidat. reassumet naturam suam executiuam, ac in capta appellationis debitor appellans non audietur nisi in vinculis, vel facto deposito, ita Muscatell. in praxi fideiussor. 2. par. q. 8. nu. 29. & 30.
- 25** Tertio limita in debitore, qui citationem creditori expediri fecisset super libello, vt scilicet creditor veniat recepturus libellum porrigendum con

- tra ipsum super præventionem, eo enim casu præventio non inducitur, quia hæc citatio vti generalis, & non specifica non obstat, & si creditor taliter citatus citari faceret debitorem super tenore instrumenti, non impediretur aliquo modo liquidatio, ita Afflic. in decis. 294. vbi Vrsill & Cauen. super dicta 28 pragm. nu. 3.
- 26 Quarto limita quando fuisset expressè renunciatum beneficio præventionis cum iuramento, secus si genericè, vt si esset renunciatum omni legum auxilio cum cæteris clausulis apponi solitis, ratio autem dicitur esse, quia ex generali prouisione non intelligitur derogari ei, quod competit beneficio statuti particularis, nisi fiat specifica mentio, ita Bart. in l. prima §. & parui num. . . . ff. quod vi, aut clam, Dec. consil. 195. & Frecc. part. 9. quæst. 27 15. per totam. Et quod pactum per quod renunciatur præventioni valeat, idem par. 9. quæst. 1. sequitur Carauit. dicto ritu 168. num. 1. vbi dicebat, quod hoc casu absolutio à iuramento operabitur, vt in causa præventionis debitor agens non sit periurus, non autem, vt tollatur renunciatio præventionis per pactum promissa, qua firma remanente procedetur ad liquidationem instrumenti non obstante absoluteione à iuramento præstito super renunciatione prædicta, qua liquidatione facta, debitor in vinculis, quæ per viam præventionis intendebat, allegare, & probare non prohibebitur, ita etiam citra pactum existente sola specifica renunciatione præventionis, dixit in Sac. Conf. decisum D. de Franch. decis. 670. de anno 1598. & ideò tu debitor hoc casu ad euitandum carceres præuenias ante quam dies solutionis, vel consignationis adueniat per tantum temporis spatium, infra quod probare possis, quod intendis, & publicationem fieri facere, vel si te astringis ad tempus liquidationis habeas testes proutuarios, & alias probationes liquidas iuxta ea, quæ dicemus infra rubr. atque in ijs discut. exceptiones num. . . . & intelligere viderur id Frecc. part. 9. quæst. 7. num. 8. & 41. vsque in finem, vbi dixit, quod hoc casu bonum esset Iudicem habere beneuolum.
- 29 Quinto, & vltimo limita in Iudice præueniente, qui si mandasset debitori alicuius, ne soluat suo creditori, & hic citari facit debitorem, atque ille excipiat de præventionem per Iudicem facta; sic etiam in debitore præueniente à tertio prætendente sibi debere nomen debitoris adiudicari, qui inde citaretur à suo creditore debitore tertij

tertij praeventientis: nam ijs casibus procedetur ad liquidationem, verum ad periurium, & pena non tenebuntur, ita Freec. par. 9. q. 12. num. 19. & q. 10. eadem parte: qui utrobique dicebat pecuniam tunc in promptu per debitorem erogatam in ultimo preemtorio per iudicem creditori non liberari, neque ad soluendum cogi posse debitorem conuentum a tertio creditore creditoris sui petente sibi illud nomen adiudicari, nisi praestita cautione de seruando cum indemnem aduersus Iudicem mandantem, vel alium creditorem, qui sibi liberari eam debere praetenderet, iuxta l. si is a quo ff. de petit. hered. & est bonus text. a simili in l. penult. cum auth. ibi posita C. depositi, & ita obseruarem, quicquid Grauin. par. 5. declar. 25. nu. 42. & Gallef. in tractat. de obligat. camerali ad quartam particulam q. 3. num. 3. dixerint, quia rationes, quibus mouentur cessant, dum ij debitores a periurio, & pena excusantur. Et haec quo ad praeventionem, & secundam partem principalem nostris tractatus sufficiant. Ioann. Paul. Galt. V. I. D.

Tertia pars principalis.

In hac tertia parte principali describetur ordo, & modus

procedendi in liquidatione instrumenti per duas partes.

In prima doceamus ordinem contra debitores contumaces.

In secunda contra comparentes, sed aggrediamur primam.

Præsentet in instrumentum in Curia. Rubr. I.

SVM MARIVM.

- 1 *Iudicis officium, presentato instrumento in Curia, quale sit.*
- 2 *Instantia iudicij super tenore instrumenti est bimestris.*
- 3 *Obligatio creditoris citantis de se non concordando cum parte an hodie requiratur?*
- 4 *Presentatio instrumenti omnino debet fieri in Curia, antequam citatio expediat.*
- 5 *Curia omnes Regni seruare debent, quae seruat Magna Curia.*
- 6 *Præsentationes instrumentorum debent scribi in libro sub certa forma, notificari fisco, & ea restitui cum licentia.*
- 7 *Pro presentatione quid sol-*
K 4 uen-

- dum aſtuarijs?*
 * *Creditor, qui ordinariè debi-
 torem conuenit, an poſſit
 extraordinariè agere?*

D Eueniendo ad primam
 rubricam primæ ſectio-
 nis tertiæ partis principalis,
 aduertere creditorem oportet,
 vt facta conſideratione, & ſeru-
 tinio circa inſtrumentū, & eius
 validitatem, necnon penſata
 perſona debitoris, & eius qua-
 litate, & cognito, quod res be-
 nè ſe habet, antequam expediri
 curet citationem ſuper tenore
 inſtrumentū, vel aliquid aliud fa-
 ciat, debiti inſtrumentum, quo
 uti volet in Curia aſſignet, &
 præſentet. Iudex. n. eo viſo, ſi eſt
 vir probus, & bonæ conſcientiæ
 poterit ex officio cognita eius
 liquiditate, vel illiquiditate, va-
 liditate, vel inualiditate credi-
 torem hortari, vel dehortari,
 vt agat: atque ipſum certum
 reddere extraiudicialiter ſi iu-
 ſticiam fouet, & ſi creditor
 monitione facta non obſtante pro-
 ſequi velit, ipſe Iudex in vltimo
 peremptorio ſi viderit inſtru-
 mentum eſſe illiquidum, etiam
 parte non comparente, vel ex-
 ceptionem illiquiditatis non
 opponente, ex officio ſupplere
 debet, & creditorem à liquida-
 tione repellere, ita Freë. par. 7.
 q. 2. à nu. 15. vſque ad finem, &
 ſic debet parere expenſis, ipſi

ſus, & debitoris, quod tamè vix
 obſervant Iudices nimis ſibi, &
 fiſco, vt ad altiora euehantur,
 blandientes.

(Adde. Præſentatio autem
 iſta quo ad clericos coniugatos
 debet fieri in Curia Iudicis Ec-
 cleſiaſtici, quando concurrunt
 in ijs, requiſita per cap. 1. de
 cleric. coniugat. lib. 6. compro-
 batum per Sacrum Concilium
 Tridentinum de reformat. cap.
 6. ſeſſ. 23. Ex quo iuxta ritum
 agitur eriminaliter, vt per al-
 legata à Capoblanc. in pragm.
 8. par. 2. nu. 88. de Baronib. in
 vltimo loco impreſſis commen-
 tarijs fol. 316.

Quo peracto licet antiqui-
 tus oportebat creditorem obli-
 gare ſe, & bona ſua de ſe non
 concordando cum parte abſque
 licentia Curia, & de ipſam cau-
 ſam vſque ad finem, infra tamè
 duos meſes proſequendo (in-
 ſtancia enim huius iudicij quo
 ad proceſſum, id eſt citationem
 contumacias, & liquidationem
 expediendas tanto tempore
 durat, vt videtur innuere ritus
 Mag. Cur. 180. & tenet Grauin-
 par. 4. diſtinct. 18. num. 109.) &
 hoc ſub pœna tarenorum lex
 pro qualibet vncia, ſi quantitas
 debiti non eſt magna, vel arbi-
 trio Curia, quado eſſet magna,
 vt diſtat ritus 168. in princ. &
 in fin. tamè temporibus noſtris
 nulla facta obligatione credi-
 tores citari faciunt debitores.

&

& cum citatis se concordant, & non prosequuntur, nec curia de ijs aliquid curat; & ita servatur secundum Carau. in d. ritu in principio, quia quamvis dicat ritus de præsentatione instrumentorum in curia, antequam expediatur citatio loquentes in practica non servari non obstante confirmatione ipsorum facta per pragmaticam, quæ incipit inter principes, sub titulo de offic. magn. iustitia. nonam in ordine. Curijs extra Civitatem Neapolis. Sed etiam post citationem expeditam præsentari instrumenta solere in ultimo peremptorio, nihilominus hodie omninò servandi sunt ex confirmatione alterius Regiæ pragmaticæ, num. 3. §. mandamus, Comitum Mirandæ sub pœna Regiæ indignationis, & sicut in Magna Cur. ita alibi quamquam ritus dicit, quod præsentatio isthæc debet in sola Magna Curia fieri, quod tamen fiat in Curijs inferioribus, tenet Paris in indicatu vers. instrumentum, & ita de inueterata consuetudine servatur, vt per Gra. in præfatione ad ritum nostrum 166. num. decimo tertio.

(Adde. Carauita ritu 54. & quod ita fuerit per S. C. decisum refert additio ad eundem ritum apud D. Regentem Tapiam, f. m. 280. per quæ nos ita fir-

mauimus in nostra Praxi Feudor. reintegrat. §. feudi il. 2. num. 96. in fin.)

Et quidem iudices inferiores, qui citari faciunt debitores non præsentato, viso, & lecto instrumento pro instructione prædicta, ædificant in gehennas, si apparuerit postea non esse liquidum, vel aliqua ex parte inualidum, ex quo conformes se minime reddunt menti legislatoris, qui id statuit, ne ex illiquiditate, vel inualiditate, subditi Regii gravarentur, vel molestia afficerentur, vt in d. Pragm. cum maxime omnes aliæ Curie servare debeant, quæ servat Magna Curia, quæ est caput omnium aliarum in Regno, vt per Cauen. in ritu primo, num. 7. & Carau. ibidem numero tertio.

Præsentationes vero instrumentorum scribi debent in libro ad hoc deputato, in quo exprimatür dies præsentationis instrumentorum nomen, & cognomen creditoris, ac qualitas pecuniæ, pro qua præsentatur vt in pragmatica nona §. imprimis, de officio Magni Magistri Iustitiarum, atque id per scribas debet notificari aduocato, & procuratori fiscali pro interesse Regiæ Curie d. prag. §. ordiniamo.

Et pro præsentatione, et citatione nihil debet solui, nisi p

in-

terlocutoria grana decem, vt in ritu 307. sed hodie scribæ exigunt pro citatione carole- num, sed nihil pro præsentatione instrumenti, vt per Scaglione. in ritu 163. iuxta ordinem suum num. 44. quod explicat Carauit. d. rit. videlicet grana quinque pro præsentatione, & quinque pro citatione iuxta prag. 38. 4. colum. in fine de officio Iustiar. & Magn. Curiz, quod non seruari ab actuarijs dixit Carauita dicto ritu.

At instrumenta præsentata partibus restitui prohibentur absque licentia Regentis, Iudicum, & Fisci patroni, vel procuratoris, & de restitutione debet fieri actus in libro, vt in §. item d. prag. Quæ omnia (& malè) in Curijs inferioribus prætermittuntur. Verum
 3 circa hanc rubricam, quæro quid si quis pro debito egerit contra suum debitorem ordinariè, & contestata lite ipsum extraordinariè iuxta ritum conuenire voluerit, an præsentato instrumento possit illum super illius tenore citari facere, & ad liquidationem procedere? Et resolutiuè dicas, quod extra debitoris voluntatem huiusmodi variationem facere non potest, & si facit, debitori competit litis motæ, excep- ptio, ita Grau. part. 4. declar. j. Gallef. de obligat. Camer. par.

2. q. 3. ad tertiam particulam num. 4. & Freec. part. 9. q. 9. vbi in fine dat cautelam vt scilicet in contractu apponatur clausula, vt pro debito possit agi ciuilitè iuxta ritum, & quod vna via electa liceat variare, & quod vna actio per aliam non tollatur, refertq; Vitalem in tracta. clausular. vers. Quod vna actione. Ioan. Paul. Galt. V. I. D.

(Adde. Et tandem quod- &o prius via ordinaria non possit quis agere via ritus, vt supra Decisum referunt Mon- ter decif. 22. & Mastrill. decif. 137.)

Expediatur citatio.

Rubr. II.

SUMMARIVM.

- 2 Citatio prouenit à iure di-
vino.
- 2 Citatio omitti nō debet in
causa liquidationis instru-
mentorum.
- 3 Citatio in obligationibus pa-
nes acta an & quando re-
quiratur, & in apochis
banchorum, numer. 4. 8.
9. & 10.
- 5 Obligatio penes acta senten-
tia

tialate equiparatur.

- 6 *In confessum in iudicio nulla sunt iudicis partes nisi in condemnando.*
- 7 *A iudicis precepto an appellat.*
- 11 *Species Citationis plures.*
- 12 *Sermo aptandus semper ad ea est, quæ frequentius contingunt.*
- 13 *Citatio realis qua.*
- 14 *Practica servanda, quando debitor est de fuga suspectus.*
- 15 *Captura debitoris fugitivi etiam die feriato expediri potest, amplia, num. 18. 19. 20. & 21. Limita, num. 23. & 25.*
- 16 *Qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens.*
- 17 *Contumacia sola quem suspectum de fuga efficit.*
- 22 *Procurator generalis, amicus, vel affinis an possit debitorem sui amici, vel affinis uti suspectum capi facere.*
- 23 *Quod quis propria culpa sentit sibi imputet.*
- 24 *Scienti, & volenti, non dicitur fieri iniuria.*
- 26 *Ratione legis cessante cessat dispositio.*
- 27 *Citatio verbalis, qua solo iudicis ministerio expeditur qualis.*
- 28 *Citatio non requiritur ubi pars in iudicio presens est.*
- 29 *Citationis verbalis definitio.*
- 30 *Citationis partes substantiales.*
- 31 *Citationis forma.*
- 32 *Citatio potest per actuariis expediri.*
- 33 *Citatio debet moderatum tempus ad comparendum continere.*
- 34 *Practica, qua in Regno servatur circa tempus in citationibus apponendum.*
- 35 *Peremptorium debet esse in citatione.*
- 36 *Non refert quod quid ex equipollentibus fiat.*
- 37 *Comparitio personalis requiritur, quando in causa venit imponenda poena corporis afflictiva.*
- 38 *Instrumentum brevis liquidandum liquidum esse censetur.*
- 39 *Preambulum an fieri possit inter primum, & ultimum peremptorium a creditore citante.*
- 40 *Madata qua continere debent, ut valeant.*

Pro

- 41 *Procurator admittitur ad inualiditatē citationis opponendam.*
- 42 *Forma relationis nunciij.*
- 43 *Citatio, quæ fit extra ciuitatem testium præsentiam requirit.*
- 44 *Mandati fines sunt diligenter seruandi.*
- 45 *Citatio maioris, siue pupilli qualis ad instantiam hæredis mediante præambulo.*
- 46 *Citatio ad instantiam cessionarij, siue procuratoris, & principalis qualiter expedienda.*
- 47 *Citatio contra mulierem intercedentem pro altero præuia regia dispensatione qualis remissiuè.* 48. *Citatio est intimanda die iuridico.*
- 49 *Locus ubi citatio executioni mandatur, non ubi expediatur, circa facta attenditur.*
- 50 *Citatio quando circumducitur.*

Presentato instrumento iuxta dicta in præcedenti rubrica aduertat creditor, vt expediri curet citationem, ea enim omitti non debet, quia continet defensionem procedentem à iure gentium, & à diuino ca. 3. Genesis, ibi *Ada mibi es?* &c. Deus omnipotens 2. quæst. prima, & sicut in omni actu iudiciali requiritur, l. de vnoquoque. ff. de re iudic. & l. nam ita 2. Diuus, ff. de adoptione. ita specialiter in liquidatione instrumentorum, Bald. in l. 3. num. 12. C. de execut. rei iudic. & in l. ab executione, nu. 6. C. quorum appell. non recipiunt. Canar. quæst. 43. vbi, quod nisi fieret, instrumentum executioni non mandaretur; atque si mandaretur; ipsa tanquam nulla retractaretur, & ratio est, quia cum nulla sententia præcesserit, nec aliter de causa cognitum fuerit, necesse est à citatione incipere, §. fin. Instit. de pœna temerè litigant. Bald. & Canar. vbi sup. & dixit Annius sing. 256. volum. 2. & ritus hoc dictans 166.

3. Ampliaverò citationem adeo requiri in hoc extraordinario iudicio, vt procedat in obligationibus penes acta, & apochis bancorum, quæ etiam ad formam ritus executionem habent per dicta in prima prima par. rubr. in forma publica numc. 46. limitantur tamen præ-

prædicta in instrumentis in Ciuitate Florentiæ, vbi ea absque partis citatione executionem habent, vt per Cara. ritu 167. num. 11.

4. Atque in obligationibus Neapoli in Magna Curia, Patria mea, ac plerisque in locis, vbi accusantur obligationes, & executioni mandantur nulla partis citatione præcedente, ita de Franchi. decis. 118. nu. 9. & hoc propter stylum, vel statutum, quod valebit secundum Bald. in rubr. num. 4. C. Comminat. vel epistolas, Canar. d. quæst. 43. in fine, & ratio diuersificatis inter obligationes, & instrumenta secundum nos
5. potest esse, quia obligatio habetur ac si esset sententia lata, Angelus in l. frater à fratre ff. de condict. indeb. & de Franc. Decis. 100. nu. 22. & quia confessio, & promissio in ea facta est iudicialis, & in confessum in iudicio nullæ sunt iudicis partes, nisi in condemnando, & exequendo l. prima. C. de confessis, & conceditur executio non obstante appellatione vigore præcepti iudicialis facti per iudicem, à quo non
7. appellatur ad finem impediendi eam, ritu 256. vbi multa Carau. num. 5. confessio verò & præceptum factum in instrumento sunt extraiudiciales, & extraiudiciale, quæ de per se eam executionem non meren-

tur, nisi secuta in iudicio per interrogationem verificatione quæ non potest contingere nisi citatione præcedente, d. l. de vnoquoque, est tamen verum quod ijs in locis quando obligatio esset antiqua, vt quia decem annos à die natiuitatis actionis excederet, citatio omnino esset necessaria ad dicendum causam, quare obligatio exequi non debet. ita Robert. confid. 2. num. 3. seruatum fuisse dicit in Magna Curia Vicariæ ex antiqua consuetudine, quam roborat per Isern. & Afflict. doctrinam in Consti. Dilaciones, num. 21. cui addo Bald. in l. ordo eolum. vltima. de execut. rei iudic. per quam sic Canar. d. q. 43. ratioque secundum prædictos est, quia obligatio, quæ decem annos excedit, æquiparatur sententiæ antiquæ iudicis, quæ executioni nõ mandatur absque partis citatione, & eo casu si citatus ipse opponat satisfactionem, non dicit causam in viculis: sed extra. Carauit. ritu 128. num. 4. vbi ampliavit hoc etiam si ipsius inculatio de antiquo facta fuisset, video ipsū de ratione.

9. Similiter quando accusatio fieret, & executio peteretur alibi, quam vbi obligatio facta est, tunc requiritur citatio ad dicendum causam, quare & citatio nunquam satis laudatur.

Præses de Franch. in Decif. 118. num. 9. de qua superius meminimus, ratioque est secundum nos, quia ille iudex alterius loci potest dici novus; nam coram eo non fuit concepta dicta obligatio, & coram iudice novo semper facienda citatio est circa executionem: ita per doct. Pauli in d. l. ordo, num. ... C. de execut. rei iud. dixit Canar. d. q. 43. Ergo quando facienda est ne erret creditor aduertet ad eam, & pro declaratione ne notandum est, quod licet citationis plures dicantur species esse, quæ numerantur per Maran. p. 6. vers. Rectè concipiatur citatio, num. 50. & declarantur latè per ipsum seqq. numeris; nam prima dicitur realis, siue personalis, secunda verbalis, tertia, quæ fit per literas, quarta, quæ fit per edictum, quinta, quæ per proclama, & sexta, quæ per Campanam, seu Tubam: tamen, quia omnes hæc species vltimè reducuntur, seu sunt reducibiles ad duas primo loco per nos relatas; ideo duas tantum citationis species esse dicimus eoque facilius ad id mouemur, quia hæc frequentius practicantur circa materiam nostram, & debemus adaptare sermonem ad ea, quæ frequentius accidunt vulgata l. nam ad ea, ff. de legibus.

13 Unde dicimus quod citatio

est duplex Prima realis, quæ quoniam fit per capturam personæ personalis à nobis appellatur; atque realis dicitur, quia effectualis; nam effectus istius æ omnium aliarum citationum est, vt citatus habeatur de persona.

Secunda vero dicitur verbalis, quæ fit per verba, vel per literas, quæ verbis explicantur: atque hanc nostram distinctionem videtur approbare Foller in Praxi criminali prima a. par. dum citationem de persona, & verbali fieri per iudicem dixit inferibendo rubricas. Notatos capiat de persona, & verbaliter citata faciat.

14 Vera igitur citatio fit sibi necessaria prospiciat creditor, & quidè si videt debitorem suum post confectionem instrumenti quo se obnoxium fecit effectum esse fugitiuum, vt quia nihil immobile possidet in loco, & colligit iam sarcinulas, vel non colligit; sed si citetur verbaliter de facili fugam preparare posset, presentato instrumento debiti citationem realem intentabit, & sic porriget petitionem iudici, & narratis ijs, de quibus supra, per ipsum discernatur, quod capiatur summaria informatio, & examinatis super petitione duobus testibus, & confito, fiet decretum, quod capiatur debitor de persona, & non excarceretur.

cur, seu dimittatur, nisi praestita fideiussoria cautione de stando iuri in dicto loco, ita ritus Magus Cur. 172. & de iure communi est text. in l. si fideiussor. §. si satisfactum, & l. 4. incip. pretor ait §. si debitorem. ff. de ijs, quae in fraud. creditorum. notat Marfil. sing. 282. & hae citatio vocatur citatio de vocando, & capiendo: praemissa ita cautione praestita, & etiam de soluendo iudicatum nuncius debitorem dimittat, & restabit citatus, & ita scruari dixit Carauit. d. ritu, num. 1. & tenet. Afflic. & ad eum Vrsill. Decis. 170. licet Viuius lib. 1. com. opin. 177. ostenso instrumento solum creditoris iuramentum de fuga suspitione absque informatione sufficere dixit, quem ego sequerer in casu seq. ampliationis, nu. 16. Ratioque huius practicae dicitur esse, quia si ipse creditor propria autoritate id facere potest d. l. pretor §. si debitorem; multo magis ipse iudex. Auth. multo magis C. de sacrosan. Eccles.

15 Amplia vero praemissa multipliciter, & primo, ut hae captura debitoris fugitiui etiam die feriato in honorem Dei expediri, & fieri possit, ut dixit glossa in l. dies festos. verb. si de iussiones. C. de ferijs.

Etiam si esset dies Natiuitatis, vel Paschatis D. N. Iesu

Christi, secundum Bald. in cap. fin. col. fin. de ferijs, & Cottam in memorat. verb. creditor inherens. Viuius vbi supra num. 2. Ex quibus sequitur, quod si ipsa captura potest fieri ijs diebus, poterunt quoque fieri probationes super fuga, ex regula, quod qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens, l. ad rem mobilem; & l. ad legatum. ff. de procurator. cum allegatis loco citato, num. 13. vbi in sequenti ampliat iudicem etiam sine iis probationibus scriptis posse concedere capturam fugitiui, quando alias dubitaretur, ne si fieret probatio in scriptis fugam abriperet. & intelligendus est Viui. d. loco num. 14. Vrsill. ad Afflic. vbi supra, num. 5.

(Adde. limita vero quando creditor hoc casu nolle iurare, ut per Baldum decis. 119.

17 Pariter quoque probationes neque scriptae, neque ore tenus requirentur, si ille debitor est contumax: nam ex sola contumacia satis dicitur de fuga suspectus, ut per ritum Mag. Cur. 172. vbi Carau. num. 3.

Secundo amplia in debitore qui esset in fuga mentali, & contra eum essent euidentia signa, quod fugere vellet. Marfil. sing. 43. Viuius vbi supra, num. 4.

(Adde. Sic in preparante se ad fugam decum testatur Gomez Leo. decis. 22.

Ter-

- 18 Tertiò amplia procedere pendente lite super debito , Alex. conf. 106. num. ... volu. 3. Iason. in l. si ab arbitro §. 1. num. 7. ff. qui satisfare cogantur; & Carauita vbi supra numero 3.
- 19 Quartò amplia in debitore in diem, vel sub conditione Iason vbi supra, num. Afflict. decis. 108. Marf. sing. 355. & alij per Carauit. dicto loco allegati.
- 20 Quinto amplia materiam (quandoquidem ritus practica ri non posset coram laico) in debitore fugitiuo clerico, vt possit capi sine metu excommunicationis dummodo Ecclesiastico iudici presentetur. Abbas, & Bald. in cap. cum non ab homine, de iudicijs, & alij relati per Marf. singul. 43. & Viuium vbi supra in fine.
- 21 Sextò amplia procedere etiam coram iudice incompetenti. Anchar. conf. 192. Rom. conf. 142. & Iason. in l. 2. n. 17. ff. de iurisdictione omnium iudic. concurrentibus tamen duobus ex doctrina Soarez per Carauit. allegati in dicto ritu, num. 2. Primum est si non habeatur presentia iudicis competentis; Secundum, vt captus tradatur iudici competenti, & ita dixit.
- (Adde. Septimò amplia, vt si is debitor armata manu resistat, vulnerari possit. Gallus obseruat. 44. lib. 2.)
- 22 Octauò amplia procedere etiam si iudex, qui commisit capturam sit mortuus, vt possit procedi ad illam, Barr. in l. fundi, num. 4. ff. de acquir. possess.
- 23 Nonò, & vltimò amplia, vt etiam per procuratorem generalem, amicam, vel affinem cum cautione de rato possit expediri huiusmodi citatio: realis, per ea, qua disputando, allegat Carau. vbi supra, num. 19. & ante eum dixit Marfil. sing. 243. Est tamen verum, qd in casu harum quatuor vltimarum ampliacionum ritus predictus non practicabitur ad finem, vt inde ad liquidationem deueniri possit; sed dicta sine (vt annuimus) p ampliacione materiz debitoris fugitiui, & de predictis, & alijs requisitis, vt fugitiuus capi possit, videatur Gramm. conf. ciuili 17. num. 14.
- 23 Limita verò predicta non procedere, primo si ille debitor a principio esset de fuga suspectus; tunc n. quia creditor potuit scire, & sibi non prouidit, damnum, quod inde passus est, imputet sibi, & non alijs c. damnum, de regul. iur. in l. 6. nam. in volentem; & scientem non consideratur iniuria; & dolus l. prima §. vsque ad e. ff. de iniurijs, l. non videtur. ff. de regul. iur. & l. cum donationis

nis C. de transact. Marf. sing. 284. & facit ritus prædictus à contrario sensu ; ibi post contractum .

Sublimita tamen hanc limitationem non procedere, quando antedicta suspitio esset satis modica, & modo creuit, ita quòd magna est, propter quam timetur fuga, tunc enim ad capturam quoque procedi posset, ita per multa Carau. l. cit. n. 16

25 Secundò limita quando creditor post suspensionem habitam stetit per multum temporis spatium, nec capturam intentasset; si enim postea intentare vellet, audiendus non esset, tēpus verò hoc est quinquennium secundum quosdam, & secundum aliquos arbitrio iudicis remittitur. ita Marf. sing. 284.

Tertiò prædicta limita ubique creditor accepisset pignus à debitore, eo, quia præsumitur illud pignus idoneum, glo. in l. 2. vers. redigere. C. de pignor. Iason in §. superest. nu. 94. Instit. de action.

Sublimita verò per Alex. in l. creditor, num. .... ff. si cert. petat. quando clarè pateret pignus non esse idoneum; nā eo casu quoniā Baldi ratio cessat, cessare debet dispositio l. adigere §. quamuis. ff. de iure patronat. cap. cum cessante, de appellat. & hæc quo ad hanc citationis speciem, circa quam in reliquis videri poterit Cara. in

d. rit. à n. 5. vsq; ad num. 9.

(Adde. Quartò limita in debitore, qui præstitisset fideiussorem idoneum, quia bona fideiussoris, & principalis debitoris confunduntur Faber. de cis. prima, C. de fideiuss. facit text. in l. si plures §. præterea ff. de fideiussor. hinc non carcerabitur debitor principalis, quando fideiussor est soluendo Valasc. decis. 11. & quædam ex præmissis habes apud Ricc. collect. 1203.)

Quòd si perspexerit creditor debitorem esse præsentem, & in loco bona possidentem, tunc poterit vti citatione verbali, vel quæ solo iudicis ministerio expeditur, vel etiam verbali, quæ iudicis literis expeditur, & opera nunciij. Citatione verbali, quæ solo iudicis ministerio expeditur, vti poterit, quoties ipse creditor viderit debitorem esse præsentem in iudicio, & curia coram iudice, quo casu præsentato instrumento iudici potest instare, vt interrogetur debitor, nulla verbali citatione opera nunciij expedita, neque poterit hoc casu debitor replicare, facias me ordinariè citari, quia triduo gaudere intendendo, & in ultimo preemtorio promptus sum respondere, ita post multa tenuit Cara. rit. 166. n. 78. ratioque comuniter approbata est, quia citatio non requiritur vbi pars in iudicio præ

L sena

28 sens reperitur, secundum Spec. de libelli concept. §. sequitur. vers. item dicunt quidam n. 6. & alios per ipsum allegatos, quos in facti contingencia videre poteris.

Citatione verbali, quæ literis expeditur vti poterit, quando prædicta oīa cessarent, & quoniam huiusmodi est frequēs va de, ideo circa eam est aliquantulum insistendum iuxta mortem Iureconsulti in l. legauī. ff. de liber. legata.

Et ne obijciatur nobis, quod loquimur de citatione, & nescimus quid sit citatio, vt in simili in materia Notorij, dixit glos. in cap. manifesta 2. quæst. j. & glos. in l. stipulatio ista habere licere §. hic quoq; ff. de verbor. oblig. ideo dico, quod citatio, de qua loquimur, nihil aliud ē,

29 nisi Actus iudicialis vocatiuus alicuius, cuius interfit, qui ex iuris dispositione iudicis decreto, vel mandato præcedente per nuncium, vel alium executioni traditur, & definitio isthæc colligitur ex longa illa, quam tradit Soc. in tract. de citat. art.

30 i. q. 1. ex qua poterit quilibet colligere, quod partes substantiales ipsius citationis sunt tres Prima est commissio de citando facta per iudicem.

Secunda Nuncij executio, quæ comprehendit quoq; tertiam quæ est nuncij ipsius relatio, quæ citauerit. ita Ioan. Andr. in c.

Romana §. contrahentes, de foro cōpet. lib. 6. refert, & sequitur Panorm. in cap. fin. in fin. de off. lega. idem in c. fin. n. 20. ff. de ferijs, vers. redeo ad primā Felyn. in c. gratū, n. 5. de off. deleg.

Definitionis autem verba, & partes citationis patebunt ex declaratione verborū formulæ ipsius cita. quæ erit huiusmodi.

31 Philippus Dei gra. Rex &c. vel talis Baro, &c. N. Capitaneus talis Ciuitatis &c.

Seruientibus nostræ curiæ, quando expeditur ab officiali alicuius loci particularis, si vero ab audientiarum auditoribus vel iudicibus M. Curie, dicitur Seruientibus quarūvis Curiarū insolidum requirendis, & committitur, &c. mandatur quatenus receptis præsentibus quis vestitū fuerit requisitus ad omnem instantiam N. se conferat ad præsentiam, vel ad domum solitæ habitationis N. ipsumq; citet, moneat & requirat, quatenus sub pœna vntiarum auri viginti quinque, quinquaginta, vel centum Baronali Curie, vel Fisco Regio, prima die iuridica (si citandus est in eodem loco, si extra) infra tot dies peremptoriè, &c. personaliter compareat corā nobis, & nostra Curia, siue in hac Reg. Audientia, vel in M. Cur. hora, & loco solitis cauturū respōsurus super tenore publici instrumenti præsentati, & in vltimo preempro-

rio

zio liquidandi per ipsam Curiã. Audientiam, vel Mag. Cur. cõtra eum pro ducatis tot, aliã termino elapso, & ipso non comparente procedetur quatenus iuris, &c. citet, referat in forma &c. Datum in tali loco die tali anno tali. N. Capitaneus, Auditor, vel iudex, Talis aſuarus.

Dixi in principio N. Capitaneus, quia debet exprimi in citatione nomen iudicis, cuius mandato citatio emanat, vt in cap. praterea, de dilat. & habetur in Const. Regni Edictorum, & per Grau. p. 4. declar. 2. n. 5. Verum in citationibus M. Cu. præponitur nomen Magni Magistri Iustitiarij s. D. Ferdinandi de Gonzaga, sed vnus ex iudicibus inde subscribit.

In Regijs Audientijs præponitur nomen Regis, & vnus ex Regijs Auditoribus subscribit.

Dixi seruientibus quia citatio debet cõmitti seruienti, & nuncio curiæ, vt in cap. cum parati, de appellat. & cap. cõtra falsam, de probat. & specul. in tit. de cit. s. sequitur, & habetur per Grau. vbi sup. num. 10. potest etiam fieri citatio, seu insinuatio per Tabellionẽ, siue aſuarium in iudicio, & ipse potest de ea testificari, vt habetur per Ioan. Milleum in sua praxi in glos. præsens num. 4. & ideo ego dixi in definitione per nuncium, vel alium executioni traditur.

Dixi se conferat ad præsentiam, vel ad domum, &c. quia licet Affliã. in const. citationis literæ in primo notab. per illũ text. dixerit, quod citandus si est in ciuitate debet perquiri, & personaliter citari, & non repertus facta diligenti perquisitione domi citari possit, tamẽ quod imo sufficiat si nuncius de directo vadat ad domum citandi, tenuit Bald. in l. consentaneum num. .... C. quomodo, & quando iudex, & hæc opinio approbatur per Reg. prag. incip. Quilibet agere volens, de ordine iudit. loquentem alternatiuẽ, & habetur per Grauin. vbi sup. n. 11.

Dixi solitæ habitationis: nã siue domus sit propria, siue cõducta, quinimo etiam si esset apotheca sufficeret, per notata à Foller. in Praxi crim. vers. vel eos verbaliter num. 29.

33 Dixi prima die, vel infra tot dies, quia iudex in citationibus debet moderatum ad comparandum tempus apponere considerata distantia locorum, qualitate personarum, viarum & negotij, vt probatur in cap. quo ad consultationem, de re iudica. ca. pastoralis, de appellat. Affliã. in Const. causas alias num. 6. rubr. qualiter iustitiarij, & in const. si quem nostrorum num. 10. de exord. præpara. iudit. aliã si essent factæ infra nimis angusta tempora.

L 2 essent

essent nullæ, secundum Specul. in tit. de citatione §. 1. vers. itē quòd facta est §. 2. vers. sed nūqd. Cara. sup. rit. 123. in prin.

- 34 Secundum quem scias, quòd in Regno comunis est obseruātia, quòd si citatus est in loco iudicij, citatur die pro alia immediata sequenti, & in alia die hora causarum solita accusatur sibi prima contumacia, vt dicitur in rubr. sequenti. Si habitat citandus in alia ciuitate intra Regnum inseritur tempus, quo comodè venire possit & Magna Curia solet apponere tempus decem dierum in citationibus tangentibus personas habentes in prouincia nostra Calabriae citra, & postea expediatur triduum, vel aliud tempus secundum quod solet Regi Curia circa cōtumacias.

Si extra Regnum apponendus est terminus sexaginta die rum ad comparandum, & hanc practicam tradit ritus 123. refert, & sequitur Maranta. p. 6. vers. rectè concipiatur citatio num. 67.

Quod si citato non fuerit statutus terminus ad comparandum, datus intelligitur is, infra quem citatus comparere possit, Carau. d. ritu nu. 9. cautius tamen esse dixit terminū certum apponi facere, vt hodie fit per omnes.

- 35 Dixi peremptoriè quia in citationibus peremptorium

semper debet exprimi, alias nullæ essent: & de iure comuni peremptorium mittebatur citationibus tribus præcedentibus l. ad peremptorium. ff. de iudic. hodie in Regno fit vnica citatio cum peremptorio vno pro tribus, quæ habet vim tri-næ citationis, vt latè per Affli. in d. Constit. Edictorum, primo notab. habetur: est tamen verum, quod non appposito peremptorio in citatione; sed aliquo alio verbo æquipollenti, vt si dicatur, in iungas tali qua tenus ad primam iuris compareat aliàs termino elapso procedetur quatenus iuris, idem esset ac si citatio peremptoriū contineret. Affli. vbi supra 36 non enim refert, vt quid ex æquipollentibus fiat, ca. licet ex quadam, de testibus, & dixit Rober. confid. 4. num. 30.

Dixi personaliter, quia citatus super tenore instrumenti, dicitur citatus super causa criminali, ex quo antiquitus per iurio imponebatur pœna trūca tionis manus, vt in ritū 171. & 37 cū in causa venit imponenda pœna corporis afflictiua, debet citatus personaliter cōparere, l. seruum quoq; §. publicè. ff. de procurat. l. accusatore, quæ est penul. §. ad crimē. ff. de publicis iud. Cara. in rit. 182. n. 2. & 3. & in alijs causis hoc verbo nō posito, per proc. cōparere posset, ita Gra. vbi supr. num. 15.

Dixi

38 Dixi, responsurus super te-
nore publici instrumenti præse-
tati, & in ultimo peremptorio
liquidandi, vt inferam, quod
licet instrumentum de per se
est illiquidum tempore præsen-
tationis, vt quia est confectum
cum defuncto creditore, possit
adhuc præsentari per credito-
ris hæredem, cum iam iam
sit liquidandum mediante præ-
ambulo, vt in ritu 281. & instru-
mentum ex breui liquidandum,
liquidum ex se quoque cense-
tur. ita Capic. decif. 42. Corn.
conf. 223. atque relati per Gra-
39 uit part. 3. declar. 21. num. 68
hocque casu præambulum po-
test fieri inter primum, & vlti-
mum peremptorium, quando
citatio hoc modo expeditur, &
præmissis verbis concipitur, vt
per notata à Grauin. vbi supra
sensit Ioannes Antonius à Leo
de Fortiatis in d. l. quod te.
vers. est etiam aduertendū ff. si
cert. pet. fol. 36. Itē quādo In-
strumēt. se se ad aliud referret
vel per aliam scripturam pu-
blicam liquidum fieret dum-
tamen dicatur liquidandi per
aliam publicam &c. ad hoc vt
veniat instructus. Carauit. ritu
167. num. 29. in fine, alias in-
promptū per aliud iustrumen-
tum me esse hæredem, vel in-
strumentum de se illiquidum
iam liquidum esse demonstrare
deberem antequam citatio ex-
pediretur.

40 Hinc est q̄ si ad hæredis in-
stantiam expediatur citatio di-
cetur ad instantiam N. hæredis
H. H. mediante præambulo, si
vero hæres creditoris est pupil-
lus, dicetur, ad instantiam
H. H. pupilli maioris infante,
ac H. Tutoris, siue tutricis, cū
si minor infante solus tutor li-
quidare posset, vt docuimus
supra part. prima secundæ par-
rubr. aduertat ad personam
suam, num. 10. cum duobus se-
qq. & secundum a parte rubr.
& cuius nomine agat à num. 1.
vique ad 5.

41 Et si cessum est debitum, vel
stipulatum in instrumentum no-
mine alterius, dicetur ad in-
stantiam talis principalis, ac
talis cessionarij, siue procura-
toris, & inde simul interueniāt
in liquidatione, & alijs præce-
dentibus actibus iuxta ea, quæ
annotata sunt super d. rubr.
Et cuius nomine agat, num. 15.
& 16. & d. rubr. aduertat ad
personam suam, num. 30. & seq.
Et si est contra mulierem pro
42 alio intercedentem cum regia
dispensatione vallati, præsen-
tati & in ultimo peremptorio
liquidandi, vt docuimus supra
2. 2. p. rubr. aduertat insuper
ad debitorem, num. 38.

Dixi. Citet, & referat in for-
ma. ad hoc vt comprehendan-
tur alix duæ partes citationis,
quæ sunt nuntij executio, & re-
latio, vt inferius dicemus. Dixi

L 3 datum

- datum in tali loco die mense & anno, quia in mādatis debet esse data loci, diei, mensis, & anni alias nō tenerent, argum. 1. si qua beneficia C. de diuersi, rescriptis, glos. in cap. quoniā contra. de probat. & maximē mensis, & diei, vt sciatur tempus circumductionis, de quo infra dicetur, Grau. vbi supra num. 17. & quod data citationis possit die feriata fieri, dixit Graui. per ritum Magnz Cur. 117. Dixi Talis Capitaneus, vel talis iudex, & talis aēuarius, quia subscriptio iudicis, & aēuarij de consuetudine Magnz Curiz apponenda est, Graui. vbi supra num. 19.
- 44 Quz verò dicta sunt adeo requiruntur, quod si aliquod eorum deficiat, citatio non esset valida, & ad eius inualiditatē procurator admitteretur. ita Robert. confid. 4. num. 3. & nos dicemus inferius. Citationis igitur literz dentur expedite, vt supra nuncio, qui eas intimet reo debitori, & ipsis intimatis referat Curiz, & fiat actus in hanc formam. Die tali, in loco tali, &c. Nuncius, 45 siue algerius Curiz cum iuramento retulit mihi infra scripto aēuario tali die, seu hodie p̄dicto die citasse N. personaliter, vel domi suz solite habitationis modo, & forma vt supra, vel retro sibi commissis, & quoties esset facta ci-

tatio extra distriētū ciuitatis, vel extra Ciuitatem, diceretur presentibus tali, & tali testibus, & in fidem talis aēuarius, & cum relatio nuncij sit pars substantialis citationis, & in actis debeat scribi seriatim, in pede citationis, secundum d. constit. citationis literz, vbi Affli. ideo declaremus singula verba ipsius. Dixi talis nuncius, quia citatio debet committi nuncio, & ab eo expediri vltimo loco cap. cum parati. de appell.

Dixi cum iuram. ret. mihi aēuario, quia relatio debet fieri aēuario, vt habetur in leos §. super iis, ibi ad scripia vbi glos. & Bald. C. de appellat. Marian. Soccin. in d. tractatu citatio. art. 13. q. 2. & Gram. conf. 1. post decisioes S, C. n. 14

Dixi, tali die, siue hodie, quia tempus executionis debet apponi in relatione. Socc. vbi supra, num. 5. quoties autem non esset expressa dies citationis executę, intelligeretur de eo die presentis. Dixi personaliter, vel domi solite habitationis, quia debet exequi iuxta mandatū iudicis: verum si in relatione dictum esset citasse domi, non addito solite habitationis, intelligeretur ex quo in commissione facta à iudice fuit expressum.

- 47 Dixi modo, & forma sibi commissis, quia nuncius debet cita-

re iuxta commissionem factam à iudice, & finis mandati diligenter seruandi sunt, cap. venerabili, de offi. deleg. l. diligenter. ff. mandati cum similibus.

Dixi. Præsentibus talibus, quia quando citatio fit extra Ciuitatem, vel iurisdictionem, citantis, requiritur præsentia testium pro substantia relationis, & citationis, & ita interpretata est d. Regia Pragm. Quilibet agere volens, vt per Cau. ibidem, num. 31. adeo quod si secus fieret, citatio nulla esset Robert. loco citato, num. 34. An autem credi debeat nuncio referenti se citasse parte negãte intimatione, videas per Doctores in locis suis, videlicet p Foller. in praxi criminali. vers. Fiat relatio, Mara. p. 6. vers. re. Et concipiatur citatio, & Cau. en. vbi supra.

48 Aduertat autem omninò ereditor, vt eã intimari faciat die iuridico, aliàs nõ valeret, l. prima, & fin. C. de ferijs, & si citatio est expedita in Mag. Curia, siue alibi, & intimãda est Salerni, vel alio loco, vbi intimatio facienda est sit eo die aliquod festum, abstineat aliàs citatio facta non valeret, licet festũ 49 eo die non fuisset Neapoli, siue in loco citationis expeditur: attenditur enim locus vbi citatio executioni mandatur, non vbi expeditur, ita rit. M. C. 116. vb. Cau. Cara. tenet quoq; Robi

vbi sup. n. 32. hanc autẽ intimationem fieri faciat statim expedita citatione, seu infra menses 50 sex, alias ipsis elapsis à data ipsius citatio esset cõducta; ita ritus M. C. 121. & Rober. vbi sup. Hæc de materia citationis dicta sint breuiter. Ioan. Paulus G. V. I. D.

Personaliter in Curia comparens accuset contumacias. Rub. tert.

SVMMARIVM.

- 1 *Creditor liquidare volens, tenetur personaliter cõparere, & quid si impeditus, vel infirmus, n. 17. 20. & 17*
- 2 *Contumacia vnde dicatur, & quotuplex.*
- 3 *Dies termini in citatione apposti non computatur in termino.*
- 4 *Contumacia prima quando accusetur.*
- 5 *Contumacia prima accusatur eo die, quo Curia regitur, si tamen regi potuerit.*
- 6 *Contumacia prima etiam coram magistro actorum accusatur, & quolibet die, & hora.*
- 7 *Contumacia vltima quando accusetur, & num. 10.*

L 4 § Cre-

- 8 *Creditor usque quo possit vltimæ incusationem differre.* 2
- 9 *Iudicialis, vel legalis dilatio non debet superare, & excedere terminum præfixum instantiæ.*
- 11 *Forma accusationis contumaciæ.*
- 12 *Contumax dicitur de fuga suspectus.*
- 13 *Pœna contumaciæ super tenore instrumenti, & ipsius incusationis quanta sit.*
- 14 *Regens M.C. habet potestatem remittendi certam partem pœnæ incusationis instrumentorum sub quibusdam considerationibus.* 3
- 15 *Creditor, qui plures citari facit, potest contra non comparentes accusare contumacias, & contra comparentes ad liquidationem procedi facere vel superseedere.*
- 16 *Practica quando creditor ligdare volēs est carceratus, minor, vel mulier. nu. 18. & 19.*

Facta citatione, & relatione, vt supra dictum est, creditor personaliter debet in curia comparere, & contumacias contra citatū debitore non comparentem incusare, vt d. ritu. 166. ca. 1. dicitur, circa quod antequam vl-

terius progrediamur sciendum est, quod contumacia dicitur à Con, & Tumeo Tumes, quasi & contumax tumeat, & sit superbus in iudicem mandatis eius non parendo. Maran. p. 6. vers. Aduertatur ad contumacias. huiusmodi autem cōtumacia, quo ad propositum nostrum dicitur esse duplex prima, & secunda vltima. ad primam peruenitur hoc modo: nam aut citandus est intus ciuitatem, vel locum vbi citatur, vt prima die iuridica compareat, & tunc die sequenti hora caufarum solita accusatur sibi prima contumacia si nō compareat, & sic dies termini citationis nō cōputatur in termino. Si vero citandus est extra ciuitatem, & locū in Regno tamen; tunc attenda distantia locorū solent dari dilationes decē, vel viginti vel triginta dierū ampliores, vel breuiiores. si extra Regnū dari debent sexaginta dies ad cōparēdū, vt sup. præcedenti rubr. n. 34 diximus, & vltima die termini dati ad cōparēdū debet accusari prima cōtumacia, vt in rit. 94. & 123. aliās si nō accusaretur nō cōparēs nō posset dici cōtumax. ita Cara. d. rit. qui eo casu amplius dixit citationē expirare, & ita seruari in quarto notabili. posse tñ denuo fieri intimationē cū ea met citatione infra mēses 6. per notata in rit. 121.

Verum aduertendum est hic quod

quod magnopere interest an- 5
dilatio sit concessa in hunc mo-
dum compareat hinc ad decem
dies, vel infra decem dies, aut
hinc, & vsque ad decem dies :
nam primo casu si decima dies
est feriata in sequenti debet
comparere aliàs sibi accusabi-
tur eodie contumacia, vt in
ritu 222.

Secundo verò casu si decima 6
dies est feriata debet compare-
re die præcedenti, quæ est no-
na, aliàs contumacia, sibi accu-
sari poterit ita ritus 221. & 86.
circa hoc contrarios concor-
dabat Carauit. in commenta-
rijs ipsorum, & si fortè post vl-
timam diem termini feriatam
essent plures alij dies immédia-
tè sequentes feriati, intelligi-
tur semper de die sequenti iu-
ridico: ita de iure communi est
text. in l. dies ibi differat C. de
ferijs, Bartol. in tractatu de ri-
tu iudicior. in princ. vers. item
quod, Afflict. in rubr. constitur.
si quem nostrorum vers. tertia 8
conclusio nu. 6. & in Regno ri-
tus Magnæ Curie 80. vbi Carauit.
tradit limitationes in alijs
causis, ac etiam rit. 224. & 226.
in fin. debet tamen in actis scri-
bi sic.

Die tali non fuit recta Cu-
ria ob festum dominicale, fe-
stum Sancti Ioannis, vel Pauli,
vel talia, & talia festa, & ideo
non fuit accusata contumacia.
Et hoc loco est annotandum,

quod prima contumacia potest,
& debet accusari etiam eodie,
quo Curia ob impedimenta,
vel alia facienda non regitur,
dummodò si voluissent Iudices,
regi potuisset; & si non accu-
satur citatio intantum expirat,
quod etiam die sequenti accu-
sari nequit ritus 227. & 225.
vbi Carauit. dixit hanc accu-
sationem fieri posse, etiam co-
ram Magistro actorum, vel scri-
ba omni hora eius diei, & sic
seruatur Cõsentia, & Neapoli,
alijsque in locis, vbi semel bis,
vel ter in hebdomada regitur
Curia, quo ad contumacias:
nam alijs diebus, quibus curia,
quo ad eas non regitur, regi
tamè potuisset, accusantur pri-
mæ contumaciæ, vt supra.

7 Ergo accusata prima contu-
macia est in potestate Ado-
rum accusare vltimam elapso
triduo curia tamen ad hoc se-
dente, vt supra, vel expectare,
& si noluerit expectare, potest
8 vsque ad mensem, si citatio fa-
cta est contra existentes in ci-
uitate, & districtu: si verò con-
tra existentes extra ciuitatem
vsque ad duos menses, infra
quos procuret omninò accusare
vltimam contumaciam,
aliàs citatio ipsa expiraret, &
circumduceretur, de hoc est ri-
tus Mag. Cur. 126. & 123. vbi
Carauit. nu. 8. dixit ita seruari
in Regia Audientia Principa-
tus citra.

(Adde.

(Adde. Et est aduertendum, quod quoties incidit mensis triginta vnus dierum, ille attenditur, vt currit, & non computatur, vt sit dierum triginta, adeò quod inculata contumacia prima die 13. Octobris, & vltima sub die 13. Decembris procedit inculatio, & non dicitur circumducta citatio, licet duo menses sexaginta dierum sint inter primam, & vltimam contumaciam exclusiue, vt in Sac. Conf. decisum retulit D. de Franch. decis. 471.)

Ratio autem introductionis huius dilationis, siue temporis vnus, vel duorum mensium, & non vltra circa accusationem vltimæ, esse potest, quia cum iudicialis, vel legalis dilatio nunquam debeat esse tanta, quæ terminum instantiæ principali iudicij datum superet, ac excedat, secundum Bart. in l. 1. num. . . ff. de gland. legend. eundem in l. ædita nu. . . C. de edendo, notauit Ant. de Butr. in cap. 2. de dilat. facit text. in l. petendæ C. de tempore. in integr. restituit. & in l. aufertur §. qui compensationem ff. de iure fisci, Bald. in auth. & consequenter num. . . C. de sentent. & vt aliàs diximus supra in rubrica præsentet instrumentum in Curia nu. 2. instantia in iudicio liquidationis cum sit bimestris; ideo citatio, & dilatio debet esse huic tempori conueniens, ita

vt illud non excedat, vt in dicto ritu 123. Quinimò creditorem, si voluerit, in totum desistere posse ab accusatione vltimæ nu. 2. dicto ritu dixit Carauita, quicquid ritus 183. in contrarium dictauerit cum non sit in vsu, & contra eum vsu contrarium itum sit. Si verò noluerit desistere, vel expectare post primam elapso triduo, poterit ac debet Curia sedente ad hunc actum exequendum personaliter comparere, & inculare vltimam, ita dicunt ritus prædicti 123. & 223.

10 Verum aduertendum est hic, quod si alicui venit accusanda vltima contumacia, & sic venit condemnandus post aliquas ferias puta Paschatis, Natiuitatis, vel Messium, quia fortè est elapsa contumacia, ac transeursum triduum, non poterit vltima accusari, nec debitor condemnari primo die iuridico post dictas ferias; sed expectabitur de æquitate, & in sequenti Curia condemnabitur, vt habetur in ritu 208. & seruatur id quoque in Archiepiscop. Cur. Neapolitan. per ritum 19. eiusdem Curiz, & eo, atque alijs casibus debet debitor in banca per tubittam, vel præconem vocari Curia pro Tribunali sedente ad eum actum, licet in prima non sederit, & parte instante fiet interlocutoria in eum, qui sequitur modum.

Qui

Qui citatus, vocatus non comparuit, neque aliquis pro eo, ideo fuit reputatus contumax, & condemnatus ad pœnam in citatione contentam, & dictum, quod exequatur cōtra ipsum realiter, & personaliter ad electionem creditoris pro debito in ipsa citatione contento, ita Carauit. in ritu 170 post nu. 11. quicquid dictus ritus, & alius in ordine 180. circa tertiam bonorum mobiliū disposuerit, vigore cuius decreti capi potest debitor de persona, & carcerari, tum quia ita fuit interlocutum, tum quia, vti contumax dicitur de fuga suspectus, & per consequens capi potest, vt in ritu 172. idque fieri potest non solum elapso mense, vt in rit. 220. sed etiam sequenti die post contumaciam contractam, vt per Carauit. dicto ritu nu. 7. & ritu 212.

33 Pœna autem contumaciæ super tenore instrumenti, vel accusationis ipsius est trium, vel duorum tarenorum ad minus pro vncias debiti, attentam facultate debitoris, prout in instructionibus, quæ dantur commissarijs, qui ad contumacias exigendas expediuntur, contineri dixit Carauit. ritu 133. nu. 3. & dixi duorum ad minus, quia Regens Magnæ Curie habet facultatem componendi il-

14 las contumacias, & remittendi

tertiam partem, vt per Robert. considerat. 4. num. 41. & adest Regia pragmat. 11. §. quod quidem capitulum de officio Magni Iustitiarij, idque procedit vsque ad summam ducatorum triginta, supra verò non potest solus Regens; sed in bancum interuentu Iudicum, Advocati fisci, & Perceptoris, & non ultra tertiam partem remittet: & quando vult ultra remittere non faciet nisi consulto Prorege, qui etiam porrectis precibus aditus per debitores solet facere gratiam de medietate pœnæ, soluta alia infra certum tempus, vt ego pro Patria, contra quam pro certa summa liquidatum fuerat instrumentum in persona particularium per Lucium Spataforam, obtinui.

In ea verò adest vetus, ac præscripta consuetudo, & solitum Curie, vt scilicet pro singulis vncijs debiti solvatur tarenus vnus pro pœna instrumentorum, & obligationum incusatarum.

Sed iuxta prædicta aduertas, quod si plures sunt citati super tenore instrumenti, & comparente vno in ultimo peremptorio comparet quoque creditor, qui vult procedi facere contra non comparentes ad contumaciam, & condemnationem; 15 contra verò comparentem ad liquidationem, hoc facere non prohibe-

prohibetur, per notata à Carauit. ritu 207. num. 4. & si vellet supersedere contra aliquos posset etiam, contra quos si agere postea intenderet, licet secundum dictum ritum noua sit opus citatione: tamen quod eadem mediante procedere ad vltiora valeat, antequam tamen sit circumducta, dixit idem Carau. vbi supra nu. 2.

At pro complemento huius rubricæ aduertendum est, quod id, quod dixi creditorem debere personaliter in Curia comparere ampliatur, & limitatur multipliciter, &

16 Primo ampliatur procedere in carcerato in carceribus Magnæ Curie, vel alterius loci, & tribunalis: is enim tempore, quo vult accusare vltimam contumaciam, & vocari facere debitorem, debet procurare licentiam, vt possit ascendere personaliter ad locum, vbi regitur Curia cum Alguzerijs ad instandum pro vltima contumacia, & vt debitor condemnatur, aliàs nulla esset liquidatio, & condemnatio, & ita dixit seruari Robert. considerat. 4. num. 5. & Carauit. ritu 166. num. 23.

17 Secundo ampliatur procedere in creditore infirmo, & impedito alijs impedimentis, idem Robert. loco citato num. 6. & Carauit. nu. 22. & quidem infirmus debet hoc casu conduci

per aliquos in sede ad locum, vbi Curia regitur.

18 Tertio ampliatur in creditore minore cum distinctione, de qua per eundem num. 34. nos diximus in prima secundæ part. rubric. & cuius nomine agat, num. 4.

Limitatur autem multipliciter, & primo limita in creditrice moniali claustrata, quo casu seruabitur id, quod diximus in prima secundæ part. rubr. aduertat ad personam suam num. 2.

19 Secundo limitatur in quavis alia muliere honesta creditrice, quæ non in Palatio Curie; sed in Ecclesia Curie propinquiori compare tenetur iuxta ea, quæ dicta sunt, vbi supra num. 1.

20 Tertio limita in infirmo si obtinisset Regiam dispensationem, tunc enim ad palatium non accedens conductus, vt supra, potest facere liquidationem domi, quo casu accedet Actuarius ad illam faciendam eo reposito infirmo, & ita obseruari vidisse per Magna Curia de anno 1594. dixit Ioan. Franc. de Leonardis in Praxi officialium cap. 13. nu. 46.

21 Citra verò Regiam dispensationem si nullo modo ob infirmitatem creditor posset ad Curiam venire non mittetur Actuarius, quinimò nec accedet Iudex, vt decisum in Sac. Conf.

Confil. refert de Franch. decis. 676. in 4. part. cuius meminimus supra rubric. aduertat creditor ad personam suam num. 33. at eo casu superfedebitur in liquidatione, vel condemnatione, donec conualuerit, & si citatio, vel accusatio contumaciæ primæ esset antiqua, adeò quod dubitaretur, quod expiraret, parte instante prouidetur per Iudicem vnica prouisione, quod superfedebatur donec infirmus creditor conualuerit, & interim citatio non expiret, & eo postea conualescente, & ad Curiam veniente vocabitur debitor, & non comparens condemnabitur absque aliqua requisitione prius facienda, & hoc quando debitor nullatenus comparuerit: si vero tempore vltimæ comparuerit, & fuerit superfessum vsque ad creditoris conalescentiam, tunc priusquam vocetur debitor in banca in vltimo peremptorio, est necessaria requisitio, cum aliàs ignoret, quando creditor conalescens procedere, & comparere in Curia voluerit, ita Foller. ad Marant. par. 6. & nu. 8. num. 6. & Carauit. ritu 166. num. 22. Ioannes Paulus Galterius.

Audiantur excusatores:
Rubr. IV.

S V M M A R I V M :

- 1 *Causa liquidationis instrumentorum est criminalis, & ideo in ea Procurator non admittitur, nisi in casu infirmitatis necessarii, nu. 4.*
- 1 *Media causa, quæ sint.*
- 3 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*
- 4 *Infirmitas citati per quos possit allegari, & vide practicam, & casum numer. 5.*
- 9 *Pregnans citata per procuratorem, vel amicum excusari potest.*
- 7 *Absentia citati super tenore instrumenti per quos allegatur, & quando admittatur.*
- 8 *Forma comparitionis pro excusatione absentis.*
- 9 *Forma decreti in excusatione absentis.*
- 10 *Procurator, amicus, vel consanguineus admittitur ad excusandum absentes sine satisfactione de rato, & de pra-*

- presentando citatum.
- 11 Absentia, si malitiosè opponatur non iuuat oppositio.
  - 12 Contumax non gaudet exceptione absentia.
  - 13 Pro contumaci nemo loqui debet.
  - 14 Carceratio citati excusat à liquidatione instrumenti.
  - 15 Carceratio quando dicatur procurata, vt liquidationem non impediatur.
  - 16 Captiuitas citati opposita liquidationem impedit.
  - 17 Hostica exceptio pro citato opposita liquidationi est, impedimento.
  - 18 Exul, vel relegatus pendente exilio, vel relegatione non potest ad ritus formam conueniri, vt condemnatur.
  - 19 Instrumenti illiquiditas executioni præbet impedimentum.
  - 20 Instrumenti inualiditate reperta ad liquidationem non proceditur.
  - 21 Instrumentum non stipulatum de facie ad faciem non meretur ad ritus formam executionem.
  - 22 Nullitas citationis, siuè relationis impedit liquidationem,

et per Procuratorem allegari potest.

Debitori in ultimo peremptorio non comparenti clarum est, quod accusantur contumacia, vt abundè in præcedenti rubrica dictum est vsque aded, vt neque eius Procuratore amico, vel consanguineo comparentibus, & ipsum excusantibus regulariter impediantur.

Ratioque esse videtur, quia causa instrumentorum liquidandorum dicitur esse criminalis, & in criminalibus non admittitur Procurator etiam ad media, vt habetur in cap. veniens de accusation. & l. penul. §. ad crimen ff. de public. iudit. & per Afflic. in decis. 64. Grauin. part. 2. declarat. 24. num. 95.

Et media causæ secundum Bald. in l. seruum quoque §. publicè num. 5. ff. de Procurat. sunt quæ accidunt post contestationem litis, & ante sententiam, qualia sunt exceptionum peremptoriarum propositio, Testium examinatio, instrumentorum productio, eorumq; repulsa, & impugnatio.

Neque obstat ritus Magnæ Curia in ordine 109. dicens, quod causa instrumentorum est ciuiliis, neque etiam ritus 302. qui dum concedit, vt Curia

ria Capitanei, quę Neapoli antiquitus extabat cognoscat de causis criminalibus, & prohibet cognitionem causarum civilium, & instrumentorum, videtur præsupponere eam civilem, quia primus ille ritus facit pro nostra conclusione, dicit enim, quod Procurator etiã ad media non admittitur, & dum ipse, & ritus 302. dicunt, quod sit civilis intelliguntur quo ad id, quod petitur in instrumento, & sic ratione debiti in eo contenti, secus autem quo ad periurium, in quod debitor incidit, pro quo erat pœna manus statuta per ritum 179. & cuius respectu Procurator non admittitur, ita respondet Caraut. in dicto ritu 109. nu. 3. in fine, & discrepantiam concordat.

Neque obstat, secundum ipsum si diceretur, quod cum ab hac pœna manus sit hodie recessum, & exigantur tantum duo, vel tres tarenii, & alibi minus pro vncia, vt supra diximus, videatur quoque recessum ab omnibus, quę ratione prædictorum statuta erant, & sic, vt admittatur Procurator, quia responderetur per eum numer. 2. quod cum huiusmodi pœna pecuniaria successerit in locum illius antiquę personalis, sequitur quod sit eiusdem potestatis, atque effectus, cum subrogatum sapiat naturam eius, in

3 cuius locum subrogatur l. si eum §. qui iniuriarum ff. si quis caution. & l. si donare §. sponfus ff. de donation. inter vir. & vxor. & ex consequenti, sicut quando imponebatur pœna manus non poterat in causa interuenire Procurator, ita hodie posse interuenire non debet.

Accedat, quod semper origo inspicere debet, argum. l. qui id, quod, cum simil. ff. de donat. dixitque in terminis nostris per doctrin. Guid. de Suzaria in l. reos C. de accusation. Guid. Pape decif. 338. nu. 5. atque hanc concordantiam sequitur de Franch. decif. 162. num. 15. vbi per text. in l. congruentius C. de patria potestate l. parēs, versic. sed nec famosę, cum legibus sequentibus ff. de obsequ. præstand. & per doctrinam Salycei in l. iniquum colum. final. C. qui accusare non possunt, quod filius non accusat patrem, inclinavit, quod filius via ritus non liquidet contra patrem, & nos quoque tetigimus supra rubr. aduertat insuper ad debitorem nu. 60. & 61.

(Adde. Faciunt notata per D. Regentem Tapiam ex allegationibus D. Camilli Villani ad dictum ritum 166. fol. 239. & 240. vbi conclusit causas liquidationum vt merè criminales non posse spectare ad Baulum, & ita in Regia Camera refert decisum inter Vniuersitatem

tatem Ciuitatis Catanzarij, & Baiulum anno 1604. quæ sunt notanda contra Abbates Aquæ formosæ, & Lungari, ac alios Prælatos, in quorum Terris sūt Domini habentes causas criminales, & mixtas, vt ij de causis liquidationum cognoscant, non Prælati: & licet expediantur citationes in Magna Curia, per Iudices ciuiliū causarum non tamen sequitur quin expediri possint per criminum Iudices, vt per Dominum Marchionem de Tapia ad ritum, 168. fol. 242. vbi quod subscribuntur per Actuarios criminallium causarum.

4 Dixi non impediri contumacias Procuratore, amico, vel consanguineo comparentibus regulariter; nam pluribus in casibus impedirentur, & primo quoties amicus, consanguineus vel procurator allegaret infirmitatem citati, quo casu admitti excusationem certum est ex ritu Magnæ Curie 267. & dudum si esset allegata infirmitas existentis extra ciuitatem producta fide Medici, qua doceretur de infirmitate citati, & eius qualitate, & quod sine vitæ periculo idem comparere non potest, Iudex decernebat, quod infirmus infra tot dies eius arbitrio statuendos, attenta qualitate infirmitatis, loci distantia, & reliquis, compareat ad faciendam liquida-

tionem, & interim superfedatur, & citatio non expiret, quibus diebus elapsis vocari debebat iterum debitor in banca Curia pro tribunali sedente, & instante creditore personaliter & si non producebatur aliud instrumentum, quod adhuc durabat infirmitas, condemnabatur, ita Robert. consil. 4. num. 19. vbi aliam practicam recenset.

Hodie autem circa hoc caput debitoris infirmi existentis extra ciuitatem, extat Regiæ nouella pragmatica Excellentissimi Comitiss Venuenti sub datum 9. Iulij 1608. qua aliter est constitutum, scilicet, quod cum fide Medici authenticæ suæ infirmitatis debitor constituat procuratorem specialem, qui suo nomine compareat in Magna Curia pro tribunali sedente, ac præsentet omnes & quascunque scripturas, & alleget omnes, & quascunque exceptiones, quas solas vigore ritus, & Regiæ Pragmaticæ præsentare, & allegare possit principalis si adesset, & non aliàs, & cum dicto procuratore procedi possit ad actum interrogationis, & liquidationis, vti cum principali possit, quo non comparente procedatur nihilominus ad liquidationem non obstante exceptione infirmitatis allegata, & dispensatur expressè cum dicto ritu aliter distante,

stante, & non sine causa dixi
 existentis extra ciuitatem :
 nam si esset in ciuitate, tunc
 pragmatica non habet locum,
 & decernitur, quod Iudex heb-
 domadarius accedat ad domū
 debitoris, vna cum creditore
 ad faciendam liquidationem,
 & eo reperto infirmo sit inter-
 rogatio, & liquidatio, & postea
 eidem præceptū, quod durante
 infirmitate non discedat à do-
 mo, & quod caueat de se præ-
 sentando ad carceres quamprimum
 conualuerit absque requi-
 sitione, Robert. vbi supra num.
 19. Scaglioni. rit. 163. num. 63. &
 latius Carauit. d. ritu 267. per
 quos etiam vide quid dicendū,
 quando creditor allegaret in-
 firmitatem lenem, & an fides
 Medici vnus salariati de pu-
 blico sufficiat?

5 Sed iuxta prædicta quæro.
 Quidam debitor carceratus, vt
 infirmus fuit habitatus ad e-
 ius domum per dies decem sub
 fideiussoribus de se præsentan-
 do intus carceres, vel de con-
 cordando eius creditores, &
 quia infra hunc terminum fuit
 maiori infirmitate grauatus,
 fuit ipsius nomine petitum à
 Iudice, vt prorogaret terminū
 7 stante, quod ob grauiorem in-
 firmitatem se representare non
 potuit, nec potest; Iudex habita-
 ta fide à Medico de dicta infir-
 mitate prorogauit terminum
 per alios dies decem interpo-

nendo decretum, quod prædi-
 ctus habitetur per alios dies
 decem renouata cautione, com-
 paruerunt fideiussores, & pro-
 testati sunt, quod ipsi non pos-
 sunt representare dictum debi-
 torem ob eius grauiorem infir-
 mitatem, & proinde cum Iudex
 iterum cum habitauerit reno-
 uata cautione, ipsi non inten-
 dunt amplius fideiubere, ac pro
 illo teneri, & quod iubeat Iu-
 dex illum ad carceres redire,
 Iudex deinde nullam fecit pro-
 uisionem, nec cautio fuit reno-
 uata, debitor interea aufugit,
 numquid fideiussores tenean-
 tur?

* Magna Curia absoluit fidei-
 iussores, Sacrum Consiliū
 condemnauit, vt refert Musca-
 tellus in praxi fideiussoria mo-
 do 8. num. 15. ipse dicit fuisse
 reclamatum, atque defendit fi-
 deiussores videte in facti con-
 tingentia si placet.

6 Superiora autem, quæ dixi-
 mus de infirmo procedere quo-
 que in muliere prægnante di-
 xit prædictus ritus, & Foller. in
 praxi criminali vers. eodem
 nostro nu. 30. & Guid. Pap. de-
 cis. 256. & 445. nu. 5.

7 Secundo impediuntur, quan-
 do consanguineus, vel amicus
 compareret, & pro citato alle-
 garet absentiam, nam eo casu
 admittitur; verum debet præ-
 sentare petitionem, & in ea ex-
 ponere, & narrare cum iura-

M mento,

mento, quod debitor citatus, tam tempore citationis, quam ante, & post erat, & fuit absens à loco in quo fuit citatus, & reperitur in tali loco, siue iuit ad talem locum, cuius forma erit eiusmodi.

8 In Magna Curia Vicaria (siue alibi) comparet N. N. amicus, consanguineus, siue procurator N. dicens ad sui notitiam deuenisse per ipsam Curiam ad instantiam N. fuisse citatum super tenore instrumenti dictum N. qui quoniam antequam per verbalem citationem apprehenderetur, discessit à dicto loco, vel terra, & se contulit ad talem locum, ubi ad praesens est; (si certus est ibidem esse, si autem incertus non apponat verba, ubi ad praesens reperitur, vel est) ideo ipsum excusat petens ad actum contumaciae, vel alium non procedi; sed sibi praefigi, & concedi competentem terminum ad eum certorem faciendum, siue eidem denunciandum omnia praedicta, & comparere faciendum omnimodo meliori, &c. ita de hoc est ritus Magnae Curiae 266. qua petitione habita debet Iudex attenta distantia locorum sic interloqui.

9 Et per Curiam fuit eidem N. impartitus terminus dierum tot ad denunciandum dicto N. ut compareat in praesenti causa, & interim citatio non expi-

ret, per hoc suum, &c. & sic non fit condemnatio sicut in alijs causis criminalibus quando rei citantur ad informandum, ut belle dixit Carau. in d. rit. 266. nu. 2. & 166. nu. 15. & aduertens, quod quando nescitur locus, ubi citatus sit, datur breuior terminus arbitrio Iudicis, idem in d. rit. 266. nu. 3.

10 Quam praeficam ampliabis procedere, ut ille amicus, siue masculus, siue femina admitatur, etiam sine mandato, & absque satisfactione de rato, & de praesentando citatum finita causa absentiae, ut per allegatos Doctores, ubi supra.

11 Sed limita tamen praedicta multis modis, & primo non procedere, quando absentia opposita esset, malitiosa, qualis praesumitur si debitor se absentauit, quia se citandum sciebat hinc est, quod creditore dicente absentiam allegatam non esse veram, decernitur, quod capiatur informatio, & constituto, dilatione ad comparendum concessa minimè gaudeat, Robert. confid. 4. nu. 13.

Secundo limita in citato personaliter, tunc enim absentia malitiosè opponi praesumitur, & non iuuat, & sic praemissa verificantur in citato domi, Carauit. d. rit. 266. nu. 7.

12 Tertio limita, quando citatus super tenore, excusatusque, ut absens esset contumax pro aliquo

aliquo crimine, vel etiam ban-
nitus in eodem tribunali, tunc
enim nulla dilatio ad compa-
rendum danda esset; nam pro
13 contumace nemo loqui debet,
vt in rit. 220. Carauit. vbi su-
pra, Robert. nu. 14.

Si autem absentia esset vera,
& iuste admitta, tunc elapso ter-
mino ad comparandum præfi-
xo, debet iterum vocari debi-
tor Curia pro tribunali seden-
te instante creditore, vt supra
personaliter, & nisi compareat
efficitur contumax, vt per præ-
dictos in locis citatis.

14 Terriò contumacia superse-
detur si allegaretur carceratio
ipsius citati, quo casu licet per-
sonaliter non compareat, ta-
men aliquo excusante non con-
demnabitur, atque in Regno
huiusmodi exceptio hoc modo
præficatur, quod si citatus de-
tinetur carceratus à Iudice
alio in eodem loco, in quo ci-
tatur per alium Iudicem, vt po-
tè Neapoli in Curia Magni Ad-
mirati maris, vel Consentiæ in
Curia Locumtenentis, & cita-
retur in Magna Curia Vicariæ,
vel in Regia Audientia, in vl-
timo peremptorio sufficit, quod
doceatur de carceratione per
fidem authenticam in charta
bombicina per manum Nota-
rij Curia, siuè Officialis: si ve-
rò detinetur carceratus ab alio
Iudice extra locum, siuè distri-
ctum, & ultra dietam, tunc si-

des carcerationis debet esse in
forma probante, vel per litte-
ras Officialis detinentis ipsum
carceratum cum sigillo Curia,
seù dicti Officialis, & docto de
carceratione, vt supra, decer-
nitur, quod supersedeatur in
condemnatione debitoris car-
cerati, & si est suspectus de fu-
ga, aut alijs debitis grauarus,
solet fieri præceptum Iudici de-
tinenti si est inferior, seù sub-
ditus Iudici citanti, quod non
liberet carceratum eo incon-
sulto: sed cautè detineat, ne
fugæ sit locus, & inde poterit
maturius prouidere circa ex-
carcerationem cum cautione
de se præsentando, vt per Ro-
bert. consider. 4. nu. 21. & Cara-
uit. rit. 269. nu. 14. quem in facti
contingentia vide, quia hanc
exceptionem limitat non pro-
cedere.

15 Primo, quoties carceratio
esset procurata, qualis dicitur
quando facta intimatione Iu-
dicis citantis, carceratio per
alium facta esset, ita idem, vbi
supra nu. 16.

Limitat secundo, quãdo car-
ceratus esset in vinculis eius-
dem Curia citantis, quo casu
non fit contumax; sed interro-
gatur in ultimo peremptorio,
& fit liquidatio, & demùm em-
para pro debito, & pœna, vt li-
beratus à causa primæ deten-
tionis, detineatur pro secunda,
& ita quotidie præficari, te-

M 2 status

status est Robert. vbi supra num. 24.

16 Quarto principaliter fit superfluo contumacia, quoties principalis citatus fuisset factus captiuus ab hostibus, tunc enim personaliter non comparens non condemnabitur allegata per aliquem captiuitate, ita ritus predictus 169.

Quinto, quoties quis fuisset citatus ante, vel post, quam fuit pramonitus, vt iret ad exercitum ad seruendum Regi, eo enim casu opposita exceptione hostica per ipsum, vel amicum, de qua in Constit. Regni Hostici exceptio, de except. hostica proponen. non posset molestari per dies quindecim ante accessum, & per totidem post recessum ab exercitu; sed in causa supersedebitur, vt dicta Constitutio cauetur, quod ampliauit Foller. in praxi criminali rubr. eadem nostra nu. 22. in eo, qui voluntarie accessit ad exercitum proprijs expensis; si tempore citationis ibi reperiebatur, vel erat in via, & vide, quae diximus infra rubric. verum debitor de persona nu. 22. & seqq.

18 Sexto, quando citatus esset exul, vel relegatus ijs enim casibus, si quis afferat fidem exilij, vel relegationis, vel sententiam non condemnabitur, & si pendente exilio, vel relegatione supersedebitur adeo, quod

nec in bonis contra ipsum fiet executio, Robert. considerat. 4. num. 17.

(Adde. Quod si quis debitor fuit citatus, vt laicus, & allegaretur ipsum esse clericum, & per procuratorem presentarentur bullae clericatus, & opponeretur fori declinatoria, an admittatur? Hic casus accidit tempore iudicatus in Mag. Cur. Domini mei Aloysij de Nicuesa viri integerrimi, & ob eius praeclaras virtutes nunquam satis laudati, qui reulit ipsum cum collegis hanc exceptionem admisisse: tu vero vide ritum Mag. Cur. 235. ac discussa per D. de Franch. decis. 329.)

19 Septimo si allegaretur instrumentum illiquidum: nam lecto instrumento, & constituto de illiquiditate ad liquidationem non procedetur ex quo fit. 167. de instrumentis liquidis loquitur: illiquiditas autem considerabitur ex notatis per Carau. ibidem, & per nos in 3. par. part. in princ. nu. 1. & seqq. quo casu solet discerni, quod procedatur ordinariè, secundum Robert. considerat. 4. nu. 25. cum seqq.

20 Octavo si allegaretur inualiditas instrumenti, vt quia non esset subscriptum à testibus requisitis per Constit. instrumentorum robur, & non literatis, vbi literati essent: eo enim reperto, & inualiditate visa ad liquidationem non proceditur, ita.

ita Caranit. d. ritu 166. num. 9. & 18. & de numero testium diximus etiam nos supra in prima primę partis rubr. in forma publica nu. 25.

Nono, si allegaretur, quod instrumentum non fuit de facie ad faciem stipulatum, vt
 21 quia debitor obligatus, vel creditor stipulatus fuit nomine alterius, secundum Afflic. in decis. 64. & quid hoc casu ad euitandam hanc exceptionem praticatur, diximus in rubrica supra; & cuius nomine agat, num.

22 Decimo, & ultimo, quando allegaretur nullitas citationis, vt quia in ea deficit peremptorium, vel æquipollens, deest pignitus relatio, vel, quia fuit facta sine testibus in casu, quo requirebantur, vel quod intimatio fuit facta die festo, vel alio, de quibus supra rubrica. expediatu-
 citatio: diximus, tunc enim admitteretur procurator, ita Robert. consider. 4. num. 30. vsque ad nu. 36. & Caranit. vbi supra num. 16. & in spectu citatione, & apparente defectu contra debitorem ad ultimam contumaciam non procedetur. Io. Paulus Galterius V. I. D.

Exequatur contra contumaces. Rubr. V.

SUMMARIVM.

- 1 *Practica post executionem factam contra conuomaces, & circa executionem ipsam faciendam nu. 5. 6. & 10.*
- 2 *Hypotheca resultans ex guarantee habet vim pignoris iudicialis.*
- 3 *Precarium an, & quando in obligationibus subintelligatur.*
- 4 *Executio realis, & personalis contra contumaces super tenore instrumenti an ferriatis diebus fieri possit?*
- 7 *Habens debitoris bona obligata exequi potest in rebus sibi vicinioribus.*
- 8 *Melius dicitur, quod creditori placet.*
- 9 *Diuidens rem cum alio communem potest rem, & portionem rei proprię viciniorum optare.*
- 10 *Boues aratorij, & instrumenta ad agriculturam pertinentia capi non possunt pro debito, nisi adsit dispensatio nu. 11.*

M 3   Mobi-

- 12 *Mobilia ad usum quotidianum destinata pro executione capi non possunt.*
- 13 *Executio in bonis debitoris, & non alienis fieri debet.*
- 14 *Executionem allegas factam in bonis alienis, & non probans in ducatis duodecim punitur.*
- 15 *Litera executorialia expedita per Iudicem defunctum, adhuc sunt valida contra debitorem principalem.*

Quia multoties debitores citati, indurati non comparent, neque per se, neque per interpositam personam, quæ ipsos excuset, unde contra eos proceditur ad contumacias, & ad decretum relatum supra in rubr. credit. personal. compar. accus. contum. nu. 11. quod exequatur realiter, & personaliter, & sæpè, cum de persona haberi nequeat, interatur executio realis, ideò de hac differendum.

Unde breuiter scias, quod licet antiquitus de iure rituum 170. & 180. contra ipsum debitorem citatum super tenore instrumenti relatum, & contumaciam prouidebatur, ut creditor mitteretur in possessionem bonorum ipsius ex prima de-

creto iuxta dispositionem iuris communis, de quo in l. fin. vbi glos. C. vbi in rem actio, & auth. ei, qui iurat iuncta glos. C. de bon. auth. iud. possid. cum similibus, & interin pendente contumacia creditor faciebat rei fructus suos, si instrumentum erat de per se liquidum, de qua practica per doctrin. Bened. de Barz. 2. par. 2. q. 18. sensit Frecc. par. 16. q. 5. vbi hoc potius vi debiti, quam contumaciæ fieri dixit: tamè hodie aliter ternatur, nam virtute decreti, quod exequatur realiter, & personaliter expeditis literis executorialibus, & facta executione in bonis proceditur ad mandatum ad reluendù, infra tot dies, alias ad pignoris, vel rei venditionem procedetur, de quo in leg. creditor C. de distraçt. pignori. quibus elapsis, ac accusatis contumacijs, modo quo diximus supra rubr. 2. nu. 4. 5. & 10. debitore non reluente fit decretum de vendendo, idest quod vendatur res executata tribus legitimis subhastationibus præcedentibus, videlicet singulis, singulis tribus diebus, de quibus in l. ordó C. de execut. rei iudic. & l. 2. & fin. C. de fide instrument. & iure hastæ fiscal. lib. 10. & cã: dela accensa, & extincta ultimo licitatori, & plus offerenti liberatur, auth. hoc ius porrectum C. de sacrosanct. eccles. glos. in l. quæcunque C. de fide instru.

instrument. & dicto lib. 10.

Et de pretio satisficit creditori, & si quid superest soluitur debitori, iuxta l. fin. §. fin autem C. de bon. auth. iud. possid. & ita praticatur absque expectatione trium mēsum, quorum lapsus requiritur, quando aliās citatio fit cum clausula iustitiæ, & executio ex primo decreto, vigore contumaciæ ex Regia Pragmatica. relatione, de ordine iudiciorum, & alterius decreti secundi, quod non requiritur, vt benè notandum dixit Carauit. d. ritu 170. num. 11. & 180. nu. 1.

Ratioque secundum nos duplex esse potest, vel & prima, quia hypotheca resultans ex guarentigia habet vim pignoris iudicialis, Bart. in l. cum vnus nu. . . ff. de bon. auth. iud. possid. Alex. in l. à Diuo Pio §. si super rebus nu. . . ff. de re iudic. Gallef. de obligat. Camer. par. 1. q. 2. nu. 26.

Vnde quemadmodum in eo nihil requiritur, nisi vt fiat Luitio, ita facta executione vigore guarentigiatu instrumenti iā expressè, vel per contumacias tacitè per doctrin. Freccia, vbi supra liquidati. Vel & secunda, quia cum hodie instrumenta contineant prædictam guarentigiam, quæ habet vim sententiæ, vt latè probauimus supra in rubr. curet creditor habere instrum. nu. 17, sicut creditor,

qui obtinuit pro se sententiam exequitur ex causa iudicati nullo inde expectato secundo decreto, vel trimestris temporis lapsu, vt cunctis patet; ita quando expeditur executio vigore instrumenti publici guarentigiatu, vel obligationis. Est tamen verum, quod Robert. consider. 4. num. 44. dicit prædicta procedere, quoties in instrumento ipse debitor ultra obligationem bonorum constituit se precario nomine, ea possidere, iuxta notata in l. interdum ff. de acquir. possess. & quide m. (dicit ipse) reuocato precario poterit procedi ad vèdicionem prædictam non expectato lapsu trimestris temporis citato prius debitore ad soluendum, vel reluendum bona, vel ad dicendum causam, quare bona executu non debeant vendi stante reuocatione precarij, vt in l. creditor, la prima, C. de distraçt. pignor. l. fin. C. de iur. domin. impetrando, & l. debitores C. de pignor. vbi glos. & Afflict. decis. 358. quæ citatio, vt supra vocatur mandatum ad reluendum reuocato precario, atque ita feruari in Mag. Cur. Vicar. testatus est.

Ego autem dicerè, quod precarium si non est appositum expressè, (subintelligitur semper in instrumento, vel obligatione quando adest dictio, &c. & Notarius, siue Actuarus est

M 4 vius,

uius, solitusq; fuit illud in similibus instrumentis, vel obligationibus apponere ex doctrina allegatorū ab Vrsill. ad Affict. in decis. 139. num. 5. & 6. & nos diximus etiam supra rubr. 5 vel reassumptum nu. 51. Atque huiusmodi executio realis sicut etiā personalis potest fieri diebus feriatis, non modo ob utilitatem hominū, vt sunt illi messium, & vindemiarum; sed etiā ad honorem Dei, non tantum ex cōsuetudine, at de iure, quoties inculatio, & decretū, quod exequatur fuerit factum die nō feriato: quinimō etiam ijs diebus feriatis, maximè propter utilitatem hominum expediri possunt literæ executoriales, quia causæ cognitionem non desiderant, & ita fieri, & seruari dixit Carauit. rit. 171. num. 4 & seq. & ante eū, ita tenuit Guid. Pap. decis. 215. excipias tu diem Dominicum, vt per eundem d. decis. num. 5. quam vide, quia pulcherrima, & eam fortè Carauit. non vidit.

4 Quicquid tamen sit hodie huiusmodi executiones impediuntur, (& benè) per Capitula Synodalia, quæ per Episcopos, ac Ordinarios locorum in Diocesisibus fieri consueuerant, & hoc in ciuilibus causis ne homines à cultu diuino distrahantur, vt videre est per ea, & Neapoli est constitutum per cap. 1. S. cesset de Dominicis, festisq; diebus.

Aduertendum tamen est, quod quamuis in executione facienda, traditus sit ordo seruandus in l. à Diuo Pio §. in venditione ff. de re iudic.

Vt primo loco exequantur mobilia, deinde stabilia, iura, & actiones, & demum de persona capiatur: tamen is ordo seruabitur, quoties intentatur actio personalis, secus si actio hypothecaria, Socc. cons. 158. nu. 27. vol. 2. Marant. par. 6. vers. & demum aduertatur circa executionem...

Vnde cum in omnibus instrumentis, & obligationibus hodie apponatur obligatio omnium bonorum mobilium, & immobilium, &c. presentium, & futurorum, cum constitutione precarij, & alijs clausulis, & dum creditor petit illorum executionem, videtur intentare actionem hypothecariam, & illa concedatur, cum sit decretum, quod exequatur realiter, & personaliter ad electionem creditoris, si voluerit exequi in bonis, poterit, omisso dicto ordine exequi, vnam ex rebus debitoris obligatis, quam maluerit, ita est text. notab. in l. creditoris ff. de distra& pignor. in specie tenuit Hugo Donellus in tract. de pignor. post Negusant. cap. de distra& pignor. col. 4. ac Francisc. Bald. in suo tract. pignor. cap. 18. col. antepenult.

Nisi

Nisi tamen aliqua res esset creditori specialiter obligata, tunc enim si illa est sufficiens non potest alia bona generaliter obligata exequi, ita iidem locis citatis per tex. in l. 2. C. de pign. docuerunt.

- Quod limita si in instrumēto caueretur, quod specialis hypotheca generali non deroget, tunc enim quam vellet rem ex bonis obligatis exequetur creditor, & sic fuit in S. Conf. decisum teste de Franch. Decis. 5. & si vellet exequi in stabilibus posset à fortiori executionem facere in stabilibus sibi vicinioribus, & rei suæ magis adjacentibus ista est doctrina singularis Lucæ Penens. per illum tex. in l. quicumque deserta vers. illud, penult. colum. C. de omni agro deserto lib. 11 & hoc per text. in auth. de fideiussor. §. rerum vero ibi meliora apud creditorem, deteriora apud debitorem: melius autem dicitur, quod creditori placet l. exigendi. C. de procurat. sicut etiam dicimus, quod q̄ habet bona vicina, si diuidit cum alio potest petere in suâ portionem bona, & portionem primis bonis viciniorem. Ang. in l. non amplius. §. cum bonorum ff. de legat. 1. Capic. decis. 42. idque vidisse practicari retulit Annus sing. 158.
- 10 Circa vero mobilia aduertatur, ne fiat executio in bonis

prohibitis, vt puta in bobus aratorijs, & animalibus quibuscunque vaccinis, & instrumentis ad agriculturam deputatis per tex. in l. executores, & auth. agricultores C. quæ res pignor. obligari poss. & cap. pridem quod est 4. in ordine sub rubr. de bobus arator. non pignorant. & licet quando alia bona debitor non habebat, vel illa animalia, & instrumenta in specie obligabat, olim in ijs executio fiebat per cap. Regn. Constitutioni Boues num. mihi 156. sub eadem rubr. vnde creditores sibi cauebāt per hypothecæ specialis appositionem; vt per Maran. p. 6. d. rubr. aduertat circa execut. à num. 29. vsque ad nu. 57. tamen id quo ad animalia non habet locum hodie per Reg. Prag. 48. de off. S. Conf. & aliam Principis Petræ Perfiæ, quibus cauetur, ne executio possit ex quocunque debito etiam fiscalium functionum fieri super iis animalibus, tam ad agriculturam aptis, quam non, ex causa, vt in illis, etiam si animalia eiusmodi expressè, & in specie essent creditori obnoxia, & debitor aliud non haberet, tunc enim de persona exequi poterit, & quidem literæ executoriales debent continere clausulam, ne super vac cinis exequatur.

Non tamen nego, quia ita strictum ius relaxetur aliquando,

31 do, nam porrectis precibus Collateralis Cons. quod N. N. debet. tot, & aliud quam animalia vaccina non habet, dispēsat, vt liceat exequi super ijs præstita cautione per exeque-
tem de ea non macellando, & de hac practica testatur Annius sing. 66.

Et ego vidi prouisiones expeditas ad instantiam Doctoris Ioan. Michaelis Grauinæ mei Soceri, vt liceret exequi super vaccinis particularium Terræ Tarsiz pro summa, quam eidē Vniuersitas, & particulares debebant: quod verò ordo d. S. in venditione, quando fit executio in mobilibus, nō habeat

12 locum in mobilibus ad vsu-
quotidianum destinatis dixit Bart. in l. magis puto §. si es num. .... ff. de rebus eorum
3 relatus ab Vrsill. ad Afflic. d. decis. 358. num. 2.

Vtterius notare oportet, q̄ executio isthæc debet fieri in bonis ipsius debitoris, & non alienis, & quia multoties creditoribus exequentibus in bonis proprijs debitorum, insurgant aliqui, qui dicebant, & iurabant bona executi non esse debitorum, sed propria ipsorum; ideo edita fuit Regia pragmatica, quæ est prima inter conditas per Comitem Mirandæ, qua cautum est, quod si
14 quis comparet, & dicat executionem factam in bonis alienis

& non probat, puniatur pœna ducatorum duodecim applicā-
dorum pro medietate filco, & pro medietate parti.

Vltimò pro compendio scias, quod si iudex, qui expedierit literas executoriales contra contumacem, quæ nuntiis traditæ sunt, fuerit mortuus, adhuc executioni mandabuntur contra debitorem nulla facta renouatione, ex deductis per D. de Franc. deci. 403. secus contra eius hæredem, contra quæ si executioni mittendæ sunt, quid eo casu faciendum, vide per eundem. Ioa. Paulus Galt. V. I. D.

Secunda Pars tertiæ, & vltimæ Partis Principalis

In hac secunda, & vltima parte tertiæ, & vltimæ partis nostri opusculi videndum est de modo, & ordine procedendi, vel non procedendi ad liquidationem debitoribus comparentibus: & de exceptionibus impediens eam & carcerationem debitorum per quatuor sequentes rubricas.

Ve.

Verum debitor de persona
comparens, vel licen-
tietur. Rub. I.

SUMMARIVM.

1. *Practica, quando creditor in primo, & ultimo peremptorio non comparet, vel in ultima tantum.*
2. *Licentiato uno ex debitoribus omnes alij licentiati censentur.*
3. *Practica in comparitione de sero facta, vel facienda: & num. 4. & de requisitoria, quando ex pluribus primo loco citatis, unus inde citatur, & non comparet admittatur correus, vel confosius, num. 6.*
5. *Citatio requisitoria, qua, & quando fieri debet.*
7. *Liquidatio non fit si presentatur rescriptum P. S. R. Consilij, quod fiat verbum.*
8. *Forma supplicationis P. S. C. quod verbum fiat super causa obligationis, vel publici instr.*
9. *Rescriptum, siue supplicatio P. S. C. expeditum ad instantiam plurium, si ab uno presentatur, iuuat omnes.*
10. *Procurator presentans supplicationem factam P. S. C. quod fiat verbum ad dilatandum unius augustalis poena multatur.*
11. *Eideiussor representas, principalem tempore relationis faciendam in S. C. facta remissione ad iudicem a quo se principalis ausugisse reperitur, an, & quando ad poenam teneatur?*
12. *Tempore relationis faciendam non possunt presentari, vel recipi scripturae, aut depositum ad liquidationem impediendam.*
13. *Comparens de sero, tunc si quas habet scripturas, vel depositum, presentet alias non auditur alio tempore presentans.*
14. *Creditor Curia sedente, & non tempore relationis scripturas ad liquidationem coadiuuandam presentare debet.*
15. *Actor, & reus ad imparia non debent iudicari.*
16. *Iudices Magna Curia; & inferiores non possunt face*

re prouisiones, quod prestita cautione per debitorem de soluendo supersedeatur in accusando.

17 *Clericus debitor citatus priuilegium fori allegans cõparendo personaliter, & de Clericatu docendo ad Ecclesiasticum remittitur cum ampliat.*

18 *Remissio petita ad suum Iudicem per laicum debitore super tenore instrumenti citatum non conceditur, se cus si per Baronem n. 19. & in casibus notatis n. 20 & 21*

22 *Submonitus, ut vadat ad seruiendum Regi in exercitu, citatus impedit ex ea causa liquidationem, etiã si debitor ex causa dotis. num. 23.*

24 *Opponens hosticam exceptionem an agat contra suos debitores remissiuè.*

25 *Hostica exceptio, si renunciatum est, non iuuat opposita.*

26 *Cautela quando hostica exceptioni nõ est renunciatũ.*

Cum sæpissimè debitor confusus in negligentia credi-

toris iu non comparèdo in primo, & vltimo peremptorio, vel tantum in vltimo: & vt plurimum in rescriptis, priuilegijs & gratijs Principum, atque in exceptionibus iustis in promptu apparentibus sui facere copiam de præsentia negligit, vel tempore quo Curia regitur in alteruro peremptorio, vel de sero recta Curia: idè de hoc erit in hac vltima parte differendum.

Et quo ad primam causam comparitionis scire oportet, quòd si creditor non comparbit, neque in primo, neque in vltimo peremptorio, tunc secundum Carau. ritu 166. nu. 21. debitor potest, & debet citatus extra locum cum copia citationis, & relationis facta, vel sine cum alia tamen petitione facientem mentionem; quod fuit citatus, iuxta ritum 218. comparere, & ex eodem Carau. d. ritu 218. num. 1. & 2. & ritu 210. erit in arbitrio citati debitoris, vel scribere facere suam comparitionem pro eo die, & demum Curia pro tribunali sedente etiam quod non sit lapsum triduum vocari facere actorem, & creditorem eoque non comparente, neque contumaci reputato ex quo non incusauit, se licentia re facere, atque licentiam annotari in petitione comparentis prædicta, vel accusare primam

mam contumaciam in primo peremptorio, & expectato tri-duo accusare vltimam, & condemnari facere creditorem suū ad pœnam sextæ partis mobiliū, & ad expensas, & se, ex quo citatio circumducta dicitur licentiarum facere, & in eo actu, & interlocutoria dicitur, quod debitor licentietur, & q̄ creditor ātor fuit reputatus contumax ad sextam mobiliū & ad expensas. Cara. ritu 210. & 166. num. 21. vbi quoque docuit, quod solet prouideri per Iudices, & decerni, quod debitor, & reus licentietur, āto- re creditore vocato, & non comparente, & de expensis habeatur, ea ratio, quæ de iure habenda erit. & huiusmodi licentiatum debet in libro particulari describi, vt cauetur per Regiam prag. 28. §. fin. de offi. Iustitiarum, seu Magn. Cur. Vicar.

Et quando acciderent premissa (quod raro fit cum à communiter accidentibus rei citati fugiant, nec ita diligentes sunt, atque solliciti, vt ātori contumacias accusent, & quando sunt solliciti eligant communiter remedium prius relatum quod licentietur) talis contumacia posset describi in libro contumaciarum criminalium, & tractari, vt tractantur eorū contumaciæ in criminalibus iuxta tradita per Carauit. d. ritu 218. n. 2.

Si verò creditor comparuerit in primo, & in vltimo peremptorio, & tunc ex quo paruit primæ, infra vnum mensē, si sumus in ciuitate, & loco vbi expedita est citatio, vel infra duos, post triduum si sumus extra ciuitatem iuxta disposita in ritu 226. comparebit debitor citatus, & nulla ātori, & creditori suo inculata contumacia offeret se paratum procedere i causa quatenus iuris, scribi curet suam comparitionem, & hoc casu fiet interlocutoria, quod ātor condemnatur ad tarenos sex, & non ad expensas, & reus debitor licentietur iuxta ritu. 210. & ita procedit. d. titus 218. dicens contumaciam non inculari, si vero debitor comparuerit post triduum, & post mensē vnum si in ciuitate, vel post duos, si extra, & tunc omnino contumaciam ātori, & creditori in vltimo peremptorio non comparenti inculare curet, & ita procedat ritus 226. quos contrarios ita concordat reddit Carauita dicto ritu. 218. num. quarto.

Et quidem prædicta procedunt adeo, quod si ex pluribus citatis pro eadem causa vnus comparuerit in vltimo peremptorio, & ātori, seu creditori non comparenti accusat contumaciam, & se facit, vt supra licentiarum, creditor non poterit

rit etiam infra mensem, vel duos contra alios non comparentes accusare contumacias: 2 quia vno licentiatu omnes alij licentiatu censentur per ritum 207. & rationis ratio duplex est prima secundum Carau. d. ritu num. 2. quia cum huiusmodi licentia ex vna, eademque causa proueniens potuisset omnibus competere ratione contumacia actoris non comparentis obtenta ab vno, ab omnibus alijs obtenta dicitur, arg. tex. in l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus appell.

Secunda est, quia per condemnationem illam, & licentiã circumducta dicitur citatio, ita additio ad Robert. confid. 4. post num. 37. per l. loci §. si fundus ff. si seru. vendicetur; & in l. si comunẽ ff. quemadm. seruit. amic.

3 Quod si debitor iam ritẽ, & ritẽ creditore instante reputatus contumax, comparet de sero, & tunc dicas, quod euitabitur contumacia, & pœna; verum infra scripta requiruntur; nam oportet, quod compareat eodem die, quo fuit reputatus cõtumax de sero corã Regẽ te, & hoc antiquitus, hodie coram vno ex Iudicibus dictæ Magnæ Curie, si ab ea fuit condemnatus, in audientijs eorã Auditoribus, & in alijs locis coram Capitaneo terre, vel 5 loci, ita Robert. confid. 4. nu.

37. & Car. auit. ritu 206. & 28. quibus in locis dixit etiam, ¶ non potest fieri comparitio ista hęc coram A&uarij ad euitandum fraudes ex dispositione Regiz Prag. 13. de offic. Mag. Iustitia. & potest obtinere fidẽ, seu notam suæ comparitionis, & illam annotari facere per A&uarium in libro contumaciarum, & vitabit pœnam; idem tamen debitor debet prima sequenti Curia, dum regitur pro tribunali iterum personaliter comparere, & instare, vt procedatur ad interrogationem, seu liquidationem instrumenti per creditorem petitã, & si creditor aderit, fiet interrogatio, liquidatio; si vero abfuerit durante Curie regimine debitor præcedente instantia licentia-bitur, & hęc secunda comparitio insistentia appellatur, quam si debitor non fecerit, contumacia firma remanebit comparitione de sero non obstante, ita ritus 204. & prag. prædict. 13. de offi. Mag. Iust. §. item quod. Robert. vbi sup. num. 37. & Carau. d. ritu 166. num. 11

Et quoniam per prædicta aperta fuerat via debitoris vexandi creditores; idẽ inuenta fuit practica, qua subuentum fuit creditoribus contra prædictos, & licentiatos Curia sequenti: quæ est vt creditor expediri faciat citationem requisiti.

istoriam, vt debitor licentia-
tus prima die iuridica cum
continuacione aliarum sequen-
tium nulla contumacia incusā-
da, vel triduo expectando per-
sonaliter compareat ad respō-
dendum, & faciendum liquida-
tionem iuxta formam ritus, &
facta relatione prima die iuri-
dica absque accusatione contu-
maciē vocatur, & si non com-
paret condemnatur, & si pri-
ma die non fuerit vocatus, po-
terit alia die vocari ob illam
clausulam in citatione conten-
tam, scilicet cum continuatio-
ne sequentium, & si non com-
paret condemnari, & hoc tem-
per infra mensem si requisitio
facta est in ciuitate, & distri-
ctu, & si extra, infra duos men-
ses, atque practica, vt non
expectetur triduum fundatur
in ritu Magn. Cur. nonagesi-
mo septimo.

6 Hic autem aduerte, quod si
plures citati, & contumaces
reputati, & condemnati com-
paruerunt de sero, & sequenti
Curia insteterunt, ac fuerunt
licentiati, deinde creditor fe-
cerit requisitoriam cōtra vnū,
qui non comparuit, sed alter
pro eo, comparitione correi,
& consocii non obstante con-
tra non comparentem requisi-
tum liquidabitur instrumentū,
vt obseruasse Magnam Curiam
in casu occurrenti refert de
Franch. Decis. 685. vbi dicit ip-

sum vti Præsident Sacr. Conf.
noluisse admittere supplicatio-
nem de non admissione compa-
ritationis correi, quia Mag. Cur.
non grauerat.

Hunc verò debitorem tali-
ter requisitum, & condemna-
tum licet de sero quoque com-
parere ad euitandum contuma-
ciam, vt supra contractam pu-
tarit Robert. vbi supra confid.
4. num. 4. dicens non obstare
illud, quod daretur infinitas,
quæ vitanda est l. si. C. de sent.
quæ pro eo, quod interest, &
quia euitare ipsam potest cre-
ditor comparendo in secunda
Curia, & sic suam habere in-
tentionem: tamen contra ser-
uari, & non admitti compari-
tionem de sero, nisi in prima
citatione, dixit de Franc. d. de-
cis. in fine.

7 Quo ad secundam causam
comparitionis notandum est,
quod quoties cōparet debitor,
& præsentat supplicationem,
& rescriptum Præsidis S. C. di-
ctans, quod Magn. Cur. Vie.
verbum faciat simpliciter, vt
in pragm. nona §. item voglia-
mo, il secondo. de offi Magn.
Iustit. & præstat cautionem de
comparendo personaliter tem-
pore relationis, & parendo
mandatis d. S. Con. & decreta-
tio, vel rescriptum est expedi-
tum eodem, vel præcedenti die
quo producitur, debet superse-
deri in liquidatione pendente
rela-

relatione, vel verbo faciendo, ita Robert. cons. 4. num. 7. & Carauit. in ritu 167. num. 11. Secus si dicitaret, vt Mag. Cur. prouideat, vel referat: tunc enim alterutrum facere in ip-sius erit potestate; impetratur autem huiusmodi rescriptum per viam appellationis factæ præcedente libello in eum, qui sequitur, modum.

- 8 Sacræ Regiæ Maiestati. Hu- militer supplicat. N. dicens in vestra Magna Curia fuisse in- cuscitam obligationem ducato- rum centum ad instantiam N. siue fuisse citatum super teno- re instrumenti pro ducatis tot, & quia dicta obligatio, vel in- strumentum est illiquida, pa- ctionata, illiquidum, vel pa- ctionatum propter quod non potest agi via executiua: sed ordinaria, supplicat propterea vti grauatus cum Reuerentia Maiestati vestræ verbum fieri in vestro Sacr. Consilio, vt eius indemnitati prouideri possit, vt Deus &c.

Quam formam recenset Tar taglia in praxi ciuili cap. 1. nu- 26. & hoc casu causa non com- mittitur Regijs. Consiliarijs: sed solus Præles S. C. decernit, & mandat per Magnam Curiam summam de meritis causæ relationem fieri, vt infra, dicitur.

(Adde, . Et quidem ex Do- mino Marchione de Tapia ad d. ritum 166. num. 1. fol. 238.

scias ita seruari in Magna Curia, nempe vt præsentata hæc supplicatione cum decretatio- ne quod comparente persona- liter, & præstita cautione fiat relatio in S. Cons. à iudice he- bdomadario, idem iterponit decretum, quod remaneat cõ- demnatus, verum supersedea- tur, donec fuerit facta relatio quæ fiet, vt infra.)

Huius verò rescripti præsen- tatio iuuabit, nõ modo præsen- tantem, & comparentem; sed alios etiam correos non com- parentes, dum tamen sit expe- ditum ad instantiam omnium, & vnus ex ijs comparuerit tẽ- pore, quo fit liquidatio, & re- gitur Curia; secus verò si com- paret de sero, nam supersede- tur liquidatio, quo ad compa- rentem, tantum, non quo ad alios, contra quos expedientur literæ executoriales, & ita practicatur secundum addêtes ad Robert. vbi supra post n. 37 qui subiunxerunt Iudices peri- tos, constituto de bono iure debi- torum decernere, quod super- sedeatur in exequendo etiam quo ad non comparentes pen- dente relatione facienda.

- 10 Sed aduertas, quod Ma- gna Curia habita supplicatio- ne solet Iouis die relationem, facere in S. Cons. vt in prag. 10. §. quæ capitula, de offic. Mag. Iustit. per quod, si allegata per debitorem non militabunt, & capi-

captiosa videbuntur, & ad dilatandum, condemnato procuratore presentante supplicatio nem ad pœnam augustalis, id est carolenorum quindecim remittitur causa eidem M. Cur., quæ habito decreto lato per S. Consil. banniri facit debitorem per Palatium, contra quem non inuentum, vel non comparentem accusat fideiussionem, & mandat exequi pro debito, & pœna, inuentum autem, & comparentem carcerat, nisi faculo paratus fuerit satisfacere, vt in ritu 269. ita additio Mazziz ad Robert. cons. 4. numero 7

(Adde. Facta tamen interrogatione super instrumento per Magnam Curiam ipsi debitori, & hoc rationibus allegatis per D. Præsidem de Franch. de quibus agit Dominus Reg. & Marchio Tapia vbi supra num. 3.

31 Sed retenta prædicta practica quæro, quid si quis fideiussisset, vt supra, de presentando, & parendo mandatis Sac. Consil. ac tempore relationis presentauit principalem, vt quia debitor principalis semper fuit præsens in defensione suæ causæ, vel quia fuit formiter representatus cum S. Consil. remissæ causam ad Magnam Curiam, per quam intelligatur decreuisse, quod M. Curia ad liquidationem procedat) fuit iam liquidatum in-

strumentum, & debitor condemnatus, ac expeditæ literæ executoriales, & interim debitor aufugit, an fideiussor prædicto modo datus teneatur?

Hanc quæstionem disputat Muscatellus in praxi fideiussor. modo 13. & tandem distinguendo dicit, quod si eo tempore, quo fideiussor representauit debitorem Magna Curia poterat debitorem retinere, & carcerare, & ipsum detinuit, & carcerauit, tunc si postea condemnatus fuerit, & aufugerit, erit fideiussor liberatus iuxta decis. Afflic. 130.

Si verò non poterat detinere, vel carcerare, & tunc quia non sufficit representare, nisi debito, & congruo tempore representetur, dicendum quod non liberetur, vt per allegata per ipsum, quem videto.

32 Et iuxta hæc notandum est, quod tempore, quo fit relatio in S. Consil. per Iudices M. Cur. vt videatur, an instrumentum presentari possit, & liquidari, nequeunt presentari, vel recipi scripturæ, instrumenta, vel depositum ad impediendum instrumenti liquidationem nisi in ipsa M. Curia tempore quo regitur; sed in Sacro Consil. debet de iustitia, vel iniustitia liquidationis ex eisd. actis cognosci.

33 Similiter quando comparet quis de sero, tunc debet presentare scripturas, si quas habet.

N bet.

bet, vel depositum aliàs alibi, vel alio tempore non præsentantur, vel recipiuntur, vt dispositum est per Reg. prag. 4. & 11. inter editas per Comitè Mirandæ, & hoc ne fiat præiudicium parti, & fisco.

Qua ratione stante si citatus præsentet depositum ante vltimam contumaciam, vel vltima purgata per comparitione de sero ante quam fiat insistencia in sequenti Curia, tunc bene liquidationem impedit, vt tenuit Scipio Rouitus super di
14 Ita prag. nu. 1. qui ibid. n. 2. ampliauit d. prag. 1. creditore, vt pariter nõ admittatur ad præsentandum scripturas, vel aliud instrumentum necessarium ad faciendum liquidationem, & liquidum instrumentum præsentatum, quod iam est illiquidum, actor enim, & reus non debent ad imparia iudicari l. fin. C. de fructibus, & litium expensis, & tandem ita fuisse iudicatum in S. Conf. vt per Præsidentem de Franc. de cif. 420. sequitur etiã Ioan. Franc. de Leonard. in praxi official. cap. 13. nu. 47.

16 Pariter quoque Iudices ipsius Magn. Curie, & aliarum Regni Curiarum non possunt facere decreta, & provisiones ore tenus, vel in scriptis, quod præstita cautione per debitore de soluendo debitum, & poenã supersedeatur in accollendo obligationes, quando venit, &

cessit dies solutionis, & hoc sub poena centum vntiarum Magistris actorum irroganda, vt per prag. 1. in princip. d. Comit. Sie etiam si debitor comparendo personaliter, dicat se priuilegiatum alterius fori, & iurisdictionis, vt potè Clericũ, & doceat de clericatu per fide, & publica documenta, eo casu ad suum Iudicem Ecclesiasticum remittendus esset per ritũ Magn. Curie 65. & 235. & sic impeditur liquidatio.

(Adde. Sed quid si non personaliter: sed per procuratorẽ, vide notata per nos supra rub. audiantur excusatores post numer. 18.)

Hoc autem dictum amplia duobus modis, & primo amplia procedere etiam si hic clericus tempore laicatus contraxisset debitum, pro quo conuenitur adhuc enim debet ad Iudicem Ecclesiasticum remitti, vt per Alex. in l. nemo potest num. 32. ff. de lega. primo.

(Adde. Sunt notata per D. de Franch. decif. 656.)

Sed quid si fecisset in fraudẽ, vel si post obligationem, & ante clericatum fuisset à Iudice sæculari præuentus, vide addẽtes ad Robert. post numer. 71. confid. 4.

Secundo amplia etiam si clericus sese obligasset soluere, quid certa die, vt deinde laicus effectus, & citatus per sæcularẽ

rem

rēm super tenore instrumenti ad Ecclesiasticum remitti debeat, si tamen clericatus tempore ab eo præuentus fuisset, ut per prædictum, ubi supra, qui per doct. Bald. in l. affinitatis. C. commun. de successione. Ita determinasse Sac. Conf. refert in causa Vespasiani Paulilli cū hæredibus Bernardi de Buccerijis.

(Adde. facit text. in l. si quis postea ff. de iudicijs: verum quod executio inde debeat fieri per iudicem sæcularem ego aliquando censui per tex. in l. Episcopale C. Episcopi audiētia, p. quæ cōcordabā supradicta & ita alias tenui in causa Pompeij Campolongi, qui clericus existens obligavit se cuidam penes acta Episcopalis Curie Cassanensis Diocesis, & obligatione incusata tempore clericatus distulit creditor petere executionem, & literas executoriales quousque effectus laicus, & facto transitu ad secundas nuptias Episcopi Vicarius contra ipsum destinavit Commissarium ad exequendum pro debito, & pœna. Dixi quod executio erat petenda, & debebat fieri per iudicem laicū cui tunc subdebat Pompeius per d. l. Episcopale, quia obligatio cōcepta penes acta Episc. Curie incusata habet vim sententiæ, quam ratam haberi oportet in omnibus, sed executioni man-

dari per iudicem laicum, ut ibi dicitur; verum in contrarium allegabatur d. l. si quis postea; & quod tex. in prædicta l. Episcopale loquitur in laico consentiente in Episcopum; propterea casus est disputabilis.)

18 Diuersum autem erit in laico, qui si petat se ad Baronem, cuius est Vassallus, remitti, nō audietur: quia instrumentorum liquidatio non est remittenda, ut cauetur per prag. vnicam de instrum. liquid. remittent. relata per Carau. in ritu 166. num. 73. & seq. ubi licet concludat idem esse si per Baronem petatur remissio; tamen quod

19 id procedat quoties Baronem competit priuilegium cumulatiuè, secus si priuatiuè, quale est priuilegium Principis Bifiniani, qui etiam in specie id habet, & priuatiuè, quo casu concedendam remissionem dixit Decisum à Sac. Conf. & obtinuisse pro Marchione Burgésæ vtili domino Status Diani Scipio Rouitus super d. prag. & sic habes primam limitationem ad d. prag.

20 Secundo limita in subditis Magni Admirati Maris, ut

* (quicquid prius iudicatum fuerit in Magna Curia) decisum est in Sacro Consilio, referente Domino Carolo Tapia in commen. ad ritum 54. num. 2. sub tit. de off. Magni Iustic.

N a 21 Ter-

- 21 Tertiò limita in Magistris aſtorum Sacri Conſilij, quo ad hoc tantum, vt in alio tribunali non conueniantur, niſi in Sacro Conf. idem d. Tapia num. 3. dixit iudicatum in Sacro Conf. de anno 1602. in cauſa Hieronymo de Agatio Maneyno cum Aloyſio Sarro, viſo priuilegio Magiſtris aſtorum conſeſſo.
- 22 Audiendus etiam eſt, & licentiandus debitor, ſi citandus ſuper tenore comparens dicat ſe eſſe ſubmonitum per Regiam Curiam, vt vadat ad exercitum pro Regio ſeruitio, & doceat de ſubmonitione per fidem, ſeu literas præſecti exercitus; tunc enim decernitur, & durante Regio ſeruitio ſuſſedeatur in liquidatione etiam p̄ quindecim dies poſt reſeſſum, per Conſt. Hoſtici exceptionē, vbi Andr. & Affli. & nos quoque diximus ſupra rubrica Audiantur excuſatores. numero 17.
- 23 Amplia hanc exceptionem procedere in fauorem excipiētis debitoris ex cauſa dotis, vt per S. Conſilium deciſum fuiſſe dixit Epiſcopus ad Hier. de Statutis, & conſuetudinibus n. 12. litera A, fol. 319. à ter. in fine.
- (Adde. Sunt deciſiones allegatz per D. de Franch. deciſ. 286. vſque ad num. 6. an vero procedant facta conſeſſione in cauſa, vel lata ſententia ſuper cauſa dotis vide per eum, à d. num. 6. vſque ad finem.)
- 24 An. autem hanc exceptionem opponens ea gaudeat, ſi agat, cōtra ſuos debitores. vide Ann. allegat. 75.
- 25 Præmiſſa tamen fallunt quoties in ſtrumento eſſet hoſtice exceptioni renunciatum, quia ſtante tali renunciatione cum iuramento exceptio oppoſita non prodeſt, neque admittitur l. poſtquam liti C. de p̄actis c. quamuis, eodem in 6. & ita per doctrinam Frece. de ſubſeudis de officio Admirati Maris num. 16. dixit de Franc. deciſ. 164. num. 9, & Epiſcopus ad Hier. vbi ſupra.
- 26 Sed vt diſta renunciatio nõ obſit poteſt porrigi ſupplicatio Excellentiffimo Domino Proregi, vt mandet exceptionem prædictam admitti non obſtante renunciatione, & iuramento, & in liquidatione durante Regio ſeruitio ſuſſederi: eum enim ſapè id conſeſſiſſe reſert Rober. vbi ſupra num. 65.
- (Adde. Secundo fallunt in vxore militis in caſtris exiſtentis, vt deciſum patet apud Capic. dec. 172. ſublimitantur in vxore, quæ ſequeretur virum ad caſtra l. 1. & 2. C. de vxoribus militum, per quam ita videtur cenſere Capic. in allegata deciſ. & in deciſ. 79.

Secundo sublimitatur in vxore militis conuenta pro dote, que possideretur per virum in castris existentem. Franc. Milan. in decis. Sicil. 9.

Hæc sunt causæ, quæ solent frequentius liquidationem impedire, & debitoribus licentiã impetrare, sunt & aliæ, quæ carcerationem impediunt, quas in rubrica sequenti videbimus. Ioan. Paul. Galt. V. I. D.

An facta liquidatione in carceres conijatur.

Rubr. II.

SUMMARIVM.

- 1 Liquidationis noua definitio traditur.
- 2 Liquidationis forma.
- 3 Exceptio opposita, quæ discussionem indiget die sequenti cognosci debet.
- 4 Debitor si appellet, vel offerat omnia bona mobilia, & stabilia creditori, ut vendat, vel insolutum accipiat si huiusmodi beneficio renunciaris generaliter nõ auditur ad liquidationem, & carcerationem impediendam.
- 5 Censuarius rem censui subie

Etam si relaxet non audiendus.

6 Dilatio concessa per l. si debitori. ff. de iudit. per ritum sublata est.

7 Observatio antiqua, & noua circa debitoris carcerationem.

8 Exceptio notoriè respiciens instrumentum, personam creditoris, vel debitoris, carcerationem impedit.

9 Exceptio persona semper opponi potest, & num. 11.

12 Moratorium, saluum conductum suè saluaguardiæ opponens an, & quando audiatur.

13 Concurrentia, & dilatio quinquennalis quæ, & quando opponatur, & num. 15. 16. & 17.

14 Minor pars creditorum cogitur cum maiori concurrere in dilatione.

18 Iudices pendente lite super dilatione quinquennali, vel alia concedenda prohibentur hodie saluam guardiam debitoribus concedere.

19 Moratoria gratiosa concessa per principem impedit carcerationem, & quid præstetur circa eam num.

20. 21. & 22. & quid ho- 39 *Solutio, siue satisfactio in die n. 31.*
 23 *Moratoria gratiosa non iu- promptu facta, qua dica- uat debitorem ex causa tur, & quando impedi- delicti nisi in casu nu- liquidationem, & carce- meri 26. nec alios num. 27 rationem num. 41.*
 28. & 29. 40 *Apoca de recepto an solutio- nem probet ita, quod liqui- dationem impediatur.*
 24 *Debitor ex causa delicti, qui non habet in ere luit 42 Omissio modicę summa præ- in corpore, & qualiter.*
 25 *Debitorum ex delicto digni sunt in paupertate marce- scere.* 43 *Solutio tertiarum integrarū, an impediatur liquidationē capitalis pacto non obsta- te, & num. 45.*
 30 *Moratoria ad futuros credi- tores non extenditur.* 44 *In Regno pœna non debetur, nisi quatenus cum interes- se concurrat.*
 31 *Moratoria contra credito- res utens, debitoribus quo- que suis illam concedet.* 46 *Producens tres apochas de solutione an, & quando de præterito soluisse præsuma- tur.*
 32 *Cessio bonorum carcerationē impedit.* 47 *Reuelationes testium præceden- te denunciatione euangeli- ca facta, & presentata im- pediunt liquidationem.*
 33 *Modus cedendi bonis anti- quus, & nouus recense- tur.* 48 *Satisfactio non dicitur, quan- do pecunia soluta est auoca- bilis, & quando cessa sunt iura, vel pignora data, num. 60.*
 34 *Cedere nolēs bonis at dilatio- ne gaudere cupiens inuitis creditoribus non obtinet.* 49 *Creditor pro credito in solu- tum aliquid accipiens re- seruatis primis iuribus, si*
 35 *Beneficio cessionis bonorum renunciari non potest, & ratione num. 36.*
 36 *Cessio bonorum in casibus sexdecim fieri prohibetur, & facta non iuuat.*
 37 *Privilegium Brundusinum carcerationem impedit.*

acce-

- acceptum euincatur, ad ritum debitorem conueniet.
- 50 Solutio, ut plene liberet, debet esse facta creditori idoneo, & sic non pupillo, vel minori absque tutoris, vel curatoris auctoritate.
- 51 Depositi impedit liquidationem, & carcerationem, & quae practica circa id seruatur.
- 52 Fides depositi campforis, vel diuitis liquidationem non impedit.
- 53 Depositi non potest fieri per amicum nomine debitoris, secus solutio, & satisfactio, & quo pacto id intelligatur.
- 54 Si debitor satisfecerit post liquidationem factam contra se per depositum, quod liberatum sub cautione fuerit auocatum non potest inde via ritus, sed ordinariè conueniri.
- 55 Satisfactio probari potest per testes non obstanto pacto aliter dictante.
- 56 Testes producti ad probandum satisfactionem, quot numero esse debent.
- 57 Quinque testes publico æquivalent instrumento.

58 Calumniator, & sic creditor petens bis debitum qua poena puniatur.

59 Hæres agens pro debito soluto defuncto calumnia poena non afficitur.

Veniamus modo ad ipsam liquidationem, quæ secundum nos ita definiiri poterit, ut sit creditoris circa creditum, & debitoris circa debitum poenale, vel iuratum publico, liquidoque instrumento comprehensum, & ad interrogationem à iudice pro tribunali sedente factam subsecuta responsio. verba. Responsio subsecuta ad interrogat. iudic. stant loco generis, cætera loco differentiarum.

Declaremus autem verba in ipsa definitione apposita: dixi, Responsio creditoris circa cred. & debit. circa debit. public. liquid. instrum. comprehen. ad differentiam responsionis super debito scriptura non vallato, vel scriptura, sed non publica, vel publica; sed non liquida, quo casu liquidatio non fieret allegata eius illiquiditate, ut diximus supra rubr. Audiantur excusatores num. 19.

Dixi iudice pro tribunali sedente, ad differentiam responsionis ad interrogationem extraiudicialiter factam à iudice quæ liquidationem non operatur.

2 tur; verum ea, quæ sit tempo-
 re, quo Curia regitur, quando
 vocantur creditor, & debitor
 in ipsa præsentibus, quibus coram
 iudice constitucis legitur in-
 strumentum præsentatum, & si
 non opponitur exceptio instru-
 mento obstat, & apprensus in
 promptu sit interrogatio dela-
 3 to iuramento creditori, si quid
 recepit de quantitate in instru-
 mento contenta, & pro quan-
 ta summa illud præsentat, &
 liquidat, & deinde debitori si
 habet instrumentum pro vero,
 & habita responsione ab utro-
 que, per actuarium scribitur
 hic actus, qui liquidatio appel-
 latur in hunc modum.

Qui N. creditor cum iura-
 mento dicit instrumentum, &
 omnia in eo contenta esse ve-
 rum, & vera, & illud liquidat
 in ducatis tot. ita ritus 166. &
 Grauna parte quarta declara-
 nona.

Ibi responsio debitoris cir-
 ca debitum, subdas tu siue af-
 firmatiua siue negatiua, siue
 enim debitor neget, quia con-
 uictus per instrumentum pu-
 blicum guarentigiatum, vide-
 tur per calumniam negare ad
 notata per Alex. & alios in l.
 à Diuo Pio. §. sic quoque ff. de
 re iudic. non iuuabitur: siue co-
 fiteatur instrumentum esse ve-
 rum, & teneri ad summam in
 eo contentam, vel non teneri
 allegando satisfactionem non

promptuariam, vel alios defe-
 ctus non apparentes sit præce-
 ptum à iudice, quod soluat de-
 bitum, & poenam, & non di-
 scedat à Palatio, & sic regula-
 riter carceratur, ita ritus 174.
 & habetur per Frecc. p. 7. q. 2.
 n. 9. & per Rober. conf. 4. nu. 48.

3 Quod si contigerit opponi
 exceptionem, quæ indigereet
 discussione, ob quod provide-
 retur, quod fiat liquidatio ex-
 tra Curiam, tunc discussio, & liqui-
 datio illa omnino die sequenti
 fieri debet, nec eo casu decerni
 potest. quod fiat depositum, ve
 per Reg. prag 9. §. item voglia-
 mo il primo de off. Mag. Iust.

4 Et adeo verum est, quod de-
 bitor siue neget, siue affirmet
 carceratur, quod etiam si ap-
 pellet, non retardatur execu-
 tio, & carceratio, ita Frecc.
 p. 16. q. 7. Rober. conf. 4. nu.
 78. nisi tamen appelletur à ci-
 tatione, vt diximus supra ru-
 br. præcedenti numero 7. & 8.

Item si offerat omnia bona
 sua mobilia, & stabilia credito-
 ri, vt vendat, & sibi satisfaciat,
 carcerandus est; ad notata per
 Carau. in ritu 166. num 54. ra-
 tionibus, de quibus per ipsum;
 ac etiam si velit gaudere bene-
 ficio de dandis bonis in solutū
 inuito creditore permisso eidē
 per text. in auth. hoc nisi C.
 de solut. cui tamen renuncia-
 let etiam per ea verba.

Et omni legum auxilio, quæ
 ho-

hodie indistinctè in quolibet contractu apponuntur, vt decisum, in S. Conf. de anno 1555. de mense Maij, & tandem de anno 1576. de mense Ianuarij. retulit de Franch. Decis. 81.

5. Et sic non est audiendus, quemadmodum quoque non auditur censuarius, si vellet re censui subiectam relaxare, vel insolutum dare, vt per Foller. in praxi censuali vers. tanquã res iudicatas num. 49.

6. Similiter si vellet gaudere dilatione concessa per text. in l. si debitori ff. de iuditiis: quæ est dierum ad minus decem hodie, vt ibi glos. intellexit in fine glos. vltimæ, carcerandus esset, quia per ritum sublata dicitur, Grau. p. 5. decl. 28. num. 46.

Et quidem circa carcerationis-huius introductionem non erit incongruum aliqua à prima origine repetere, vt antiquitatis aliquid non ignoretur, vt insti. de testament. in principio.

7. Vnde ex Aulo Gellio lib. 20. noctium alicarum capit. 1. ex Grauin. in prozmo. Commentarii ad ritum nostrum 1. 6. ex Couar. lib. 2. variar. resol. cap. 1. & tandem ex Domino Carolo Tapia de iure Regni lib. 2. cap. 48. num. 2. de custodia reorum, sciendum est, quod antiquitus lege duodecim tabularum cauebatur, vt debitor tri-

bus nundinis perduceretur viuus ad prætorem in iudicium, vt publicè repeteretur in quantum creditori cõdemnatus fuisset, infra quod tempus trium nundinarum si debitor non se concordabat cum creditore, capitis pœnam dabat, aut vendebatur, vt creditori de prætio satisficeret, quod si plures erant creditores, debitor in partes secabatur. Ea autem lex extat sub titulo, de re iudic. in hæc verba.

In vinculis sexaginta dies habeto, inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producto quantumque pecuniæ iudicatus erit prædicato. Tertiis autem nundinis, si interim pactus non sit, capitis pœnam dato, aut trans Tyberim peregrè venum ito, & si plures forent, quibus reus esset iudicatus tertiis nundinis partes secanto.

Post quam durissimam legem apud Romanos etiam introductum est, vt filii debitorum addicerentur creditoribus pro debito parentum, vt ex Dionysio, & Cælio lib. 7. Lectio. antiqu. cap. 20. constat. id quod ab Hebræis seruabatur, vt legitur 4. Regum cap. 4. ibi, Ecce creditor venit, vt tollat filios meos ad seruiendum sibi.

Tertiò verò tempore anno 428. ab Vrbe Caio Petylio, & Lucio Papyrio Consulibus, lata est

lata est lex Pætilia Papyria, qua sublata lege xij. tabularú cautum est, ne quis ob pecuniam creditam in vinculis teneretur sed eius bona esset obnoxia creditori, de quo testat^r est author quidã de legib. Romanis lit. P, vers. Pætilia, & hoc ob ratione cuius Linius, qui id quoque asserit, meminit lib. 8. decade 1.

Quarto verò tẽpore regnantibus Cæsaribus decretum est ne debitores liberi in seruitiú, aut pignus creditoribus darentur, de quo in l. ob æs, & auth. imò C. de action. & obligat. & in auth. vt nulli iudicium s. quia verò. collat. 9. & l. 2. C. quz res pignor. oblig. poss. & in cap. 2. de pignor. etiam si bona debitoris defecerint, ne ex ijs creditoribus satisfieri possit.

Postea iure Pontificio, de quo in cap. ex recripto, de iureiur. inductum est, vt si promissioni de soluendo accesserit iuramentum possit detineri liber homo pro debitis, id quod ex eo annotarunt doctores allegati per Couarruiam à quo hæc excepimus vbi supra, plura his videto apud Tapiam loco cit.

Quod quidem ius vltimum hodie comprobatum extitit, & auctum per ritum Magn. Curie Vicariæ 166. quo dispositum est, vt eadem ratione iuramenti, vel pœna, & sic ob spratam Iudicis autoritatẽ debitor obli-

gatus publico instrumento, vel pœnes acta confessus debitum detineri possit, quinimo eum detentione pœnam lueret anti quitus scilicet obruncationis manus, hodie pecuniariam, vt diximus in Rubric. Persona liter comparens accuset contum. . . . & infra Rub. vltimum. ....

Carcer autem debitoris debet esse separatus à carcere nephariorum, & delinquentiú, Grauin. p. 4. declar. 11. vbi plura pulchra de carcere num. 70. Dixi, quod debitor carceratur regulariter, quia sunt multi casus, quibus debitor non carceratur, & primus est, quando citaretur extra Regnum super tenore instrumenti confecti in Regno, tunc enim quo ad exceptiones audiretur extra carceres. Carauita dicto ritu 166. num. 65.

8 Secundus casus est, quando debitor ipse opponeret aliquã exceptionem apparentem, respicientemq; instrumentũ, vel personam creditoris, & ipsiusmet debitoris, de quibus quoniam satis, superque satis tractatum est in prima, & secunda parte principali, ideo ad ibi dicta recurrendum est, quando casus acciderit, ita dicebat Robert. confid. 4. num. 82. & in nominatus author post eum, qui fatebatur, quod stante statuto, quod instrumentum paratam

ratam habeat executionem, & contra illud exceptio opponi non possit, exceptio tamen per sonæ semper opponi poterit, allegat Rom. l. 1. & in l. tutor. 2. notab. ff. de iure iuran. Crauet. conf. 104. idque Frecc. p. 12. num. 5. & etiam Canar. q. 15. dixerunt.

10 Tercius casus est, quando debitor opponeret exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ contra instrumentum, quo debitor confessus esset recepisse aliquam quantitatem, vel speciem infra biennium in mutuo, & infra viginti dies in alijs contractibus, vt per Afflic. decis. 105. num. 2.

Ea enim poterit quandoque infra dictum tempus apponi, vt euitetur carceratio, cum talis exceptio oriatur ex eodem instrumento, etiam quod ei fuerit cum iuramento reuocatum: apponi tamen debet, absolute ad iuramento impetrata, Robert. confid. 4. num. 57. & post longam disputationem Carau. ritu 166. num. 41. vbi in mutuo dat cautelam pro creditore, vt faciat presentialiter apparere pecuniam, & recenset decem alias limitationes relatiuè ad Rebuff. in com. const. in tract. Chyrograph. art. 93. vol. 1.

11 Ampliat verò, vt huiusmodi exceptio etiam competat aduersus obligationes penes

acta stipulatas. Afflic. in Const. causas iuxta finem, refert, & sequitur Grauin. p. 5. declar. 15. num. 31. sed Aretius in §. idem iuris colum. pen. num. 68. inst. de except. per ipsum pro Afflic. allegatus tenet contrarium, vt scilicet obligatus, & confessus sua sponte coram prætore non possit hanc exceptionem opponere, Barb. in c. si quando, de offic. deleg. & Bald. conf. 447. incip. contrahentes.

12 Quartus est, quando debitor afferret saluam condictionem, guidaticum vel moratoriam concessam sibi. Robert. vbi supra num. 66. & Grauin. part. 5. declara. 31. num. 50.

Et pro declaratione notandum est, quod moratoria duplex est, altera, quæ fundatur in iustitia, & est proprie quando maior pars creditorum petit à iudice, quod minor concurret cum eis ad dandum quinquenaël, maiore, vel minore dilationem debitori, de qua habetur in l. & suam §. hodie, & l. maiorem, & l. rescriptum ff. de pactis, & signanter in l. fin. C. qui bonis credere possunt quæ peculiari vocabulo concurrentia appellatur, quo casu si debitor produxerit sententiam latam, & transactam in rem iudicatam super dilatione ipsi data ad soluendum per maiorem partem creditorum suorum

13 (maio

(maiolem dico respectu quantitatis, & non numeri creditorum d.l. maiorem ff. de pactis.)

14 & creditor citans esset de numero minori creditorum, tunc quia minor pars cogitur concurrere, & expectare, vt per Afflic. in Decif. 288. per text. in d.l. & suū §: hodie, vbi Alex. & alij, ff. de pactis euitabit carceres, ita Robert. confid. 4. aut. 67. & hoc casu non tenebitur debitor cauere de soluendo lapsu temporis in moratoria contenti adueniente, vt per Vrfill. ad Afflic. d. Decif. nu. 2. vbi etiam, quod illa pars creditorum vincit, quæ vult concedere hanc dilationem, non ea, quæ vult, vt debitor cedat bonis.

(Adde. Verum inter creditores non numerari eos, qui habent emptos annuos introitus cum pacto de retrovendendo, nisi pro tertijs maturatis eant in Collat. Conf. decisum referente Domino Confil. Nicolao Franc. Constantio refert Dom. Conf. Rouit. ad prag. 3. num. 1. de cessio. bon. intellige tamen vt per eundem ibidem num. 12. quando ii creditores, seu omni annuorum introituum, seu reddituum non haberent eorum contractus rescissos per sententiam, vel quando fuisset commissa graduatio creditorum comunis debitoris quo casu debitor declaratur de

coctus, & contractus omnes ab eo gesti habentur pro rescissis per iura, & rationes ab eo animaduersas.)

Amplia verò moratorium, hanc adeo competere debitori, vt etiam creditor, contra quem impetraretur de numero minori, tamen ex causa dotis esset, adhuc concurrere teneatur. Ioan. Bapt. de Sancto Sever. in tract. dotis, priuileg. 260. & scias, quod dum quæstio tempore Carauit. occurrisset in S. Confil. in causa Gasparis Gaballis, cum Ioanne Iacobo Columba agente pro dotibus suæ vxoris, & nolente concurrere, referente Freccia causæ Commissario, fuit decisum, contra agentem pro dote, ita Carau. d. ritu num. 19. & dum iterum accidisset non fuit decisum, quia partes non insteterunt, Allegat aliqua Ann. sing. 101. & Præses de Franch. in decif. 219. dubitauit contra dorem.

(Adde. Et ideò sequitur male hanc decisionem pro negatiua parte allegauit Dominus Riecius collect. 8.)

16 Limita autem pluribus modis, & primo concurrentiæ beneficium non prodesse debitoribus Neapolitanorum originariorum tamen ex causa pensionum domorum, & censuum, rerumq; comestibilium, vt per Gramm. conf. 8. 14. & 13. in

cini-

ciuilibus, de Franch. decis. 179. num. 9. & Ann. d. sing. 10.

(Adde. Et incausa censuum decisum retulit in Coll. Conf. anno 1555. inter Thomam Carracciolum, & Aurelium de lo Baglino est tñ verū q̄ quidam Regnicola p. 2. eorum tract. c. 3. num. 162. extendit capitula concessa Neapolitanis ad ciues affectos per Ciuitatē, & exteros qui per incolatum continuum decem annorū affectus fuisset ciuis Neapolitanus vt contra eum guidaticum concessum non teneat ita coontra decretum Magn. Curiaz obtinuisse refert Rouit. in pragma prima, num. 4. de cessione bonor. vbi guidaticum concessum alicui exceptis Neapolit. fuit decretum non obstat Heliano Spinola, qui per decennium cōtinuum Neapli habitauerat, licet esset Ianuensis.)
Refert. & sequitur Vrsill. ad Afflic. d. decis. num. 1. & 9.

17 Secundo limita non prodesse debitori minorum, & causa depositi, Vrsill. ad Afflic. vbi supra, & de Franch. d. Decis. 151. dixit in Sac. Conf. decisum fuisse.

• Hic autem aduertendum est, quod licet antiquitus pendente lite inter creditores alterius an esset danda dilatio quinquēnalis debitori, solēbant iudices concedere saluaguardias eidē ne molestaretur de persona, vel

in bonis, tamen hodie id est fieri prohibitum per Reg. pragmat. 4. Ducis Oxonia cap. 6.

14 Altera vero est moratoria, quae fundatur in sola gratia, de qua loquitur text. in l. quoties C. de precibus Imperat. offeren. & ritus Magn. Curiaz 287. & à solo Principe conceditur secundum Castrensem in l. 1. §. qui magistratum num. 9. per illum text. cum gloss. ff. quod quisque iuris.

19 Quo quidem casu, si est concessa debitori ad certum tempus, & praestita per ipsum fideiussoria cautio de soluēdo creditori finito tempore, non carcerabitur, aliās dicta fideiussione non praestita moratoria non iuuabitur, vt d. ritu cauetur, & concordat l. vniuersa C. de precibus Imper. offeren. quod intelligit Cara. ritu praedicto num. 5. modo fideiussio isthac à creditoribus petatur.

20 Amplia etiam si per Principem fideiussio remittatur, debitorem ad eam teneri, vt dicitur praedictus ritus, vbi Cara. num. 5. de comun. opin. testatur, quam sequitur Viuius comun. opin. 176. num. 2. lib. 1. dixitque Vrsill. ad Afflic. loco citato.

21 Secundo amplia praemissa de moratoria procedere etiam in debito iurato, vt per Vrsill. vbi sup. à n. 6. vsque ad 11. Mustestellus in praxi ciuili parte quar.

quarta glos. petendo num 14.

22 Amplia tertio procedere etiam si moratoriz beneficio esset renunciatum in specie, atque eius imperationi, dum tamen in petitione moratoriz fuerit facta mentio de renunciatione, alias subreptitia presummeretur, Carau. vbi supra num. 11.

23 Eadem autem limitabis, & primo non procedere in debitore ex causa delicti dolo suo commissi, vel ex causa actionis iniuriarum, vel quia aliis fuit transactus, vel compositus, vel quia condemnatus fuit ad poenam corporalem, & ad interesse partis pro operis, quibus offensus, vel offensus, seu occisi consanguinei caruerunt, vel carentes futuri sunt, vel quando, quis condemnatus est ad poenam fideiussionis. his enim casibus moratoria generaliter à Principe concessa contra creditores aduersus eos ex delicto creditoribus non proderit. ita Alex. Ripa, Alciat. & Bologn. in l. 1. ff. si cert. petat. Roman. cons. 43. quos refert Viuius commun. opin. 176. num. 10. lib. 1. Vrsill. vbi supra ad Affliat. & Carau. d. rita num. 12. & seq. Præses de Franch. Decis. 450. & 358. & reluctantibus ipsis creditoribus habebit locum

24 regula, quod qui non habet in re luat in corpore: corporalis autem iuitio, & poena interpre-

tatur exilium temporale, vt d. Decis. 358. cauetur.

Quod est intelligendum in persona delinquentis, & ex delicto debitoris principalis, seculus autem in persona fideiussoris ipsius delinquentis, debitoris forte fisco pro aliqua poena fideiussionis incurta, vel alia, hic enim si non gaudet moratoria, gaudebit beneficio cessionis bonorum (si voluerit) etiam inuitis creditoribus, vt inferius dicemus.

Hanc autem limitationem amplia etiam si ob paupertatem concessa esset debitori, verbis generalibus moratoria, vt debitori ex delicto non proficit: nam delinquentes digni sunt, in perpetua paupertate marcescere
25 l. quisquis C. ad legem iul. maie stat. & l. bona fides. ff. depositi.

Sublimita verò præmissa, si ratio moratoriz esset talis, vt etiam in debitoribus ex delicto
26 eto verificetur, tunc enim cum ratio legis, vel Statuti debeat legem, & eius dispositionem ampliare l. regula §. cum quis ff. de iuris, & facti ignoran. & l. cum pater §. dulcissimis ff. de legat. 2. sequitur quod etiam ipsis debitoribus ex delicto p. desse debet exemplum cum prædictis refert Carau. vbi supra num. 15. sed non satis ad nostrum propositum, quod est si alicui debitori ex causa delicti,

si,

Si, qui esset extra Neapolim, concessus esset saluus cōductus veniendi Neapolim pro aliqua causa, tunc cum censeatur data securitas recedendi, si creditor eius vellet contra ipsum liquidare instrumētum pro debito, ipsumque arrestare non posset.

27 Secundo principaliter, limitat præmissa de moratoria gratiosa nō, pcedere in fideiussoribus nā ipsos nō trahetur l. ex: priones, ff. de exception. l. quia personale vbi Bart. notat ff. solut. matrim. cum similibus. annotat Vrsil. ad Afflic. decis. 5.

(Adde. Barz. Rota Bonon. decis. 76.) est tamen verum, qd Vrsil. tradit duas cautelas, pro eis ne possint conueniri stante concessione moratoriz principali facta, quas in praxi, vide p ipsum, vbi supra num. 16. vsq; ad 19. & de veritate per Vrsil. ad Afflic. d. decis. 288. & 206. num. 3. & Muscat. in praxi fideiuss. p. 2. q. 9. num. 9.

28 Tertio limita non procedere in debito ex causa dotis, Io. Bapt. de Sancto Seuer. in d. tractat. dotis privilegio 289. relat. us à Cauen. & Carauit. d. ritu 287.

(Adde. Faciunt notata per D. de Franch. d. decis. 219. numer. 5.)

Est tamen verum, quod hodie solent Vicereges, & Collat. Cons. concedere moratoriam

per annum dummodo certum quid creditori ex ea causa soluat, & ita dicit in facto vidisse obtentum Carauit. vbi supra circa finem.

29 Quartò limita non procedere in hærede debitoris, quo mortuo hæredes poterunt conueniri pro debito non obstante moratoria concessa defuncto, ordinariè tamen, vt per Carauit. prædicto nu. 15. dixit Præses de Franch. decisione prædicta 179.

30 Quintò, & vltimo limita in debito post moratoriam obreptam contracto, tunc enim creditoribus post eam non obstat, cum ipsa ad futuros creditores nō extēdatur, lege Aurelius S. Titius Scio ff. de liberat. lega. dixit Guido Papæ decis. 109.

(Adde. Vide Annam. sing. 463. & D. Conf. Rouit. ad prag. 3. num. 33. de cessione bonor.)

31 Et aduertas, quod vtens moratoria contra creditores, si & ipse habet debitores aliquot, debet cum ipsis eodem iure vti ita Afflic. vbi Vrsil. decis. 66. quod verò huiusmodi moratoriz amplius non concedantur, & concessæ reuocentur, voluit Dux Oxunæ inter gratias concessas de anno 1585. impresas inter Præuilegia, & Capitula Neapolitana, cuius meminit S. Rouitus super prag. de cessione bonorum.

(Adde

(Adde. Hodie est prag. 3. de instrum. liquidat. & num dilatione concessa pendente currant vsuræ? distinguunt Boer. decif. 296. & Mastrillus decisio. ne 16.

- 32 Quintus casus principalis est, si debitor cesserit bonis, & cessionis beneficium opposuerit, atque in promptu producerit decretum, & saluaguardiam: tunc enim euitabit carceres, vt habetur in toto titulo ff. & C. qui bonis ceder. pos. & etiam cauetur per reg. prag. 3. de cessione bonorum. Robe. confid. 4. num. 68. & Grauin. part. 5. declar. 31. num. 41. & Carauit. ritu 279.

(Adde. Limita in Neapolitanis, contra quos vigore capitulorum ipsis concessorum debitor sicut moratoria, ita cessionis bonorum beneficio vt nequit pro pensionibus, & censibus domorum, vt habes in prag. 1. de cessione bonor. & impetratum non tenet. Sublimita in muliere Neapolitana nupta extero, qui eam in propria patria transtulisset; ea enim privilegio Neapolitanorum non gaudebit ex optimis iuribus quæ allegauit D. Ro ut. in d. prag. 1. num. 55. & 6. de cessione bonorum, & habetur per D. de Franch. decif. 416.)

- 33 Et quidem licet antiquitus cessio fiebat natibus ad lapidē percussis, vt refertur per glōf.

in §. fin. instit. de action. habetur per glōf. in e. sicut dignum est §. quarto vers. si hunc, de homic. & meminit Guid. Papa decif. 343. & addit. ad Robert. in d. §. fin. litera D, vbi de forma libelli cessionis bonorum, & dilationis quinquennialis, & de diuersis modis cedendi bonis: tamen hodie in Regno constitutus est Neapoli quidam lapis marmoreus quinque circiter palmis supra solum ante ianuam palatij Mag. Cur Vic. super quem debet ascendere, & per horas manere, qui celsurus est bonis, de quo est Reg. prag. 3. de cessione bonorum vbi etiam de ijs, quæ seruanda sunt per cedere volentem: hincque cedens postea ad hoc, vt cognoscatur, & euitetur ab alijs ne secum contrahant, & etiam in pœnam, tenetur vitæ durante asportare in bireto signum viridis coloris, nisi per indulgentiam Principis asportatio remissa fuerit, vt per pragmatic. 6. Ducis Oxunz latè disponitur.

(Adde. Quæ processit ad instar. motus proprii emanati Romæ per Pium IV. Sum Ponti contra petentes beneficium cap. Odoardus, & cap. peruenit de solation. qui incipit cupientes in Bullario, vt refert D. Rouit. ad pragmat. 3. n. 7. de cessione bon.)

- 34 Aduertas autem hic, quod cels;

cessio adeo competit debitori, quod si velit cedere, & dilatione quinquennali non gaudere, obtineat cessionem creditoribus inuitis, sicut si cedere nolle; sed dilationem prædictam peteret, esset in electione creditorum, ita Alber. in d. l. fin. refert de Franch. d. dec. 251.

- 35 Amplia casum prædictum procedere, etiã si cessionis bonorum remedio fuerit in instrumeto renunciatum cum iuramento; non enim renuntiatio valebit regulariter, neque iuramentum obstabit, quandoquidem necessitas, & inopia sũt in causa c. querelam, & c. breui, de iureiur. quæ non subiacent regulis iuris c. 2. circa finem, de obseruatio. ieiunij l. illicitas §. veritas ff. de offic. præsid. & faciunt notata ad hoc propositum à Carau. in ritu 179. num. 4. & sequ. & ante eum hoc dixit Guido Pap. dec. 211. nu. 1. quem refert, & sequitur Scaglio. in d. pragmat. 38. de cessione bonor. estque communis opinio, vt retulit Couarr. in cap. quamuis in 2. p. relectionis in princ. nu. 6 de pactis in 6. assertique rationem, quia cum cessio sit beneficium, ne quis ob æs alienum in carceribus detineatur, ei modo renuncians sibi non obest, quia humanæ libertati refragatur: quandoquidem renuntiatio isthæc est quasi perpetua ad publicum carcerem obliga-

tio, & præcisa seruitus, ad quã liber homo se astringere nequit l. 2. ff. de libero hom. exhiben. l. Titius §. Titia ff. de condition. & demonstr. glos. & doct. in l. antiquitas. C. de usufruct. & l. post certi, C. de liberali causa.

(Adde. Accedant allegati à D. Rouit. ad d. pragmat. 3. nu. 5. de cess. bon.)

Dixi quod renunciatio non valet regulariter, quia renunciatio tenet in certis casibus, de quibus per Cyn. in l. 1. C. qui bonis cedere poss. in vlt. quæst. & Bartel. in l. alia §. eleganter num. ff. sol. matr. & per Ant. de Butr. in cap. ex rescripto, de iureiur. refert Canar. q. 28.

Subamplia etiam si fuisset renunciatum huic beneficio pactum speciale, vt videtur innuere text. in d. l. alia §. eleganter, & habetur per Iasonẽ post alios in d. §. fin. num. 30. instit. de action. qui posuit duodecim

- 37 casus in quibus quis bonis cedere non potest, & cessio facta non iuuat, videre, quia deteruunt pro limitationibus presentis casus, quibus addit hos alios quatuor, & Primus est quando quis prius gauisus est dilatione quinquennali, de qua in precedentibus; tunc enim ad bonorũ cessionem ipse non admittetur, & admissio non proderit, glos. in dict. l. final. vers. generando C. qui bonis ced. poss. Soccinus in Fallentij regu. 46. numer.

14. Grammat. in rit. Mag. Cur.
18. item quod aduocatus fisci.
Afflic. dec. 178. vbi testatur de
communi opinione, Viu. com-
mun. opin. 176. numer. 11.

(Adde. D. Conf. Roui. prag.
3. n. 10. de cess. bon.)

Quod intelligas si à principio
debitor illam ex se petiisset, &
obtinisset, quòd si eam non pe-
tiisset ex se; sed voluisset cedere
bonis, & creditores desiderantes
vt potius gauderet dilatione,
induxerunt debitorem, vt dila-
toriam acceptaret, tunc etiam
ea gauisus cedere bonis pote-
rit, ita per doct. Petri à bella-
pertica in di&. l. fin. dixit de
Franch. in dec. 251.

Secundus est, vt non admit-
tatur cessio bonorum contra
Neapolitanos, quorum debi-
tores (vt etiam supra in dila-
tione quinquennali, vel mino-
ris temporis diximus) pro cau-
sa censuum, & locationis fun-
dorum, & domorum cessionis
bonorum remedio non gaudet
vt in prag. 1. sub titul. de ces-
sione bonorum roborata per
Decretum Sac. Consilij in cau-
sa Alphonfi Muscatelli cum
Ioanne Carolo Galterio per
relationem factam per D. Præ-
sidem de Franch. vt refert ad-
dit. ad Robert. post num. 36.
Vuius lib. 1. comm. opin. 180.
num. 2.

(Adde. Amplia in debito-
re Ciuitatis Neapolis ex cau-

sa conductionis gabellarum
vt cessione bonorum non gau-
deat ex discussis per D. Anellū
Amatum Iureconsultum eru-
ditum, & inter primos aduoca-
tum solertissimum in cons. 50.
vbi iunctis aulis per Sac. Conf.
dixit esse decisum.)

Terrius est, vt cessio proce-
dat pro ijs debitis, quæ fuerunt
contracta ante annum à die
cessionis bonorum impetratæ,
secus si post, vt per pragmat. 2.
eod tit.

(Adde. Hinc si quis infra
annum à die contractationis
debiti imploret hoc beneficium,
& Reg. pragmaticæ vigore ex-
cludatur, ad hoc beneficium
amplius non admitteretur, etiam
si post annum illud denuo pe-
tierit, & implorauerit, vt hic
iudicatum per S. Conf. refer. D.
Consil. Rou. ad prag. 2. nu. 3.
de cessio. bonor.)

Intellige tamen prædicta, vt
is si venerit ad pinguiorem for-
tunam, satisfacere debeat se-
cundum Iaso. in d. §. fin. num. 2.
& 3. instit. de actio. & Scaglio.
in d. prag. num. 41. per quos mul-
ta videre poteris in materia
& de hoc cauere tenetur, non
satisficere. Bald. in d. l. 2. C. qui
bonis cedere poss. & Doct. in c.
Odoardus de solut.

Quartus, & vltimus casus
est, vt cessio bonorum non com-
petat contra creditorem (quod
supra in moratorijs firmaba-
mus

mus) ex delicto, ut puta si quis fuisset pro iniuria illata alicui ad centum condemnatus; nam pecuniaria pœna in corporale hoc casu conuerti debet, ita Viu. lib. 1. comm. op. 91.

(Adde. Tenere videtur Andr. in c. 1. post nu. 50. ibi secundum hoc respondetur ad quæstionem, quæ sint regalia. Piquer. dec. 6. quem refert, & sequitur Ricc. collect. 831. Licet videatur asserere contrariū Theff. decis. 182. & ipsum sequi D. Rou. ad prag. 3. num. 2. de cessio. bonor. an autem cessio prædicta procedat in debitore fiscali vide adductos per cons. Rou. loc. cit. n. 4.)

Hoc verò intellige in principali debitore, secus in fideiussore, quem posse beneficio cessionis bonorum gaudere, dixit in Sac. Consilio decisum de Franch. dec. 507.

38 Sextus principalis casus est, ut non carceretur debitor, si produceret priuilegium Brundusinum, quod Brundusij habitantibus concessum est, ne soluere creditoribus exteris compellantur per quinquennium, de quo per Gramm. cons. ciuili 16. & Grau. par. 5. declar. 33. num. 51.

29 Septimus casus est, si debitor veniret cum sacculo paratus, & satisfaceret in promptu, vel faceret depositum in Curia, vel instrumentum publicum pro-

rogationis ad soluendum præsentaret. Carau. in rit. 174. 1. q. num. 2.

Quietationis, & solutionis, vel aliam cautelam authenticam, ut acta iudicialia, vel partitam publici banci produceret, vel testes in promptu de satisfactione prædicta testificantes, tunc enim carcerationem euitabit, & pœnam, ita habetur in ritibus 166. num. 174. 175. & per Rober. confid. 4. nu. 53.

(Adde. Et scias ex confirmatissimo Iureconsulto, & reg. Consil. Dom. de Boëtis ad d. ritum 175. qui est apud D. Tap. fol. 241. lib. 3. quod solutionis probatio practicator duobus modis, primo quia testes recipiuntur post instrumenti præsentationem itaq. in ultimo peremptorio reperiantur examinati citata parte, & impediatur executio. Secundò quando producentur in ultimo peremptorio in banca impromptu, & curia pro tribunali sedente. Hinc ad hoc euitandū, & ne fraudes fiant per debitores adducentes testes corruptos consueuerunt creditores sibi prospicere per pactum quod solutio nequeat probari per testes; sed tantum per scripturā, quo casu eo attento, & iuramento adhibitio, si citatus debitor solutionem opponeret in promptu probandam per testes

stes, adhuc non audietur, & liquidabitur contra ipsum instrumentum ita ex adductis p Vrsill. ad Affl. decis. 398. patet, quo loci in S. Conf. obtinuisse dicit, nempe quod non obstante examine testium facto fuit condemnatus debitor, & executio facta de anno 1554.

- 40 Sed pone quod quis produceret apocham solutionis an impediatur liquidationem, & dicas, quod aut apoca est scripta vel subscripta propria manu creditoris, & tunc potest cogi ad recognoscendum, & recognitione pendente debet super federi; sed si sit scripta ab alio, & subscripta à testibus, & tunc quia altior indago, est necessaria, nisi testes in promptu producantur ad verificandum, carcerabitur debitor facta liquidatione, & in carceribus verificabit, ita per multa in simili casu dicebat Foller. in praxi censuali verific. quæ quidem exceptiones in medio num. 62. fol. 228.

(Adde. Sed quid si comparat debitor, & allegat satisfactionem, & producat apocham scriptam, & subscriptam manu creditoris tantum, & quia de ea non solet haberi ratio, vel dubitatur de creditoris negatione, exhibet debitor multitudinem apocharum de præterito simili modo factarum, an ex violenta

comparatione per hanc multitudinem comparatio plenam faciat probationem? Dicas quod sic ex doct. Bart. in l. admonendi num. 26. ff. de iureiuran. ibi tanta potest esse vis comparationis. per quam ita Paris de Puteo de reintegrat. feud. cap. 202. num. 9. & in cedula decisum dixit in S. Conf. Ann. sing. 274. & in literis missis Vrsill. ad Affl. dec. 181.)

- 41 Et circa satisfactionem in promptu scias quod dicitur iurare si fiat eo tempore quo fit liquidatio, alias si fieret eodem die facta liquidatione illinc ad tres, vel quatuor horas liberaretur quo ad creditorem, non autem quo ad poenam Curie, ita post multa tenuit Carau. & in Regia Audientia Principatus citra decretum fuisse testatus est in ritu 199. num. 6. & sequentibus.

- 42 Et insuper nota, quod si debitor non offert integram summam; sed deficit aliquid, ut puta ex centum deficiunt decem, vel minus, licet in modica summa omissione præsumatur error per text. in l. quamuis ff. de conditt. & demonstr. tamen ex doct. Iason. in l. si quis maior, C. de transaction. & l. qui rem num. 16. C. de Sacrosanct. Eccl. & in l. 2. C. de iur. emphyteot. & aliorum, quos refert, & sequitur Cozzad. consilio 69. num.

num. 8. procedetur ad liquidationem, & tenebitur ad pœnã creditore volente liquidationẽ facere, & hoc ratione iuramenti Gozzadin. conf. 57. num. 15. Benintend. decis. 6.

(Adde. Solutio autem debet fieri in loco debitoris in dubio, quando creditor, & debitor sunt diuersi fori Bar. in l. item illa n. 9. vers. si vero, & n. 10. in fi. ff. de constit. pecunia Affli. decis. 316. ac alij adducti per Amatum conf. 66. nu. 3.)

43 Non sic erit sic citatus debitor super tenore instrumenti, vbi est pactum rescissorium in casu tardatz solutionis tertiarum, liquidandi pro capitali, & tertijs decursis, comparet cum tertijs debitis; nam is cui tabit pœnam rescissionis, & periurij, & sic purgabit morã, & pro capitali nõ liquidabitur instrumentum, ita Tartaglia in praxi ciuili cap. 1. num. 43. qui nihil allegat, ego verò dico hoc esse de æquitatẽ Sacrorum Canonum, secundum quã

44 in Regno pœna non debetur, nequẽ irrogatur, nisi quatenus cum interesse concurrat, vt per Affli. in decis. 135. & nos diximus supra rubr. Aduertat ad debita, & causas num. 35. voluitque Loffred. conf. 41. & in specie Vrsil. ad Affli. dec. 174. n. 3

45 Vnde si debitor diues est, tunc non liquidabitur pro capitali, quia non interest creditoris habere pecuniam à de-

bitore: quod si interfit eã habere ab eodem puta, quia vergit ad inopiã, vel est oneratus alijs debitis, & suspectus, secus esset, quia liquidatio procedet pro capitali, & tertijs non obstante illarum oblatione, & de positione; vt in vtroque casu Decisum retulit Annij in Sacro Conf. sing. 349. & pro debitorum ratio est, vt possit mora purgari, etiam si intèruenerit in contractu iuramentum, quia in Regno proceditur sola facta veritate in specta, vt dixi: Marcel. Calã familiaris meo dulcissimus in tracta. de modo articulandi p. 4. q. 24. num. 58. vbi victoriam in casu occurrẽti reportasse docuit per d. doct. Annij.

46 Sed quæro quid si quis agat via ritus contra debitorem, ex causa annui census perpetui vel cum pacto redimendi pro tertijs quinque, sex, vel plurimum annatarum, qui producat tres apochas de solutione, an pro alijs annis retro, de quibus nõ habet apochas, presumatur soluisse, & per hoc sit liberãndus? Et resolutiuẽ dicas, quod quando apochæ sunt trium annorum cohærentium, & immediate præteritorum, presumitur solutio pro alijs annis, si autem sunt apochæ trium annorum non cohærentium; sed interpolatorũ, quia vna est de anno 1604. alia de anno 606. &c.

Q 3 alia

alia de anno 1608. pro annatis retro, de quibus non demonstratur apocha, tunc solutio non præsumeretur ita est text. singularis in l. quicumque C. de apochis publicis lib. 10. sic intellectus per docto. ibidem, & nouissimè declaratus per S. C. referente d. de Franch. in sua decis. 137. quem text. pluribus nos exornauimus in nostra praxi feud. reintegratoria §.

47 Et quod impediatur liquidatio per reuelationes per literas monitoriales hab. ras, copia earū authentica præsertata testantiū de solutione, vel alio impedimento iusto, non obstāte, quod testes non sint iurati, probatio sit extraiudicialis, in Regno per clausulam pragmatice sine figura iudicii docuit idem Calā glos. 3. §. 1. q. 19. num. 51.

48 Satisfactio autem non dicitur fieri, quando pecunia soluta est à creditore auocabili, & confusa; hinc est. quod si prouenit à venditione bonorū sequestratorum facta per iudicem, qui illam liberasset creditori cum cautione de restitendo quibus, & quando, nisi præset debitor fideiussorem, de exhibendo indemnem creditorem, ita nūmos recipientem non erit liberatus, vt per Præs. d. de Franch. decis. 200. per totam, idque maxime per text. in l. non videtur, ff. de acquir.

possessio. & l. si creditor ff. de solutio, per quas limitari regulam, de qua in §. 1. instit. quibus mod. toll. oblig. dixit, & notabiliter.

(Adde. Est tamen verum, quod non per hoc ad instantiam eiusdem creditoris poterit carcerari vigore liquidationis primo loco factæ, nec poterunt reuocari literæ executoriales realiter, & personaliter vigore iumenti per prius liquidati non modo donec pecunia cum effectu auocetur à manibus creditoris, vt in casu d. decis. de Franch. 200. Sed etiam quando fuerit coactus restituere pretium acceptum cum cautione vt supra alteri creditori, & debitor audietur ordinariè in iuribus suis, vt contra decretum Magn. Curie in casu heredum Annibalis Garaccioli, & Ioannis Michaelis de Morra, ac Cornelie de Magistro iudice coniugè fuisse decisum per S. Conf. refert d. Conf. R. uitus in rubr. de instrum. liquidat. per suas allegationes, quas à num. 40. vsque ad 48. profecquitur.)

49 Sed iuxta præmissa pone, quis dum deberet consequi à Titio centum nomine mutui pro quo sese obligauit iuxta ritum, accepit postea in solutum, & soluti nomine ab eo quandam domum, siue totidem annuos introitus reser-

seruatis tamen sibi in contra-
ctu iuribus antiquis in casu cui
tionis, iuxta doct. glōf. in
l. libera, C. de sent. quam ap-
probat Bart. in l. si quis aliam
ff. de solut. quæ domus, siue an
nui introitus fuerunt eucti, ob
quod creditor conuenit Titium
ex primo contractu super tenore
instrumenti iuxta ritum li-
quidandi, hic comparens oppo-
nit in solutum dationem, quæ
habet vim solutionis l. 1. 2. &
toto titulo ff. pro soluto. repli-
cat ille quod res est eucta, tri-
plicat Titius, quod debet age-
re ciuilitate ex contractu datio-
nis in solutum, & non ex pri-
mæua actione reservatione non
obstante, cum nihil iuribus extin-
ctis amplius operetur, quæri-
tur quid iuris?

Resolutiuè dicas, quod liqui-
datio fiet contra Titium debi-
torem ex deductis per de Fran-
ch, in sua decis. 50.

50 Solutio autem, vt liberet
debitorem debet esse facta cre-
ditori idoneo, vnde si fiat pu-
pillo absque tutore, vel mino-
ri absque curatore, & tutor in-
de, vel curator conuenire fa-
ciat debitorem super tenore,
qui excipiet de solutione, vt
supra facta, non liberabitur, vt
notatur in glōf. §. at ex con-
trario cum §. seq. in instit. qui-
bus alienare licet, vel nõ, & per
doct. in §. 1. instit. quibus mod.
collicitur obligat. quod ego nõ

taui contra Petrum Lamp.

51 Sed circa depositum notes;
debitor secum debet asserere in
Curia pecuniam, & oppsito, quod
non debet aliquid creditori ci-
tanti, quia iam soluit, & satisfi-
fecit, offerat pecuniam, vt de-
ponatur, & non liberetur, nisi
&c. & eo casu non fit liquida-
tio, & pecunia deponetur pe-
nes perceptorem, & rarium,
vel alium fidum hominem in-
terris, & locis aliis, vbi non sūt
hæ personæ publicæ arbitrio iu-
dicis, Grauin p. 4. declar. 8.
num. 59. deinde creditori libe-
ratur cum cautione de restituē-
do in casu succubentis; hinc
est, quod non sufficeret si com-
pareret, & præsentaret fidem
52 quod pecuniam debitam pe-
nes camporem, vel magnum
diuitem deposuit ad euitandū
fraudes, Carauit. dictu ritu in
199. principio, & num. 3. in-
fine.

(Adde. Et sic intelligitur
de depositis explicitis integris,
non defectiuis, vel conditiona-
tis. Item hæc deposita non pos-
sunt fieri de iure penes iudices
vel auctuarios ob præsumptam
auaritiam, & dilationem expedi-
tionis, vt per allegata à Cōf.
Rouito in pragmatica quarta,
numero vndecimo de instru-
ment. liquidation. An autem
si huiusmodi deposita fuerint
facta penes Ecclesiasticam
personam iudex secularis co-

get eam renitentem ad libera-
tionem? Conf. Rouit. remittit
se ad Auilef. in c. 10. iudic. syn-
dico in verbo 'nombrare' nu. 2.
in d. pragm. 4. num 12. & 13.)

53 Et quidem licet satisfactio,
aut solutio prompcuraria per a-
micum fieri possit nomine de-
bitoris non comparentis, non
tamen depositum, vt per eun-
dem, vbi supra num. 12. qui in-
telligit quando depositum fit
animo excipiendi contra in-
strumentum nomine debitoris,
secus si depositum fit, quia ob-
signatam, seu oblatam pecuniã
integram coram testibus, ac-
cipere recusauit ab amico, iu-
xta tex. in l. obfignatione cum
similibus C. de solution. tunc
enim poterit depositum fieri
post oblationem, & impediret
liquidationem, & cetera, l. qui
decem §. cum mihi vers. hic
quoque, ff. de solut. quam ego
notaui in casu Branchæ cum
Sancto de Renda in cuius ego
locum subintrans obtuli pecu-
niam congruo loco, & tempo-
re in terra Altimontis, vbi ce-
lebratus erat contractus, & re-
cusauit accipere; nã deposui.

(Adde. Et tandem accepit,
& liberauit me mediante con-
tractu per Not. Luc. Arterium
Spinellum, qui cum peritiã
in officio, tum vitæ integrita-
te primarijs Ciuitatis Neapo-
lis notarijs, est merito compa-
randus.)

54 Sed circa prædicta quero,
quid si debitum post liquidatio-
nem contra se factam verè sa-
tisfecerit debitor per depositum
quod fit liberatum creditori
cum cautione, qui fuerit inde
coactus restituere illud alteri
creditori, an secuta hac auo-
catione pecunię possit carcera-
ri ad instantiam eiusdem cre-
ditoris vigore liquidationis
primo loco factæ? Et quod nõ,
sed debeat ordinariè contra
ipsum agi, & ordinariè audiri
in iuribus, dixit decisum in S.
Conf. contra decretum Magn.
Curia, Rouitus. in rubr. num.
28. de liquid. instr. non remittit.
fol. 32.

55 Satisfactio autem per tres
testes adedõ admittitur, q non
valet, neque tenet pactum in
instrumento appositum, vt so-
lutio per testes probari nõ pos-
sit; sed per instrumentum publi-
cum, vel aliam scripturam au-
thenticam, & ratio est, quia ver-
git contra publicam vtilitatẽ
glos. in auth. vt sine prohibet.
matres §. quia vero, vers. Sena-
tus Coll. 7, glos. Bart. & Alexa.
n. 12. & Iason n. 5. in auth. iube-
mus C. de iudit. Soccin. regula
8. quę incipit renunciare iuri
suo in 3. limitat litera R, vbi
hanc dicit comunem opinionẽ,
(quidquid Frecc. p. 16. q. 13.) ita
tenuit additio ad eũ per doct.
Marfilij in rubr. n. 33. C. de pro-
bat. & additio ad Rober. com-
fid. 4.

fid. 4. post numerum 53. vbi limitat duobus modis, primo quando esset appositum iuramentum, & secundo, quando renunciatio esset facta in iudicio in casu tamen extraneo à maria nostra, què videto per ipsū.

Vnde si debitor citatus venit cum testibus deponentibus in promptu de solutione, vel alia exceptione ad eò euitabit carceres, quod si creditor replicaret oppositum, & quod vult producere testes in contrarium nō est audiendus: probatio enim debitoris est promptuaria, què à ritu admittitur ad instructionem iudicis, & rigorem ipsius ritus moderandum circa carcerationem, quinimò admittuntur testium revelationes vt diximus supra num. 47. Ideoque hoc casu vigore depositionum testium prædictorum decernitur, quod procedatur ordinariè, atque in iudicio ordinario datur terminus ad probandum incumbentia. Robert. confid. 4. 56 n. 54. & 55. vbi quod huiusmodi testes ad probandā solutionem ad min^{us} debēt esse quinque; & rogati, qui deponant interfuisse numerationi; ac quod duo sufficiant ad probandum scripturam de satisfactione, & licet Frecc. in princip. p. 16. q. 1. dixerit, quod duo sufficiant, testes per doct. Bald. in l. 2. C. de edicto D. A. drian. tollen. & n. 11. ita obseruari vidisse retulit quod data

probatione in promptu, & post lecturam ipsius instrumenti. productis testibus, quando probatio non est apertissima, liberatur principalis à carcere sub fideiusoribus de se presentando personaliter, quoties fuerit per iudicem interpellatus, vel ei visum non esse legitimam probationem, & sequenti quaestione docuerit, quod probatione facta per vnicū testē iuramentū suppletoriū nō defertur.

Tamen intelligendus est in casu suo scilicet ad impediendam carcerationem, & sub cautela prædicta: non enim apertissima dicitur probatio per duos testes contra instrumentum publicum, sed per quinque, & ratio (meo quidem iudicio) est, quia quinque testes 57 æquivalent publico instrumentum singulare dictum Cy ni l. optimam C. de contrh. & committen. stipulat.

(Adde. Quatenus tamen Frecc. p. 16. q. 1. admittit testes ad probandā solutionem, scias requiri, vt sint rogati ad eum actum, nec sufficere si ob aliud opus asserant se fuisse presentes s. licet dudum, & s. neque igitur in auth. de testib. q. notandū & à nemine animaduersum asseruit Conf. Rouit. de instr. liquidat. in rubr. num. 30.

Solutione igitur, vel satisfactione probata per instrumentum, scripturas, vel testes, vt supra,

supra, in numero oportuno notatos, creditor punietur tanquam calumniator, & periurus, vt dictat prædictus ritus 175. in fine non autem punietur pœna manus, vt antiquitus: sed pecuniaria carolenorum scilicet 57 cet quindecim pro vnciaz, vt in fine ritus 166. verbis rotundis habetur: ad expensas litis, & alia dispendia: & pro periurio pœna extraordinaria ad arbitrium iudicis, ita Carau. in dicto ritu 165. num. 4. & seq. de Franch. decil. 162. nume. 7. quæ hodie statuta est, & taxata per Regiam pragm. 4. Ducis Oxunæ cap. 4. vt in nobilibus sit pœna relegationis, & ignobilibus triremium per triennium, dummodo actores sint principales, & de satisfactione constet per scripturas publicas, vel apochas de iure validas, quod est notandum valde. ex quibus sequitur non habere locum, quo ad pœnas corporales dispositionem rituum, & pragmaticæ probata per testes satisfactione.

(Adde. Quam pragmaticam extende, & restringe, vt per Conf. Rou. ad eam, quæ est 5. sub titulo de falsis.)

59 Sic etiam nascitur limitatio prædictorum, vt non procedant in hærede agente, quia cum iustam ignorantia causam habere præsumatur per deducta supra in Rubr. Aduertat

insuper ad debitorem numero decimo quinto, non punietur; vt supra constito de solutione facta defuncto, vt in d. pragm. & ante eam dixit Robert. dict. confid. quarta, numero 53. in fine.

60 Quod autem satisfacere non dicatur, qui cessit actiones, vel iura, vel qui pignora dedit, notat glos. in l. legauit vers. legata, ff. de libera. legata. Alexand. ad Bart. in l. in causæ ff. de procurator. idem Alexand. in lege prima, numero quarto ff. qui satisfdar. cogant. additio. ad Bald. in capitulo 1. de benefic. fratris, vers. extra nota.

Octauus, & vltimus casus; vt quis non carceretur est quoties debitor ipse opponeret quascunque alias exceptiones, quæ in promptu probarentur, quæ cum sint multæ, & in promptu, vt plurimum difficulter probentur, ob quod eum oportet in carcere detru-

di; idè in ijs ipso morante, exceptiones hasce videamus in sequenti rubr.

Ioannes
Paulus Galterius V. L.
Doctör.

Atque

Atq; in ijs discutiantur exceptiones oppositæ.

Rubr. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio nouationis, vel de legationis potest opponi cōtra instrumentum, & quid nouatio.
- 2 Nouatio hodie nō inducitur nisi expressis verbis regulariter. & de ampliacionibus, & limitationibus. num. 3.
- 4 Delegatio quando fiat, & quæ ad eam requirantur.
- 5 Compensatio quid, & eius exceptio quando opponi possit num. 6. cum pluribus sequentibus.
- 6 De liquido ad illiquidum non datur compensatio.
- 7 Pauper admittitur etiam ad compensandum debitum sibi cessum.
- 8 Renunciatio ad præterita non futura extenditur.
- 9 Debitor effectus inde creditor, ut compenset, cautela.
- 10 In debito pænali inducitur ipso iure compensatio.
- 11 Cōtra obligationes penes actum, & quando compensatio admittatur?
- 12 Ius fisco quaritur, & pena committitur per incusationem partis.
- 13 Contra iuramentum admittitur cōpensatio in Regno, in quo proceditur sola facti veritate inspecta.
- 14 Casus, in quibus compensationis exceptio non iuuat.
- 15 Exceptio nouæ conuentionis quæ sit, & comparitio in ea qualis debeat esse.
- 16 Nouam conuentionem, compensationem, vel satisfactionem allegantis libellus debet esse clarus, & lucidus, ac continens speciem satisfactionis.
- 17 Allegantes, & non probantes nouam conuentionem, satisfactionem, vel compensationem, qua puniantur pœna.
- 18 Exceptio contractus usurarij contra instrumentum opponitur.
- 19 Simulatus contractus quando dicatur, remissiuè, & per quam clausulam excludatur simulationis exceptio nu. 20.
- 21 Falsitatis exceptio opponi cōtra

tra instrumentum potest.

- 22 *Testium omni exceptione nō maiorum exceptio contra instrumentum opponitur.*
- 23 *Exceptione maior testis quā do dicatur.*
- 24 *Vis, doli, & metus exceptio, atque in integrum restitutio contra instrumentum opponi potest, & n. 25.*
- 26 *Exceptio nullitatis, & alia quolibet in promptu probata liquidationem, & carcerationem impedit.*
- 27 *Legis reiectio, vel dilatio nō extenditur ad exceptionē, quæ in promptu probari potest.*
- 28 *Probatio in promptu fit per instrumentum publicum, scripturam authenticam, & testes, & quæ dicatur authentica scriptura.*
- 29 *Dilatione pendente officium Iudicis conquiescit.*
- 30 *Debitor carceratus non habens unde se alat, potest petere à Iudice creditorem cogi ad sibi alimenta præstandum.*
- 31 *Expense subministrande debitori à creditore ad quæ rationem taxentur.*
- 32 *Quod expense debeantur à*

creditore debitori, etiam lege duodecim tabularum cautum est.

Quoniam tempore liquidationis faciendę debitor non temper habet exceptiones prætorias, de quibus supra dictum est, ob quod carceres, ut in principio rubricę præcedentis, evitare non potest, unde datur peremptorius terminus ad probandum, & defendendū circa exceptiones allegatas, ut per ritus 69. & 171. Grauin. part. 4. declarat. 13. quæ licet in promptu probari possint, tamen quia cōtingit, ut plurimū in ijs requiri altiore indaginem, hoc est non posse examinari infra tātum temporis spatium infra quod processus principalis expediretur, secundum Bar. in Constit. ad reprimendum vers. summarie num. 4. quod est in momento in casu nostro, ut per Canar. quæst. 9. vel post lecturam instrumenti, & interrogationem factam, vel post, adhuc tamen iudice pro tribunali sedente Freeparte. 16. q. 1. numer. 8. & 9. ideoque iudex mandet debitorem, siue negantem, siue confitentem, ut supra, vel aliquid contra instrumentum opponentem detruđi in carceres, ipsūq; inde oportet impetrata à iuramento absolutione ad effectum excipiendi secundum Gagliar.

§. 3. num. 44. & 45. in exceptio-
nibus propositis se defendere,
easque probare, quæ quoniam
multæ sunt; ideo de singulis dis-
ferendum breuiter est. & Pri-
ma quidem est exceptio dele-
gationis, siuè nouationis, atq;
nouatio nihil aliud est, nisi
prioris obligationis in poste-
riorem facta transfusio, & di-
citur à nouando, quia nouat, &
primam obligationem simpli-
citer tollit, & in secundam
transfundit.

Vndè si quis me conuenerit
super tenore instrumenti, post
quod facta est obligatio inter
nos primæque obligationis ex-
tinctiua, tunc ego possum ex-
cipere ex capite nouationis, ita
doctores vltimontani in §. 1.
inst. quib. mod. coll. oblig.

2 Hæc autem nouatio hodie
non inducitur, nisi expressè di-
catur, quod fiat secunda obliga-
tio animo nouandi præceden-
tem, l. final. C. de nouat. & adeò
est verum, quod nec per tempo-
ris adiectionem, siuè proroga-
tionem, nec ex tacita mente
contrahentium fieri nouatio
dicitur ipso iure, licet ope ex-
ceptionis benè, si ex manifestis
simis coniecturis appareat, quæ
partes voluerint nouare, ita
Vuius lib. 2. comm. opin. 550.
D. de Franç. dec. 15. num. 1. &
2. allegans Dec. Affl. 44. nu. 15.
3 plures vero ampliaciones, & li-
mitaciones ponit Vrsill. ad Af-

flit. in decis. 353. & inter alias
dixit prædicta non procedere
in delegatione, per quam dicitur
nouatio fieri, etiam quod
hoc non sit expressè dictum;
& quidem cum prima obliga-
tio transferatur in secundam
accedente tertio, dicitur dele-
gatio, puta si ego cum deberè
tibi decem, delegaui Titium,
qui promisit eadem decem sol-
uere nomine meo, de qua in d.
l. fi. C. de nouat.

(Adde. Et delegatio solutio
dicitur l. quamuis §. interdum
Ad. S. C. Velleianum.)

Hinc in delegatione plura
requiruntur, mandatum debi-
toris delegantis l. quamuis, §.
simile ff. de nouatio. quod de-
legatus sit debitor delegantis,
assenfus, & voluntas delegati l.
1. C. de nouatio. & vltimò vt de-
bitor promittat debitum cre-
ditori per stipulationem nomi-
ne delegantis l. delegare ff. de
nouatio. l. 1. C. eodem, & extat
doctrina Affl. in d. dec. 353. in
qua fuit decisum, quod si debi-
tor delegauit Bancum, siue cā-
psorem creditori, qui præsen-
ta apocha Banco acceptanti
partitam, non acceperit pecu-
niam: sed illum suo nomine de-
scribi in libro voluerit, & inter-
rim Bancū decoxit, & inter-
im decoctus liberatus: nisi illud
esse decoctū, vel cito decocturū
vel aliter nõ soluendo esse debi-
tor delegas p̄scierit, vt p̄ Vrsill.
ad

ad eum num. 7. in fine, & dixit de Franch. dec. 108. quæ limitatio non placet mihi cum fuerit in libertate creditoris accipere suam pecuniam.

Quod autem huiusmodi exceptio opponi possit, dixit Grauienen. part. 5. declar. 13. num. 25.

- 5 Secunda exceptio est compensationis, quæ est debiti, & crediti inter se contributio l. 1. ff. de compensat. & introducta est; nam nostra interest potius non soluere, quam solutū repetere l. 3. ff. eod. & habet locum quando ab vtraque parte debetur quantitas, vel aliquid promissum est in genere, & eiusdem generis vtrinque constat cum similibus C. de compensat. non sic in debito speciei.

(Adde. Amplia vt etiam contra instrumentum dotale opponi possit. Afl. dec. 121. in 3. dubio. Dom. de Franch. dec. 642. Secundo amplia, vt etiam post sententiam opponatur, & eius executionem impediatur. Afl. di. dec. 121. in 2. dub. Surd. dec. Mant. 121.)

- Sed si queratur an, & quando, quibusve casibus opposita iuuat, etiam ad carcerationem impediendam ex noua declaratione definitionis prædictæ patebit. Dicitur contributio debiti, dicas tu certi, & liquidi, non autem illiquidi, quia de credito liquido ad debitum il-
- 6

liquidum non datur compensatio l. fin. C. de compens.

(Adde. Afl. decif. 381. in 2. dubio, & Faber dec. 10. eod.)

Item debiti liquidi intelligas tu in instrumento iurato contenti, quoties opponitur contra creditum instrumento simili comprehensum, aliàs enī non contingeret compensatio, & ita procedit Afl. Dec. 381. cū ibi notatis per Vrsill. qui tamē dixit, quod nunquam potuit obtinere in Sac. Consil. & Magna Curia, vt contra obligationes penes acta, & instrumentum iuxta ritum præsentatum compensatio admitteretur, & fortè ex soleani conf. Gozzad. 69. rarioque huius declarationis, & dictū est, quia de debito non iurato ad creditum iuratum non fit compensatio secundum allegata per Viuium communi opin. 114. & ita intelligendus est Frecc. p. 17. & vlt.

- 7 Fallit tamen id in paupere oppresso onere filiorum, & aliter non soluendo, qui ad compensationem debiti admittendus esset, etiam si compensare vellet debitum creditoris citantis sibi cessum per citantis creditorem, vt in dec. Afl. 163. & vide Calā de modo articul. & proban. glot. 4. sola facti veritate inspecta q. 7. num. 17. vbi in Regno per hanc clausulam admitti generaliter compensationem dixit, & quod decisio præ-

prædicta Afflicti fuit discussa in terminis iuris communis, & quod ipse contra consuleret, & iudicaret.

(Adde. Et cumulata per Ricc. collect. 800. & attentam opinionem Alex. conf. 91. vol. 2. quem secutum est S. C. in dict. 381. eadem tres patitur limitationes, quas refert D. Consil. Rou. in rubr. de instr. liquid. n. 34. & 35. quarum prima est, quando per creditoris confessionem de opposita compensationis veritate constaret, vt in dec. 1. Cappell. Tholos. quam sequitur Scaglioni. in ritu 163. num. 55. Secunda in instrumento liquido guarentigiato, sed non iurato (declara tu pœnam tantum continente) vt per Sebastianum Medices in tract. de compens. par. 1. q. 47. & p. 2. q. 20. Tertia in casu Afflicti. in d. dec. 121. de quo latè per Gallef. de obligat. ad formam Camer. in 4. particula 2. par. quæstio. 2. num. 7.)

Similiter debiti liquidi contenti in instrumento iurato, intelligas tu confecto post instrumentum crediti secundum allegata ab Affl. in d. dec. 153. num. 3. etiam si in instrumento crediti esset compensationis exceptioni renunciatum.

(Adde. Affl. d. dec. 381. Puteus dec. 452. lib. 2.)

Quia renunciatio ad præte-

8 rita, non ad futura extēdetur, & ita procedit dec. Capyc. 167. in fine, aliàs si contineretur in instrumento confecto ante instrumentum crediti non procederet, quia debitor, itemque prius creditor videtur se ad non compensandum obligasse, ita notatur per Affl. in d. decif. 381. & per Capic. in d. dec. 167.

9 Hoc autem intelligo dummodo in præsentia creditoris debitor, itemque creditor compensare volens, confessis contentis in instrumento præsentet instrumentum suum, & instet, vt illum interroget super illius tenore responsurum, & si uè n̄get, siuè confiteatur fiat compensatio ipso iure, etiam si expressis verbis compensatio nem non opponat, ita decreuit Sacrum Cons. teste Affl. in decif. 121. in principio, vbi dixit, quod propterea imponitur necessitas iudici ad compensandum, ratioque est in casu nostro,

10 quia sumus in debito pœnali, ita Alexan. conf. 85. ponderatis narratis num. 4. volum. 4. Vrsillus ad Afflicti. vbi supra, & Viuius commun. opinio. 114. num. 2. & sic carceratio evitatur, quia actio extinguitur l. si vnus §. patet ne peteret, ff. de patetis.

Nec obstat replicatio creditoris citantis, ac fortè dicitis facias me citari super teno

re prius, quia respondebo in ultimo peremptorio, & interim tu soluas, vel in vinculis causam dicas, quia cum sit in iudicio præsens, alia citatio, quam verbalis, & prompta non requiritur ex ijs, quæ supra dixi Rubr. Expediatur citatio num. 17 faciuntque dicta Gallefij de Camer. obligatione questio. 2. num. 8. ad quartam particulam.

- 11 Et quoniam præmissa practica, & cautela difficulter verificari potest contra obligationes pœnes acta stipulatas, & iam de stylo absque citatione inculatas, vt in Magna Curia, & Patria mea, ac alibi; ideò contra ipsas vix admitterem compensationem, nisi in carcere existat compensare volens, & absolutus iam à iuramento in casu necessario, suum citato debitore liquidet creditum; ratioque me mouens est, quia ius iam est filco, & parti per inculationem quæsitum, & pœna commissa, quo casu Alexand. in d. conf. 85. num. 4. dixit non competere compensationem debitori prout vult, vi-
- 13 de per ipsum. & quod contra iuramentum admittatur compensatio in Regno per clausulam in pragma. Sola facti veritate inspecta tenuit Calà loc. supra c. n. 7.
- 14 Casus autem vbi huiusmodi exceptio opposita opponenti

non iuuet, sunt multi, quos est videre in titulo ff. & Cod. de compensat. inter alios est depositum contra quod compensatio non datur l. penult. C. de depositi, & d. l. si C. de compensat. de Franch. d. dec. 151. nisi pro expensis factis in eo, vtpulchrè limitat Soarez comm. op. 148. vers. compensatio, comunèq; opinionem dicit ex Fulgos. in l. si plures ff. de positi, item contra dotem l. vnica §. taceat C. de rei vx. actio. Item contra doctores petentes eorum salaria Alber. in d. l. fin. hosq; casus refert Viuius d. commu. op. 114.

(Adde. Limita quoque in decem alijs præter hos casibus notatis per Ricc. collectanea 305.

- 15 Tertia est exceptio nouæ conventionis; quæ est, si ego debeam tibi decem vigore instrumenti publici, & postea ex aliqua causa de nouo conuenimus, vt pro ijs ego tradam equum, vel aliud; tunc postea citatus ego super tenore instrumenti continentis decem possum opponere nouam conventionem, de qua loquuntur doctores allegati per Grau. decl. 14. vbi supra ampliantem duobus, & limitantem vno modo.
- 16 Est autem hic aduertendum quod qñ allegatur noua conuentio, compensatio, vel satisfactio comparitiones, & libelli debent

debeant esse clari, & lucidi exprimentes speciem satisfactionis, compensationis, vel conventionis, aliàs non admittuntur sub pœna actuarij's infligenda ducatorum quinquaginta, & allegantibus, ac non probantibus ducatorum duodecim applicandorum, partim fisco, & partim parti, vt cauetur per Reg. pragmat. primam Comitis Mirandæ, quæ pœna à Procuratoribus quoque exigitur.

18. Quarta est exceptio, quod contractus sit vsurarius, quàm posse opponi dixit Barz. par. 3. quæst. 7. & Grauin. vbi supra declar. 17. num. 33. quando autem sit vsurarius; vide in locis ordinarijs.

Hic autem aduerte, quod si actum esset coram Episcopo super contractu vsurarij, vel aliter nulli rescissione, & constaret de vsura, vel nullitate, ac in promptu obijceretur coram iudice laico per debitorem, qui iam fuisset citatus super tenore instrumenti, tunc instrumentum ad ritus formam executionem non merebitur, ita Vrsill. ad Affl. dec. 32. n. 4. constare autem dicitur per sententiam, vel publicationem factâ, vt supra Rub. Fuerit ab eo præuentus nu. . . . notabiliter dicebamus.

Quinta est exceptio simulationis contractus, quæ opponi

etiam potest secundum Canar. quæst. 13. ad quem recurre in contingencia facti; nam declarat multa ad materiam pertinentia, & quod debitum ex vna causa iusta conuersum in contractum mutui non faciat contractum simulatum per doct. Bart. in l. si ex pretio C. si cert. perat. & Grauin. vbi supra declar. 19. n. 35. & Robert. confid. 4. num. 56. vbi de probatione simulationis, & tandem Carauerit. 166. num. 58. & de simulatione contractus extat notus tractat. Bartolomæi Veronensis, quem Cæpollam dicunt videtur ipsum post cautelas folio mihi 583.

Ea autem exceptio excluditur per clausulam in instrumentis apponi solitam, omnia, & singula vera esse dixit, vt per Vrsill. ad Affl. dec. 263. nu. 4.

21 Sexta est exceptio falsitatis, quam opponi posse dixit Barz. in d. tract. part. 3. q. 6. Gramm. conf. ciuili 66. Graui. vbi supra declar. 20. nu. 36. & Robert. vbi supra num. 49. vbi qualiter probetur falsitas allegauit Bart. in l. in exercendis C. de fid. instrument. & quod si in particula instrumenti reperitur falsitas, totum dicitur de falsitate suspectum, atq; ei non credatur, l. in fin. de fid. instrum. glos. in c. si ad scripturas 9. dist. & sic si ex facie instrumenti apparet

P ali-

aliqua, impediretur liquidatio, & carceratio sicut in alijs exceptionibus promptuarijs, vt infra nu. seq.

- 22 Septima, quòd testes scripti in instrumento non sunt omni exceptione maiores Grauin. decl. 21. nu. 38.

Verùm hic est aduertendũ; nam de rigore iuris licet exceptio prædicta solum à reo opposita, & non aliter probata impediatur carcerationem, cum const. instrumentorum, testes tales requirat, & creditori cõuenienti, qui instrumento innititur, & consequenter dicenti testes in eo descriptos esse omni exceptione maiores, incumbat onus probandi l. ab ea parte, & l. verius ff. de probat. & hanc partem tecutus sic Affl. d. const. num. 32. & Frecc. par. 5 per tot. tamen practica hodierna aliter docet secundum ipsũ in fine, quòdque nisi reus probet in promptu defectum testium nõ euitet carceres, quos demum euitet docto eorum defectu, dixit Cauen. in d. ritu 166. num. 29. refert, & sequitur Grauin. vbi supra declarat. a. 1. num. 38.

- 23 Exceptio verò maior dicitur testis, contra quem nihil opponi potest, glos. in cap. 1. de consanguin. & affinita. & §. ite verborum in st. de inutil. stipulat. Affl. & in Const. instrumentorum. num. 31. in Const. quæ-

stiones iuris peritorum num. 9. & in Const. corruptelæ, num. 3. quod scilicet sic probatæ vitæ, & famæ, & sic non vilis, non infamis, vel aliàs inhabilis, & quadraginta duas inhabilitates rececit Affl. in const. mores dissolutè viuencium.

- Octaua est exceptio vis, doli, vel metus, de quibus per Canar. quæst. 12. in fin. & Grauin. declar. 22. num. 39. p. 5. & hoc 24 casu si promptuaria probatio doli, vis, & metus probari posset per testes, vel per processũ alias factum, & compilatum, non esset necessaria alia absolutio à iuramento ad hanc exceptionem opponendam cõtra tertium agentem, ita Affl. & ibi Vrsill. in dec. 263. per S. C. decisum fuisse dixerunt.

- Nona est exceptio restitutionis in integrum ex aliqua iusta causa; exemplum extat in dec. 25 Affl. 322. à num. 8. vsq. in fin. & quod opponatur dixit Grauin. par. 5. decl. 3. & Carau. rit. 166. nu. 52. quod, ne videamur contrarij per dicenda in seq. rub.) intellige vt per ipsum Carau.

- Decima, & vltima ceteris omissis solet esse exceptio nullitatis, Gramm. consil. ciuil. 95. 26 ex aliqua causa, vt quia vsurarius, vel factus aliàs per inhabilem, vel per vim, & metum ex prædictis, vel quia intentatur remedium, l. 2. C. de rescind. vend.

Et

Et in summa omne quod perimit obligationem, vel actionem creditoris opponi potest, Rob. vbi supra nu. 71.

Quæ singulæ exceptiones si in pròptu probentur nulli dubium est, quòd liquidationem, & debitoris carcerationem impediunt, tum quia ritus noster 166. nullã reiicit exceptionem, tum quia, licet rejceret, vel differret, non debet extendi legis reiectio, vel dilatio ad eas, quæ in promptu probari possunt, ita text. quem ad hoc summat Bart. in l. si is, à quo in princ. ff. vt in possess. legat. Roman. conf. 244. n. 6. atque innumerati relati per Carau. d. rit. n. 56. cum sequ. vbi nu. 60. probationem in promptu fieri dixit per instrumentum publicum, & scripturas authenticas per ritum 171. scripturæ vero authenticæ dicuntur partita publici banci, & iudicialia, & copia cum fide, & signo Notarij instrumenti quietationis, & hoc quando instrumentum confectum, est stipulatũ infra diem, idest viginti milliaria, & Notarius, & testes viuunt, aliàs non, ita Rob. confid. 4. nu. 53. & ideo ego aduerto. quod subdita copia inferantur quoque testes viuentes, & in calce postea fiat testimonium per illos de regimine loci, vbi est Notarius, & testes qualiter viuunt, & hoc ad maiorem cautelam,

cum ex dispositione l. si. C. de sacros. Eccles. viuere præsumentur, sit demum probatio per testes per ritum 175. & nos quoque supra tetigimus.

Sed quid? Pendente termino dato, vt supra in principio rubricæ, & constituto in carceribus debitore comparet creditor, & dieit, quòd vult exequi facere in bonis dicti sui debitoris carcerati, qui replicat, quod pendente dilatione data non potest exequi, quid iuris? Resolutiuè dicas, quod non potest, ex quo dilacione pendente officium iudicis conuiescit l. si uè pars C. de dilatio. cap. significante, de appel. adeo quod quicquid fieret, nullius esset roboris, & momenti, vt per Robert. vbi supra nu. 46. & add. notab. ad eum. Est tamen verum, (vt idem dixit,) quod si carceratus non possideret immobilia; sed tantum mobilia, de quorum dilapidatione dubitaretur, possunt ea sequestrari quousque debitor non præstiterit cautionem de soluendo in casu succumbentiæ per notata ab Angelo in l. si debitori ff. de iudicijs, & Iaso. in l. 2. ff. de re iudic. num. 17.

Vltimo quero, debitor carceratus est adeo pauper, quod non habet unde se alat, petit à iudice, vt vel liberetur, aut creditor expensas subministret, an benè dicat, & sit audiendus?

P a Di.

Dicas, quod sic secundum glos.
 30. in l. fi. C. de erogat. milita. an-
 nonæ lib. 12. Bart. in tractat. de
 carcerib. nu. 30. in fi. Lanfranc.
 dec. 77. & Ias. in §. item si quis
 n. 94. in lit. de actio. secuti sunt
 Paris in syndicat. vers. expensæ
 num. 1. Guid. Pap. dec. 211. nu. 2.
 Affl. & alij. notati ad eum per
 Vrsill. dec. 71. Annus. uterque
 per multa in sing. 279. idem fi-
 lius in nouissimis addit. nu. 454.
 & Scaglione in ritu. 166. qui sibi
 est 163. num. 34. Oliua in rit. 4.
 Archiepisc. Curia num. 10, 11. &
 15. in fin. ; atq; idem Scaglione
 in pragm. 2. de cess. bon. num. 1.
 & eo casu (vt dixit Rob. consi-
 der. 4. num. 72.) ita procedi so-
 let, quod presentata petitione,
 vt supra, sit citatio contra cre-
 ditorem, vt veniat ad submini-
 strandum expensas carcerato,
 stante paupertate, & vt in pri-
 ma die compareat ad videndū
 iuramenta testium super pau-
 perate, & constituto summariè
 de ea sit decretum, quod credi-
 tor infra biduum subministret
 expensas debitori suo carcera-
 to, aliàs liberabitur, infra quod
 si non subministrat, interponi-
 tur aliud decretum, quod sub-
 ministret infra aliud biduum
 alias liberetur; & si incipit sub-
 ministrare, & inde desistat, in-
 terponitur aliud decretum,
 quod continuet expensas, & a-
 limenta aliàs liberetur, & libe-
 ratur, semel occasione prædi-

cta non carcerabitur iterum
 sine iudicis licentia. maximè ea-
 dem causa paupertatis vigen-
 te, vt per Scaglione. d. pragm. 3.
 31. num. 1. de cess. bonor. Expen-
 sæ autem solent taxari ad ra-
 tionem vnus ducati pro quo-
 libet mense secundum ipsum
 nisi carceratus sit persona qua-
 lificata, & nobilis, quia tunc
 crescent arbitrio Iudicis per-
 doct. Ias. in §. item si de dote
 num. 7. inst. de act.

32. Neque credas tu antiquita-
 tis persecutor, quod hoc sic
 nouis legibus constitutum: sed
 scias lege duodecim tabularū
 id. introductum, quæ loquens
 de addictis dicebat. Si nolet,
 suo viuico; ni suo viuico, qui eū
 vincum habeat libras farris
 in dies dato.

Hæc Gellius lib. 20. noct. 2.
 & Cicar. cap. 1. & Alcia. lib. 1. pa-
 rergon. cap. 17. hinc libella di-
 citur media libra, de qua in l.
 iudices C. de Episcop. audient.
 siue dimidia ebencis, quæ cho-
 nix erat mensura tritici quan-
 tum quisque vno die comede-
 ret. Ioannes Paulus Galte-
 rius V. I. D.

Qui

Quibus demum probatis,
vel satisfactione facta
Curia, & creditori, li-
beretur. Rubrica
ultima :

S V M M A R I V M.

- 1 *Dicere, & allegare non sufficit, nisi probetur.*
- 2 *Practica circa exceptionū, probationem factam, vel non factam.*
- 3 *Restitutio in integrum in criminalibus denegatur, & per consequens in causa instrumentorum liquidationis, & cautela ad obtinendum num. 4.*
- 5 *Depositum tollit criminalitatem, & iudicium extraordinarium efficit ordinarium super restitutione, vel repetitione pecunie.*
- 6 *Probationes exceptionum debent in causa instrumentorum fieri iuris ordine servato.*
- 7 *Debitor si carceratur vigore liquidationis aliàs facta, & dicit soluisse ex*

- presumptione, quia stetit alias carceratus, an audiendus?*
- 8 *Consequentia non valet fuit debitor carceratus, ergo creditor exegit.*
  - 9 *Carcerati pro debito, tempore astiuo excarcerantur sub forma.*
  - 10 *Satisfactio facienda Curia in causa instrumentorum quanta sit.*
  - 11 *Creditoris satisfactio quo se extendit.*
  - 12 *In causis notorijs nulla sunt partes iudicis, nisi exequi.*
  - 13 *A decreto quod instrumentum exequatur non appellatur ad effectum executionis retardanda.*
  - 14 *In expensarum taxatione qua veniant.*
  - 15 *Autor extremam manum imposuit operi primo loco edito, die primo Augusti 1593. ubi quando secunda editioni.*

Cum satis quidem non sit dicere, & allegare, nisi allegata probentur, l. is. & l. eum, qui, & l. ab ea parte, ff. de probat. & l. non ignorat. C. qui accusare non poss. cum simil. idè debitor allegatis exceptionibus, & dato termino in causa eas probare studeat, & si vnam ex ijs probauerit, euitabit solutionè debiti, pœnam Curiz, expensas, & carcerationem, & creditor punietur, vt supra diximus, alioquin vltra, quod non excarcerabitur, luet etiam pœnas, de quibus in præcedentibus, probatio verò fiet iuris ordine seruato scilicet citata parte ad videndum iuramenta testium l. si quando C. de testibus fit publicatio, & conclusio, & profertur sententia: Est tamen verum, quod diuersimodè prædicatur circa hos actus, quia

1 si carceratus non probauerit exceptiones facta publicatione fiet conclusio, & profertur sententia condemnatoria, vt in ritu 168 & 179. qua sententia condemnabitur debitor ad sortem principalem, & tertias, nõ autem ad pœnam dupli fortè, vel aliam ita in d. ritu. 168. habetur, & huiusmodi sententia habet vim diffinitiuè, vt per Grauin. par. 4. declar. 14. nu. 99.

Si vero probauerit exceptiones, & tunc statim facta publicatione absque expeditione

aliorum actuum excarcerabitur, ita per ritum 166. in fine ibi de facto, dixit Ioannes de Amicis cons. 66. relatus per Grau. p. 4. declar. 14. num. 67. & Caran. d. rit. 168. sexto not. num. 5.

Sed circa prædicta quæro, quid dicendum? Mulier dato termino in causa exceptionem aliquam ex prædictis non bene probauit, petit sibi concedi beneficium restitutionis in integrum, an sit concedendum? & breuiter dicas secundum Robertsonum consider. 4. nu. 5. quod non debet concedi, quia causa super liquidatione, & executio ne instrumentorum propter periurium est criminalis, vt supra diximus rubr. audiatur exculatores num. 1. & in criminalibus restitutio in integrum denegatur, vt per Spec. in tit. de except. §. 3. num. 8. & Bartolin. l. auxilium ff. de minor. Unde cautela secundum ipsum est, vt mulier ad ritum conueniata, vt euitet rigorem iudicij criminalis faciat depositum debiti, & exceptionem opponat, quod depositum licet debeat creditori liberari cum cautione, si tamen ipsa plenè non probauerit in primo termino, poterit petere beneficia, & obtinebit: nam per depositum est sublata criminalitas, & iudiciū effectum ordinarium super re-

81.

stitutione; seu repetitione pecuniarum per conditionem sine causa, per notata à Bart. in l. Iulianus ff. de condi&. indebit. & l. i. §. & parui ff. quod vi, aut clam.

6 Probationes vero debent fieri iuris ordine (ut superius dictum est) servato, ut per Robert. confid. 4. num. 48.

7 Secundò pone, quod debitor vigore liquidationis aliàs factæ, & executionis personalis stetit carceratus; inde fuit ex-carceratus, & demum iterum carceratus. primarum liquidationis, & executionis vigore, replicatque debitor non posse detineri, quia satisfecit, & quod satisfecisse, & soluisse credendum est, cum aliàs carceratus à carceribus liberatus non fuisset, nisi facta satisfactio, vel solutione creditori ex ritu 179. an bene dicat queritur? Et resolutivè dicas, quod non, primo quia non sequitur fuit carceratus ergo creditor exegit, secundum Bald. in conf. 26. num. 4. volum. 1.

8 Secundò, quia non dicitur exactum, quod adhuc debetur, & quia potuit ex-carcerari propter temporis prorogationem; unde probabit ipse solutionem ita Carauit. d. ritu in fine. Vel propter tempus æstivum à die 20. Iunii per totum mensem Julij, quo casu servatur, ut præ-

stet cautionem de soluendo, vel concordando partem infra certum tempus; & si cum pro pœna, vel de redeundo ad carceres ipso finito, ut in prag. 2. de offic. Mag. Iustit. & non adimpletis promissis actuarij tenentur adire ex iudicibus vni, & incusare pœnas obligationum sub pœna arbitrio ipsius Mag. Cur. & de refundendo tantumdem fisco, ut cauetur in prag. 11. §. item che tutte le peggiorie sub eod. tit. col. 5.

Tertiò quæro quæ nam erit facienda satisfactio Curiarum? Et dicas, quod pro qualibet vncia debiti debent solui taren tres, & duo ad minus, quod diximus in præcedentibus rubr. persona liter compar. accuset contum. num. 13.

(Adde. At hic libet inferre disputatas olim, ac decisas quæstiones, quæ in dies occurrere, & in dubitationem reuocari possunt. atq; earum prima est. Regia, & Catholica Maiestas (ut consuevit) generalem concedit abolitionem, siuè indultum, quo remittit delinquentibus omnes, & quascumque pœnas etiam pecuniarias, an comprehendantur pœne, quæ debentur fisco vigore incusationis obligationum liquidarum Magnæ Curiarum Vicariarum, vel alterius Tribunalis, & Curiarum, ac liquidationis instrum.

mentorū ? quæritur ? Hæc
 quæstio post annum 1572. au-
 dio contigisse in Magna Curia
 quæ sub die primo Iunij eius-
 dem anni decreuit has omnes
 pœnas pecuniarias prouenien-
 tes ex obligationibus Curie
 inculcatis, & instrumentis præ-
 sentatis secundum formam
 ritus Magnæ Curie Vicar. 166.
 & etiam pœnas ob non parti-
 tionem mandatorum d. Mag.
 Curie compræhendi sub indul-
 tu. Cuius decreti habita no-
 titia per Catholicam Maiesta-
 tem suis regijs literis sub datū
 16. Decembris 1573. mandauit
 Illustris. Card. Granuelæ tunc
 Præregi, vt ipsam Regiam Ma-
 iestatem certiorē redderet, de
 causis, ex quibus ita fuisset iu-
 dicatum, quod cum fuit exe-
 cutum, expedita consultatione
 per d. Illustris. Cardinalem
 sub die 5. Aprilis 1574. nihilo-
 minus Regia Maiestas manda-
 uit suis Regijs literis sub die
 7. Augusti 1574. vt in Regio
 Collat. Conf. congregarentur
 S. R. Consilium, Regia Camera
 Summaria, & Magna Curia
 Vicaria, & iterum vocaretur
 an dictæ pœnæ de iure sub in-
 dultu compræhenderentur :
 ideoque pro executione regij
 mandati congregatis viginti
 tribus dominis fuit habita ma-
 xima discussio, & satis matura
 deliberatio, & tandem in affir-

matiuam partem conclusum,
 & decisum, quasi per omnes ca-
 ratione; quia hæ pœnæ pro-
 ueniunt ex delicto periurij, &
 contumaciæ, quod & quas
 non soluentes incurrunt, quod
 periurium crimen est; ad text.
 in leg. final. C. de crimin. stel-
 liona. & in Regno est pœna
 incisionis manus per constitut.
 Reg. eos, qui scienter, quæ hæc
 pœnam peierantibus tam iu-
 iudicio, quam extra imponit;
 ex qua Constitutione (vt ibi
 inquit Andreas) emanauit
 practica Magnæ Curie, quod
 contra non soluentes stante
 iuramento, & periurio incurso
 possit procedi criminaliter ne-
 dum ad debitum; sed etiam
 ad pœnam, quæ erat amputa-
 tionis manus, licet hodie ea
 pœna non practicetur, at ad
 pœnæ pecuniariæ, quæ est in
 eius pœnæ corporalis locum
 subrogata, executionem tan-
 tum procedatur. Item alia
 practica laudabilis ritus no-
 stri 266. vt in hoc nostro ope-
 re, vt debitores præfati citan-
 tur, vt personaliter compa-
 reant responsuri super tenore
 publici instrumenti, & alias
 vt in præcedentibus rubricis
 satis abundè dictum est; & si
 comparet debitor, & non do-
 cet in promptu de satisfactio-
 ne, tunc tanquam periurus
 carceratur, & ad pœnam con-
 dem-

demnatur, & ei extra carceres non datur terminus ad probandum satisfactionem, sed in carcere existenti: & si non probet etiam pœna ab eo tanquam periuro exigitur. Si vero debitor non comparet, & est contumax, exigitur ab eo pœna tanquam à periuro, & pro contumacia potest imponi etiam pœna omnium bonorum de iure communi, ut per Andr. in capit. 1. §. hereditatem num. 12. de pac iuramen. firmanda: Nam contumacia est delictum graue, & cum hæ pœnæ proueniant ex delicto periurij, & contumaciæ, & delicta sint sublata per indulgentiam, consequens est, ut dicamus, quod sublata culpa, auferatur etiam pœna: & cum indulgentia loquatur de omnibus pœnis quomocunque debitis etiam pecuniarijs, & pecuniariæ prouenientes ex delictis etiam grauioribus sint per indulgentiam sublata, ergo dicendum est has includi ne dum ex mente, sed etiam ex ipsius verbis, & ita decisum refert Grammat. decisio. 4. sub anno 1536. & sic quoque inde decisum dicto die 20. Nouembr. 1574. in obligationibus Magn. Curia idem fuit consideratum nempè periurium commissum in iudicio, à quo sumit calorem obligationum executio

per dispositionem leg. eum, pro quo. ff. de in ius uocando. Afflic. decisio. 30. & decisio. 64.

Altera, & secunda quæstio fuit, an huiusmodi indulgentia comprehendat uassallos Barenum huius Regni, ita ut in præiudicium ipsorum Baronum quoad prouentus acquisitos tendat? Super qua Illustrissimus Cardinalis prædictus mandauit congregari omnes Officiales Ciuitatis Neapolis etiam inclusis iudicibus criminum Magnæ Curia Vicariæ, in quo Tribunali dubium acciderat, & congregatis viginti duobus Officialibus die primo Iulij millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, ortæ sunt quatuor diuersæ inter eos sententiæ. Prima fuit indistinctè in partem negatiuam inclinans. Secunda in affirmatiuam. Tertia, quod respectu corporalium pœnarum non pecuniariarum comprehendentur. Quarta, quod Regia esset consulenda Maiestas. Tamen, quia pro secunda sententia fuerunt undecim vota, cum pro prima tria, pro tertia sex, & pro vltima vnum fuisset. iuxta secundum fuit decisum dict. die primo Iulij millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, pro qua
fue

fuerunt considerata nonnulla, quæ libet subijcere; quia pulchra sunt, & notatu dignissima desumpta ex decis. Dom. Regentis Moles dec. 64. ex qua præfata percepimus. Primū, quia quantumvis Rex concedat Baronibus iurisdictionem, nunquam in concessione dominium supremum, supremāq; ipsius iurisdictionem concernentia veniunt, ita placuit, Andræ in const. ea, q. 12 ad decus, & Luc. de Penn. in l. contra publicam C. de re militari lib. 12, quo loci subiunxit, quædam esse reservata taliter Principi, ut ab eo sint inseparabilia, & enumerat casus: & melius in l. 1. C. de privileg. scholar. lib. 12. & in l. 1. C. de veteran. lib. eodem, & in l. quicumque C. de omni agro descr. lib. 11. refert alios Couarru. lib. pract. quæst. q. 4. in princip. author quidam §. 1. glo. 5. num. 33. Alberic. in l. fin. num. C. de iurisdictione omn. iudicium. Iacobin. in investitura §. de castro i. col. n. 6. §. dictiq; vassalli num. 3. & inter alia iura Principi reservata & quæ non veniunt in concessione facta Baroni quantumvis amplū est hoc ius remittendi delicta, & concedendi generalem abolitionem per text. in l. 1. ff. de constitut. Princip. in final. verbis, notatq; Andr. in c. 1. vers. & bona committen. crim.

l. 1. maiestat. post num. 75. quæ sine regalia. gloss. in l. abolitio Ad. Sac. Conf. Turpillian. refert Lucas inter alios casus in loc. supra allegatis. Nec ius commutandi pœnas, illasq; indulgendi Baronibus concessum, quicquam commune habet cū hoc nostro Regali soli Principi reservato. Quicquid tamen sit, vel fuerit dicta indulgentia cautum, cuius tenorem habes in prag. 7. de abolition. vidimus in generalibus abolitionibus inde secutis de ann. 1600 & anno 1605. de quibus pragmat. 11. & 12. de abolit. quoad pœnas pecuniarias debitas fisco constitutum, & per Regem factam moderationem respectu vassallorum demanialium, dummodo pœna, mulctæ, vel cōdemnatio realiter exacta, incorporata, assignata, acceptata, vel composita non sit, vel aliter pro ea cautum, & quo ad Barones dictum est indulgentiam comprehendere eorum vassallos exceptis casibus in quibus de pœna pecuniaria tractari contigerit, & sic patet quod in effectu tertia, & quarta opinio ex prædictis prævaluit. non tamen eo inficias quod licet Moles referat in casu prædicto fuisse decisum pro secunda opinione: tamen ex prag. 8. de abolition. patet secundum tertiam opinionem eam

eam emanasse. Tu cogitabis.

11. Creditoris autem satisfactio erit intelligenda non tantum pro debito principali; sed etiã pro expensis legitimè in causa factis, & per iudicem citato ipso debitore taxatis secundum Bald. in l. terminato num.

C. de fruct. & litium expen. ad quam taxationem proceditur absque condemnationis decreto: nam eo ipso, quod est liquidatũ instrumentum, tacitè intelligitur facta condemnatio expensarum. instrumentum enim habet vim notorij, Affl. in constit. in pecuniarijs num.

12 25. & in notorij partes iudicis sunt in exequendo Gram. decis. 35. num. 40. & ita seruari dixit Robert. considerat. 4.

13 num. 78. vbi etiam dixit, quod à sententia, quod instrumentũ exequatur, non appellatur ad effectum executionis retardandæ, Canar. quæst. 46. de Barzis p. 2. q. 14. & Grau. p. 4. declarat. 17. vbi de limitationibus quatuor. Hinc est, quod si ab inferioribus Regni iudicibus ad Magn. Cur. appelletur à liquidatione instrumentorum facta, non fit inhibitiõ in forma; sed quod transmittantur acta, & interim debitor in carceribus permanebit. At in expensarũ taxatione veniunt non tantum acta iudicialia, ac etiam salaria Procuratorum, & Aduocato-

rum, & erogatio Notarijs, & Iudicibus ad contractus facta in descriptione, & reassumptio ne instrumenti in forma probante producti Bald. num. . . . & Salycet. num. . . . in l. non ignorat. C. de fruct. & litium expens. idem Bald. in l. eos nu.

C. de vsuris, & Lanfranc. decis. 35. ac Robert. vbi supra nu. 76. & 77. sentit Frecc. p. 9. q. 16. & practicari dixit Anna in singul. 141. Et de materia expensarum videto notata à Carau. in rit. 267. & 298. & 310. & Alber. Oliuam in rit. 14. Archiepiscopalis Curiz Neapolitanæ nu. 10. 11. & 15.

Quibus omnibus adimpletis, & creditoribus satisfactis non est dubium, quod debitor liberatur à vinculis, à quibus quædammodum liberauit Diuum Petrum, cuius festum primo 35 Augusti 1563. quo finem huic practicæ secundum primam impressionem imposuimus, celebramus ita ab omnibus periculis inimicorum (maximè mundi, in quo vigent inuidi, qui mihi semper magno damno fuerunt) intercessionibus Diuorum martyrum Ioannis, & Pauli vnde nomen habeo, ac omnium Sanctorum, in quorũ festo die primo Nouembris 1608. vltimam manum Additioni secundæ cum additionibus admouimus, corpus & a-

ni-

nimam meam liberet ipsamq;
ab eius carcere solutum per
Sanctos Angelos suos perducī
faciat per meritum suæ passio-
nis ad sanctum Paradisum Do-
minus noster I E S U S C H R I -
S T U S cui cum Patre, & Spi-

ritu Sancto, cū matre M A R I A
sit laus, honor, & gloria per in-
finita sæcula. Amen.

Ioannes Paulus Galterius
V. I. D. Altimontanus anno-
tabat, & colligebat.

F I N I S.

Imprimatur.

Alexander Boschius Vicarius Generalis.

Alexander Russus Canonicus Neapolitanus Deput.

Ioannes Longus Canonicus Neapolitanus, & Curiz
Archiep. Neap. Theol. Dep.

005621535

REC'D

191
1919
103

103

REC'D

REC'D

191
192
193

